

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ**СТАНОВИЩЕ ПРАВОЗАХИСНИКІВ
ТА ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ
В УКРАЇНІ У 2025 РОЦІ**

Становище правозахисників та громадських активістів в Україні в 2025 році. Аналітичний звіт / Юзик І., Роман Х., Депутат Д., Мартинчук А.; ред. Печончик Т., Синюк О.; Центр прав людини ZMINA. — Київ, 2026. — 170 с.

Це дослідження аналізує становище громадянського суспільства України у 2025 році — в умовах повномасштабної війни Росії проти України, воєнного стану та інституційних трансформацій на шляху до Європейського Союзу. У звіті узагальнено результати документування 178 випадків переслідувань і втрат серед представників громадського сектору, проаналізовано ключові виклики для антикорупційних активістів, правозахисників, журналістів, екологічних і ЛГБТІК+-активістів, а також представлено результати соціологічного дослідження про рівень безпеки, ризику та стійкість активістського середовища. Звіт окреслює як зовнішні загрози, пов'язані з російською агресією, так і внутрішні тенденції, що впливають на простір громадянської активності, та призначений для представників органів влади, міжнародних партнерів, дослідників і громадського сектору.



Фінансується
Європейським Союзом

Аналітичний звіт підготовлений Центром прав людини ZMINA за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ZMINA і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Авторки:

Ірина Юзик, проєктна менеджерка Центру прав людини ZMINA

Христина Роман, спеціалістка із документування Центру прав людини ZMINA

Діана Депутат, правова аналітикиня Центру прав людини ZMINA

Альона Мартинчук, аналітикиня «Центру якісних досліджень»

Фото на обкладинці: «Картонкові протести», липень 2025 року, авторка — Олександра Єфіменко



Сайт організації:
zmina.ua

Центр прав людини ZMINA — українська правозахисна організація, яка працює у сфері захисту громадянського суспільства, протидії дискримінації, попередження катувань і жорстокого поводження, підтримки правозахисників і громадських активістів, а також документування міжнародних злочинів та захисту прав потерпілих внаслідок російсько-української війни.

- Акція за збереження незалежності антикорупційних органів України, Київ, 22 липня 2025 року.
Фото: ZMINA/Людмила Тягнирядно



ЗМІСТ

Список скорочень	5
Вступ	6
Резюме дослідження	7
Рекомендації	10
Методологія дослідження	12
Розділ 1. Основні виклики для громадянського суспільства в Україні у 2025 році	17
Російська агресія як ключовий фактор ризику для громадянського суспільства	18
Посилення тиску на антикорупційний сектор. Справи членів «Центру протидії корупції»	21
Криза навколо незалежності НАБУ та САП і «картонкові протести»	24
Ситуація щодо Громадської ради доброчесності та ТСК Власенка	28
Тенденції у сфері ЛГБТІК+-активізму	32
Онлайн-цькування та переслідування журналісток: гендерно зумовлений тиск як загроза свободі слова	35
Екоактивізм під тиском: захист довкілля як небезпечна діяльність	37
Скорочення фінансування громадянського суспільства з боку США та ризику для сектору	41
Розділ 2. Загальний огляд випадків переслідування правозахисників і громадських активістів у 2025 році	43
Статистичні дані щодо переслідування	44
Справи, пов'язані із внутрішніми чинниками	48
Випадки, пов'язані з російською агресією	85
Розділ 3. Огляд законодавства, загрозливого для громадянського суспільства	119
Розділ 4. Поточний стан громадянського суспільства: результати соціологічного дослідження	135
Ситуація навколо громадських активістів і джерела перешкоджання їхньої діяльності	136
Антикорупційні активісти	138
Активісти, які працюють із ветеранами та їхніми родинами	142
Активісти, які захищають права ЛГБТІК+-спільноти	145
Активісти, які працюють із вразливими групами у малих громадах	147
Висновки	150
Додаток 1. Результати соціологічного дослідження	152

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

БпЛА — безпілотний літальний апарат
БФ — благодійний фонд
ВДНГ — Національний комплекс «Експоцентр України», виставковий, культурний та розважальний центр у Києві
ВКС — Вища кваліфікаційна комісія суддів
ВПО — внутрішньо переміщені особи
ВРП — Вища рада правосуддя
ГЕС — гідроелектростанція
ГО — громадська організація
ГРД — Громадська рада доброчесності
ДБР — Державне бюро розслідувань
ЄДР — Єдиний державний реєстр
ЕКПЛ — Європейська конвенція з прав людини
ЄРДР — Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄС — Європейський Союз
ЄСПЛ — Європейський суд з прав людини
ЗСУ — Збройні сили України
КЖЕ — Комісія журналістської етики
ККУ — Кримінальний кодекс України
КМІС — Київський міжнародний інститут соціології
КРЦ — Кримськотатарський ресурсний центр
КУпАП — Кодекс України про адміністративні правопорушення
ЛГБТІК+ — лесбійки, геї, бісексуальні, трансгендерні, інтерсекс та квір-люди
МВС — Міністерство внутрішніх справ України
НАБУ — Національне антикорупційне бюро України
НАЗК — Національне агентство з питань запобігання корупції
НСХУ — Національна спілка художників України
ОГП — Офіс Генерального прокурора
ОГС — організації громадянського суспільства
ОЕСР — Організація економічного співробітництва та розвитку
РФ — Російська Федерація
САП — Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ — Служба безпеки України
СІЗО — слідчий ізолятор
ТГ — територіальна громада
ТСК — тимчасова слідча комісія
ТЦК — територіальний центр комплектування
ХПГ — Харківська правозахисна група
ЦК — Цивільний кодекс України
ЦПК — Центр протидії корупції
SLAPP-позови — стратегічні позови проти участі громадськості
USAID — Агентство США з міжнародного розвитку

ВСТУП

2025 рік став для громадянського суспільства України роком серйозних випробувань і водночас демонстрації стійкості в умовах нинішньої повномасштабної агресії Російської Федерації. Після трьох років війни держава одночасно захищає свій суверенітет — і проводить реформи на шляху європейської інтеграції. У цьому складному контексті громадянське суспільство продовжує виконувати критично важливу функцію — здійснювати громадський контроль, викривати корупцію, захищати довкілля, адвокатувати права людини, документувати порушення, підтримувати вразливі групи та реагувати на системні виклики.

Водночас 2025 рік продемонстрував посилення тиску на окремі сегменти громадянського сектору, зокрема антикорупційні організації, правозахисників, екоактивістів, ЛГБТІК+-активістів і журналістів. У низці випадків йшлося не про поодинокі інциденти, а про комплексні практики — дискредитаційні кампанії, політично мотивовані кримінальні провадження, втручання у приватне життя, перешкоджання діяльності громадських організацій, використання судових процесів як інструменту тиску.

Однією з центральних подій року стала інституційна криза навколо незалежності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) і Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), яка спричинила перші масові протести з початку повномасштабного вторгнення. Липневі події 2025 року засвідчили як наявність ризиків для антикорупційної інфраструктури, так і високий рівень мобілізаційного потенціалу громадянського суспільства. Масові «картонкові» протести засвідчили прояв нового покоління громадських активістів, що діють поза традиційними політичними структурами, але чутливо реагують на загрози верховенству права.

Паралельно з внутрішніми викликами, громадянське суспільство продовжувало зазнавати прямих втрат через воєнні дії. Зафіксовані випадки загибелі, поранень, знищення майна, цілеспрямованих атак російських військ на гуманітарні місії та журналістські команди свідчать про системний характер загроз із боку держави-агресора.

Загалом протягом 2025 року ZMINA задокументувала 178 випадків переслідувань і втрат представників громадянського суспільства на підконтрольній уряду України території. Понад 60% із них були пов'язані з російською агресією, що підтверджує безпосередній вплив війни на безпеку активістів і медійників. Водночас значна частина інцидентів зумовлювалась внутрішніми чинниками та стосувалася дій або бездіяльності українських державних органів, правоохоронних структур, місцевої влади чи недержавних акторів.

Цей звіт поєднує результати документування конкретних випадків, аналіз законодавчих ініціатив, які створюють ризики для громадянського суспільства, та результати соціологічного дослідження поточного стану активістського середовища. Його мета — не лише зафіксувати факти переслідування, а й окреслити структурні тенденції, джерела загроз, рівень довіри до інституцій та механізми самозахисту громадянського сектору.

Незважаючи на те, що в 2025 році громадянське суспільство України продовжувало діяти між двома типами загроз — зовнішніми, пов'язаними із російською збройною агресією, і внутрішніми, пов'язаними із концентрацією повноважень, обмеженнями воєнного стану та спробами звужити простір для критики, саме активність, солідарність і публічність залишаються ключовими ресурсами його стійкості.



■ Марш рівності «Київпрайд», Київ, 14 червня 2025. Фото: Суспільне

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

2025 рік став для громадянського суспільства України роком концентрованих викликів, що поєднали наслідки повномасштабної війни Росії проти України, фінансову нестабільність, інституційні конфлікти та зростання внутрішнього тиску на активістське середовище. Попри це, громадянське суспільство продемонструвало здатність до мобілізації, солідарності та спроможність впливу на державні рішення, підтвердивши свою ключову роль у збереженні демократичного вектору розвитку країни.

За результатами моніторингу Центру прав людини ZMINA, у 2025 році задокументували 178 випадків переслідувань, тиску та втрат представників громадянського суспільства на підконтрольній уряду України території. Ця цифра відображає лише ті випадки, які стали відомими та були верифіковані, що свідчить про масштабність явища.

Загальна ситуація. 112 випадків, або понад 60% від загальної кількості, пов'язані з діями Російської Федерації. Під обстріли потрапляли волонтерські центри, гуманітарні склади, редакції медіа, транспортні засоби, що використовувалися для евакуації або доставки допомоги. У низці випадків журналісти та волонтери зазнавали прицільних атак під час виконання своїх професійних або громадських обов'язків. Таким чином, війна залишається системним чинником ослаблення інституційної спроможності громадянського сектору — через втрату людського потенціалу, матеріальних ресурсів і постійний психологічний тиск.

Водночас 66 зафіксованих випадків переслідувань не були безпосередньо пов'язані з бойовими діями. Вони зумовлені діями або бездіяльністю українських державних органів, місцевої влади, правоохоронних структур або недержавних акторів. Поширеними формами тиску були залякування, погрози через інтернет, порушення приватності та стеження, дискредитаційні кампанії, онлайн-цькування, політично мотивовані юридичні переслідування, пошкодження або знищення майна.

Переслідування антикорупційних активістів. Однією з найрезонансніших подій року стала ситуація навколо антикорупційних органів. Масові обшуки в детективів НАБУ, кримінальні провадження стосовно антикорупційних діячів та ухвалення законопроекту №12414, який обмежував незалежність НАБУ і САП, виявились каталізатором масштабної суспільної реакції. У липні 2025 року в Києві та інших містах України відбулися масові мирні акції протесту — перші демонстрації такої величини від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. У пікові дні в столиці участь у протестах брали до дев'яти тисяч осіб. Багато мітингувальників із собою приносили гасла, написані на картонних плакатах, що й дало назву «картонкові протести».

Під тиском громадянського суспільства та міжнародних партнерів парламент був змушений переглянути рішення і відновити гарантії незалежності антикорупційних органів. Цей епізод став прикладом швидкої та важливої перемоги громадянського суспільства і продемонстрував збереження його мобілізаційного потенціалу навіть в умовах воєнного стану.

Тиск на Громадську раду доброчесності (ГРД). У 2025 році окремим джерелом напруження стала діяльність парламентської Тимчасової слідчої комісії (ТСК) під головуванням народного депутата Сергія Власенка, яка почала активно втручатися у процеси кваліфікаційного оцінювання суддів. Попри формально визначений мандат, ТСК викликала на допити членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а згодом і представників Громадської ради доброчесності. Така практика зумовила критику з боку громадянського суспільства як така, що виходить за межі парламентського контролю та створює ризики політичного впливу на незалежні інституції.

На цьому тлі Громадська рада доброчесності публічно підтримала ВККС після відкриття кримінальних проваджень і проведення обшуків, які фактично ускладнили роботу комісії. Водночас комунікація представників ТСК із членами ВККС та ГРД мала конфліктний і подекуди принизливий характер, що посилювало напругу. У сукупності ці події були сприйняті як спроба тиску на органи суддівського врядування і на механізми громадського контролю за доброчесністю суддів.

Інші виклики. У 2025 році зберігалися системні ризики для окремих груп активістів — ЛГБТІК+, екологічні активісти, а також журналістів.

Цифрове середовище стало окремим полем тиску. Більше третини активістів повідомили про досвід онлайн-цькування, а майже третина — про прямі погрози. Журналістки зазнавали непропорційного гендерно зумовленого насильства в онлайн-просторі — зокрема сексуалізованих образ, погроз насильством, кампаній дискредитації.

Екологічні активісти залишаються однією з найбільш вразливих до переслідування категорій. Випадки фізичних нападів, як у попередні роки, так і в 2025 році, поєднуються із судовими позовами з боку підприємств, проти діяльності яких вони виступають. Такі випадки демонструють диспропорцію ресурсів між місцевими активістами та бізнес-структурами і створюють ризик витіснення громадського контролю зі сфери екологічної політики.

Окрему увагу привертає тенденція до використання судових процесів як інструменту тиску. У 2025 році зафіксовано низку справ із ознаками SLAPP-позовів, спрямованих проти активістів і журналістів. Такі позови не обов'язково містять вимогу значної компенсації — вони можуть бути спрямовані на спростування інформації, але мають на меті виснаження ресурсів, створення охолоджувального ефекту та самоцензуру.

Фінансова нестабільність і згорання ініціатив. Додатковим ударом по громадському сектору стала різка втрата частини міжнародного фінансування на початку 2025 року. Припинення або заморожування підтримки з боку США, зокрема того, що надавалося USAID, спричинило закриття проєктів, скорочення команд і зупинку регіональних ініціатив.

Для значної кількості організацій це означало втрату не лише фінансової стабільності, а й довгострокового планування. У низці регіонів були згорнуті освітні програми, правова допомога вразливим групам, аналітичні дослідження та адвокаційні кампанії. Фінансова турбулентність посилювала конкуренцію за ресурси та підвищила ризики вигорання в громадському секторі.

Законодавчі ризики. У 2025 році черговим викликом для громадянського суспільства стали деякі зареєстровані законодавчі ініціативи та ухвалені закони, окремі положення яких могли ускладнити

доступ до суспільно важливої інформації, посилити дискрецію органів влади та створити нові ризики для вільного висловлення думок, діяльності медіа і громадського контролю. Зокрема, йшлося про обмеження доступу до частини даних у державних реєстрах і судових рішеннях, запровадження нечітких підстав для відповідальності за публічні висловлювання, а також про розширення контрольних повноважень щодо суб'єктів приватного права.

Упродовж 2025 року вже були прийняті та набрали чинності два закони, окремі положення яких могли вплинути на простір діяльності громадянського суспільства: закон про обмеження обсягу відкритих відомостей у публічних електронних реєстрах та закон, який запровадив нові правила верифікації гуманітарних організацій та використання ввезених як гуманітарна допомога транспортних засобів. Також у фокусі залишалися ще чотири законопроекти, які містять певні ризики для доступу до інформації, вільного висловлення поглядів і механізмів громадського контролю.

Оцінка ризиків активістами. Результати соціологічного дослідження, проведеного на замовлення Центру прав людини ZMINA, засвідчили складну, але не критичну картину. Майже три чверті опитаних активістів стикалися з перешкодами у своїй діяльності, а кожен п'ятий зазнавав тиску на регулярній основі. Майже половина активістів оцінює рівень загроз як високий.

Основними джерелами тиску, крім зовнішніх факторів, є правоохоронні органи та представники місцевої влади, які не лише створюють перешкоди, але й часто демонструють небажання ефективно реагувати на порушення. Значну роль відіграють також медіа та інформаційні кампанії дискредитації, що формують негативне ставлення до активістів, особливо у чутливих сферах, зокрема у захисті прав ЛГБТІК+.

Найпоширенішими формами тиску залишаються непрямі та репутаційні практики — маніпуляції громадською думкою, дискредитація, відмова у доступі до інформації та ігнорування звернень. Водночас цифровий простір став ключовим каналом впливу: онлайн-цькування та погрози є масовими явищами. Фізичне насильство трапляється рідше, однак зберігає високий рівень ризику. За таких умов активісти змушені покладатися переважно на публічність, коаліційну взаємодію та міжнародну підтримку як найдієвіші механізми захисту.

Водночас дослідження виявило суттєву диференціацію досвіду між різними групами активістів. Найбільш уразливими залишаються антикорупційні активісти, які зазнають системного тиску з боку правоохоронних органів і місцевої влади. Активісти ЛГБТІК+ стикаються з більш різноманітними формами загроз, включно з фізичними атаками з боку ультраправих груп. Натомість у роботі з ветеранами та вразливими групами у малих громадах тиск частіше має ситуативний і бюрократичний характер. Попри ці відмінності, спільною рисою для всіх груп є низький рівень довіри до інституційних механізмів захисту та орієнтація на неформальні інструменти впливу.

Показово, що понад 80% опитаних активістів висловили потребу в посиленні власних компетенцій — у сферах стратегічного планування, фандрейзингу, комунікацій, цифрової безпеки та управління ризиками. Найефективнішими механізмами захисту вони вважають публічність, коаліційну взаємодію та міжнародну підтримку, що свідчить про збереження горизонтальних зв'язків і солідарності всередині сектору.

Загальні висновки. 2025 рік продемонстрував амбівалентну динаміку розвитку громадянського суспільства України. З одного боку — системні втрати через війну, зростання внутрішнього тиску, фінансова нестабільність та спроби обмеження простору для критики. З іншого — збереження мобілізаційної спроможності громадянського суспільства, здатності впливати на політичні рішення та високий рівень ціннісної мотивації активістів.

Громадянське суспільство залишається ключовим гарантом демократичного розвитку України, її європейської інтеграції та підзвітності влади в умовах воєнного стану. Водночас його подальша стійкість залежить від наявності інституційних гарантій безпеки активістів, ефективного розслідування випадків тиску, стабільної міжнародної підтримки та системного діалогу між державою і громадським сектором.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДЛЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

1. Забезпечити інституційні гарантії захисту громадянського простору.

Необхідно посилити механізми реагування на випадки тиску, нападів і переслідувань громадських активістів, журналістів і правозахисників. Важливо забезпечити незалежне та ефективне розслідування таких інцидентів, а також створити системні механізми моніторингу загроз громадянському суспільству.

2. Запровадити системні запобіжники проти зловживань під час воєнного стану.

Воєнні обмеження повинні залишатися пропорційними, тимчасовими та чітко обґрунтованими. Держава має розробити прозорі процедури, які унеможливають використання безпекових аргументів для обмеження законної громадської діяльності, мирних зібрань чи доступу до інформації.

3. Забезпечити регулярний діалог між державою та громадянським суспільством.

Органам влади необхідно інституціоналізувати механізми консультацій із громадськими організаціями під час підготовки законодавчих ініціатив і державних політик, особливо у сферах реформ, прав людини, антикорупційної політики та повоєнної відбудови.

4. Посилити реагування на онлайн-переслідування та цифрові атаки.

З огляду на зростання онлайн-цькування, погроз і дискредитаційних кампаній у соціальних мережах, правоохоронні органи мають розвинути спеціалізовану експертизу з розслідування цифрових атак проти активістів. Також необхідно вдосконалити механізми реагування на онлайн-погрози, кіберпереслідування та кампанії організованої дезінформації.

5. Гарантувати безпеку громадських заходів та мирних зібрань.

Держава повинна забезпечити ефективний захист активістів під час публічних акцій та заходів, особливо коли йдеться про групи, що перебувають під підвищеним ризиком нападів, зокрема активістів ЛГБТІК+-руху або антикорупційних організацій.

ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Посилювати горизонтальну солідарність і коаліційну співпрацю.

Коаліційні ініціативи та спільні адвокаційні кампанії дозволяють ефективніше реагувати на випадки тиску та підсилюють вплив громадянського сектору на політичні процеси.

2. Розвивати стратегічні комунікації та публічність.

Активна робота з медіа, соціальними мережами та публічними кампаніями залишається одним із ключових інструментів захисту активістів і мобілізації суспільної підтримки.

3. Посилювати цифрову безпеку та протидію онлайн-атакам.

Громадські організації мають інвестувати у розвиток цифрової безпеки, систем моніторингу онлайн-цькування, а також механізмів реагування на інформаційні атаки, що можуть підірвати репутацію організацій або окремих активістів.

4. Інвестувати у розвиток інституційної спроможності.

Підвищення кваліфікації у сферах стратегічного планування, фандрейзингу, адвокації та кризових комунікацій, вироблення та впровадження безпекових політик дозволить

громадським організаціям ефективніше працювати у складному політичному та безпековому середовищі.

5. Диверсифікувати джерела фінансування.

Громадському сектору важливо розширювати співпрацю з локальними донорами, бізнесом і громадськими фондами, щоб зменшити залежність від обмеженої кількості міжнародних програм.

ДЛЯ МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ І ДОНОРІВ

1. Підтримувати довгострокову інституційну спроможність громадянського сектору.

Міжнародним донорам варто збільшувати частку програм, спрямованих на інституційну підтримку громадських організацій, а не лише на короткострокові проєкти, що дозволить підвищити стійкість сектору в умовах фінансової нестабільності.

2. Посилювати програми захисту громадських активістів.

Необхідно підтримувати програми правової допомоги, фізичного захисту, психологічної підтримки та цифрової безпеки для активістів, які зазнають тиску або переслідувань.

3. Інвестувати у протидію онлайн-атакам та інформаційним кампаніям дискредитації.

Міжнародні партнери можуть відігравати важливу роль у розвитку інструментів моніторингу цифрових загроз, підтримці незалежних медіа та посиленні спроможності громадських організацій реагувати на інформаційні атаки.

4. Підтримувати міжнародну видимість випадків тиску на громадянське суспільство.

Публічна реакція міжнародних інституцій на випадки переслідування активістів залишається важливим фактором стримування та захисту громадянського простору.

5. Сприяти розвитку партнерств між громадянським суспільством і державними інституціями.

Міжнародні програми можуть виступати платформою для діалогу між владою та громадським сектором, що сприятиме формуванню більш сталих механізмів співпраці.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цей аналітичний звіт підготовлено Центром прав людини ZMINA з метою комплексної оцінки становища громадянського суспільства в Україні у 2025 році. Дослідження поєднує кількісні та якісні методи аналізу та ґрунтується на принципах незалежності, верифікації джерел і дотримання стандартів документування порушень прав людини.

Об'єктом дослідження є діяльність українських правозахисників і громадських активістів, їхніх об'єднань і організацій у визначенні Керівних принципів щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва в Європі з демократичних інститутів і прав людини¹ та Декларації ООН про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати й захищати загальновизнані права людини й основні свободи².

Ґрунтуючись на цих документах, під «правозахисниками», або «захисниками прав людини» (*human rights defenders*), розуміються будь-які особи, які індивідуально або спільно з іншими заохочують і захищають права людини, зокрема виступають на захист громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, принципів верховенства права, недискримінації за будь-якою ознакою, незалежно від роду професійної діяльності або іншого статусу, здійснюючи цю діяльність мирними засобами й визнаючи універсальний характер усіх прав людини для всіх осіб (без будь-якого розрізнення за ознакою кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження, віку або іншої обставини), і не мають на меті відстоювання корпоративних чи бізнес-інтересів.

Поняття «громадський активіст» використовується для позначення людей, які індивідуально або спільно з іншими вдаються до рішучих дій, щоб домогтися суспільно важливих змін, припинення правопорушень чи іншої негативної діяльності, пропагують і реалізують суспільно корисні ідеї, діючи, зокрема, з метою заохочення чи захисту прав людини, суспільних інтересів, без наміру отримання винятково особистої вигоди.

Крім того, цей моніторинг охоплює також випадки тиску і переслідування журналістів з огляду на їх важливу роль у забезпеченні доступу до достовірної інформації, підзвітності влади та простору для публічної дискусії. Журналісти є частиною громадянського суспільства, оскільки як незалежні актори вони сприяють реалізації свободи слова, контролю за владою та захисту суспільних інтересів.

Під поняттям «журналіст» розуміється особа, яка професійно або на постійній основі здійснює збір, створення, підготовку та поширення інформації через медіа для інформування суспільства про актуальні події, явища та процеси. Непоодинокими є випадки, коли одна й та сама особа поєднує ролі журналіста й активіста, водночас здійснюючи професійну медійну діяльність і беручи участь у громадській адвокації.

Також моніторинг і документування охоплювали випадки, коли переслідування стосувалося родичів громадських активістів, у тих випадках, якщо було достатньо підстав припустити, що це переслідування пов'язане із громадською діяльністю і має на меті вчинення тиску або залякування активіста.

Додатково об'єктом моніторингу була діяльність Верховної Ради України в частині нормотворчої законодавчої діяльності. ZMINA аналізувала законопроекти, що були зареєстровані в українському парламенті, на предмет їхнього потенційного впливу на діяльність правозахисників та громадських активістів в Україні.

1 Керівні принципи щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/150476.pdf>

2 Декларація ООН про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загальновизнані права людини та основні свободи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_349#Text

Період та географія моніторингу. Моніторинг охоплює події, що відбулися протягом 2025 року на території, підконтрольній уряду України. У випадках, коли подія мала довготривалий характер або її наслідки проявилися у 2025 році, вона також враховувалася у межах аналізу.

Структура дослідження складається з чотирьох взаємопов'язаних розділів. Перший розділ присвячений аналізу ключових викликів та тенденцій, що впливали на діяльність громадянського суспільства у 2025 році. Другий розділ містить систематизований огляд задокументованих випадків переслідування, втрат і тиску з кількісним та якісним аналізом. Третій розділ ґрунтується на результатах соціологічного опитування та відображає оцінки самих представників громадянського суспільства щодо рівня безпеки, ризиків і потреб. Четвертий розділ присвячений аналізу законодавчих ініціатив і нормативних змін, що можуть впливати на простір діяльності громадянського суспільства, з оцінкою їх відповідності міжнародним стандартам у сфері прав людини.

Загальний аналіз викликів для громадянського суспільства. У межах дослідження окрему увагу приділено аналізу ключових викликів, які визначали середовище діяльності громадянського суспільства у 2025 році. Формування тематичних блоків здійснювалося на основі поєднання кількісних даних моніторингу, аналізу найрезонансніших подій року, повторюваності інцидентів та їхнього потенційного впливу на демократичні процеси.

До аналітичної частини включено ті напрями, де спостерігалася системність тиску або ризиків, значний суспільний резонанс та можливі наслідки для функціонування демократичних інституцій. Йдеться, зокрема, про ситуацію навколо антикорупційних органів та законодавчі ініціативи, що впливали на їх незалежність; діяльність парламентських механізмів контролю щодо громадських організацій; випадки тиску на екологічних активістів; становище ЛГБТІК+-спільноти; а також гендерно зумовлені форми онлайн-насилства щодо журналісток.

Аналіз цих явищ здійснювався не лише через опис окремих випадків, а через оцінку ширших факторів — повторюваності інструментів тиску, характеру реакції державних органів, впливу на свободу об'єднань та асоціацій, свободу вираження поглядів і права на мирні зібрання. Такий підхід дозволив перейти від фіксації окремих інцидентів до виявлення структурних ризиків для простору діяльності громадянського суспільства.

Особлива увага приділялася контексту воєнного стану, який одночасно створює об'єктивні безпекові обмеження, але і підвищує ризики концентрації повноважень, зниження прозорості і підзвітності органів державної влади й толерантності до критики високопосадовців. У цьому звіті події 2025 року розглядаються саме крізь призму балансу між потребами безпеки та збереженням демократичних стандартів і практик.

Документування випадків переслідування. Основою кількісної частини звіту є база задокументованих інцидентів, що стосуються представників громадянського суспільства — правозахисників, журналістів, волонтерів, антикорупційних активістів, екологів та ЛГБТІК+-активістів та інших осіб, чия діяльність має суспільно важливий характер.

До переліку інцидентів включалися випадки, що відповідали щонайменше одному з таких видів переслідування:

- перешкоджання законній громадській, правозахисній або журналістській діяльності;
- фізичні напади, поранення або вбивства;
- знищення або пошкодження майна;
- незаконне юридичне переслідування;
- дискредитаційні кампанії;
- стеження або втручання в приватне життя;
- перешкоджання мирним зібранням;
- SLAPP-позови.

Джерела інформації. Моніторинг і документування інформації включали опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників і активістів, перевірку обставин інциденту й вивчення контексту із застосуванням низки індикаторів для визначення зв'язку інциденту з діяльністю постраждалих осіб чи організацій.

Для проведення моніторингу і документування випадків переслідування використовувалися такі джерела:

- відкриті джерела (матеріали національних і регіональних медіа, повідомлення громадських організацій, повідомлення потерпілих та інших суб'єктів у соціальних мережах тощо);
- інтерв'ю з потерпілими та свідками;
- офіційні повідомлення правоохоронних органів та органів державної влади, зокрема відповіді на запити Центру прав людини ZMINA;
- спостереження за судовими процесами.

Пріоритетним способом збору інформації було персональне контактування з постраждалими особами, первинні повідомлення безпосередніх потерпілих і (або) свідків інцидентів, їхніх родичів, законних представників.

Збирання інформації здійснювалося за принципом напівструктурованого інтерв'ю з укладанням протоколу фіксації. Документування кожного інциденту відбувалося за стандартною операційною процедурою й містило таку інформацію: а) опис інциденту, що трапився (із зазначенням дати, місця, виду переслідування, відомостей про суб'єкт переслідування тощо); б) інформація про контекст: об'єкта переслідування та його / її попередню правозахисну, громадську або журналістську діяльність; в) дані про зв'язок між інцидентом, що трапився, та правозахисною, громадською або журналістською діяльністю потерпілої сторони; г) інформація про дії, вжиті у зв'язку з інцидентом правоохоронними органами чи іншими органами державної влади або місцевого самоврядування.

У випадках суперечливої інформації інцидент включався до бази лише за наявності достатнього рівня підтвердження про зв'язок між інцидентом та правозахисною, громадською або журналістською діяльністю потерпілої особи або організації.

Класифікація інцидентів. Інциденти були систематизовані за такими параметрами:

- джерело загрози (внутрішні загрози або загрози, пов'язані з російською збройною агресією);
- тип порушення;
- регіон;
- категорія постраждалої особи або групи.

Такий підхід дозволив виокремити структурні тенденції, а не лише описати окремі випадки.

Аналіз законодавчих ініціатив. У межах звіту також здійснено окремий правовий аналіз законодавчих ініціатив та прийнятих законів, що могли впливати на простір діяльності громадянського суспільства в Україні. До цього блоку включено закони, ухвалені у 2025 році, а також законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді України у 2025 році або раніше, якщо впродовж 2025 року вони залишалися актуальними з огляду на їхній потенційний вплив на діяльність правозахисників, громадських активістів, медіа та механізми громадського контролю.

Загалом у межах цього блоку було проаналізовано два ухвалені закони, що набрали чинності: закон про обмеження обсягу відкритих відомостей у публічних електронних реєстрах та закон, який запровадив нові правила верифікації гуманітарних організацій та використання ввезених як гуманітарна допомога транспортних засобів. Також було проаналізовано чотири законопроекти, що перебували на різних стадіях парламентського розгляду: прийнятий Верховною Радою України закон щодо адміністративної відповідальності за «ототожнення адвоката і клієнта», який станом на квітень 2026 року не набрав чинності, та проекти законів України щодо рекодифікації особистих прав у Цивільному кодексі України, щодо обмеження доступу до окремих судових рішень і вилучення окремих відомостей із текстів судових рішень, та щодо оновлення правових засад діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

До аналізу не включалися законопроекти, які були відкликані, не були підтримані або не просунулися в процедурі ухвалення у межах досліджуваного періоду. Оцінка таких законодавчих ініціатив проводилася з урахуванням міжнародних стандартів у сфері прав людини, зокрема свободи вираження поглядів, свободи об'єднань та асоціацій, права на доступ до інформації, а також принципу правової визначеності і вимоги пропорційності втручання.

Соціологічне дослідження, яке є частиною цього звіту, було проведене «Центром якісних досліджень» на замовлення Центру прав людини ZMINA у травні-серпні 2025 року методом чотирьох експертних тріад (загальна кількість експертів-учасників — 12 активістів та активісток) і 156 онлайн-анкетувань (серед активістів та активісток). Респонденти представляють усі регіони України, підконтрольні українському уряду.

Основним завданням соціологічного дослідження було оцінити поточний стан громадянського суспільства в Україні, а також проаналізувати ключові загрози (зокрема напади, переслідування та інші форми тиску), з якими стикаються правозахисники, активісти, журналісти та представники вразливих груп. Окремо досліджувався вплив законодавчих ініціатив, політичних рішень і практик правоохоронних органів на розвиток громадянського суспільства.

Етапи дослідження. Дослідження проведено в два етапи — якісний та кількісний, — які перетинаються та доповнюють один одного.

На якісному етапі оцінювалися зміни у стані громадянського суспільства після початку повномасштабного вторгнення РФ; визначалися загрози, які постають перед активістами в поточних умовах; обговорювався перелік та описувалися конкретні проблеми і загрози для певних сфер; оцінювався стан співпраці органів державної влади та громадянського суспільства на шляху до ЄС, а також вплив законодавчих ініціатив, політичних рішень і практик правоохоронних органів на громадянські права та свободи у розрізі європейської інтеграції, і механізми громадянського суспільства для впливу на законодавчі процеси.

На кількісному етапі оцінювалася поширеність ключових загроз, рівень загроз з боку державних та недержавних акторів, тенденції в регіонах; визначалися джерела загроз за самооцінкою респондентів, сфери діяльності громадянського суспільства, які найбільше піддаються загрозам та утискам шляхом порівняння даних між цільовими групами; оцінювався стан співпраці органів державної влади та громадянського суспільства, рівень довіри до державних інституцій, а саме правоохоронних органів, прокуратури, судової та законодавчої влади, ефективність потенційних механізмів діяльності громадянського суспільства для впливу на законодавчі процеси та можливі рекомендації та ідеї щодо покращення захисту від потенційних загроз.

Проведення якісного етапу соціологічного дослідження. Цей етап проводився методом експертних тріад — онлайн-дискусій з трьома експертами, реалізований професійним модератором, тривалістю 1,5-2 години. Всього було проведено 4 експертних тріади (загальна кількість опитаних — 12 експертів-учасників, по 3 учасники в кожній тріаді): тріада з антикорупційними активістами, активістами та правозахисниками, які працюють у сферах боротьби з корупцією, еко-захисниками — 3 учасники; тріада з ЛГБТІК+ активістами — 3 учасники; тріада з членами ветеранських спільнот, представниками ЗСУ, які в цивільному житті були активістами — 3 учасники; тріада з активістами, які представляють інші меншини та вразливі групи: жінок і чоловіків старшого віку, людей, що проживають у районних центрах — 3 учасники). На тріади були запрошені активісти та правозахисники, які спостерігають або стикаються з численними загрозами, як-от: напади, переслідування, наклеп та судові переслідування, чи іншими формами тиску. Додатково експертами виступали журналісти, які висвітлюють ці сфери і проблеми. На тріадах були присутні особи різної статі та вікових груп (18-55+ років).

Учасники представляли різні типи населених пунктів і різних регіонів України (Київ та область, Центр, Захід, Південь, Схід). Особливу увагу приділялося тим, хто діє за межами Києва, включаючи активістів із районних центрів.

Проведення кількісного етапу соціологічного дослідження. Всього в межах кількісного етапу було опитано 156 активістів, із них 131 активіст — методом CAWI³ та 25 активістів — методом CATI⁴.

Серед опитаних активістів були такі цільові групи: антикорупційні активісти, правозахисники, екологи — 25 респондентів; ЛГБТІК+-активісти — 22 респонденти; члени ветеранських спільнот, представники ЗСУ, які в цивільному житті були активістами — 27 респондентів; активісти, які представляють інші меншини та вразливі групи: жінок і чоловіків старшого віку, людей, що проживають у районних центрах, — 28 респондентів; інші групи активістів — 54 респонденти. Географія кількісного етапу включала в себе всі регіони з наступним розподілом: Захід — 16%, Київ — 14%, Південь — 16%, Північ — 12%, Схід — 25%, Центр — 12%.

Результати опитування активістів не є репрезентативними, але воно підсвічує певні тенденції серед різних груп активістів. Результати цього дослідження дають змогу виявити загрози, з якими стикаються активісти через свою громадянську позицію у реальному житті та онлайн-просторі, та механізми протидії їм. Всі результати базуються на оцінках та судженнях опитаних активістів та є оціночними.

Обмеження дослідження. Звіт відображає лише ті випадки, які стали відомими та були задокументовані Центром прав людини ZMINA на підконтрольній українському уряду території. Частина інцидентів могла залишитися поза увагою через небажання постраждалих публічно повідомляти про тиск, відсутність доступу до інформації, складнощі верифікації в умовах воєнного стану. Однак в цілому дослідження дає загальне уявлення про атмосферу, в якій діє громадянське суспільство в Україні.

3 CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) — анкетування з використанням мережі Інтернет. Респондент самостійно заповнює online анкету без допомоги інтерв'юера.

4 CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing) — телефонне опитування за участі інтерв'юера.

РОЗДІЛ 1.

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ У 2025 РОЦІ



РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РИЗИКУ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України у 2025 році залишалася головною загрозою для діяльності громадянського суспільства в Україні. Її вплив проявляється не лише у формі масштабних воєнних дій і невибіркових обстрілів території України ракетами та дронами, від яких потерпає усе цивільне населення країни⁵, включно й представники громадянського суспільства, але й через цілеспрямовані атаки на активістів, журналістів, правозахисників і волонтерів, а також інфраструктуру організацій, що забезпечують гуманітарну, правозахисну та соціальну допомогу.

Зафіксовані випадки підтверджують комплексний характер цього тиску, який поєднує невибіркові обстріли цивільного населення і об'єктів інфраструктури, замовні вбивства та замахы, прицільні напади на волонтерів і активістів у наближеній до фронту зоні, кібератаки й інформаційні операції з метою залякування, дискредитації та дестабілізації громадського сектору.

Загалом 112 зафіксованих випадків нападів і переслідування представників громадянського суспільства, які сталися протягом 2025 року на підконтрольній уряду України території, або понад 60% від загальної кількості, пов'язані з діями Російської Федерації. 26 із них — убивства цивільних волонтерів, медійників, активістів і правозахисників. Ще 67 випадків атак стосувались знищення чи пошкодження майна активістів, журналістів та організацій або медіа. Під удари як поблизу лінії фронту, так і в умовно тилових містах потрапляли волонтерські центри, гуманітарні склади, притулки для тварин, редакції медіа, а також транспортні засоби, що використовувалися для евакуації чи доставки допомоги. У низці випадків журналісти та волонтери зазнавали прицільних атак під час виконання своїх професійних або громадських обов'язків.

Додатковим джерелом загроз є планомірні дії російських спецслужб на території України, спрямовані на фізичне усунення, залякування або дискредитацію активних представників громадянського суспільства, а також руйнування інфраструктури, яка забезпечує їхню діяльність. Зокрема, у березні 2025 року в центрі Одеси було вбито громадського активіста **Дем'яна Ганула**. Ганул — волонтер, блогер, зоо- та екозахисник, засновник і керівник ГО «Вуличний фронт», учасник Революції Гідності та протистояння в Одесі 2 травня 2014 року з проросійськими силами. У 2014–2016 роках він був керівником силового блоку Правого сектору в Одесі.

Обставини злочину свідчать про причетність російських спецслужб до його підготовки та виконання. За кілька годин після вбивства поліція затримала підозрюваного — військовослужбовця, що самовільно залишив частину, Сергія Шалаєва, який визнав свою провину в суді. У грудні 2025 року СБУ викрила й затримала британського інструктора Росса Девіда Катмора, який передав Шалаєву вогнепальну зброю та боєприпаси, отримані від росіян. Катмор відвідував Україну для надання допомоги в навчанні військовослужбовців ЗСУ. За даними слідства, він вів розвідувально-диверсійну діяльність в Україні на замовлення Росії.

Подібним є і замах на громадського діяча та волонтера **Сергія Стерненка** у травні 2025 року в Києві. Стерненко — автор і ведучий однойменного ютуб-каналу, голова громадської організації «Небайдужі», співзасновник БФ «Спільнота Стерненка», колишній очільник одеського обласного осередку Правого сектору (2014–2017), учасник Євромайдану та протистояння в Одесі 2 травня 2014 року з проросійськими силами. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну він збирає значні суми коштів на потреби ЗСУ.

⁵ За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, 2025 рік став найсмертоносішим для цивільного населення з 2022 року: щонайменше 2 514 цивільних осіб загинули та 12 142 були поранені, що на 31% більше, ніж у 2024 році, і на 70% більше, ніж у 2023 році. Така динаміка свідчить про посилення впливу війни на цивільне населення, зокрема через інтенсифікацію застосування далекобійної зброї та безпілотників, що дедалі частіше уражають території, віддалені від лінії фронту. Див.: Protection of Civilians in Armed Conflict — December 2025 / United Nations — Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/en/308237-protection-civilians-armed-conflict-%E2%80%94-december-2025>



Українські волонтери під час евакуації тварин з лінії фронту. Фото: Сергій Луденський, голова ГО «Save Animals Ukraine»

За даними слідства, виконавицю замаху на Стерненка жительку Одеської області Людмилу Чемерську дистанційно завербували представники російських спецслужб. Підозрювана визнала провину та співпрацює зі слідством. Цей випадок не є поодиноким — за даними представників СБУ, це вже четверта така спроба замаху на Стерненка, що вказує на системність переслідування.

Так само Російська Федерація здійснює замовні вбивства на території України не тільки громадських активістів і волонтерів, які допомагають ЗСУ, але й політичних діячів. Так, у серпні 2025 року внаслідок збройного нападу у Львові загинув експікер Верховної Ради України **Андрій Парубій**. Через два дні у Хмельницькій області правоохоронні органи затримали підозрюваного у вбивстві — львів'янина Михайла Сцельнікова, який у залі суду зізнався у скоєному. Як і у випадку з убивством Дем'яна Ганула, зброю підозрюваному передав Девід Катмор, завербований Російською Федерацією.

Окрему категорію нападів з боку Російської Федерації становлять атаки на журналістів, які працюють у зоні бойових дій або поблизу неї. Наприклад, у жовтні 2025 року внаслідок удару російського FPV-дрона загинув французький фотокореспондент **Антоні Лаллікан**, а український фотожурналіст **Георгій Іванченко** зазнав тяжких поранень і втратив ногу. Атака мала цілеспрямований характер, попри те що журналісти були чітко ідентифіковані як представники медіа. Цей випадок свідчить про ігнорування Росією норм міжнародного гуманітарного права.

Того ж місяця після удару російського безпілотної «Ланцет» по Краматорську загинули кореспондентка телеканалу FREEDOM **Олена Губанова** та оператор **Євген Кармазін**. У день атаки знімальна група фіксувала наслідки попереднього обстрілу центрального ринку міста. За словами спеціального кореспондента **Олександра Количева**, який зазнав тяжких поранень, команда FREEDOM не відреагувала на наближення дрона, оскільки не очікувала його застосування проти цивільної цілі. Проте пізніше він усвідомив, що російська сторона діяла умисно, оскільки їй невігдно, щоб українські незалежні медіа висвітлювали події у прифронтових громадах.

Ще одна журналістка — **Тетяни Кулик** загинула у власному приватному будинку в Київській області під час ворожого обстрілу.

Загалом унаслідок дій Російської Федерації було вбито 4 медійників та поранено щонайменше 9. Найбільше інцидентів зафіксовано на прифронтових територіях Донецької та Дніпропетровської областей, але окремі випадки відбулись також на Сумщині, Харківщині, Херсонщині та в Києві.

Серед поранених були: **Сергій Горбатенко**, «Донбас Реаліті», «Радіо Свобода»; **Іван Захаренко**, **Віктор Лисенко** та **Ібрагім Набер**, Die Welt; **Володимир Чепинога**, «Суспільне Херсон»; **Максим Ткачов**, «Сумський канал»; **Павло Бориско**, ТСН.

Щодо атак на інших представників громадянського суспільства, загалом унаслідок російських атак загинули 22 волонтери й активісти та поранено 8 (проте один із волонтерів двічі отримав поранення). Найбільше інцидентів сталося в Донецькій та Херсонській областях, але також

зафіксовано випадки в Харківській та Дніпропетровській областях, на Сумщині, Одещині й Запоріжжі, у Київській області та Києві.

У 2025 році Російська Федерація вбила **Ірину Байраченко, Владислава Горая, Вікторію Гребенюк, Олександра Івахненка, В'ячеслава Ільченка, Ілону Капельницьку, Тетяну Кобрину, Софію Козлову, Анастасію Кольвах, Павла Матвійця, Євгена Миргородського, Ніколаса Парсонса, Геннадія Омельченка, Наталію Осадчу, Олену Полинину, Кирила Рябова, Олега Сальника, Максима Старостіна, Кріса Гарретта, Фреда Гранді, Енні Льюїс Мерффі**.

Поранено: **Олега Дегусарова, Миколу Обельчака, Андрія Петухова (двічі), Євгена Ткачова, Костянтина Чернявського, Сергія Стерненка, Девона Массера, Едварда Скотта**.

Вплив російської агресії системно поширюється й на організації громадянського суспільства, які забезпечують гуманітарну, правозахисну та соціальну підтримку. У 2025 році зафіксовано численні випадки пошкодження або знищення їхньої інфраструктури внаслідок обстрілів і атак безпілотників. Зокрема, у Слов'янську було пошкоджено базу загонів швидкого реагування Товариства Червоного Хреста України, що здійснюють гуманітарні місії на сході країни. В Одесі та Києві внаслідок ракетних обстрілів були пошкоджені офіси громадської організації «ЛГБТ-асоціація «ЛІГА», що призвело до додаткових фінансових витрат, втрати частини інфраструктури та тимчасового ускладнення роботи. У Сумах російський ракетний удар зруйнував приміщення, де працював виїзний пункт консультування громадян Харківської правозахисної групи, знищивши техніку та інфраструктуру, необхідну для надання правової допомоги. У результаті ракетного обстрілу Києва було пошкоджено штаб руху Veteranка — громадської організації, що об'єднує жінок із бойовим досвідом і працює у сфері захисту прав військовослужбовиць і ветеранської реінтеграції.

Окремо слід відзначити атаки впродовж 2025 року на гуманітарні ініціативи, які забезпечують підтримку тваринам. У Києві внаслідок обстрілу суттєво постраждав склад фонду Harpu Raw, де зберігався корм для тварин із притулків. У Харківській області внаслідок ударів безпілотників постраждали об'єкти і тварини «Фельдман Екопарку» та притулок організації «Порятунок тварин Харків», де було пошкоджено інфраструктуру утримання тварин. У Херсоні обстріли спричинили руйнування притулку «Кіт Бегемот», загибель і поранення тварин, а також фактичну неможливість відновлення об'єкта через постійну небезпеку. У Київській області та на Донеччині зафіксовано атаки на транспорт і інфраструктуру організацій, що здійснюють евакуацію тварин, зокрема UAnimals. У низці випадків атаки мали ознаки прицільності, навіть попри наявність маркування гуманітарного характеру.

Крім фізичних атак, ще одним джерелом загроз є кібератаки та інформаційні операції. Наприклад, злам акаунтів менеджери Кримськотатарського ресурсного центру Зареми Барієвої, здійснений російською хакерською групою, супроводжувався кампанією з дискредитації організації в російських медіа. Такі дії спрямовані не лише на конкретних осіб, але й на підрив довіри до правозахисних організацій загалом, а також на залякування людей, які з ними співпрацюють, зокрема на тимчасово окупованих територіях.

Описані випадки демонструють, що російська агресія впливає на громадянське суспільство не лише через прямі втрати, але й через системне руйнування середовища, в якому воно функціонує. Знищення інфраструктури, замах на відомих активістів — лідерів громадської думки, дронів полювання за неозброєними журналістами та волонтерами, кібератаки формують комплексний механізм ослаблення громадського сектору. Внаслідок цього зменшується спроможність організацій і медійників документувати порушення прав людини і воєнні злочини, надавати допомогу потерпілим та інформувати свої аудиторії про поточну ситуацію. У довгостроковій перспективі це обмежує можливості громадянського суспільства виконувати свою ключову роль в умовах російсько-української війни.

ПОСИЛЕННЯ ТИСКУ НА АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СЕКТОР. СПРАВИ ЧЛЕНІВ «ЦЕНТРУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ»

2025 рік позначився зростанням системного тиску на антикорупційний сегмент громадянського суспільства в Україні. На тлі війни, концентрації влади та підвищеної чутливості до публічної критики посилювалися практики, спрямовані на дискредитацію, залякування та обмеження діяльності громадських організацій і активістів, які викривають корупцію та здійснюють моніторинг діяльності державних органів.

Особливо показовою стала ситуація довкола антикорупційних активістів і організацій, зокрема громадської організації «Центр протидії корупції» та її засновника **Віталія Шабуніна**. Протягом року фіксувалися інформаційні атаки, публічні кампанії з дискредитації, спроби поставити під сумнів легітимність і мотиви антикорупційної діяльності. Ці дії створювали атмосферу тиску не лише на окремих активістів, а й на весь сектор, який відіграє ключову роль у забезпеченні підзвітності влади.

Справа Віталія Шабуніна як маркер системної загрози

Події липня 2025 року стали переломним моментом у відносинах між державними інституціями та антикорупційним сектором. 13 липня 2025 року Державне бюро розслідувань повідомило про вручення підозри одному з найвідоміших українських громадських активістів, голові громадської організації «Центр протидії корупції» Віталію Шабуніну. Йому інкримінують нібито систематичне ухилення від проходження військової служби та шахрайство.



■ Віталій Шабунін під час засідання Печерського суду щодо обрання йому запобіжного заходу, 15 липня 2025 року. Фото: ZMINA/Людмила Тягнирядно

Цей крок набув серйозного суспільного резонансу з огляду на контекст: Віталій Шабунін на початку повномасштабного вторгнення Росії добровільно долучився до Збройних Сил України. 11 липня 2025 року стало відомо про проведення обшуків за місцем його служби в Чугувському районі Харківської області, а також у його помешканні. Під час слідчих дій у активіста вилучили мобільний телефон⁶. 15 липня 2025 року Печерський районний суд міста Києва обрав Віталію Шабуніну запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання строком до 20 серпня⁷.

6 Очільник ЦПК Віталій Шабунін отримав підозру в ухиленні від служби. Чому це викликало скандал? / BBC NEWS Україна, 13 липня 2025 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cev0knverpno>

7 Особисте зобов'язання — суд обрав запобіжний захід Шабуніну / Суспільне, 15 липня 2025 року. URL: <https://suspiilne.media/1067219-sud-obirae-zapobiznij-zahid-aktivistu-sabuninu/>

Згідно з рішенням суду, щодо нього застосували низку обмежень, зокрема обов'язок з'являтися за викликом слідчого, судді чи прокурора, не відлучатися з місця проходження служби, не відвідувати будівлю НАЗК та здати паспорт для виїзду за кордон. Такі обмеження безпосередньо впливали не лише на особисті права активіста, а й на його можливість здійснювати антикорупційну діяльність.

Окремим епізодом, що засвідчив ескалацію тиску та перехід до втручання у приватне життя активіста, став інцидент із поширенням його особистих фото. 16 грудня 2025 року Віталій Шабунін повідомив, що ДБР і Офіс Генпрокурора поширили в телеграм-каналах його інтимні фото з телефона, вилученого під час обшуку⁸. Активіст пов'язав цей витік із публічною критикою осіб, яких у Центрі протидії корупції вважають причетними до ослаблення НАБУ і САП — представників Офісу Генпрокурора, ДБР, СБУ, а також суддів, які ухвалювали рішення щодо ув'язнення детективів НАБУ⁹. Фото були поширені у телеграм-каналі «Записки пасквілянта», пов'язаному з блогером Володимиром Бойком, який раніше ініціював кримінальне провадження проти Шабуніна разом із адвокатом Ростиславом Кравцем¹⁰.

У ДБР пообіцяли провести внутрішню перевірку щодо можливого витоку даних¹¹. Водночас Уповноважений Верховної Ради з прав людини Дмитро Лубінець наголосив на неприпустимості поширення персональних даних під час слідства, підкресливши, що такі дії можуть порушувати Конституцію та законодавство у сфері захисту приватності¹². Голова парламентського антикорупційного комітету Анастасія Радіна припустила можливу причетність ДБР до витоку¹³. Зі свого боку, голова правління Центру прав людини ZMINA Тетяна Печончик 18 грудня в ефірі «Суспільного» заявила про необхідність відкриття кримінального провадження за фактом розголошення даних досудового розслідування та порушення недоторканності приватного життя.

Реакція громадянського суспільства і правозахисна оцінка

Вручення підозри та слідчі дії щодо керівника ЦПК були сприйняті значною частиною громадянського суспільства як елемент ширшої тенденції використання кримінально-правових механізмів для тиску на критиків влади. 15 липня 2025 року правозахисні та антикорупційні організації публічно заявили про політичний характер переслідування Віталія Шабуніна та небезпеку застосування системи правосуддя для обмеження діяльності громадських активістів. ZMINA оприлюднила спільну заяву, під якою підписалися понад 100 правозахисних, антикорупційних та громадських організацій¹⁴.

У зверненні до Президента України Володимира Зеленського, Генерального прокурора Руслана Кравченка та директора Державного бюро розслідувань Олексія Сухачова організації закликали не допустити використання правоохоронної та судової системи для політичних розправ і переслідування критиків влади, а також наголосили на неприпустимості створення «охолоджувального ефекту» для всього громадянського сектору. У заяві підкреслювалося, що такі дії можуть мати далекосяжні наслідки — не лише для конкретного активіста чи організації, а й для системи демократичного врядування, адже вони сигналізують про вразливість громадянського суспільства перед зловживаннями владою навіть в умовах війни.

8 Vitaliy Shabunin. Фейсбук-сторінка, 16 грудня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=10162394152939537&id=678864536

9 Чіими руками нищать НАБУ і САП? / Вебсайт ЦПК. URL: <https://nabudestroyers.antic.org.ua/>

10 ДБР підозрює голову правління ЦПК Віталія Шабуніна в ухиленні від служби. Справу ініціював та «штовхав» блогер Володимир Бойко. Що про неї відомо? / Бабель, 14 липня 2025 року. URL: <https://babel.ua/texts/119669-dbr-pidozryuye-golovu-pravlinnya-cpk-vitaliya-shabunina-v-uhilenni-vid-sluzhbi-spravu-iniciyuvav-ta-shtovhav-blogger-volodimir-boyko-shcho-pro-neji-vidomo>

11 Державне бюро розслідувань ретельно перевірить інформацію, поширену у медіа, щодо оприлюднення приватних фотографій одного з фігурантів кримінального провадження / Вебсайт ДБР, 17 грудня 2025 року. URL: <https://dbr.gov.ua/news/derzhavne-byuro-rozsliduvan-retelno-perevirit-informaciyu-poshirenu-u-media-shhodo-oprilyudnennya-privatnih-fotografij-odnogo-z-figurantiv-kriminalnogo-provazhennya>

12 Дмитро Лубінець. Фейсбук-сторінка, 17 грудня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=3755430981431334&id=100008934065016

13 Anastasia Radina. Фейсбук-сторінка, 17 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/anastasia.krasnosilska/posts/pfbid0w3ufC8ASCYmeiB1kUUfm9poS2j8qCCPCgm1Av9GzoSoXhz932vNUKzCmWim5cCXel>

14 Припинити використовувати систему правосуддя для політичних розправ: заява громадських організацій щодо справи Віталія Шабуніна / ZMINA, 15 липня 2025 року. URL: <https://zmina.ua/statements/prypynyty-vykorystovuvaty-systemu-pravosuddya-dlya-politychnyh-rozprav-zayava-gromadskykh-organizacij-shhodo-spravy-vitaliya-shabunina/>

Розширення практик тиску на представників «Центру протидії корупції» та їхніх захисників

Події навколо кримінального переслідування голови правління «Центру протидії корупції» Віталія Шабуніна не обмежилися виключно ним як публічною фігурою, а набули ознак більшої кампанії тиску, що поширилася на інших членів організації, а також на осіб, залучених до його правового захисту. Це свідчить про застосування непрямих інструментів впливу, спрямованих на ослаблення як самої організації, так і її спроможності до ефективного захисту.

Окрему увагу в цьому контексті привертає ситуація навколо **Олени Щербан** — адвокатки Віталія Шабуніна та членкині правління «Центру протидії корупції». Після того, як вона взяла на себе активну роль у захисті Шабуніна, а також у наданні правової допомоги іншому фігуранту резонансних антикорупційних справ — детективу НАБУ Руслану Магамедрасулову, щодо неї було зафіксовано ознаки професійного та репутаційного тиску.

15 серпня 2025 року стало відомо про спроби ініціювати дисциплінарні провадження проти Олени Щербан у зв'язку з формальними підставами, а саме — непроходженням щорічного обов'язкового фахового навчання адвокатів. Хоча зазначена вимога є загальною і протягом попереднього року не виконувалася з різних причин значною кількістю адвокатів, саме в момент активної участі Олени Щербан у резонансних справах проти представників антикорупційного середовища було подано одразу кілька скарг, які потенційно могли призвести до обмеження її професійної діяльності або позбавлення адвокатської ліцензії.

Паралельно з цим проти адвокатки була розгорнута дискредитаційна кампанія у низці анонімних телеграм-каналів, що є типовим способом тиску на правозахисників та адвокатів у чутливих політичних або антикорупційних справах. Такі дії створювали репутаційні ризики та мали стримувальний ефект як для самої адвокатки, так і для інших правників, готових братися за захист критиків влади¹⁵.

Подальшим етапом ескалації стало втручання в приватне життя та безпеку близького оточення Щербан. 25 вересня 2025 року Служба безпеки України провела обшук у рідного брата Олени Щербан — **Тараса Лікунова**, який є колишнім детективом НАБУ і на той момент працював у підрозділах внутрішньої безпеки «Укрзалізниці». Обшук був здійснений у межах кримінального провадження, яке формально не мало прямого зв'язку з діяльністю Лікунова, що викликало питання стосовно обґрунтованості та пропорційності таких слідчих дій.

«Центр протидії корупції» публічно заявив про невідповідність між офіційними поясненнями правоохоронного органу та фактичними підставами на проведення обшуків, зазначеними в судових ухвалах. Це дозволяє розглядати ситуацію як частину ширшої кампанії тиску, спрямованої на дискредитацію антикорупційних інституцій і створення атмосфери страху та невизначеності навколо осіб, пов'язаних із діяльністю ЦПК¹⁶.

Загалом, тиск на Олену Щербан демонструє тенденцію поширення переслідувань із публічних лідерів громадянського суспільства на їх захисників та родинне оточення. Така практика створює ризики для реалізації права на захист, незалежності адвокатури та функціонування антикорупційного сектору в цілому.

Ще одним прикладом тиску на антикорупційних активістів у 2025 році став випадок, пов'язаний із переслідуванням родини виконавчої директорки «Центру протидії корупції» **Дарії Каленюк**. 1 жовтня 2025 року вона публічно повідомила про втручання у приватне життя своєї сім'ї та дії, спрямовані проти її чоловіка Ореста, які вона розцінила як форму непрямого тиску у відповідь на багаторічну антикорупційну діяльність ЦПК та її публічну критику влади¹⁷.

15 Адвокатка активіста Віталія Шабуніна Олена Щербан заявила про тиск і спробу позбавити її адвокатської ліцензії / ZMINA, 15 серпня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/advokatka-aktyvista-vitaliya-shabunina-olena-shherban-zayavila-pro-tysk-i-sprobu-pozbavyty-yiyi-advokatskoyi-liczenziyi/>

16 СБУ провела обшуки в ексдетектива НАБУ, який вів справу Артема Шила — ЦПК / ZN.UA, 25 вересня 2025 року. URL: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/sbu-provela-obshuki-v-eksdetektiva-nabu-jakij-viv-spravu-artema-shila-tspk.html>

17 «Ліплять з нього ухилиянта»: співзасновниця Центру протидії корупції Каленюк заявила про помсту влади за критику / ЕСПРЕСО, 1 жовтня 2025 року. URL: <https://espreso.tv/suspilstvo-liplyat-z-nogo-ukhilyanta-spivzasnovnitsya-tsentru-protidii-koruptsii-kalenyuk-zayavila-pro-pomstu-vladi-za-kritiku>

Згідно з наявною інформацією, чоловік Дарії Каленюк мав законне право на відстрочку від мобілізації, оскільки подружжя виховує малолітню дитину з інвалідністю. Відповідні документи були подані до територіального центру комплектування у встановленому порядку. Водночас, попри дотримання передбачених процедур і відсутність офіційної відмови або пояснень з боку відповідних органів, статус Ореста у державному електронному реєстрі військовозобов'язаних було змінено на такий, що передбачає його перебування у розшуку.

Такі дії викликали сумніви щодо їхньої правомірності та пропорційності, а також щодо дотримання принципів правової визначеності й недискримінації. Контекст, у якому відбулися ці події, дозволяє розглядати їх не як поодинокий адміністративний збій, а як інструмент тиску, спрямований на близьке оточення відомої і впливової антикорупційної діячки.

Окрім адміністративних рішень, що безпосередньо зачіпали права члена родини Каленюк, було зафіксовано ознаки стеження¹⁸, що створювало атмосферу небезпеки та непередбачуваності для сім'ї. Така практика є особливо тривожною, оскільки вона переносить межі протистояння між владою та громадянським суспільством у приватну сферу, використовуючи родинні зв'язки як важіль впливу.

Аналіз подій навколо ЦПК свідчить, що антикорупційний сегмент громадянського суспільства опинився серед найвразливіших груп до тиску та переслідувань. Це зумовлено кількома факторами.

По-перше, антикорупційні організації та активісти системно працюють із темами, що зачіпають інтереси впливових політичних та економічних акторів, зокрема у сфері публічних фінансів, оборонних закупівель та державного управління в умовах війни. По-друге, у період воєнного стану суспільний запит на «єдність» часто використовується як аргумент для делегітимізації критики влади, що створює сприятливе середовище для звинувачень у «підриві державних інтересів». По-третє, саме антикорупційний сектор традиційно має високу довіру міжнародних партнерів, що робить його особливо чутливим до спроб дискредитації або нейтралізації. Тиск на таких діячів може мати «ефект охолодження» не лише для конкретних організацій, а й для ширшого кола громадських ініціатив, які здійснюють контроль за діяльністю держави.

Кульмінацією цієї тенденції стали події у липні 2025 року, коли правоохоронні органи розпочали масові обшуки у детективів НАБУ. Ці дії були сприйняті значною частиною громадянського суспільства як непропорційні й такі, що можуть свідчити про політичний тиск на незалежні антикорупційні інституції.

КРИЗА НАВКОЛО НЕЗАЛЕЖНОСТІ НАБУ ТА САП І «КАРТОНКОВІ ПРОТЕСТИ»

Протягом 2025 року антикорупційні інституції України опинилися під посиленням тиском з боку правоохоронних органів, зокрема Служби безпеки України (СБУ) та Офісу Генерального прокурора (ОГП). Одним із ключових інструментів такого тиску стала серія масштабних обшуків у співробітників НАБУ, а також у пов'язаних із ними осіб — родичів, колишніх колег і фігурантів резонансних антикорупційних розслідувань. Найбільш масштабна хвиля слідчих дій відбулася у липні 2025 року та виявилась безпосереднім передвісником політичної та суспільної кризи навколо незалежності НАБУ і САП.

21 липня 2025 року працівники СБУ одночасно провели понад 80 обшуків у співробітників НАБУ в межах різних кримінальних проваджень. Обшуки проходили як за місцем проживання детективів, так і в їхніх родичів, колишніх співробітників та осіб, дотичних до антикорупційних розслідувань. За офіційною версією правоохоронних органів, слідчі дії стосувалися підозр у злочинах проти

18 Daria Kaleniuk. Особиста фейсбук-сторінка, 1 жовтня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/dkaleniuk/posts/10163850988259188?ref=embed_post

національної безпеки, незаконному збагаченні, дорожньо-транспортних пригодах, а також можливій співпраці окремих осіб із державою-агресором.

У межах липневої хвилі обшуків про підозру було повідомлено кільком співробітникам НАБУ. Двом особам інкримінували злочини проти національної безпеки, ще трьом — правопорушення, пов'язані з дорожньо-транспортними пригодами, що призвели до травмування потерпілих. Окрему увагу СБУ приділила справі детектива НАБУ Руслана Магамедрасулова, якого підозрювали у пособництві державі-агресору. Разом із ним було затримано та взято під варту його батька як нібито співучасника, а також детектива Віктора Гусарова. У результаті цих слідчих дій **Руслан Магамедрасулов, Віктор Гусаров** та батько Магамедрасулова **Сентябр** були поміщені в СІЗО. Наприкінці 2025 року запобіжні заходи щодо них пом'якшили, і всі вони були звільнені з-під арешту¹⁹.

У НАБУ неодноразово наголошували, що частина обшуків проводилася з істотними порушеннями процесуальних гарантій²⁰. Зокрема, йшлося про відсутність судових ухвал у окремих випадках, застосування фізичної сили до детективів, психологічний тиск, приниження гідності, незаконне вилучення особистих мобільних телефонів, а також примушування до надання паролів доступу до пристроїв. Окремо повідомлялося про відмову правоохоронних органів фіксувати тілесні ушкодження детективів, які зазнали фізичного впливу під час обшуків.

Обшуки у співробітників НАБУ відбувалися на тлі розслідування ними низки резонансних справ, зокрема щодо корупції в «Укрзалізниці»²¹, енергетичному секторі²² та інших стратегічно важливих галузях. У НАБУ та Центрі протидії корупції пов'язували ці слідчі дії з помстою за активну роботу детективів і спробами зірвати або послабити антикорупційні розслідування, які стосувалися високопосадовців та впливових політичних і бізнес-груп.

Представники громадянського суспільства розглядали липневі обшуки не як ізольовані кримінальні провадження, а як елемент ширшої кампанії з делегітимізації НАБУ і САП, що згодом доповнилася законодавчими спробами обмежити їхню автономію через ухвалення законопроекту №12414²³.

22 липня 2025 року Верховна Рада України 263 голосами «за» ухвалила законопроект №12414. Перед цим у той самий день відбулося засідання парламентського Комітету з питань правоохоронної діяльності, яке було скликане поспіхом, тривало близько 10 хвилин в онлайн-форматі та супроводжувалося внесенням ключових правок без належного обговорення і порівняльної таблиці. Попри спроби окремих народних депутатів заблокувати трибуну та зірвати голосування, закон був ухвалений у другому читанні, а згодом підписаний Президентом України²⁴.

Зміст законопроекту передбачав суттєве розширення повноважень Генерального прокурора України щодо діяльності НАБУ і САП, зокрема можливість втручатися у підслідність справ, передавати їх іншим органам, надавати обов'язкові письмові вказівки детективам, отримувати повний доступ до матеріалів розслідувань, закривати провадження щодо високопосадовців, а також призначати прокурорів без конкурсних процедур у період воєнного стану. Сукупність цих норм фактично позбавляла антикорупційні органи їхньої ключової ознаки — інституційної незалежності.

19 Антиантикорупційна спецоперація. Що стоїть за обшуками в НАБУ / Українська правда, 21 липня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/07/21/7522806/>

20 Пояснення щодо подій 21 липня — офіційна позиція НАБУ / Вебсайт НАБУ, 21 липня 2025 року. URL: <https://nabu.gov.ua/news/poiasnennia-shchodo-podiyi-21-lypnia-ofitsiyina-pozytciia-nabu/>

21 Корупція на закупівлі трансформаторів під час війни: скеровано до суду / Вебсайт НАБУ, 9 березня 2025 року. URL: <https://nabu.gov.ua/news/koruptciia-na-zakupivli-transformatoriv-pid-chas-viyiny-skerovano-do-sudu/>

22 Корупція в енергетиці: викрито організатора схеми розкрадань на трансформаторах / Вебсайт НАБУ, 3 червня 2025 року. URL: <https://nabu.gov.ua/news/koruptciia-v-energetytsi-vykryto-organizatora-skhemy-rozkradan-na-transformatorakh/>

23 Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану», № 12414 від 16.01.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55640>

24 Верховна Рада ухвалила закон, який обмежує незалежність НАБУ і САП. Це вивело на вулиці тисячі людей / Радіо Свобода, 22 липня 2025 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/parlament-ukhvalyv-zakon-obmezhuje-nezalezhnist-nabu-i-sap/33480793.html>

Масові протести як реакція громадянського суспільства

Уже 22 липня 2025 року ухвалення законопроекту №12414 спричинило спонтанні масові протести у Києві та низці інших міст України. У столиці на площі Івана Франка зібралися близько 5 тисяч людей з вимогою ветоувати закон. Акції відбулися також у Львові, Дніпрі, Одесі, Харкові, Тернополі, Луцьку, Івано-Франківську, Ужгороді, Рівному, Чернівцях, Сумах, Вінниці. У Києві протест тривав і після початку комендантської години, що стало безпрецедентним явищем в умовах воєнного стану²⁵.



■ Акція за збереження незалежності антикорупційних органів України, Київ, 23 липня 2025 року.
Фото: ZMINA/Олександра Єфіменко

23 липня хвиля протестів посилилася: кількість учасників у Києві зросла до близько 9 тисяч осіб, у Львові — до 1,5 тисячі, у Харкові — до близько тисячі. У прифронтових Сумах, де масові зібрання були обмежені з міркувань безпеки, активісти вдалися до альтернативних форм протесту, залишаючи картонні плакати з гаслами у публічних просторах і поширюючи інструкції щодо безпечних форм громадянського спротиву²⁶.

Протести тривали 24–30 липня 2025 року, охоплюючи все нові міста та зберігаючи стабільну чисельність учасників. Вони стали першими масовими протестами проти рішень парламенту і президента з початку повномасштабної агресії Російської Федерації.

Внутрішня та зовнішня реакція

НАБУ і САП публічно подякували учасникам акцій, наголосивши, що підтримка з боку суспільства є свідченням довіри до антикорупційних інституцій²⁷. Водночас окремі посадовці намагалися

25 «Руки геть від НАБУ і САП»: у Києві, Дніпрі, Львові та Одесі люди вийшли на протести / Радіо Свобода, 22 липня 2025.
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ruky-get-vid-nabu-protest/33481121.html>

26 У Києві та інших містах українці знову виходили на акцію протесту через закон про НАБУ та САП (ФОТО) / Громадське, 23 липня 2025 року. URL: <https://hromadske.ua/kyiv/248534-u-kyievi-liudy-znovu-vyyshly-na-aktsiiu-protestu-cherez-zakon-pro-nabu-ta-sap-foto>

27 У НАБУ та САП подякували українцям за підтримку на акціях протесту / Українська правда, 22 липня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/07/22/7522977/>

публічно легітимізувати ухвалення закону, апелюючи до «повернення до Конституції» або закликів до єдності²⁸.

На міжнародному рівні ухвалення законопроєкту №12414 викликало занепокоєння з боку Європейського Союзу, країн G7 та ОЕСР. Європейська комісарка з питань розширення Марта Кос наголосила, що незалежність НАБУ і САП є однією з ключових вимог для вступу України до ЄС²⁹. За інформацією з дипломатичних джерел, наприкінці липня ЄС попередив українську сторону про можливе призупинення фінансової допомоги у разі невиправлення ситуації.

Під тиском суспільства та міжнародних партнерів 23 липня 2025 року Президент України оголосив про підготовку нового законопроєкту, спрямованого на відновлення незалежності антикорупційних органів. 31 липня 2025 року Верховна Рада ухвалила Закон України №13533³⁰ — 331 голосом, а Президент оперативно підписав його³¹. Закон скасував ключові положення попередньо прийнятого закону, відновив автономію НАБУ і САП, їхню виключну підслідність та процесуальну самостійність.

«Люди з картонками» як новий суб'єкт громадянського спротиву

Особливістю липневих протестів став їхній склад і форма. Ключову роль у мобілізації та підтримці протестів відіграла молодь — покоління, для якого це був перший досвід масової громадянської дії. Самоорганізація відбувалася без централізованого лідерства, політичних партій чи фінансової підтримки, а основним символом протесту стали картонні плакати з рукописними, часто іронічними та різкими гаслами. Учасники виходили зі саморобними плакатами з картону, з чіткими, іронічними та водночас політично загостреними меседжами на захист незалежних антикорупційних органів, верховенства права та зправа громадянського суспільства на контроль за владою.

Ці протести не були зосереджені на персоналіях чи партійних вимогах. Учасники демонстрували несприйняття авторитарних практик і маніпуляцій, а також високий рівень чутливості до порушення суспільного договору між державою і громадянами.

Важливим чинником успіху протестів стала здатність громадянського суспільства до швидкої солідаризації: десятки громадських організацій упродовж короткого часу узгодили спільну позицію³².

Після завершення активної фази протестів з їхнього ядра сформувався неформальний рух «Людей з картонками», який продовжив діяльність у сфері захисту антикорупційних інституцій та адвокації реформ у сфері правосуддя. Липневі події 2025 року продемонстрували збереження в Україні потужного демократичного потенціалу та спроможність громадянського суспільства впливати на рішення влади навіть в умовах війни.

Результати і наслідки: важлива перемога громадянського суспільства

«Картонкові протести» стали різкою і неочікуваною перемогою громадянського суспільства. Попри короткий тривалість, вони продемонстрували високий рівень солідарності, здатність до

28 Рада ухвалила закон про зменшення повноважень НАБУ задля повернення до норм Конституції — Малуєк / Укрінформ, 22 липня 2025 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4017792-rada-uhvalila-zakon-pro-zmensenna-povnovazen-nabu-zadla-povernenna-do-norm-konstitucii-maluk.html>; Буданов на тлі скандалу з НАБУ та САП закликав «проявляти мудрість» / LB.ua, 23 липня 2025 року. URL: https://lb.ua/news/2025/07/23/687830_budanov_tli_skandalu_z_nabu_sap.html

29 Єврокомісарка Кос відреагувала на ухвалення Радою скандального закону щодо НАБУ і САП / Європейська правда, 22 липня 2025 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/07/22/7216451/>

30 Проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України і деяких законодавчих актів України щодо посилення повноважень Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури», № 13533 від 24.07.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56899>

31 Володимир Зеленський підписав закон №13533 про відновлення повноважень НАБУ і САП. Цей документ — ініціатива президента, яку раніше цього дня його підтримала Верховна рада. / Суспільне, 31 липня 2025 року. URL: <https://suspiilne.media/1080021-zelenskij-pidpisav-zakon-sodo-povnovazen-nabu-i-sap/>

32 Понад 60 бізнесових та громадських об'єднань закликали скасувати закон про НАБУ/САП — спільна заява / Interfax-Україна, 23 липня 2025 року. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1090049.html>; Громадськість закликає Верховну Раду 31 липня відновити інституційну незалежність антикорупційних органів / ZMINA, 30 липня 2025 року. URL: <https://zmina.ua/statements/gromadskist-zaklykaye-verhovnu-radu-31-lypnja-vidnovyty-instytucijnu-nezalezhnist-antikorupcijnyh-organiv/>

швидкої мобілізації та чітке розуміння меж допустимого втручання держави в роботу незалежних інституцій.

Публічний резонанс протестів, активне медійне висвітлення та міжнародна увага змусили владу реагувати на суспільний запит. Події липня 2025 року засвідчили, що навіть в умовах війни громадянське суспільство зберігає спроможність ефективно захищати демократичні інститути та протидіяти практикам тиску і переслідувань.

Ці події стали ключовим маркером стану громадянського суспільства у 2025 році. З одного боку, він оголив внутрішні загрози, пов'язані з тиском на антикорупційних активістів і незалежні органи. З іншого — продемонстрував високий потенціал громадянського суспільства до самоорганізації, солідарності та захисту демократичних цінностей.

«Картонкові протести» показали, що громадянське суспільство в Україні залишається активним суб'єктом політичного процесу, здатним не лише реагувати на загрози, а й формувати порядок денний. Це має ключове значення для повоєнної відбудови України, зміцнення верховенства права та подальшого руху країни до членства в Європейському Союзі.

СИТУАЦІЯ ЩОДО ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ТСК ВЛАСЕНКА

У 2025 році додатковим джерелом напруження для громадянського суспільства були конфлікти довкола механізмів громадського контролю за доброчесністю суддів. На тлі тривалої війни, відновлення ключових органів суддівського врядування й зростання кількості неоднозначних кадрових рішень, посилилися публічні суперечки навколо ролі громадськості у процесах кваліфікаційного оцінювання суддів.



Голова ТСК, народний депутат Сергій Власенко на засіданні комісії.
Фото: апарат Верховної Ради України

Особливо показовими у цьому контексті стали події навколо Громадської ради доброчесності (ГРД) — незалежного громадського органу, який сприяє Вищій кваліфікаційній комісії суддів (ВККС) у перевірці суддів і кандидатів на відповідність критеріям доброчесності й професійної етики. Оновлення складу ГРД влітку 2025 року відбувалося в умовах гострих публічних дискусій і взаємної критики між учасниками процесу³³.

33 Суб'єктність Громадської ради доброчесності: між де юре і де факто / Українська правда, 6 серпня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/08/06/7524968/>

Цій ситуації передувало посилення інституційного тиску на органи суддівського врядування. Навесні 2025 року ДБР відкрило низку кримінальних проваджень щодо представників Вищої кваліфікаційної комісії суддів³⁴. Одне з них було пов'язане із діями члена ВККС, який у межах процедури кваліфікаційного оцінювання судді Оксани Царевич надіслав запити до державних реєстрів для збору інформації про майновий стан її та колишнього чоловіка. «Суддя Майдану» Царевич розцінила такі дії як незаконні й звернулась до ДБР, стверджуючи, що ВККС нібито перевищила свої повноваження. Її заява стала підставою для кримінального провадження щодо заступника Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів Олексія Омеляна, обшуків у ВККС і допитів її членів. При цьому під час слідчих дій у членів ВККС вилучалися матеріали, не пов'язані безпосередньо з предметом розслідування, що фактично паралізувало роботу Комісії. Тоді Громадська рада доброчесності публічно підтримала ВККС³⁵, розцінивши ситуацію як спробу тиску на орган, відповідальний за кваліфікаційне оцінювання суддів.

До подальшої ескалації призвело створення у червні парламентської Тимчасової слідчої комісії з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади під головуванням народного депутата Сергія Власенка, члена фракції «Батьківщина»³⁶. Хоча формально мандат цієї ТСК обмежувався питаннями корупції в судах і правоохоронній системі, комісія почала викликати на допити членів ВККС з питань процедур оцінювання суддів, а згодом — і представників ГРД. При цьому комунікація представників ТСК мала конфліктний і принизливий характер, що викликало застереження громадськості та правозахисників³⁷.

Оновлення складу ГРД: внутрішні розбіжності й публічна критика

В умовах інституційного напруження й публічних атак на органи судової реформи 4 серпня 2025 року відбулися збори громадських об'єднань, на яких було обрано новий склад Громадської ради доброчесності³⁸.

Формування нового складу відбувалося на тлі суперечок щодо процедури відбору кандидатів, критеріїв оцінки, а також діяльності організацій, залучених до організаційного супроводу виборів. Члени третього складу ГРД Олександр Волошин, Ольга Піскунова, Тетяна Катриченко, Людмила Янкін написали авторську колонку для «Української правди», у якій висловили критику ГО «Фундація DEJURE» щодо її ролі в організаційному й фінансовому забезпеченні діяльності ГРД³⁹. Зокрема, вони заявили про затримки зі створенням секретаріату та брак аналітичної й адміністративної підтримки з боку DEJURE, через що, як вони вважали, значна частина навантаження лягала безпосередньо на членів Ради.

В їхньому матеріалі «Суб'єктність Громадської ради доброчесності: між де юре і де факто» також йшлося про розбіжності під час обговорення моделі фінансування та автономності секретаріату ГРД. Автори колонки критично оцінювали роль керівника «Фундації DEJURE» Михайла Жернакова у цих процесах, зокрема його участь у комунікації з донорами. Окремо згадувалася ситуація на початку 2025 року, коли адміністрація президента США зупинила фінансування всіх проєктів міжнародної технічної допомоги, що безпосередньо торкнулося й донора, який на той час забезпечував роботу ГРД. Умови подальшої співпраці, запропоновані на той момент Михайлом Жернаковим, автори матеріалу також розкритикували.

34 Заява Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо слідчих дій Державного бюро розслідувань / Вебсайт Вищої кваліфікаційної комісії суддів, 14 березня 2025 року. URL: <https://vkksu.gov.ua/news/zayava-vyshchoyi-kvalifikaciyanoi-komisiyi-suddiv-ukrayiny-shchodo-slidchih-diy-derzhavnogo>

35 Громадська рада доброчесності. Фейсбук-сторінка, 15 березня 2025 року. URL: <https://surl.li/mvkbuy>

36 Постанова Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади» від 19.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4511-20#Text>

37 Інтерв'ю з адвокаткою, членкинею третього й четвертого складу ГРД Ольгою Веретільник, проведене Центром прав людини ZMINA 4 листопада 2025 року.

38 Правозахисники, медійники та юристи: хто ввійшов до нового складу Громадської ради доброчесності? / ZMINA, 4 серпня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/pravozakhysnyky-mediynyky-ta-yurysty-khto-uviiyshov-do-novoho-skladu-hromadskoyi-rady-dobrochesnosti/>

39 Суб'єктність Громадської ради доброчесності: між де юре і де факто / Українська правда, 6 серпня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/08/06/7524968/>

Крім того, у колонці висвітлювалось питання підготовки виборів до четвертого складу ГРД. За твердженням авторів, напередодні зборів обговорювалися «бажані» й «небажані» кандидати та поширювалися рекомендації щодо голосування. У підсумку троє кандидатів — Олександр Волошин, Тетяна Катриченко та Костянтин Смолов відкликали свої кандидатури, пояснюючи це недовірою до процедури й відсутністю належного обговорення застережень під час зборів.

Свою версію подій «Фундація DEJURE» виклала у колонці «Підтримувати, навіть якщо це складно: відповідь DEJURE на звинувачення та виклики у роботі ГРД»⁴⁰. У матеріалі причиною конфлікту назвали розбіжності щодо моделі адміністрування та фінансування ГРД: частина членів Ради підтримувала ідею прямого донорського фінансування, тоді як у DEJURE вважали її нереалістичною з огляду на міжнародні процедури.

У DEJURE також зазначили, що Фундація від початку пропонувала розширити склад секретаріату Громадської ради доброчесності та залучити додаткових фахівців, однак частину цих рішень не вдалося реалізувати через позицію самої Ради й труднощі з пошуком кваліфікованих кандидатів. Крім того, на формування секретаріату впливали зовнішні чинники, як-то припинення фінансування з боку США на початку 2025 року.

У колонці зазначалося, що під час виборів до четвертого складу ГРД частина претендентів, зокрема Олександр Волошин і Тетяна Катриченко, зняла свої кандидатури, посиляючись на упередженість голосування та наявність заздалегідь погоджених списків. Представники громадських об'єднань закликали їх дочекатися завершення голосування, щоб перевірити обґрунтованість цих побоювань, проте кандидати не змінили свого рішення. Натомість претендентка від DEJURE, якій пророкували перемогу, не набрала необхідної кількості голосів і не увійшла до четвертого складу.

Публікація членів третього складу Громадської ради доброчесності стала підставою для подальшого аналізу діяльності ГРД Тимчасовою слідчою комісією Власенка, а пізніше — для виклику членів Ради на допити.

Спроба делегітимізації ГРД через висновок експертної групи ТСК

31 жовтня 2025 року експертна група при ТСК підготувала висновок, у якому стверджувалось, що Громадська рада доброчесності нібито «діє поза межами правового поля», не має належного правового статусу та механізмів підзвітності, при цьому здійснюючи вплив на процедури оцінювання суддів. На думку голови експертної групи Ігоря Фоміна, така модель участі громадськості створює корупційні ризики й може становити загрозу незалежності судової влади. Проект документа був направлений ТСК, а основні тези звіту — опубліковані у виданні «Закон і Бізнес»⁴¹.

Громадська рада доброчесності публічно відкинула ці звинувачення, наголосивши, що ГРД функціонує з 2016 року на підставі статті 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»⁴², яка прямо визначає її завдання, повноваження та роль у системі кваліфікаційного оцінювання. У заяві зазначалось⁴³, що діяльність ГРД є формою громадського контролю за добром і очищенням суддівського корпусу, а порядок формування її складу й відсутність статусу юридичної особи були закладені законодавчо ще на старті судової реформи. Стати членами Громадської ради доброчесності можуть лише представники тих громадських організацій, які відповідають вимогам закону та проходять додаткову перевірку. У ГРД резюмували, що оцінки експертної групи створюють ризик використання критики як інструменту тиску та підґрунтя для звуження повноважень Ради.

40 Підтримувати, навіть якщо це складно: відповідь DEJURE на звинувачення та виклики у роботі ГРД / Українська правда, 7 серпня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/08/07/7525155/>

41 Експертна група при ТСК дала висновок щодо правового статусу ГРД / Закон і Бізнес, 31 жовтня 2025 року. URL: <https://zib.com.ua/ua/169519.html>

42 Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 04.06.2025 № 4433-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

43 Громадська рада доброчесності. Фейсбук-сторінка, 3 листопада 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/public.integrity.council/posts/pfbid02zUBazS2DTToMu9d4viW79rkW6wFmCmL2mh7C9mrCrd2bu5RNkkqGEC0NYydyuHCl>

Допити представників ГРД: перехід від критики до процесуального тиску

4 листопада 2025 року Тимчасова слідча комісія провела засідання, під час якого викликала та допитала членкинь третього складу Громадської ради доброчесності — Ольгу Піскунову, Тетяну Катриченко й Людмилу Янкіну. Формально підставою для виклику стала їхня колонка на «Українській правді», у якій оцінювалась діяльність ГРД⁴⁴.

Під час засідання представники ТСК неодноразово вимагали від колишніх членів ГРД пояснити джерела інформації, викладеної в статті, та надати деталі стосовно попереднього формування списків кандидатів і ролі «Фундації DEJURE» в організації конкурсу. Частина запитань мала конфліктний характер і фактично зводилася до спроб інтерпретувати публічні висловлювання авторів колонки як можливі ознаки корупційних дій.

Тетяна Катриченко на початку виступу заявила, що розцінює свій виклик до ТСК як спробу політичного тиску та скористалась правом не надавати пояснень по суті, посилаючись на конституційні гарантії. Ольга Піскунова та Людмила Янкіна наголошували, що колонка містила суб'єктивні оцінки й припущення, а вся відома їм інформація вже була викладена у цьому матеріалі. За підсумками засідання, члени ТСК заявили про намір продовжити розгляд ситуації.

18 листопада представники Національної поліції прибули до помешкання голови «Фундації DEJURE» Михайла Жернакова у Києві з метою його примусового доставлення на засідання Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради. Підставою для таких дій правоохоронці назвали звернення голови ТСК Сергія Власенка щодо застосування приводу у зв'язку з неявкою Жернакова на попередні засідання⁴⁵. Інформацію про візит поліції оприлюднив сам Михайло Жернаков у соціальних мережах⁴⁶; згодом у «Фундації DEJURE» також повідомили про прибуття правоохоронців до офісу організації.

Михайло Жернаков заявив, що розцінює дії ТСК як незаконні, наголосивши, що мандат комісії не поширюється на діяльність громадських організацій. Він також повідомив, що заздалегідь інформував ТСК про неможливість участі у засіданні 18 листопада й висловив готовність з'явитися на засідання у майбутньому за умови його публічності та прозорості.

Тимчасова слідча комісія опитала Жернакова під час засідання 9 грудня. Сергій Власенко та інші члени ТСК озвучили низку звинувачень на адресу Жернакова та «Фундації DEJURE», зокрема щодо можливого тиску на членів ГРД третього складу, нецільового використання коштів міжнародної технічної допомоги, а також впливу на формування й діяльність четвертого складу ГРД. Значна частина запитань стосувалася фінансування діяльності Фундації, участі DEJURE у формуванні секретаріату ГРД й оплати роботи окремих експертів⁴⁷.

Михайло Жернаков відкинув звинувачення, наголосивши, що діяльність ГРД і порядок її формування регулюються законом, а участь громадських організацій у процесі є відкритою та публічною. Він також зазначив, що фінансування проєктів здійснювалося коштом міжнародної технічної допомоги і ця інформація є публічною вже протягом кількох років⁴⁸.

44 Тимчасова слідча комісія розглянула питання можливих проявів корупції під час формування, фінансування, організації діяльності Громадської ради доброчесності (засідання від 4 листопада 2025 року) / Вебпортал парламенту України, 4 листопада 2025 року. URL: https://www.rada.gov.ua/documents/tskVRU/tsk_antikor/video_tsk_antikor/267882.html; 4 листопада 2025 року. Засідання Тимчасової слідчої комісії. Члени Третього складу ГРД дають пояснення / Вебпортал парламенту України, 4 листопада 2025 року. URL: https://www.rada.gov.ua/documents/tskVRU/tsk_antikor/video_tsk_antikor/267882.html

45 Поліція намагалася доставити голову DEJURE Жернакова на засідання ТСК у Раді / Суспільне, 18 листопада 2025 року. URL: <https://suspihne.media/1167542-policia-namagalasa-dostaviti-golovu-dejure-zernakova-na-zasidanna-tsk-u-radi/>

46 Mykhailo Zhernakov. Особиста фейсбук-сторінка, 18 листопада 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/mzhernakov/posts/pfbid02yCpkChciMzzGMuBFG3FIVTbHjMxcoqYkKjVu427g83n443CP5qkYotohAx85WKE3I>

47 9 грудня 2025 року Тимчасова слідча комісія провела засідання, на якому виконавчий директор ГО «Фундація DEJURE» Михайло Жернаков надавав пояснення та відповіді на запитання членів Комісії / Вебпортал парламенту України, 9 грудня 2025 року. URL: https://www.rada.gov.ua/documents/tskVRU/tsk_antikor/news_tsk_antikor/268857.html

48 Голову фундації DEJURE Михайла Жернакова заслухали на ТСК / ZMINA, 9 грудня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/golovu-fundacziyi-dejure-myhajla-zhernakova-zaslulahy-na-tsk/>

Реакція громадянського суспільства: вимога припинення повноважень ТСК

17 грудня 2025 року стало відомо⁴⁹, що Верховна Рада планує розглянути⁵⁰ звіт за підсумками роботи Тимчасової слідчої комісії з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади. У звіті ТСК містились критичні положення щодо діяльності НАБУ та САП, водночас діяльність ДБР оцінювалась позитивно. Також в проєкті документа була критика Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів й Громадської ради доброчесності⁵¹. Однак проєкт постанови про звіт ТСК був знятий з розгляду через брак голосів.

У відповідь громадські організації публічно звернулися до Верховної Ради із закликом припинити повноваження ТСК Власенка. «Фундація DEJURE» оприлюднила спільну заяву, під якою підписались дев'ять інших правозахисних, антикорупційних та громадських організацій. У заяві наголошувалося, що, попри задекларовану мету, діяльність ТСК становить ризик для незалежності антикорупційних органів та органів суддівського врядування. Серед основних зауважень зазначалося, що комісія виходила за межі визначеного парламентом мандату, зокрема досліджувала діяльність Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Громадської ради доброчесності, намагалася застосувати привід до члена ВККС, а також створила експертну групу, не передбачену законодавством й без визначених механізмів відповідальності⁵².

Окремо підкреслювалося, що раніше про вихід ТСК за межі повноважень публічно заявляли НАБУ⁵³, САП⁵⁴, Вищий антикорупційний суд⁵⁵, ВРП⁵⁶ та ВККС⁵⁷. Крім того, Європейська Комісія у звіті за 2025 рік застерігала від дій ТСК, які можуть підривати довіру до антикорупційних інституцій і суперечити принципу поділу влади⁵⁸.

ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ЛГБТІК+-АКТИВІЗМУ

У 2025 році ЛГБТІК+-активізм в Україні функціонував у складному та суперечливому середовищі. З одного боку, суспільна видимість та підтримка ЛГБТІК+-спільноти зростала, з іншого боку — залишалися системні ризики безпеки, включаючи тиск з боку радикальних груп. Попри війну та загальну нестабільність, громадські організації продовжували адвокаційну, правозахисну та просвітницьку діяльність, залишаючись важливими акторами у просуванні порядку денного рівності.

49 Mykhailo Zhernakov. Особиста фейсбук-сторінка, 17 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/mzhernakov/posts/pfbid02E8Ys8eFGj1z7GYU8swVsskQjB8eicpP6ZA5r2ybmt7PhZzsR7RZgmCMrg3XnXW8dl>

50 Верховна Рада України. Телеграм-канал, 17 грудня 2025 року. URL: <https://t.me/verkhovnaradaukrainy/86367>

51 Проєкт Постанови «Про звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади про виконану роботу» № 14299 від 15.12.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/59353>

52 Громадські організації закликали припинити діяльність ТСК під керівництвом Власенка і Бужанського / ZMINA, 14 січня 2026 року. URL: <https://zmina.info/news/gromadski-organizacziyi-zaklykaly-prypynyty-diyalnist-tsk-pid-kerivnyctvom-vlasenka-i-buzhanskogo/>

53 Директор НАБУ Кривонос про розслідування в сфері оборони та тиск на детективів. Інтерв'ю BBC / BBC NEWS Україна, 3 серпня 2025 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cvg48vn9vy0o>

54 Керівник САП Олександр Клименко: «Після угоди Кауфмана зі слідством Одеський аеропорт повернуто громаді» / ZN,UA, 7 серпня 2025 року. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/kerivnik-sap-oleksandr-klimenko-pislja-uhodi-kaufmana-zi-slidstvom-odeskij-aeroport-povernuto-hromadi.html>

55 ТСК на чолі з Власенком тисне на ВАКС, запитуючи інформацію, що не належить до її компетенції — документ / ZN,UA, 22 вересня 2025 року. URL: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/tsk-na-choli-z-vlasenkom-tisne-na-vaks-zapitujuchi-informatsiju-shcho-ne-nalezhit-do-jiji-kompetentsiji-dokument.html>

56 Вища рада правосуддя, Рішення № 2619/0/15-25 від 09.12.2025. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/56239>

57 Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Рішення № 192/зп-25 від 27.10.2025. URL: <https://www.vksu.gov.ua/doc/pro-zvemennya-do-vyshchoyi-rady-pravosuddya-pro-vzhyttya-zahodiv-shchodo-zabezpechennya-0>

58 Ukraine Report 2025 / An official website of the European Union, 4 November 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

Упродовж року зберігалася тенденція до атак саме на ЛГБТІК+-активізм як публічну діяльність. Під тиском опинялися правозахисні заходи, освітні події, публічні акції та інфраструктура організацій. Зокрема, у березні 2025 року у Львові ГО «Білки», «Когорта» та Resistance були змушені скасувати першу в місті акцію до Дня видимості трансгендерних людей⁵⁹ через погрози і заклики до насильства після поширення інформації про подію в праворадикальних спільнотах. У червні в Києві захід «КиївПрайду» був перенесений через загрозу безпеки та тиск, зокрема з боку поліції, що зробило неможливим проведення події у запланованій локації⁶⁰. У серпні в Івано-Франківську група невідомих намагалася зірвати відкриття ком'юніті-центру організації «Інсайт»⁶¹, вдаючись до залякування та психологічного тиску; у подальшому центр зазнавав регулярних актів вандалізму у вигляді гомофобних наліпок.



■ Марш рівності «КиївПрайд», Київ, 14 червня 2025. Фото: Instagram Kyivpride

Ці випадки відображають ширшу тенденцію: ЛГБТІК+-організації, а також культурні простори, що працюють із квір-тематикою, залишалися під прицілом ультраправих і консервативних угруповань. Основними формами тиску були спроби зриву заходів, онлайн-цькування, кампанії дискредитації, а також фізичне залякування учасників і організаторів. Попри те, що правоохоронні органи у більшості випадків забезпечували охорону масових подій, ефективність реагування на інциденти залишалася обмеженою: розслідування злочинів на ґрунті ненависті не призводили до притягнення винних до відповідальності, що формувало атмосферу безкарності.

Законодавчі ініціативи та парламентська стагнація

Законодавче середовище залишалося несприятливим для розвитку ЛГБТІК+-активізму. Попри активну адвокацію громадських організацій та підтримку з боку міжнародних партнерів,

59 Наприкінці березня у Львові мала відбутись акція до Дня видимості трансгендерних людей: її скасували через тиск / ZMINA, 9 квітня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/naprykinczi-bereznja-u-lvovi-mala-vidbutysya-akcija-do-dnja-vydyymosti-transgendernyh-lyudej-yiyi-skasuvaly-cherez-tyshk/>

60 «КиївПрайд» про погрози зриву заходу: поліція лякає організаторів «потенційним терактом» / ZMINA, 6 червня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/kyivprajd-pro-pogrozy-zryvu-zahodu-policyiya-lyakaye-organizatoriv-potencijnym-teraktom/>

61 В Івано-Франківську намагалися зірвати відкриття ЛГБТ+ ком'юніті-центру / ZMINA, 17 серпня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/na-donechchyni-z-mista-druzhivka-ta-pryleglyh-sil-ogolosyly-obovyazkovu-evakuaciyu/>

у 2025 році не було ухвалено ключових законодавчих змін у сфері прав ЛГБТІК+-людей. Законопроекти про запровадження реєстрованого цивільного партнерства для одностатевих пар — № 9103⁶² та № 12252⁶³, ініційовані народною депутаткою Інною Совсун, — залишалися без руху.

Схожа ситуація склалася із законодавством щодо злочинів на ґрунті ненависті. У липні 2025 року Верховна Рада зняла з розгляду законопроект № 5488⁶⁴, який передбачав внесення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до переліку захищених ознак у кримінальному та адміністративному законодавстві. Натомість 4 серпня 2025 року було зареєстровано новий законопроект № 13597⁶⁵, який є оновленою версією попереднього та спрямований на посилення відповідальності за злочини на ґрунті нетерпимості. Документ був підготовлений за участі МВС та за адвокації громадських організацій, зокрема ГО «Gender Stream», однак станом на кінець року також не був ухвалений.

Європейська комісія у звіті про розширення ЄС за 2025 рік прямо вказала на гальмування законодавчого процесу у цій сфері, попри те, що відповідні зобов'язання закріплені у дорожній карті з верховенства права⁶⁶. Як наголошував експерт з адвокації ГО «Центр «Наш світ» Андрій Кравчук, уряд формально визнає ці зобов'язання, однак їх реалізація блокується відсутністю політичної волі в парламенті.

Порушення прав та злочини на ґрунті нетерпимості

За даними правозахисного Центру «Наш світ», у 2025 році в Україні було задокументовано 60 випадків порушень прав ЛГБТІК+-людей, пов'язаних із дискримінацією, мовою ворожнечі та насильством. Майже половина (25) цих інцидентів сталася у Києві. Найбільшу частку становили дії, вмотивовані гомофобією та трансфобією з боку окремих осіб або організованих груп, при цьому щонайменше 23 випадків мали ознаки злочинів на ґрунті ненависті.

Попри зменшення кількості зафіксованих випадків фізичного насильства порівняно з 2024 роком, збереглася тенденція до атак на ЛГБТІК+-організації, заходи та бізнеси, які публічно підтримують ідеї рівності. Під прицілом ультраправих і консервативних угруповань залишалися, зокрема, організації «КиївПрайд», «ХарківПрайд», «Інсайт», а також культурні простори, що працюють із квір-тематикою.

Правоохоронні органи, за оцінкою правозахисників, загалом забезпечували охорону масових публічних заходів ЛГБТІК+-спільноти. Водночас розслідування злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості, залишалося неефективним: за даними Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ», у 2025 році жодну таку справу не було доведено до суду. Окремою проблемою залишалися порушення з боку поліції, зокрема неналежне реагування на заяви потерпілих і дискримінаційне ставлення⁶⁷.

62 Проект Закону України «Про інститут реєстрованих партнерств», № 9103 від 13.03.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41497>

63 Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств», № 12252 від 27.11.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45293>

64 Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», № 5488 від 13.05.2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/26573>

65 Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», № 13597 від 04.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56933>

66 ЄС оцінює не тільки реформи. Чому звіт про розширення-2025 став успішним для України / Європейська правда, 5 листопада 2025 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/11/5/7224126/>

67 Становище ЛГБТК в Україні у січні — вересні 2025 року / Вебсайт Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ», 8 грудня 2025 року. URL: <https://gay.org.ua/blog/2025/12/01/stanovishche-lgbtq-v-ukraini-u-sichni-veresni-2025-roku/>
Тримаючи стрій. Становище ЛГБТК в Україні у 2025 році / Вебсайт Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ», 8 лютого 2026 року. URL: https://gay.org.ua/blog/2026/02/08/trymaiuchy-strii-stanovishche-lgbtq-v-ukraini-u-2025-rotsi/#6_Nasilstvo_diskriminacia_ta_insi_porushennia_prav_LGBTK

Зміни у суспільних настроях

Водночас соціологічні дані свідчать про поступове зростання суспільної підтримки, що створює більш сприятливе тло для діяльності активістів. Соціологічні дані КМІС, зібрані на замовлення Центру «Наш світ» восени 2025 року, засвідчили покращення ставлення українського суспільства до ЛГБТІК+-людей. Частка громадян, які загалом позитивно ставляться до ЛГБТІК+, зросла порівняно з попереднім роком, а підтримка рівності прав досягла понад 70% і була стабільно високою у всіх соціально-демографічних групах. Високим залишався і рівень підтримки участі ЛГБТІК+-людей у захисті України від російської агресії, що є важливим індикатором суспільної солідарності в умовах війни. Водночас питання правового визнання одностатевих партнерств залишалося поляризованим, без чіткого суспільного консенсусу⁶⁸.

Висновки та роль громадянського суспільства

Події 2025 року засвідчили, що саме громадянське суспільство залишається ключовим рушієм змін у сфері захисту прав ЛГБТІК+-людей в Україні. Правозахисні організації не лише документували порушення та надавали допомогу постраждалим, але й формували порядок денний для євроінтеграційного діалогу, адвокатували законодавчі зміни та забезпечували міжнародну видимість проблеми.

Водночас розрив між суспільними настроями, міжнародними зобов'язаннями України та реальною законодавчою практикою підриває довіру громадянського суспільства до інституцій державної влади. У контексті війни та повоєнної відбудови ігнорування прав вразливих до дискримінації груп не лише суперечить європейським стандартам, але й послаблює соціальну згуртованість, яка є критичною для стійкості держави.

ОНЛАЙН-ЦЬКУВАННЯ ТА ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЖУРНАЛІСТОК: ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИЙ ТИСК ЯК ЗАГРОЗА СВОБОДІ СЛОВА

У 2025 році онлайн-цькування та переслідування журналісток залишалися однією з системних загроз свободі слова в Україні. Гендерно зумовлене онлайн-насильство дедалі частіше використовується як інструмент тиску, залякування та дискредитації жінок, які працюють у медіа, особливо тих, хто висвітлює чутливі суспільно-політичні теми, корупцію, війну та порушення прав людини. Йдеться не лише про поодинокі випадки агресивних коментарів чи образ, а про масові та повторювані практики переслідування, які включають мізогінну й сексистську лексику, дискредитацію професійної репутації, поширення дезінформації, погрози фізичним і сексуальним насильством, доксинг⁶⁹ і кіберсталкінг⁷⁰.

У частині випадків тиск у цифровому просторі виходив за його межі й створював реальні загрози фізичній безпеці. Цю тенденцію зафіксувало, зокрема, дослідження ГО «Жінки в медіа», оприлюднене у квітні 2025 року, в якому взяли участь 180 журналісток, редакторок і медіаменеджерок із різних регіонів України⁷¹.

Згідно з результатами опитування, 81% журналісток повідомило, що зазнавали тих чи інших форм онлайн-насильства. Це свідчить не про поодинокі інциденти, а про масштабну й системну

68 Сприйняття ЛГБТ людей та їхніх прав в Україні / Вебсайт КМІС, 8 грудня 2025 року. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=1568&page=1>

69 Доксинг — це збір та публікація приватної інформації (адреси, номера телефону) про особу без її згоди з метою цькування чи шантажу.

70 Кіберсталкінг — тривале онлайн-переслідування, яке включає погрози, настирливі повідомлення та використання GPS-трекерів. Часто використовуються для психологічного тиску.

71 Її голос — мішень для них: гендерно зумовлене онлайн-насильство щодо українських журналісток / ГО «Жінки в медіа», 4 квітня 2025 року. URL: <https://wim.org.ua/materials/study-online-violence/>

проблему, яка торкається більшості жінок у професії. При цьому онлайн-атаки найчастіше були спрямовані одночасно і на конкретну журналістку, і на медіа, в якому вона працює, що посилювало їх репутаційний та психологічний ефект.

Найбільш поширеними формами онлайн-насилюства стали мізогінна та сексистська мова, зокрема використання принизливих означень, а також дифамація, спрямована на підриг професійної репутації журналісток. Крім цього, респондентки повідомляли про гендерно зумовлені форми тиску, зокрема тролінг (32%), поширення дезінформації (27%), кіберсталкінг (22%), доксинг (18%), погрози сексуального насильства (16%), імперсоналізацію та злам акаунтів (14%), атаки на членів родини (14%) і спотворення зображень (12%). Частина журналісток також стикалася зі секстерингом і порнопомстою (6%).

У більшості випадків атаки тривали від кількох днів до одного тижня, однак довготривале онлайн-насилюство — протягом місяця або навіть понад рік — також виявилось поширеним явищем. За свідченнями респонденток, інтенсивність атак зростала залежно від резонансності тем, які вони висвітлювали, а також від рівня публічної впізнаваності та активності в соціальних мережах. Чим видимішою є журналістка, тим вищими стають ризики системного онлайн-цькування.

Наслідки таких атак мають серйозний вплив як на самих журналісток, так і на медіасередовище загалом. Найпоширенішим наслідком стало погіршення психологічного та ментального здоров'я, про що повідомила більшість опитаних. Другим за частотою наслідком було зниження працездатності, а третім — самоцензура щодо певних тем.

Показово, що навіть серед тих, хто фактично зазнавав онлайн-насилюства, лише 64% чітко ідентифікували цей досвід як насильство. Це вказує на нормалізацію агресії в цифровому просторі та недостатній рівень обізнаності щодо гендерно зумовлених форм переслідування. Водночас 14% респонденток повідомили, що загрози з онлайн-простору згодом перейшли у фізичний вимір, що суттєво підвищує рівень ризиків для їхньої безпеки.

Звернення по допомогу до правоохоронних органів залишаються поодинокими. Лише 19% журналісток, які зазнали онлайн-насилюства, повідомляли про це поліції або іншим компетентним органам. За словами респонденток, у більшості таких випадків ефективного розслідування чи притягнення винних до відповідальності не відбулося. Брак довіри до правоохоронної системи, страх вторинної віктимізації та побоювання подальшого тиску стримують журналісток від звернення за захистом.

У цій ситуації ключовим ресурсом залишається солідарність професійної спільноти. Найчастіше журналістки повідомляли про онлайн-насилюство своїм колегам, покладаючись на підтримку всередині медіасередовища. Водночас вони наголошували на потребі у доступній юридичній і психологічній допомозі, а також у програмах підвищення обізнаності щодо форм онлайн-насилюства та механізмів протидії.

Ще одним джерелом підтвердження системного характеру гендерно зумовленого тиску і онлайн-цькування медійниць є результати аналітичного звіту «Жінки в медіа та активізм: виклики, ризики та можливості в умовах війни», підготовленого Центром прав людини ZMINA у листопаді 2025 року⁷². Це дослідження поєднало онлайн-опитування, глибинні інтерв'ю та систематичне документування випадків переслідування. У межах онлайн-опитування було охоплено 122 респондентки з 20 регіонів України, а також проведено 31 глибинне інтерв'ю.

Отримані дані свідчать про широкий спектр форм тиску, які застосовуються щодо журналісток, активісток і правозахисниць. Серед них — залякування, психологічний тиск, поширення неправдивої інформації, спроби дискредитації, образи та цькування, фізичні напади, псування майна та юридичні переслідування. Водночас ключовою тенденцією є власне стрімке зростання цифрових загроз: онлайн-погрози (часто з анонімних або фейкових акаунтів), фальсифіковані публікації, підроблені листи та інші форми дистанційного тиску. Саме онлайн-залякування та погрози в соціальних мережах назвали найпоширенішим інструментом 80% респонденток. Дискредитація в медіа та професійних колах посіла друге місце — 75% респонденток. 73%

72

Аналітичний звіт «Жінки в медіа та активізм: виклики, ризики та можливості в умовах війни» / ZMINA. URL: <https://zmina.ua/publication/analitichnyj-zvit-zhinky-v-media-ta-aktyvizmi-vyklyky-ryzky-ta-mozhlyvosti-v-umovah-vijny/>

опитаних повідомили про досвід гендерної дискримінації, що вказує на глибоку вкоріненість гендерних упереджень у середовищі, де працюють жінки. Гендерна специфіка переслідувань проявляється у спрямованості атак на особистість, а не лише на професійну діяльність. У багатьох випадках вони супроводжуються сексистськими висловлюваннями, приниженням через зовнішність або приватне життя, а також нав'язуванням стереотипів про «некомпетентність» чи «емоційність» жінок. Кожен другий випадок переслідування включає спробу дискредитувати жінку саме за гендерною ознакою. Серед 46 респонденток, які безпосередньо зазнали переслідувань, найчастіше фіксувалися онлайн-погрози (25 випадків), дискредитація (24) та гендерна дискримінація (22), тоді як 12 повідомили про використання юридичних механізмів тиску, зокрема судових позовів і кримінальних проваджень.

Соціальні мережі, які є ключовим інструментом професійної діяльності журналісток і активісток, дедалі більше перетворюються на простір системного насильства. Серед постраждалих від онлайн-переслідувань 36 із 46 респонденток зазначили, що стикалися з принизливими коментарями щодо себе та своєї діяльності. Крім того, 20% повідомили про поширення неправдивої інформації, 18% — про тролінг і маніпуляції в онлайн-дискусіях, а 16% — про систематичне поширення чуток і образливих повідомлень через цифрові канали. Таким чином, цифровий простір виступає не лише каналом комунікації, а й ключовим інструментом репутаційного та психологічного тиску.

Показово, що ефективні механізми протидії таким атакам залишаються обмеженими. Лише кожна п'ята постраждала (9 із 46) зверталася по допомогу до фахівців із цифрової безпеки і змогла повністю усунути загрозу. Водночас більшість (31 респондентка) зазначила, що навіть після консультацій проблема не була вирішена. Респондентки також наголошують на відсутності дієвих інституційних механізмів захисту: чинне законодавство має значні прогалини, а механізми покарання за прояви ненависті та онлайн-насильства є неефективними. Це формує стійке відчуття незахищеності та змушує жінок діяти в умовах постійного ризику.

Таким чином, результати досліджень підтверджують, що гендерно зумовлене онлайн-насильство та переслідування є не поодинокими явищами, а системною проблемою, яка охоплює різні групи жінок у громадянському секторі та медіа. Вони також демонструють, що цифровий простір став одним із ключових середовищ реалізації цього тиску, тоді як наявні інституційні інструменти не забезпечують належного рівня захисту, посилюючи вразливість журналісток.

Відсутність системної реакції з боку держави й ефективних механізмів захисту фактично перетворює онлайн-насильство на інструмент непрямой цензури, наслідки якої виходять далеко за межі окремих інцидентів і мають довготривалий негативний вплив на якість публічної дискусії, журналістські стандарти та демократичні процеси загалом.

ЕКОАКТИВІЗМ ПІД ТИСКОМ: ЗАХИСТ ДОВКІЛЛЯ ЯК НЕБЕЗПЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У 2025 році екологічний активізм в Україні також супроводжувався тиском, переслідуваннями та кампаніями залякування щодо тих, хто публічно виступає проти екологічно небезпечних інфраструктурних проєктів.

Тиск на закарпатських активісток

Показовим є випадок активісток із Закарпаття, де біологиня та науковиця **Оксана Станкевич-Волосянчук**, журналістка-розслідувачка **Олена Мудра** та громадська активістка **Наталія Вишневська** зазнали тиску через свою діяльність, спрямовану на захист Карпат від забудови промисловими вітропарками.



■ Оксана Станкевич-Волосянчук, Олена Мудра, Наталія Вишневська. Колаж ZMINA

Попри те, що такі проєкти публічно подаються як частина «зеленої» енергетики, їх реалізація у високогірних районах Карпат супроводжується втручанням у природоохоронні території, вирубкою лісів, прокладанням доріг, бетонуванням ґрунтів і залученням важкої техніки. Це створює загрози для екосистем, водних ресурсів і біорізноманіття, а також може порушувати міжнародні зобов'язання України у сфері охорони довкілля.

Оксана Станкевич-Волосянчук, біологиня, доцентка Ужгородського національного університету та співзасновниця громадської організації «Екосфера», упродовж багатьох років займається діяльністю, пов'язаною з охороною природи Карпат. У 2024–2025 роках вона критикувала проєкти будівництва вітроелектростанцій у високогір'ї, зокрема на полонині Руна та інших хребтах, що мають охоронний статус і входять до Смарагдової мережі.

Позиція Станкевич-Волосянчук полягає не в запереченні відновлюваної енергетики, а в необхідності дотримання екологічного законодавства та недопущенні промислової забудови у заповідних зонах. Саме ця експертна та публічна діяльність стала підставою для тиску — Станкевич-Волосянчук та очолювана нею громадська організація зіткнулися з цифровими атаками, зокрема спробами зламу особистих акаунтів у соціальних мережах та DDoS-атаками на сайт ГО «Екосфера», що призвели до тимчасової зупинки роботи ресурсу. Згодом у мережі з'явилася серія анонімних або псевдомедійних матеріалів, спрямованих на дискредитацію Оксани Станкевич-Волосянчук як науковиці та громадської діячки. У цих публікаціях поширювалися неправдиві звинувачення у співпраці з російськими структурами, маніпуляції щодо її наукової діяльності та вигадані політичні зв'язки. Частина матеріалів апелювала до суспільних стереотипів і використовувала гомофобні наративи з метою додаткового тиску та знецінення.

Журналістка Олена Мудра, яка працює на Закарпатті та спеціалізується на розслідуваннях екологічних злочинів, почала системно висвітлювати тему забудови Карпат вітропарками на початку 2024 року. Її матеріали ґрунтувалися на аналізі документів, рішень органів влади та фактичних порушень природоохоронного законодавства.

У відповідь на ці публікації проти Олени Мудрої та пов'язаної з нею громадської організації «Код 21» були подані судові позови з вимогами грошової компенсації. Паралельно журналістка стала об'єктом інформаційних атак: на низці сайтів без вихідних даних її звинувачували у проросійських зв'язках, участі у «синдикаті псевдоекологів» та підриві енергетичної незалежності України. У цих матеріалах використовувалися маніпулятивні візуальні елементи, образлива лексика та публікація персональних даних.

Олена Мудра звернулася до правоохоронних органів із заявами про перешкоджання журналістській діяльності та втручання в приватне життя. Проте дискредитаційна кампанія проти неї продовжилася, що свідчить про низьку ефективність наявних механізмів захисту журналістів.

Найбільш тривожним є випадок Наталії Вишневської, голови громадської організації «Зберегти Пікуй», яка діє на території Жденіївської громади Закарпатської області. Організація спочатку зосереджувалася на локальних екологічних проблемах, але згодом долучилася до протидії будівництву вітропарків у гірських районах. У процесі цієї діяльності Наталія Вишневська зазнала не лише інформаційного тиску, а й дій, що мають ознаки прямого залякування. Біля помешкання її родичів були залишені зіпсовані тваринні рештки, сліди крові та написи з погрозами, що супроводжувалися публічними звинуваченнями у «зраді» та роботі на ворога. Ці дії були спрямовані не лише проти активістки, а й проти її близьких, що значно підвищує рівень загрози.

Аналіз ситуацій навколо Оксани Станкевич-Волосянчук, Олени Мудрої та Наталії Вишневської демонструє системну проблему: анонімність сайтів і швидке поширення недостовірної інформації фактично унеможливають ефективний судовий захист. Навіть у випадках, коли є підстави для юридичного реагування, процес ідентифікації поширювачів інформації є тривалим, а репутаційна шкода — вже завдана.

Справи Оксани Станкевич-Волосянчук, Олени Мудрої та Наталії Вишневської засвідчують, що у 2025 році екологічний активізм в Україні пов'язаний із підвищеними ризиками. Захист довкілля, зокрема у контексті протидії економічно вигідним, але екологічно сумнівним проектам, супроводжується інформаційними атаками, судовим тиском і прямими погрозами безпеці⁷³.

Переслідування Михайла Берчука

Одним із показових прикладів тривалого та системного переслідування екоактивістів в Україні є справа **Михайла Берчука** — громадського діяча з Кіровоградської області, який багато років протистоїть забрудненню довкілля промисловими підприємствами у регіоні. Його діяльність зосереджена на фіксації токсичних викидів у повітря, ґрунт і воду, зокрема забруднення річки Дніпро підприємствами з виробництва олії, майонезів і кетчупів у селищі Власівка Світловодського району.

Михайло Берчук є фігурантом так званого «списку Гандзюк», до якого входять 55 активістів, що зазнали фізичних нападів у 2017—2018 роках у зв'язку зі своєю громадською діяльністю. Два напади на нього, які сталися у 2016 та 2017 роках, досі залишаються нерозслідуваними. В одному з цих випадків активіста жорстоко побили, що призвело до тяжких тілесних ушкоджень і необхідності нейрохірургічного втручання. Берчук пов'язує напади та погрози виключно зі своєю екологічною діяльністю. Після того, як він почав звертатися зі скаргами до державних органів, досліджувати стан довкілля та домагатися притягнення підприємств до відповідальності за порушення екологічного законодавства, тиск на нього посилювався. Зокрема, він домігся штрафів для місцевих підприємств-порушників, що викликало відкрите протистояння з боку бізнесу. Під час одного із засідань екологічної комісії у Власівці, скликаного після звернень активіста до правоохоронних та контролюючих органів, Михайла Берчука побив керівник місцевого підприємства. Напад стався у присутності представників екоінспекції, органів місцевого самоврядування та інших учасників засідання. Після цього активіст звернувся до поліції, пройшов судово-медичну експертизу та попросив надати захист із огляду на попередні напади та погрози. Але нападник так і не поніс покарання за скоєне.

Окрім фізичних атак і залякування, у 2025 році Михайла Берчука переслідували в суді. Приватне підприємство «Віктор і К» та пов'язана з ним особа подали проти активіста позов про захист честі, гідності та ділової репутації через його публічні висловлювання у соціальних мережах щодо впливу підприємств на довкілля, з вимогою спростувати начебто недостовірну інформацію та компенсувати моральну шкоду у розмірі 5 млн гривень із судовими витратами⁷⁴.

⁷³ Гнила риба та фейкові статті: як тиснуть на екологинь та журналістку, які захищають природу Карпат / ZMINA, 4 липня 2025 року. URL: <https://surl.it/allid>

⁷⁴ Ухвала від 31 липня 2025 року у справі № 401/2231/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129260551>
Підприємство подало позов про захист честі й гідності до активіста Михайла Берчука, який бореться проти забруднення Дніпра і вимагає 5 млн гривень компенсації / ZMINA, 25 Липня 2025 року. URL: <https://surl.li/nrvzaw>



■ Активіст Михайло Берчук під час свого судового засідання. Фото надане активістом

У межах судового розгляду сторона захисту наполягала, що публікації Михайла Берчука є формою реалізації свободи вираження поглядів і містять оціночні судження, а також ґрунтуються на фактах, підтверджених зверненнями мешканців, результатами перевірок і матеріалами контролюючих органів. Зокрема, до справи долучалися документи Державної екологічної інспекції, яка фіксувала порушення, а також позови самої інспекції до підприємств щодо зупинення діяльності через понаднормові викиди та відсутність оцінки впливу на довкілля. Водночас представники позивача намагалися звузити предмет розгляду виключно до окремого допису активіста, заперечуючи зв'язок між публічною критикою та багаторічними екологічними проблемами у регіоні. Такий підхід фактично ігнорує суспільний інтерес до обговорення екологічної безпеки та ролі громадян у контролі за діяльністю бізнесу.

Адвокатка Михайла Берчука Ольга Веретільник зазначала, що цей позов має всі ознаки SLAPP — стратегічного судового переслідування, спрямованого не на захист репутації, а на створення фінансового, психологічного та репутаційного тиску на активіста. За її словами, між сторонами існує очевидна диспропорція ресурсів, адже позивач представляє впливовий у регіоні бізнес, тоді як відповідач є фізичною особою та громадським активістом⁷⁵.

Подібні позови створюють «охолоджувальний ефект» для громадянського суспільства, адже сигналізують іншим активістам і журналістам про можливі наслідки публічної критики екологічно небезпечної діяльності. Судовий тиск у поєднанні з попередніми фізичними нападами формує атмосферу небезпеки та безкарності для тих, хто намагається захищати право на безпечне довкілля.

Справа Михайла Берчука демонструє, що у 2025 році екоактивісти в Україні залишаються однією з найбільш вразливих груп громадянського суспільства. Фізичні напади, погрози, відсутність ефективного розслідування злочинів проти активістів, а також використання SLAPP-позовів як інструменту тиску свідчать про системні проблеми з гарантіями безпеки та захисту громадянської участі.

⁷⁵ Адвокатка, яка захищає Михайла Берчука, розцінює позов проти нього як форму тиску на екоактивіста ZMINA, 20 січня 2026 року. URL: <https://zmina.info/news/advokatka-yaka-zahyshhaye-myhajla-berchuka-rozczynyuye-pozov-prot-yak-formu-tysku-na-ekoaktyvista/>

СКОРОЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З БОКУ США ТА РИЗИКИ ДЛЯ СЕКТОРУ

На початку 2025 року українські громадські організації зіткнулися з безпрецедентним викликом у своїй діяльності через раптове призупинення значної частини міжнародної підтримки через заморожування фінансування з боку Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та інших федеральних коштів США, що охопило більшість програм допомоги, включно зі спрямованими на підтримку демократії, прав людини, незалежних медіа та соціальних ініціатив в Україні⁷⁶.

USAID довгий час було одним із найважливіших донорів громадянського суспільства в Україні. У 2024 році країна отримала від нього допомогу значно менше, ніж у попередні роки — загалом у 2024-му фінансування сягало приблизно 5,4 млрд доларів, тоді як ще раніше ця сума була майже втричі більшою⁷⁷. Але з початку 2025 року США скасували понад 80% програм USAID, а більшість грантів опинилася під загрозою повного припинення⁷⁸.

Це рішення стало шоком для сектору, оскільки USAID фінансувало десятки проєктів громадських організацій, незалежних медіа, правозахисних ініціатив, програм підтримки ветеранів та соціальних послуг⁷⁹. Окрім цього, такі програми сприяли зміцненню демократичних інститутів, розвитку місцевого самоврядування, правовій допомозі вразливим групам і підтримці свободи слова.

Після замороження цих грантів значна частина програм або призупинилася, або опинилася під загрозою закриття, оскільки альтернативні джерела фінансування не були підготовлені. Наприклад, деякі незалежні регіональні медіа, які отримували підтримку через USAID-спрямовані гранти, були змушені тимчасово згорнути свою діяльність або шукати нові джерела фінансування, зокрема серед європейських донорів⁸⁰.

Раптове призупинення грантів засвідчило вразливість фінансової моделі, на яку покладалися багато ГО: неможливість швидко адаптуватися до втрати стратегічних коштів і вироблення альтернативних механізмів самозабезпечення. За даними опитування Open Space Works Ukraine і Civic Initiatives of Ukraine, після припинення USAID фінансування 75% організацій активно шукали альтернативні ресурси, тоді як 25% прогнозували скорочення штатів, 19% — змушені були вводити неоплачені відпустки, а 12% — призупинити певні програми або навіть закрити організацію⁸¹.

Багато громадських ініціатив, включно з тими, що працюють у сфері прав людини, підтримки ветеранів, оцінки потреб місцевих громад під час війни, протидії дезінформації, опинилися без фінансових ресурсів у момент, коли їхня діяльність є надзвичайно важливою. Фінансовані США програми часто працювали у регіонах та надавали послуги, які держава сама поки не може повністю забезпечити⁸².

У секторах, де фінансування USAID було найбільш концентроване, це призвело до затримок у реалізації важливих правозахисних ініціатив, послуг громаді, соціальної підтримки та

76 Адміністрація Трампа скасувала понад 90% грантів USAID на зовнішню допомогу / Європейська правда, 27 лютого 2025 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/27/7205992/>

77 Що USAID фінансує в Україні / Слово і Діло, 29 січня 2025 року. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/01/29/infografika/finansy/usa-id-finansuye-ukrayini>

78 США офіційно закривають 83% програм USAID — Рубіо / Радіо Свобода, 10 березня 2025 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-prohram-usaid-zakryttya-rubio/33342473.html>

79 Урядові установи та організації, які втратили фінансування від USAID: повний список / Комерсант український, 30 січня 2025 року. URL: <https://komersant.ua/derzhorhany-ta-orhanizatsii-shcho-vtratiat-finansuvannia-usaid-povnyy-spysok/>

80 Медіа Волині розповіли, як призупинення фінансування зі США вплинуло на них, 10 лютого 2025 року. URL: <https://imi.org.ua/news/media-volyni-rozpovily-yak-pryzupynennya-finansuvannya-z-ssha-vplynulo-na-nyh-i66531>

81 75% ГО активно шукають альтернативні ресурси для фінансування діяльності — дослідження, 11 березня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/75-go-aktyvno-shukayut-alternatyvni-resursy-dlya-finansuvannya-diyalnosti-doslidzhennya/>

82 USAID. У Міністерстві соціальної політики пояснили, що буде з фінансуванням проєктів в Україні / The New Voice of Ukraine (NV), 27 січня 2025 року. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/usa-id-u-minsocpolitiki-poyasnili-shcho-stanetsya-z-finansuvannyam-proyektiv-v-ukrajini-50484977.html>

адвокаційної роботи, що посилило навантаження на національні й місцеві структури, які не завжди мають достатні можливості для компенсації втрати донорських ресурсів⁸³.

Ситуація з фінансуванням від USAID викликала неоднозначну реакцію в українському суспільстві. За даними соціології, 69% опитаних українців вважали, що зупинення американської допомоги матиме частково або значно негативні наслідки для країни, тоді як частина респондентів ставилися до цього, як до можливості «відсіяти неефективні проєкти»⁸⁴. Водночас це рішення створило ризики для позицій незалежних ініціатив щодо боротьби з дезінформацією, захисту прав людини та демократичних свобод, оскільки вакантне фінансове поле могло бути використане зовнішніми силами для посилення впливу через інші канали⁸⁵.

83 Як припинення фінансування USAID вплинуло на роботу членських організацій Мережі правового розвитку - Мережа правового розвитку, 1 березня 2025 року. URL: <https://ldn.org.ua/event/yak-prypynennia-finansuvannia-usaid-vplynulo-na-robotu-chlenskykh-orhanizatsiy-merezhi-pravovoho-rozvytku/>

84 Думки українців щодо призупинення фінансування USAID розділились — KMIC / Українська правда, 12 лютого 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/12/7497858/>

85 Українські журналісти побоюються, що скорочення фінансування USAID відкрили простір для російських дезінформаційних кампаній / Euronews, 19 червня 2025 року. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/06/19/ukrainian-journalists-fear-usaid-cuts-opened-up-space-for-russian-disinformation-campaigns>

РОЗДІЛ 2.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ВИПАДКІВ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ У 2025 РОЦІ



Усього протягом 2025 року ZMINA задокументувала 178 випадків переслідувань і втрат громадянського суспільства на підконтрольній Україні території. Така цифра пов'язана з військовими діями й посиленням масованих атак Російської Федерації на Україну, а також внутрішніми загрозами для активістів і журналістів.

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Розподіл за видами переслідування

Усі задокументовані протягом 2025 року інциденти розділені на дві категорії: ті, що були спричинені діями Російської Федерації (112), та спричинені внутрішніми факторами (66).



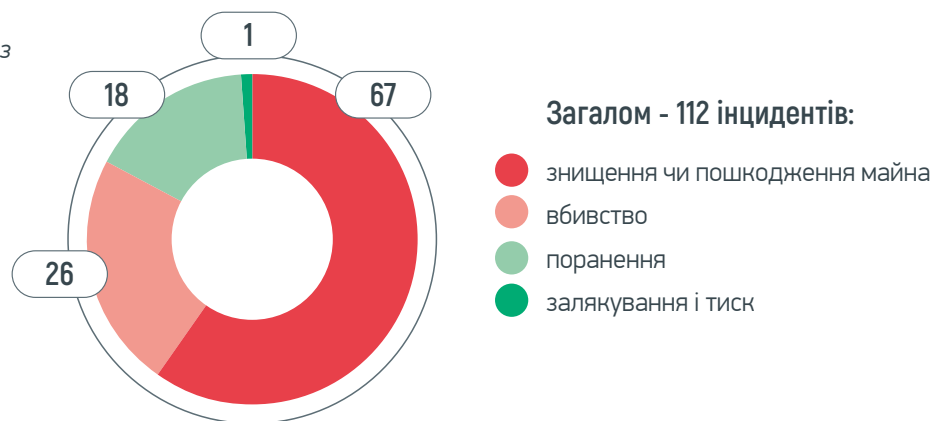
Випадки, пов'язані з російською агресією

Серед атак на активістів і журналістів, пов'язаних з російською агресією, ZMINA задокументувала 112 інцидентів (що становить понад 60% від загальної кількості випадків). Ця цифра включає як цілеспрямовані атаки Росії на представників громадянського суспільства (наприклад, на журналістів у прифронтовій зоні), так і випадки, коли активісти та журналісти були серед потерпілих від невибіркових російських атак ракетами та дронами на українську цивільну інфраструктуру, які відбувалися по всій території країни.

Найбільша кількість випадків (67) стосувалась знищення чи пошкодження майна, коли внаслідок ворожих атак зазнали часткових руйнувань офіси громадських організацій, редакцій медіа або ж особисті помешкання й транспортні засоби активістів і журналістів, що впливало на їхню роботу.

Діаграма 1.

Види атак, пов'язаних з російською агресією



Також протягом 2025 року внаслідок дій Російської Федерації вбито 26 цивільних представників громадянського суспільства й поранено 17 (проте випадків поранення було 18, оскільки одного волонтера поранили двічі під час його діяльності). Серед згаданих насильницьких злочинів, пов'язаних із діями ФСБ Російської Федерації, — вбивство громадського активіста Дем'яна Ганула в Одесі та черговий замах на громадського діяча й волонтера Сергія Стерненка у Києві. Ще один випадок стосувався спроби зламу акаунтів і залякування з боку російських спецслужб представників Кримськотатарського ресурсного центру. Волонтери, активісти й журналісти,

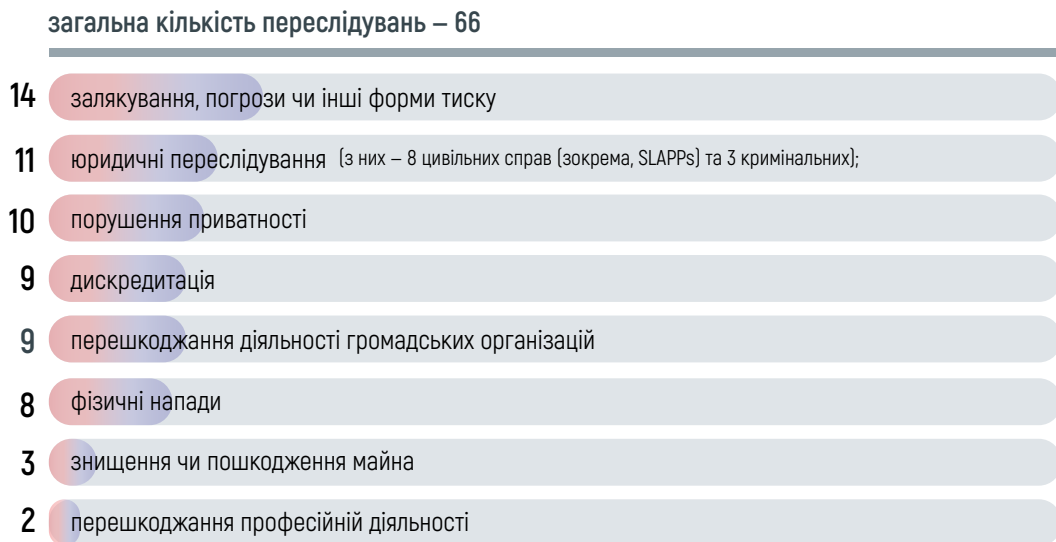
які працювали у прифронтових районах, заявляли, що російські війська навмисно атакують гуманітарні й евакуаційні місії, а також знімальні групи українських і міжнародних медіа⁸⁶. Написи на транспортних засобах та амуніції цивільних, як-от «Евакуація», PRESS та інші маркування, за словами постраждалих, не зменшували ризики, а навпаки — привертати додаткову увагу ворога. Це свідчить про свідоме ігнорування Російською Федерацією норм міжнародного гуманітарного права й системний характер загроз для представників громадянського суспільства, які здійснювали діяльність у зоні бойових дій.

Випадки, пов'язані із внутрішніми чинниками

Серед задокументованих випадків, не пов'язаних із військовими діями, найбільш поширеними були спроби залякування активістів і журналістів (14), а також юридичні переслідування (11) — 8 цивільних справ (зокрема, SLAPPs) та 3 кримінальних, зокрема коли на активістів здійснювали тиск правоохоронні органи.

Діаграма 2.

Способи переслідування



Крім того, частина випадків мала ознаки порушення приватності (10) — коли потерпілі повідомляли про стеження за ними, або мала характер дискредитаційних кампаній (9).

8 інцидентів стосувались фізичних нападів на представників громадського сектору та 3 — знищення їхнього майна. Ще 9 можна розцінювати як перешкоджання діяльності громадських організацій — здебільшого йдеться про зрив просвітницьких заходів, які стосувались ЛГБТІК-тематики або були ініційовані організаціями, дружніми до ЛГБТІК+-спільноти. 2 випадки, позначені як «перешкоджання професійній діяльності», стосувалися незаконного звільнення з роботи подружжя викладачів та антикорупційних активістів у Вінниці⁸⁷.

Як і в попередні роки, постраждалі повідомляли про труднощі з доступом до правосуддя, зокрема через відмови правоохоронних органів вносити відомості за їхніми заявами до ЄРДР. У таких випадках активісти були змушені відкривати провадження через суд. Однак, навіть після цього вони часто стикались із бездіяльністю слідства й систематичним відкладанням судових засідань. Ця проблема загострилася восени 2025 року, коли внаслідок масованих атак Російської Федерації

86 Інтерв'ю з Сергієм Горбатенко, кореспондентом проєкту «Донбас Реаліті» на «Радіо Свобода», проведене Центром прав людини ZMINA 26 листопада 2025 року; Ukraine: RSF publishes initial findings on targeted Russian strike that killed French photojournalist Antoni Lallican / RSF, 9 жовтня 2025 року. URL: <https://rsf.org/en/ukraine-rsf-publishes-initial-findings-targeted-russian-strike-killed-french-photojournalist-anton>; Схід SOS. Фейсбук-сторінка, 25 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/east.sos.ua/posts/pfbid02uDF5ZpYBJ4SgzQxdraqamUdCmNoTt5Pk2bMhGyT2cdBoLxpPrv1j3AW1m9hWpvTI?rdid=xG3dlHQFpHJbAKdt#>

87 У випадках, коли йшлося про кілька видів переслідування одночасно, для статистики виокремлювалися ті, які для кожного інциденту розглядалися як більш значущі.

на енергетичну інфраструктуру в багатьох регіонах України, зокрема і в Києві, було відновлено погодинні графіки відключень електроенергії. Суди в різних областях почали масово переносити засідання, нерідко в останній момент, посиляючись на відсутність електропостачання.

У 2025 році також посилювався тиск на антикорупційних активістів і організації, які публічно критикували владу та здійснювали моніторинг діяльності державних органів. Проти цих активістів мали місце інформаційні атаки, публічні кампанії з дискредитації, застосовувались кримінально-правові механізми й втручались у приватне життя. Найбільш показовими у цьому контексті були події довкола «Центру протидії корупції» та його голови Віталія Шабуніна, якому Державне бюро розслідувань повідомило про вручення підозри, а згодом з телефона, вилученого в активіста під час обшуку, стався витік його інтимних фото. Крім того, утисків і переслідувань зазнали й інші представники організації та їхні рідні.

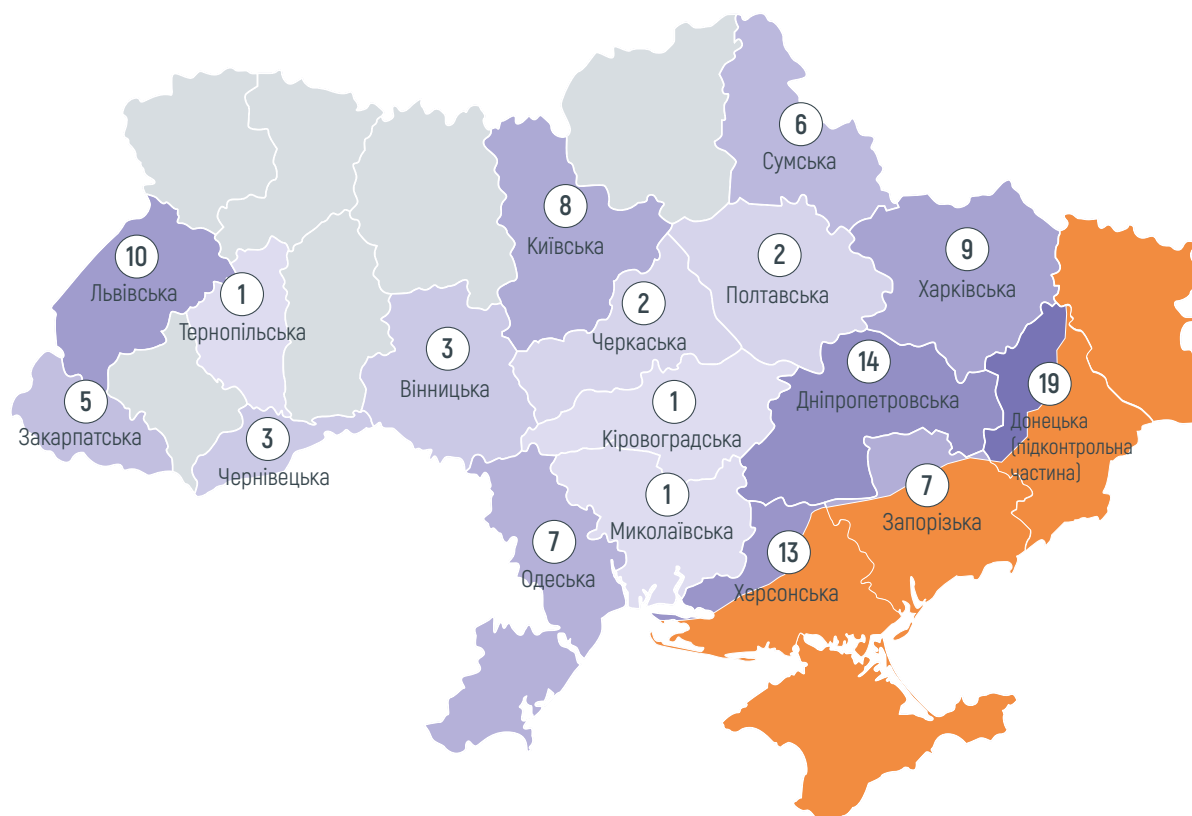
У випадках нападів на представників ЛГБТК+-спільноти поліція нерідко відмовлялася кваліфікувати їх як злочини, вчинені на ґрунті нетерпимості, пропонуючи натомість розглядати їх як хуліганство або побутові конфлікти між сторонами. Така практика ускладнювала належну правову оцінку мотивів злочину та зменшувала видимість проблеми.

Серед помітних тенденцій 2025 року — тиск на екологічних активістів, які виступали проти забруднення довкілля місцевими підприємствами та забудови природоохоронних територій. У низці регіонів, зокрема на Закарпатті, в Харківській та Кіровоградській областях, активісти повідомляли про погрози, спроби дискредитації, стеження та відкриття судових проваджень проти них. Такі випадки часто супроводжувалися інформаційними кампаніями в анонімних Телеграм-каналах або медіа з сумнівною репутацією, що може свідчити про використання комплексних механізмів тиску.

Крім того, у 2025 році були зафіксовані повідомлення про використання мобілізації як інструменту тиску на окремих активістів та їхніх рідних, зокрема й тих, хто мав законні підстави для відстрочки.

Територіальний розподіл

Загалом усі виявлені протягом 2025 року випадки переслідування й втрат серед активістів і медійників зафіксовані на підконтрольній українському уряду території в 17 українських областях, але найбільше — в Києві (67), на підконтрольній території Донеччини (19), на Дніпропетровщині (14), в Херсонській області (13), на Львівщині (10) та Харківщині (9), а також у Київській області (8).

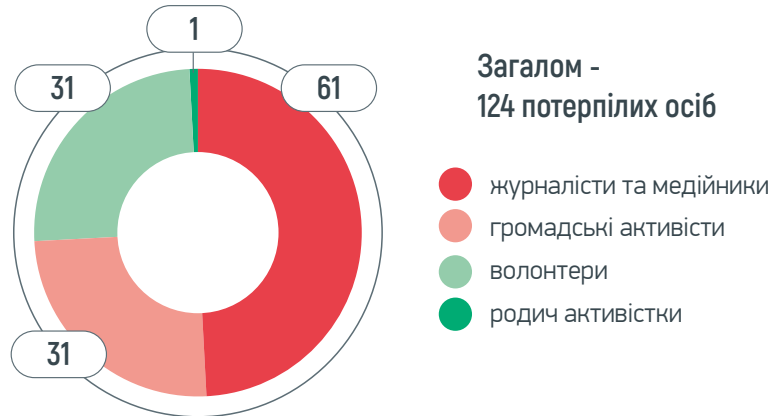


Характеристика потерпілих

Загальна кількість потерпілих активістів, журналістів і правозахисників протягом 2025 року становила 124 особи, з них — 26 загинули (усі загибелі пов'язані із атаками з боку Російської Федерації).

Діаграма 3.

Загальна кількість потерпілих активістів, журналістів і правозахисників протягом 2025 року

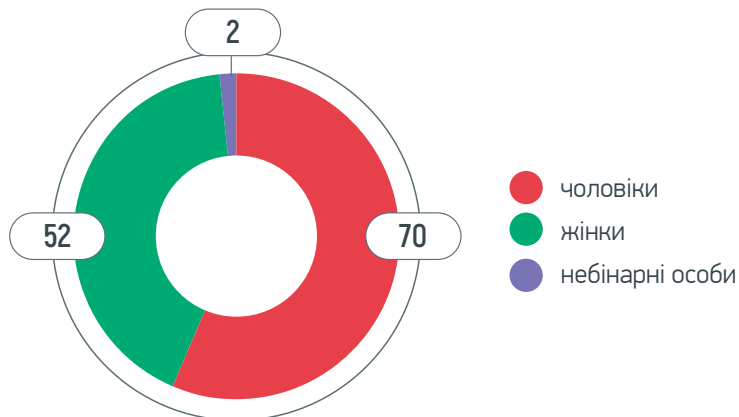


Серед зафіксованих у 2025 році атак і втрат більшість — 61 — стосувалася журналістів та інших представників медіа, також серед постраждалих були 31 громадський активіст, 31 волонтер (проте один із волонтерів двічі зазнав поранення, тобто, інцидентів було два) і 1 родич активістки.

Загальна кількість постраждалих включала 70 чоловіків, 52 жінки та 2 небінарні особи.

Діаграма 4.

Загальна кількість постраждалих за гендером



Окрім індивідуальних випадків, було зафіксовано атаки на 30 громадських організацій (загалом 32 інциденти, оскільки дві організації двічі зазнавали пошкоджень у результаті російської агресії) та 17 журналістських редакцій (19 інцидентів: одна редакція двічі зазнавала пошкоджень унаслідок російських атак, а ще одна — двічі ставала об'єктом тиску з боку різних осіб). Крім того, в 2025 році сталося 2 атаки на книгарню, яка проводила просвітницькі заходи з ЛГБТІК+-тематики.

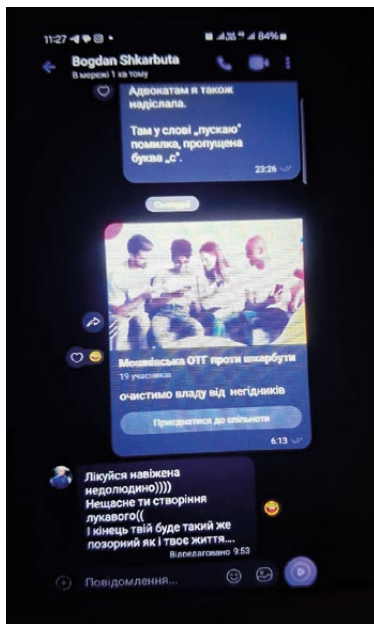
Варто додати, що одним із обмежень для представлення релевантних даних у межах цього звіту є той факт, що деякі представники громадянського суспільства погодились надавати інформацію лише для внутрішнього документування Центром прав людини ZMINA, проте не були готові повідомляти про інцидент публічно.

СПРАВИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВНУТРІШНІМИ ЧИННИКАМИ

#юридичне_переслідування

#злякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Катерина Онопрієнко



■ Фото погроз Катерині Онопрієнко у приватному листуванні з позивачем. Фото надане активісткою

10 січня 2025 року у Мошнях Черкаської області громадська активістка **Катерина Онопрієнко** отримала позов від голови Мошнівської територіальної громади Богдана Шкарбути⁸⁸. Позивач звинуватив її в приниженні честі та гідності через коментарі в соціальних мережах і вимагав компенсацію моральної шкоди розміром 300 тисяч гривень. Справу розглядав Черкаський районний суд Черкаської області, суддя Вадим Морозов. Катерина Онопрієнко також повідомила, що Богдан Шкарбута неодноразово подавав на неї заяви до поліції — зокрема, через підбурювання громади до протестів проти будівництва хімічного заводу поблизу села Мошни. Також до неї навідувалися поліцейські для «роз'яснювальних розмов».

У квітні 2021 року Онопрієнко подала заяву до поліції щодо погроз, отриманих від голови громади в приміщенні сільської ради. Вона також просила надати доступ до записів із камер відеоспостереження. Черкаське районне управління поліції не вжило заходів, тому восени 2021 року вона повторно звернулася до обласного управління — відповіді також не отримала. За словами активістки, того ж дня Шкарбута погрожував ще одному місцевому активісту — Сергію Алексенку із села Яснозір'я. Згодом невідомі підпалили його сарай. На стіні магазину Онопрієнко в центрі села Мошни двічі з'являлися дискредитуючі написи — «с*ка, гроші віддай» та «гроші віддай».

У листопаді 2025 року конфлікт між Катериною Онопрієнко та головою Мошнівської територіальної громади Богданом Шкарбутою загострився на тлі її активної громадської діяльності, зокрема публічної критики дій голови ТГ та участі у процесі переходу місцевої релігійної громади до Православної церкви України. За словами активістки, вона отримувала від Шкарбути нові погрози, зокрема в месенджерах⁸⁹, які сприймала як реальну загрозу своєму життю, а сам судовий позов розцінювала як форму тиску та спробу злякування⁹⁰. Розгляд справи постійно затягувався у зв'язку з неявкою позивача та його представника на судові засідання. 1 грудня 2025 року суд ухвалив рішення на користь активістки⁹¹. Після повторної неявки Богдана Шкарбути та його адвоката на засідання суддя Вадим Морозов залишив без розгляду позов про захист честі, гідності та ділової репутації, поданий проти Катерини Онопрієнко⁹².



■ Катерина Онопрієнко. Фото надане активісткою

88 Ухвала від 10 січня 2025 року у справі № 707/3743/24. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/124346738>

89 Повідомлення, надіслане головою Мошнівської територіальної громади Богданом Шкарбутою у Viber 11 листопада 2025 року.

90 Інтерв'ю з Катериною Онопрієнко, проведене Центром прав людини ZMINA 14 листопада 2025 року.

91 Ухвала від 1 грудня 2025 року у справі № 707/3743/24. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/132232995>

92 Суд залишив без розгляду позов голови Мошнівської громади проти активістки Катерини Онопрієнко / ZMINA, 1 грудня 2025 року. URL: <https://surl.li/rpgypr>

Катерина Онопрієнко — депутатка Черкаської районної ради двох скликань, членкиня виконкому Мошнівської сільської ради, екоактивістка. З 2016 року разом із громадою виступала проти розширення виробництва компанії МХП («Наша Ряба») поблизу села Мошни через надмірне забруднення від виробництва птахофабрики⁹³. Пізніше співпрацювала з ГО «Екодія» та разом із іншими мешканцями громади протистояла будівництву хімічного заводу з виробництва рідких добрив, зокрема через відсутність прозорості в ухваленні рішень і нехтування екологічними ризиками.

#юридичне_переслідування #дискредитація

Ярослава Вольвач



■ Журналістка Ярослава Вольвач. Фото: Facebook

У період з **13 по 15 січня 2025 року** журналістка видання hromadske **Ярослава Вольвач**, яка проживає у **Києві**, зафіксувала факти можливого незаконного стеження за нею з боку працівників правоохоронних органів. Про це вона повідомила в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA. За інформацією, отриманою журналісткою з джерел у Службі безпеки України, щодо неї було відкрито провадження в межах контррозвідувального пошуку Департаментом захисту національної державності СБУ. Також, за її даними, СБУ, ДБР та Національна поліція України здійснювали запити на отримання даних трафіку мобільного зв'язку з прив'язкою до базових станцій за номером журналістки.

Журналістка повідомила, що за нею продовжують стежити невідомі особи. Вона наголосила, що для такого стеження необхідне проведення негласних слідчих дій, які можуть здійснюватися лише за наявності відповідної ухвали суду. Крім того, відповідно до законодавства, такі дії має проводити винятково СБУ, а не ДБР чи Національна поліція.

На думку Ярослави Вольвач, переслідування може бути пов'язані з її журналістською діяльністю, зокрема з ініціюванням 24 грудня 2024 року петиції щодо запровадження персональних санкцій проти Андрія Портнова, колишнього заступника голови Адміністрації Президента України за часів Віктора Януковича. Петиція збила необхідну кількість підписів — 25 000⁹⁴. Після цього Портнов назвав заяву Медіаруху із закликом до санкцій «доносом» і заявив про тиск із боку журналістів та активістів. 28 грудня 2024 року його представниця Каріна Мікітан звернулася до Кабінету Міністрів України з вимогою видалити петицію з офіційного сайту, посилаючись на нібито порушення нею його прав⁹⁵. 28 січня прем'єр-міністр України Денис Шмигаль оприлюднив відповідь, у якій зазначив, що підстав для застосування санкцій РНБО щодо Портнова немає⁹⁶.

Журналістка також вважає, що тиск може бути пов'язаний з її діяльністю щодо розслідування, присвяченого Роману Кравцю — власнику телеграм-каналу «Джокер» та кандидату у народні депутати від партії «Слуга народу» (№ 153 у списку). Вольвач готувала матеріал про його поїздки за кордон, які публічно позиціонувались як волонтерські для закупівлі дронів, але

93 На Черкащині розгорівся скандал через агрохімічне підприємство / Подобиці, 11 лютого 2025 року. URL: <https://podrobnosti.ua/2495891-na-cherkaschin-rozgorvsja-skandal-cherez-agrohmchne-pdprimstvo.html>

94 Про винесення на розгляд РНБО пропозиції про застосування персональних санкцій щодо А. В. Портнова / Вебсайт Електронні петиції Кабінету Міністрів України, 24 грудня 2024 року. URL: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/7617>

95 Портнов вимагає, щоб уряд видалив із сайту петицію про нього / ZMINA, 30 грудня 2024 року. URL: <https://zmina.info/news/portnov-vymagaye-shhob-uryad-vydalyv-iz-sajtu-petyciyu-pro-nogo/>

96 Уряд не знайшов підстав для запровадження санкцій проти Портнова. Шмигаль відповів на петицію / Суспільне, 28 січня 2025 року. URL: <https://suspilne.media/935631-urad-ne-znajsov-pidstav-dla-zaprovadzennasankcij-proti-portnova-smigal-vidpoviv-na-peticiu/>

супроводжувались відпочинком у Європі. Після публікації 20 грудня 2024 року розслідування про те, як Кравець знявся з військового обліку⁹⁷, на адресу Вольвач почали надходити погрози, а її номер телефона був оприлюднений у мережі.

Журналістка також надала у розпорядження Центру прав людини ZMINA листування з Кравцем, у якому 19 листопада 2024 року у відповідь на її запит щодо коментаря він заявив: «А тепер ми виходимо у публічну площину», а згодом додав: «Підпишіться на канал Джокер».

Telegram-канал «Джокер» оприлюднив допис із твердженням про підготовку розслідування щодо Ярослави Вольвач, яку названо нібито «коханкою» колишнього заступника керівника Офісу Президента Андрія Смирнова. Читачів каналу закликали надсилати адміністраторам будь-яку інформацію про журналістку. У дописі також містились безпідставні твердження про її нібито зв'язки з проросійськими силами. Проте 30 березня 2025 року телеграм-канал «Джокер» був заблокований «за поширення особистих даних людей без їхнього дозволу»⁹⁸.

Крім того, у телеграм-каналі «Закон і бізнес» 11 та 23 січня 2025 року з'явилися публікації дискредитаційного характеру, зокрема про те, що Вольвач вимагає проведення парламентських слухань щодо Портнова, а також — про начебто ухилення її цивільного чоловіка Ігоря Нерівного від мобілізації та перебування його у розшуку⁹⁹.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Ігор Лаченков

22 січня 2025 року український блогер і волонтер **Ігор Лаченков** (відомий як Лачен) публічно повідомив про систематичні погрози, які він отримує протягом трьох років своєї публічної діяльності під час повномасштабного російського вторгнення Росії в Україну¹⁰⁰.



■ Блогер і волонтер Ігор Лаченков. Фото: Facebook

За словами Лаченкова, погрози надходили у різних формах: усні, телефонні дзвінки в нічний час, повідомлення в месенджері «Telegram» (зокрема, у чатах із функцією самознищення повідомлень). Він також розповів про організовані інформаційні атаки, наприклад, кампанії ботів у соціальних мережах, а також спроби залучення третіх осіб для тиску на нього. Блогер зазначив¹⁰¹, що погрози з'являлися після публікацій, в яких він висвітлював діяльність окремих публічних осіб та резонансні теми, зокрема матеріали щодо родини львівського бізнесмена Ігоря Гринкевича¹⁰², заступника голови Національної поліції Дмитра

Тишленка¹⁰³, обмеження реклами азартних ігор, а також публікації про видання «Страна», яке знаходиться під санкціями Ради національної безпеки та оборони¹⁰⁴, та окремих народних депутатів.

97 «Їздив усі рази по дрони»: як власник Telegram-каналу «Джокер» відпочиває у Європі / hromadske, 20 листопада 2024 року. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/234848-yizdyv-usi-razy-po-drony-ia-k-vlasnyk-telegram-kanalu-dzoker-vidpochyvaye-u-yevropi>

98 Telegram-канал «Джокер» заблокований / Детектор Медіа, 30 березня 2025 року. URL: <https://surl.li/mtudha>

99 Закон і Бізнес. Новини та аналітика. Telegram-канал, 11 січня 2025 року. URL: https://t.me/zib_news/14040; Закон і Бізнес. Новини та аналітика. Telegram канал, 23 січня 2025 року. URL: https://t.me/zib_news/14212

100 Ігор Лаченков. Особиста фейсбук-сторінка, 22 січня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17gcL6YRLd/>

101 Інтерв'ю з Ігорем Лаченковим, проведене Інститутом масової інформації 22 січня 2025 року.

102 ДБР завершило досудове розслідування у справі Гринкевичів / Радіо Свобода, 16 січня 2025 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-hrynkevychi-zsu-zakupivlya-odyahu-sud/33278009.html>

103 Зловживання з орендою житла: НАЗК склало адмінпротокол на ексзаступника Нацполіції Тишленка / Українська Правда, 4 березня 2024 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/03/14/7446505/>; Замголови Нацполу «підживає» у партнера російського кримінального авторитета і має дружину з російським паспортом / Bihus.Info, 26 жовтня 2023 року. URL: <https://surl.li/nhbssm>

104 Сайт видання «Страна.ua», яке потрапило під санкції РНБО, перестав працювати / ZMINA, 21 серпня 2021 року. URL: <https://zmina.info/news/sajt-vydannya-strana-ua-yake-potrapilo-pid-sankciji-rnbo-perestav-praczuvaty/>

Ігор Лаченков повідомив, що звертався до правоохоронних органів у зв'язку з погрозами. За його словами, в окремих випадках поліція реагувала належним чином, однак встановити осіб, причетних до анонімних погроз, не завжди вдавалося через використання незареєстрованих SIM-карток та анонімних акаунтів. Крім того, він зазначив, що на тлі висвітлення внутрішньополітичних подій також отримував погрози з боку представників держави-агресора.

Ігор Лаченков — український блогер і волонтер, автор інформаційного телеграм-каналу «Лачен пише», що висвітлює війну в Україні. Разом із Сергієм Притулою є ініціатором проєкту «Народний Байрактар». 2022 року Лаченков увійшов до рейтингу «30 до 30: обличчя майбутнього» від «Forbes Україна».

#фізичний_напад

Вікторія Дмитренко

5 лютого 2025 року у приміщенні Шевченківського районного суду **Києва** перед початком судового засідання у справі про вбивство підлітка Максима Матерухіна було скоєно напад на журналістку телеканалу «Ми — Україна» **Вікторію Дмитренко**. Напад вчинила мати підозрюваного у вбивстві — Артема Косова¹⁰⁵.

Інцидент стався перед початком судового засідання під час зйомок сюжету. За даними поліції, нападниця вихопила у журналістки телефон і вдарила її, завдавши ушкоджень. За свідченнями очевидців і згідно з відеозаписом із місця події¹⁰⁶, удар був настільки сильним, що спричинив кровотечу у журналістки¹⁰⁷.

Вікторія Дмитренко офіційно подала заяву до поліції про перешкоджання журналістській діяльності та напад. Правоохоронці виявили відео інциденту під час інтернет-моніторингу ще до надходження заяви¹⁰⁸.

Справа, в якій журналістка висвітлювала судовий процес, стосувалася вбивства 16-річного підлітка, котрого 7 квітня 2024 року смертельно поранили на верхній станції київського фунікулера. Підозрюваного Артема Косова визнали винним та засудили до довічного ув'язнення¹⁰⁹.

#дискредитація

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

«Асоціація ЛГБТ «ЛІГА»

12 лютого 2025 року голова громадської організації «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА» у місті **Одеса** **Олег Альохін** повідомив про поширення недостовірної інформації, спрямованої на дискредитацію організації та її партнерів. Чоловік опублікував скан-копію підробленого судового позову щодо припинення фінансування організації з боку USAID, хоча в реальності відповідних судових процесів не було¹¹⁰.

105 Ми — Україна. Фейсбук-сторінка, 5 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/weukrainetv/posts/pfbid02dgczmYDRV2ZrUi1xC9dgxekwwL71xfvn5RDRW5syRtmpeFgAq2byCYzs9mbjLEWL>; Алена Цинтила. Особиста фейсбук-сторінка, 5 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/alena.tsyntila/posts/pfbid0378mNMU5qW6jwpVYe8AtriJAwXDSdKXYjyVkJvLeepmrVawGfTFW6SwxKmu9DkwwGl>

106 Вечірній Київ. Фейсбук-сторінка, 5 лютого 2025 року. URL: https://www.facebook.com/watch/?ref=embed_video&v=2295247497510519

107 У суді Києва напали на журналістку «Ми — Україна» Вікторію Дмитренко / Детектор Медіа, 5 лютого 2025 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/237944/2025-02-05-u-sudi-kyieva-napaly-na-zhumalistku-myukraina-viktoriyu-dmytrenko/>

108 Поліція Києва. Телеграм-канал, 5 лютого 2025 року. URL: <https://t.me/gunpKyiv/7622>

109 Справа про вбивство підлітка на станції фунікулера у Києві: суд оголосив вирок / Суспільне, 22 вересня 2025 року. URL: <https://susylne.media/kyiv/1120678-sprava-pro-vbivstvo-pidlitka-na-stancii-funikulera-u-kyevi-sud-ogolosiv-virok/>

110 Oleg Alyokhin. Особиста фейсбук-сторінка, 12 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1KNKhuy453/>

Пізніше Альохін повідомив, що в мережі поширюються підроблені документи, у яких ідеться про начебто поданий судовий позов щодо діяльності організації¹¹¹. За його словами, жодного такого позову не існує, а сама інформаційна кампанія має ознаки цілеспрямованої дискредитації «Асоціації ЛГБТ «ЛІГА» та її партнерів, й спрямована на піддрив довіри до правозахисного руху загалом. В організації заявили, що продовжують свою діяльність у сфері захисту прав людини, протидії дискримінації та забезпечення принципів рівності, а також закликали громадськість перевіряти інформацію та довіряти лише офіційним і надійним джерелам. Приводом для поширення фейкових повідомлень став указ про тимчасове призупинення всіх програм зовнішньої допомоги США на 90 днів, підписаний президентом США Дональдом Трампом 20 січня 2025 року.

У липні 2025 року Олег Альохін повідомив у інтерв'ю Центру прав людини ZMINA, що кампанія з дискредитації мала продовження¹¹². Зокрема, в анонімних телеграм-каналах почали поширювати неправдиві повідомлення про діяльність «ЛІГИ», зокрема й після того, як офіс організації постраждав унаслідок російської атаки. У дописах стверджувалося, що організація нібито подає неправдиву інформацію з метою отримання додаткового донорського фінансування. Крім того, автори анонімних каналів намагалися пов'язати діяльність «ЛІГИ» з місцевим бізнесменом, який, за їхніми твердженнями, начебто подав судовий позов проти USAID від свого імені¹¹³. В організації наголосили, що не мають жодних зв'язків із цією особою. «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА»» адресувала лист до Державного комітету телебачення і радіомовлення України з проханням відреагувати на інформаційну атаку, однак отримала відповідь, що діяльність телеграм-каналів не належить до повноважень цього органу.

ГО «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА» — громадська організація, що працює у сфері захисту прав людини, протидії дискримінації та гомофобії. Організація надає послуги представникам ЛГБТІК+-спільноти в Одесі, зокрема тестування на ВІЛ та вірусні гепатити, психологічне консультування, соціальний супровід, доступ до громадського простору, а також гуманітарну допомогу для ЛГБТІК+-людей, які опинилися у складних життєвих обставинах через війну.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Вікторія (частково збережена анонімність)



■ Блогерка Вікторія.
Фото: dermbeautyauthor / Instagram

Увечері **5 березня** у центрі **Львова** група невідомих почала погрожувати блогерці **Вікторії** (dermbeautyauthor Вікторія Львів), яка веде рубрику про права ЛГБТІК+-спільноти. Про це Вікторія повідомила на своїй Інстаграм-сторінці та оприлюднила відео з місця події¹¹⁴.

За її словами, інцидент стався, коли вона відпочивала з друзями. До них підійшла група молодих людей, які оточили компанію та почали словесно принижувати, зневажливо висловлюватися щодо ЛГБТІК+-спільноти та діяльності Вікторії. Вони облили активістку пивом, після чого вона почала знімати відео, на якому зафіксовані їхні висловлювання.

На відеозаписі можна почути, що хлопці вдаються до образ і прямих погроз, зокрема, кажуть, що «такі люди не мають права перебувати в Україні», принижують жінок та відкрито говорять про бажання фізичної розправи. Один із молодиків прямо погрожував убивством та стверджував, що в майбутньому, коли отримає владу, буде чинити насильство щодо ЛГБТІК+-людей.

111 Oleg Alyokhin. Особиста фейсбук-сторінка, 12 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/16atRjffdT/>

112 Інтерв'ю з Олегом Альохіном, проведене Центром прав людини ZMINA 17 липня 2025 року.

113 Хуевая Одесса. Телеграм-канал, 12 лютого 2025 року. URL: <https://t.me/xydessa/50531>

114 dermbeautyauthor. Особиста Інстаграм-сторінка, 6 березня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DG2oe8pMx0E/>

У соцмережах Вікторія заявила, що хоче привернути увагу суспільства до проявів дискримінації та нагадати, чому важливо боротися за рівні права та захист з боку держави. Дівчина закликала поширювати відео та інформацію про цей інцидент.

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

ГО «Білкис»

24 березня 2025 року феміністична громадська організація **«Білкис»**, яка знаходиться у **Львові**, почала отримувати погрози на своїй сторінці в Instagram. Це сталося після того, як 18 березня 2025 року «Білкис» оприлюднила анонс заходу до Дня видимості трансгендерних людей¹¹⁵, а за кілька днів цю інформацію почали поширювати новинні ресурси та праворадикальні пабліки Львова. Згодом під анонсом з'явилися погрози й заклики до насильства.

У відповідь на це Львівська обласна військова адміністрація та місцева поліція рекомендували організаторам утриматися від проведення публічного заходу, запланованого на 30 березня, мотивуючи це неможливістю гарантування безпеки його учасникам і ризиками провокацій. Враховуючи зазначені обставини та ставлячи у пріоритет безпеку активістів і активісток, ГО «Білкис» ухвалила рішення про скасування заходу¹¹⁶. Заяву до правоохоронних органів організація не подавала.

У червні 2025 року активісткам ГО «Білкис» у співпраці з ГО «Феміністична майстерня» вдалося безпечно та мирно реалізувати публічну акцію в рамках Прайд-місяця¹¹⁷. Охорону заходу здійснювала Національна поліція.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Антоніна Корнієнко



■ Слідчі дії з авто активістки

21 березня 2025 року в Броварах Київської області невідомий чоловік підпалив авто громадської активістки **Антоніни Корнієнко**. Близько 19:00 він під'їхав до автівки на велосипеді, розбив заднє вікно праворуч і кинув усередину пластикову пляшку з бензином. Злочинець із місця події втік, а пожежу загасив випадковий свідок. Сама Антоніна на той момент перебувала в офісі неподалік.

Броварське районне управління поліції ГУНП у Київській області розпочало досудове розслідування за фактом підпалу, відомості були внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань. У інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Антоніна Корнієнко розповіла, що правоохоронці відстежували

маршрут підозрюваного велосипедиста за записами камер відеоспостереження, встановлених на вулицях міста. Однак розслідування ускладнювалося тим, що підпал стався у темну пору доби, на дорогах у цей час перебувало багато велосипедистів, а якість зображення була низькою. Поліція затримала одного підозрюваного, однак після перевірки його алібі відпустила. Активістка зазначила, що попри те, що правоохоронці дотримувались усіх процедур, у неї збереглося відчуття недовіри через відсутність конкретних результатів розслідування.

115 fem.bilkis. Інстаграм-сторінка, 18 березня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DHWWw5YITzX/>

116 fem.bilkis. Інстаграм-сторінка, 18 березня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DIQoOfmls8q/>

117 fem.bilkis. Інстаграм-сторінка, 14 червня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DK4J8BXIY3P/>

Також улітку 2024 року у Броварах стався підпал СТО, власником якої є чоловік Антоніни. Зловмисник кинув два «коктейлі Молотова» в приміщення станції. Правоохоронці Броварського районного управління поліції встановили й затримали ймовірного виконавця протягом першого місяця слідства.

Підпал авто Антоніни Корнієнко упродовж року так і не було розслідувано. Так само не дало результатів розслідування підпалу СТО, хоча, за інформацією активістки, виконавця встановили. Проте їй невідомо, чи цій особі повідомлено про підозру та чи прийнято процесуальні рішення. У березні 2026 року Корнієнко звернулась до Броварської окружної прокуратури Київської області та голови Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності Юлії Яцик з проханням посприяти належному реагуванню правоохоронних органів¹¹⁸.



Антоніна Корнієнко — голова громадської організації «Створені ДІЯ ТИ», що викриває корупцію у Великодиммерській громаді Київської області. Крім того, вона волонтерить на потреби сил оборони України і надає гуманітарну допомогу місцевій громаді.

■
Активістка Антоніна Корнієнко.
Фото: Facebook

#фізичний_напад

Кореспондент видання «Свої. Кривий Ріг» (збережена анонімність)

24 березня у Кривому Розі Дніпропетровської області невідомі напали на спеціального кореспондента онлайн-видання «Свої. Кривий Ріг». Про це медіа повідомило у своєму телеграм-каналі¹¹⁹.

Напад стався о 13:39 біля одного з магазинів. Журналісту зламали ніс, ребра, він отримав струс мозку та сім разів утрачав свідомість у кареті швидкої допомоги. Про обставини нападу Інституту масової інформації розповів засновник медіа «Свої. Кривий Ріг» Олексій Таймурзін, який зараз проходить службу в Національній гвардії України¹²⁰.

За словами Таймурзіна, двоє чоловіків підійшли до журналіста в приміщенні магазину та почали погрожувати йому, а також його родині та всій редакції. Після того, як кореспондент вийшов з магазину, нападники застосували фізичну силу. Таймурзін пов'язує цей напад із професійною діяльністю медіа, зокрема, з публікацією розслідування «Морг у гаражі», де йшлося про корупцію та схеми в морзі у Кривому Розі¹²¹. Він додав, що під час побиття злочинці казали, що редакція втрутилась у справи працівників ритуальних послуг.

За інформацією «Свої. Кривий Ріг», нападник, який потрапив на фото, був раніше судимий, а на момент злочину перебував у самовільному залишенні військової частини. Старша інспекторка з комунікації Криворізького районного управління поліції Ангеліна Крадожон повідомила ІМІ, що правоохоронці зареєстрували тілесні ушкодження та встановлюють обставини злочину.

118 Інтерв'ю з Антоніною Корнієнко, проведене Центром прав людини ZMINA 23 березня 2026 року.

119 СВОЇ | Кривий Ріг. Телеграм-канал, 24 березня 2025 року. URL: <https://t.me/svoikR/39613>

120 У Кривому Розі побили спецкора онлайн-медіа «Свої. Кривий Ріг» (доповнено) / Інститут масової інформації, 25 березня 2025 року. URL: <https://imi.org.ua/news/u-kryvomu-rozi-pobyly-spetskora-onlajn-media-svoyi-kryvyj-rig-i67329>

121 Корупція серед ритуальників та схеми в морзі у Кривому Розі. Нове розслідування / СВОЇ.КР. YouTube-канал, 11 грудня 2024 року. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VGas4i-emaE>; Секрети ритуальників. Друга частина розслідування / СВОЇ.КР. YouTube-канал, 18 березня 2025 року. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IliJK3hccDw>

#фізичний_напад

Діана Лаврик

8 квітня 2026 року у Верхніх Станівцях Чернівецької області під час висвітлення конфлікту щодо переходу місцевого Свято-Миколаївського храму з підпорядкування Української православної церкви — до Православної церкви України було скоєно напад на незалежну журналістку **Діану Лаврик**.



■ Журналістка Діана Лаврик. Фото: телеканал НТК

За словами Лаврик, вона прибула до храму на запрошення парафіян і священника Романа Грищука, щоб зафіксувати перше богослужіння після переходу громади до ПЦУ¹²². Журналістка зазначила, що конфлікт виник одразу після того, як віряни зайшли до храму. До медійників підійшли люди з палицями й перцевими балончиками, погрожували, кидали каміння і пісок.

Лаврик фіксувала події на камеру, попередньо повідомивши, що вона журналістка, а на шиї у неї було посвідчення Національної спілки журналістів України. Попри це, кілька прихильників УПЦ напали на неї: вдарили, потягнули за

волосся, зірвали посвідчення і намагалися відібрати техніку¹²³. Священник Роман Грищук засвідчив, що журналістку били цілеспрямовано, розуміючи її статус¹²⁴.

Крім того, противники переходу били й інших присутніх. Намагались прорватися до храму з обох боків, застосовуючи газ із вогнегасників. Після цього нападники створили коридор і змусили людей виходити з храму під ударами. Поліція прибула приблизно за 15 хвилин і прийняла заяву в журналістки. Внаслідок нападу вона зазнала тілесних ушкоджень (забої ніг та шиї, відчувала головний біль та нудоту) та звернулася по медичну допомогу.

Поліція Чернівецької області кваліфікувала злочин як «умисне легке тілесне ушкодження»¹²⁵. Проте журналістка звернулася до Вижницького райвідділу поліції з клопотанням про перекваліфікацію правопорушення за ознаками умисних тілесних ушкоджень журналісту у зв'язку з професійною діяльністю, проте їй відмовили¹²⁶. Після цього журналістка подала клопотання прокурору Вижницької окружної прокуратури та керівнику районного відділу поліції, однак знов отримала відмову. Слідчі зазначили, що підстав для перекваліфікації немає, оскільки нападник, за їхньою версією, не знав, що Лаврик є журналісткою. Медійниця звернулася до Вижницького районного суду задля оскарження цього рішення.

122 Під час конфлікту навколо храму на Буковині побито журналістку / НСЖУ, 11 квітня 2025 року. URL: <https://nsju.org/novini/pid-chas-konfliktu-navkolo-hramu-na-bukovyni-pobyto-zhurnalistku/>

123 Конфлікт у Верхніх Станівцях / YouTube-канал НСЖУ: Спілка журналістів України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8Qzif7lkiU0>

124 Газета «Вільний голос». Фейсбук-сторінка, 12 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/vilnholos/posts/1401779024497051>

125 Поліція відкрила справу за фактом побиття журналістки прихильниками УПЦ МП / Інститут масової інформації, 6 травня 2025 року. URL: <https://imi.org.ua/news/politsiya-vidkryla-spravu-za-faktom-pobyttya-zhurnalistky-pryhylnykamy-upts-mp-i68066>

126 Слідство відмовило журналістці, яку побили, у перекваліфікації справи. Вона оскаржує в суді / Інститут масової інформації, 9 жовтня 2025 року. URL: <https://imi.org.ua/news/zhurnalistka-oskarzhuye-vidmovu-politsiyi-perekvalifikuvaty-spravu-pro-yiyi-pobyttya-pid-chas-vysvitlennya-konfliktu-v-hrami>

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

фестиваль Sunny Bunny

19 квітня 2025 року у Києві стався напад на фестиваль квір-кіно Sunny Bunny, який проходив у кінотеатрі «Жовтень». Спочатку представники організації «Права молодь» протестували проти ЛГБТК+-фестивалю, проте згодом їхня акція переросла у сутички з поліцією¹²⁷.



■ Напад на фестиваль квір-кіно SUNNY BUNNY.
Скриншот з відео затримання нападників

Правоохоронці затримали кількох протестувальників. Проте мітингувальники, зі свого боку стверджували, що акція була мирною, а учасники — не озброєними та не агресивними¹²⁸. Пізніше пресофіцерка Подільського управління Національної поліції в місті Києві Наталія Крот повідомила, що через сутички біля кінотеатру «Жовтень» нікого офіційно не затримували¹²⁹. Осіб, які вели себе «підозріло», направили до відділку поліції для встановлення всіх обставин та їхньої особи.

Напередодні фестивалю в соцмережах виникла дискусія про те, чи доречно проводити захід у дні, що припадають на Великодній тиждень. Водночас організатори пояснили, що дати узгоджувались заздалегідь, відповідно до міжнародного фестивального календаря, а також наголосили, що Україна — світська держава, де поруч співіснують представники різних релігій і переконань.

Фестиваль Sunny Bunny виник із ЛГБТК+-програми кінофестивалю «Молодість». Третій фестиваль квір-кіно відбувся у Києві з 18 по 25 квітня 2025 року¹³⁰. До основної програми увійшли повнометражні ігрові фільми з усього світу, які висвітлювали теми гендерної та сексуальної ідентичності, тілесності, втрати, прийняття та протесту. Фільмом-відкриттям стала документальна стрічка «Королеви краси» — повнометражний дебют української режисерки Ольги Гібелінди.

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

ГО «Інсайт»

26 квітня 2025 року у Львові було зірвано проведення публічного заходу «Ісус-КВІР?» під гаслом «ЛГБТ та християнство — у пошуках діалогу», організованого місцевим представництвом **ГО «Інсайт»**¹³¹. Лекцію мала провести координаторка ГО «Інсайт» у місті Луцьк та одна з регіональних координаторок організації Яна Лис.

Напередодні заходу на адресу львівського представництва ГО «Інсайт» в соціальній мережі Інстаграм почали надходити погрози. Невідомі записали відео в балаклавах і зі зміненими голосами, стверджуючи, що захід є «провокацією» та його нібито навмисно хотіли провести у 82-гу річницю створення СС «Галичина». Відеозапис був розміщений, зокрема, в соцмережах «Правого сектору» та Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери¹³². Того ж дня, коли мала відбутися

127 Суспільне новини. Телеграм-канал, 19 квітня 2025 року. URL: <https://t.me/suspilnenews/48644>

128 pm_kyivshchyna. Інстаграм-сторінка, 19 квітня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/Dln67QbolAF/>

129 Сутічки біля «Жовтня»: поліція заперечує затримання протестувальників проти ЛГБТ-кінофестивалю / Радіо Свобода, 19 квітня 2025 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sutychky-zhovten-politsia-zaperechuie-zatrymannia/33390131.html>

130 Sunny Bunny. Фейсбук-сторінка, 10 березня 2025 року. URL: <https://surl.li/kbqtfb>

131 Insight LGBTQ NGO. Фейсбук-сторінка, 28 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/insight.ngo/posts/1125653209595947>

132 ПРАВИЙ СЕКТОР. Фейсбук-сторінка, 27 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/v/17ceoJCDXu/>; Правий Сектор /Львівщина. Фейсбук-сторінка, 27 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/v/1GU7dj89TY/>; ВО «Тризуб» ім. С. Бандери. Фейсбук-сторінка, 27 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/v/1BYv3PSQnv/>

лекція, було опубліковане відео, на якому двоє невідомих агресивних людей намагаються атакувати приміщення організації¹³³.



■ Нападники на офіс «Інсайту» у Львові. Скриншот з відео, у якому вони розповідають про свої дії

Коли представниці ГО «Інсайт» звернулися до Львівського міського управління поліції, правоохоронці запропонували організувати охорону заходу із залученням поліції діалогу¹³⁴. Проте з огляду на загрозу безпеці учасників та організаторів, лекцію вирішили перенести й провести в кількох українських містах пізніше¹³⁵.

«Інсайт» — громадська організація, яка відстоює принципи рівноправ'я, свободи, інклюзивності й різноманіття для всіх соціальних груп. Надає ресурсну підтримку представникам ЛГБТІК+-спільноти, захищає їхні права, популяризує ідеї фемінізму та гендерної рівності. З 2008 року ГО «Інсайт» працює у Києві, а з 2015 — розвиває регіональні ЛГБТІК+-ініціативи.

#фізичний_напад

Анастасія Полтавець

29 травня 2025 року під час зйомки відео в центрі **Запоріжжя** на місцеву блогерку **Анастасію Полтавець** напав чоловік із ременем із радянською символікою та вдарив її кілька разів. У результаті жінка отримала синці та садна. Відео інциденту та фото наслідків розмістив на своїй Фейсбук-сторінці журналіст В'ячеслав Твердохліб, який став свідком події¹³⁶.

Журналіст підтвердив інцидент Інституту масової інформації і розповів, що блогерка звернулася з відповідною заявою до поліції¹³⁷. За його словами, Полтавець часто робила стріми саме на цьому місці — танцювала та збирала донати. Нападник готувався до атаки й цілеспрямовано почав бити блогерку, проте пізніше не зміг пояснити причини своїх дій, окрім того, «що йому це не сподобалося».

Повне відео інциденту оприлюднив ютуб-канал «Європейське Запоріжжя»¹³⁸. На відео можна побачити, що блогерка встановила штатив і почала танцювати під українську музику. У цей час до неї, розмахуючи ременем, наблизився чоловік і почав бити. Він устиг ударити її кілька разів, поки жінка змогла дати йому відсіч.

133 Молодики у масках і балаклавах намагалися вдертися до приватного будинку у Львові, — Інсайт (відео) / Daily Lviv, 29 квітня 2025 року. URL: <https://dailylviv.com/news/sytuatsiyi-i-pryhody/molodyky-u-maskakh-i-balaklavakh-namahalsysya-vdertysya-do-privatnoho-budynku-u-lvovi-insait-video-135784>

134 Інтерв'ю з членкинею представництва ГО «Інсайт» у місті Львові (ім'я не розголошується, № 26.04.25), проведене Центром прав людини ZMINA 12 травня 2025 року.

135 На вихідних у Львові невідомі намагалися зірвати закриту дискусію на тему ЛГБТІК+ і християнства / ZMINA, 28 Квітня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/na-vyhidnyh-u-lvovi-zirvaly-zakrytu-dyskusiyu-na-temu-lgbtik-i-hrystyianstva/>

136 Вячеслав Твердохліб. Особиста фейсбук-сторінка, 30 травня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=9862186563835964&id=100001341567523&rdid=AFWAZZEDNnSO6pCK

137 У Запоріжжі чоловік з радянським ременем побив блогерку під час знімання відео / Інститут масової інформації, 30 травня 2025 року. URL: <https://imi.org.ua/news/u-zaporizhzi-cholovik-z-radyanskym-remenem-pobyy-bloggerku-pid-chas-znimannya-video-i68559>

138 Бив ременем з радянською символікою: подробиці нападу в Запоріжжі на блогерку в прямому ефірі / YouTube-канал Європейське Запоріжжя, 30 травня 2025 року. URL: <https://www.youtube.com/shorts/88tvVlKlGKg>

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

ГО «КиївПрайд»

5 червня 2025 року у Києві громадська організація «КиївПрайд» оприлюднила заяву про тиск із боку Національної поліції України та Міністерства внутрішніх справ України, пов'язаний із підготовкою до проведення щорічних заходів «КиївПрайду» в столиці¹³⁹.

7 червня 2025 року на території ВДНГ — Національного комплексу «Експоцентр України», у павільйоні «КИТ», мала відбутися благодійна освітня подія KyivPride Park¹⁴⁰. Упродовж кількох днів перед заходом представники КиївПрайду комунікували з МВС, Національною поліцією, Міністерством юстиції, Київською міською військовою адміністрацією, дирекцією ВДНГ та представницями павільйону «КИТ». За результатами перемовин активісти заявили, що Національна поліція України не сприяє забезпеченню правопорядку під час мирного зібрання, а фактично чинить тиск із метою перешкодити проведенню події.

Зокрема, за словами організаторів, поліція залякувала дирекцію ВДНГ і представниць павільйону «КИТ», стверджуючи, що на захід нібито готується напад за участю близько 1000 осіб. Водночас у неофіційній комунікації представники МВС повідомляли про загрозу можливого терористичного акту, якому, за їхніми словами, вони не можуть запобігти. У зв'язку з цим поліція заявляла про намір заблокувати входи на територію ВДНГ у разі, якщо орендарі павільйону «КИТ» не скасують заходи «КиївПрайду». При цьому жодної офіційної інформації або письмових застережень від поліції чи МВС організаторам надано не було. У відповідь активісти публічно звернулися до Міністерства внутрішніх справ з вимогою надати достовірну інформацію щодо можливих загроз, повідомити про вжиті заходи безпеки, а також припинити тиск на громадськість, бізнеси й державні інституції, які підтримують права ЛГБТІК+-людей.

Зрештою, дирекція ВДНГ ухвалила рішення скасувати проведення KyivPride Park на території комплексу. Натомість команда «КиївПрайду» вирішила провести захід на Михайлівській площі, поблизу будівлі Міністерства закордонних справ.



■ Марш рівності «КиївПрайд» у столиці біля Міністерства закордонних справ України, 7 червня 2025 року.
Фото: Суспільне Новини/Анна Железняк

Незважаючи на зміну локації, ризик для безпеки учасників зберігався. Приблизно за годину до початку заходу, біля Михайлівської площі зібралися представники ультраправих груп, зокрема молоді люди з символікою організації «Щит традиції»¹⁴¹. Вони скандували гасла «Традиція, сім'я, порядок» у гучномовці, намагаючись заглушити подію. Проте кордон поліції не допускав прямого контакту між ЛГБТІК-активістами та їхніми опонентами¹⁴². Згодом представники правих груп пішли, після чого акція мирно завершилась.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA голова ГО «КиївПрайд» Анна Шаригіна повідомила, що поліція здійснювала тиск саме на дирекцію ВДНГ, оскільки це державна установа, наполягаючи на наявності загроз і вимагаючи скасування заходу¹⁴³. Крім того, за її словами, правоохоронці просили організаторів повідомити альтернативну локацію проведення події, заявляючи, що чинитимуть тиск

139 KyivPride. Фейсбук-сторінка, 5 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/kyivpride/posts/764515985898945>

140 KyivPride. Фейсбук-сторінка, 6 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/kyivpride/posts/765249119158965>

141 Фестиваль «КиївПрайду» на Михайлівській площі: були сутички, наразі все спокійно / Віледж, 7 червня 2025 року. URL: <https://www.village.com.ua/village/culture/culture-news/363539-na-mihaylivskiy-ploschi-de-mali-provoditi-lgbt-festival-stalisya-sutichki>

142 Благодійно-освітній захід: у центрі Києва організували Парк КиївПрайд / Суспільне Київ, 7 червня 2025 року. URL: <https://suspilne.media/kyiv/1036929-blagodijno-osvitnij-zahid-u-centri-kieva-organizovali-park-kiivprajd/>

143 Інтерв'ю з Анною Шаригіною, проведене Центром прав людини ZMINA 17 липня 2025 року.

і там. Саме тому організатори вирішили провести захід у публічному просторі без попереднього погодження з інституціями.

«КиївПрайд» — громадська організація, яка прагне досягти повного дотримання прав людини для представників ЛГБТІК+-спільноти в Україні та організовує найпомітнішу щорічну ЛГБТІК+-подію¹⁴⁴.

#юридичне_переслідування

Максим Шумаков

10 червня 2025 року правоохоронці провели обшук у помешканні активіста незалежної студентської профспілки «Пряма дія» **Максима Шумакова у Львові**. Цю квартиру орендували друзі активіста, але на момент обшуку вони були відсутні, сам Шумаков мешкав там тимчасово.

Активіст був підозрюваним у кримінальному провадженні за фактом нібито поширення комуністичної символіки на власній сторінці у соціальній мережі Фейсбук. Про це йдеться в ухвалі про проведення обшуку, виданої слідчим суддею Франківського районного суду міста Львова на клопотання представника слідчого відділу Львівського районного управління поліції № 2 Головного управління Національної поліції у Львівській області¹⁴⁵. Під час обшуку у Шумакова вилучили мобільний телефон, ноутбук, документи (договори щодо надання ним послуг у межах професійної діяльності), а також флешнакопичувачі з особистими даними, не пов'язаними з його громадською діяльністю. Після завершення слідчих дій активіста поінформували про запланований допит.

На сторінці Максима Шумакова у соціальній мережі Facebook¹⁴⁶ ZMINA не знайшла зображень чи відеоматеріалів, що містять комуністичну символіку. Серед інших матеріалів у відкритих джерелах був запис лекції Максима Шумакова на YouTube про активізм «Як боротися інакше? Організації, структури та низовий спротив»¹⁴⁷, у якій він, як приклад невдалої стратегії боротьби, наводить акцію, у якій брав участь кілька років тому, і демонструє фото, на якому зображені протестувальники з анархістською символікою (чорно-червоним прапором, який використовують анархо-синдикалісти, анархісти-комуністи, ліві та соціал-революціонери, а також червоною зіркою).

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Максим Шумаков зазначив¹⁴⁸, що протягом своєї діяльності із захисту прав студентів, представники ультраправих течій неодноразово погрожували йому розправою. Зокрема, у зв'язку з підтримкою ЛГБТІК+-студентів та висвітленням сексуальних домагань у ВНЗ. Окрім того, до нього кілька разів приходили «на розмову» особи, які представлялись співробітниками СБУ. Інколи це супроводжувалося залякуваннями й погрозами знищити академічну кар'єру. Крім того, співробітники Львівського національного університету імені Івана Франка, де навчався Шумаков, ув особистій розмові повідомляли, що його ім'я нібито фігурує у списках студентів, за якими «треба приглядати», сформованих спецслужбами.



■ Профспілковий діяч Максим Шумаков.
Фото: Facebook

Станом на квітень 2026 року суттєвих змін у справі Шумакова не відбулося. Йому так і не вручили підозру й не надали статусу підозрюваного. Вилучену техніку також не повернули.

Максим Шумаков — член незалежної студентської профспілки «Пряма дія», займається правозахистом студентів, розвитком студентського самоврядування, протидією дискримінації, зокрема й щодо ЛГБТІК+-студентів.

144 «КиївПрайд», вебсайт. URL: <https://kyivpride.org/>

145 Ухвала від 5 березня 2025 року у справі № 465/1826/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125616966>

146 Maksym Shumakov. Особиста фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/maxym.shumakov>

147 Як боротися інакше? Сила протесту. Максим Шумаков 09.11 / YouTube-канал Соціальний Рух, 21 листопада 2024 року. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lgzPS-AIMl0>

148 Інтерв'ю з Максимом Шумаковим, проведене Центром прав людини ZMINA 24 червня 2025 року.

#дискредитація

ГО «Фундація DEJURE»

У червні 2025 року було здійснено масовану інформаційну атаку з ознаками дискредитаційної кампанії на «Фундацію DEJURE» у Києві. Поширення негативних публікацій розпочалося з дописів у соціальних мережах на сторінках судді Інни Отрош¹⁴⁹ та адвоката Ростислава Кравця¹⁵⁰. Згодом інформацію підхопили анонімні телеграм-канали з мільйонною аудиторією, зокрема «Труха»¹⁵¹. 19 червня ці твердження опублікувала низка національних онлайн-медіа: «Інформатор»¹⁵², «Українські новини»¹⁵³, «УНІАН», «Обозреватель». У публікаціях стверджувалося, що «Фундація DEJURE» у 2021–2024 роках нібито отримала понад 108 мільйонів гривень донорських коштів, однак не оприлюднила детальних фінансових звітів.

У інтерв'ю Центру прав людини ZMINA керівниця комунікацій «Фундації DEJURE» Ольга Комарова зазначила, що організація розцінила ці матеріали як неправдиві й такі, що завдають шкоди її репутації¹⁵⁴. Фундація звернулася до згаданих медіа з вимогою опублікувати спростування та надати право на відповідь. Проте спростування розмістило лише видання «Українські новини»¹⁵⁵. Інші медіа або не опублікували відповідь, або відмовилися це зробити з формальних підстав. У зв'язку з цим «Фундація DEJURE» заявила про намір захищати свою ділову репутацію в судовому порядку. За словами виконавчого директора організації Михайла Жернакова¹⁵⁶, подібні інформаційні атаки проти Фундації мають системний характер¹⁵⁷. Організація вбачає своє завдання у створенні прецеденту, який унеможливить безкарне поширення недостовірної інформації про громадські ініціативи.

«Фундація DEJURE» — аналітичний центр прямої дії, створений у 2016 році з метою сприяння утвердженню верховенства права та проведенню реформ у сфері правосуддя в Україні¹⁵⁸.

#юридичне_переслідування

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Олена Мудра, Оксана Станкевич-Волосянчук, Наталія Вишневська,
Наталія Майстренко

У червні 2025 року на Закарпатті зафіксовано випадки скоординованої інформаційної атаки проти журналістки-розслідувачки **Олени Мудрої**, екологині та доцентки Ужгородського національного університету **Оксани Станкевич-Волосянчук**, а також екоактивістки **Наталії Вишневської**.

149 ВРП звільнила суддю Інну Отрош, яка їздила в анексований Крим і під час великої війни публікувала фото матрьошки з російського музею / Слідство.Інфо, 10 жовтня 2024 року. URL: <https://www.slidstvo.info/news/vrp-zvilnyla-suddiu-innu-otrosh-i-aka-izdyla-v-aneksovanyy-krym-i-pid-chas-velykoi-viyny-publikovala-foto-matroshky-z-rosiyskoho-muzeiu/>

150 Ростислав Кравець. Телеграм-канал, 15 червня 2025 року. URL: <https://t.me/rkravetsUA/17323>; Ростислав Кравець. Телеграм-канал, 16 червня 2025 року. URL: <https://t.me/rkravetsUA/17336>; Ростислав Кравець. Телеграм-канал, 16 червня 2025 року. URL: <https://t.me/rkravetsUA/17338>; Ростислав Кравець. Телеграм-канал, 22 червня 2025 року. URL: <https://t.me/rkravetsUA/17406>

151 Труха. Телеграм-канал, 19 червня 2025 року. URL: <https://t.me/truexanewsua/115660>

152 Скандал з DeJure: організацію Жернакова звинувачують у непрозорому використанні 108 млн грн донорських коштів, — ЗМІ / Інформатор, 19 червня 2025 року. URL: <https://ukranews.com/ua/news/1091045-u-fundatsiyi-dejure-sprostuvaly-chutky-pro-vidsutnist-zvitnosti-kompaniyi-ta-nenalezhne>

153 Корупційний скандал: Фундацію DeJure звинуватили у відсутності звітів за використання 108 млн грн донорських коштів, — ЗМІ / Українські новини, 19 червня 2025 року. URL: <https://ukranews.com/ua/news/1088792-korupsiyniy-skandal-fundatsiyu-dejure-zvynuvatyly-u-vidsutnosti-zvitiv-za-vykorystannya-108-mln>

154 Інтерв'ю з Ольгою Комаровою, проведене Центром прав людини ZMINA 24 червня 2025 року.

155 У фундації DeJure спростували чутки про відсутність звітності компанії та неналежне використання донорських коштів / Українські новини, 29 червня 2025 року. URL: <https://ukranews.com/ua/news/1091045-u-fundatsiyi-dejure-sprostuvaly-chutky-pro-vidsutnist-zvitnosti-kompaniyi-ta-nenalezhne>

156 Інтерв'ю з Михайлом Жернаковим, проведене Центром прав людини ZMINA 26 червня 2025 року.

157 Кремлівська Telegram-мережа: чому Росія б'є по судовій реформі, доброчесним суддям та активістам? / Детектор Медіа, 26 Лютого 2024 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/223484/2024-02-26-kremlivska-telegram-merezha-chomu-rosiya-bie-po-sudoviy-reformi-dobrocheshnym-suddyam-ta-aktyvistam/>

158 Вебсайт Фундації DEJURE. URL: <https://dejure.foundation/>

Професійна та громадська діяльність Станкевич-Волосянчук та Вишневської пов'язані із захистом високогірних територій Українських Карпат від проєктів будівництва, що загрожують екології. Мудра висвітлює ці процеси у журналістських матеріалах.

9 червня 2025 року Олена Мудра публічно повідомила про масштабну інформаційну кампанію¹⁵⁹ проти себе та Станкевич-Волосянчук і Вишневської, яка розгорнулася після її журналістського розслідування щодо порушень природоохоронного законодавства під час проєктування вітрових електростанцій у регіоні¹⁶⁰. Автори матеріалів, поширених на сайтах «Інформатор»¹⁶¹, «Багнет», From.ua, znaj.ua, vlasti.net, звинувачували Мудру, Станкевич-Волосянчук, Вишневську та адвокатку **Наталію Майстренко** (дівоче прізвище — Гнесь) у роботі в інтересах російських енергетичних компаній, зокрема «Газпрому» та «Роснафти», і нібито отриманні фінансування з російських джерел, пов'язаних із Віктором Медведчуком. Такі твердження подавались без жодних доказів, супроводжувались дискредитаційними меседжами та маніпулятивною інформацією, спрямованими на підриг репутації жінок. Подібний матеріал опубліковано на сайті Facenews. Для цієї публікації було використано підроблену скан-копію паспорта журналістки Олени Мудрої, щоб показати, що вона начебто є громадянкою Росії¹⁶². У цих публікаціях також згадується видання «Закарпаття онлайн», яке, за твердженням авторів, нібито пов'язане з російськими IP-адресами. У статтях оприлюднено фото звернень до Ради національної безпеки і оборони, Служби безпеки України та Національної поліції, в яких автори вимагають перевірити зазначені IP-адреси та встановити осіб, які адмініструють інтернет-ресурс.

20 липня 2025 року на ютуб-каналі «Новини України» було опубліковано відео інтернет-ресурсу «Захід Медіа» під назвою «Росія намагається розхитувати ситуацію на Закарпатті руками псевдоекологів»¹⁶³. У цьому матеріалі також стверджувалося, що зазначені правозахисниці нібито діють в інтересах Російської Федерації. ГО «Жінки в медіа» здійснила аналіз цього відео та вказала на наявність у ньому недостовірної інформації та ознак використання технологій штучного інтелекту¹⁶⁴.

Окрім того, Олена Мудра стала відповідачкою у двох судових позовах, поданих ТОВ «УК «Вітряні парки України»». Перший позов (справа № 299/2199/25)¹⁶⁵ стосується публікації на сторінці ГО «КОД 21»¹⁶⁶ і вимог щодо спростування інформації та стягнення 50 тисяч гривень моральної шкоди. Другий позов,¹⁶⁷ пов'язаний із публікацією на сайті «Закарпаття онлайн»¹⁶⁸, у якій журналістка спирається на матеріали експертів та згадані у кримінальному провадженні факти щодо порушень у межах природоохоронної території.

Екологиня Оксана Станкевич-Волосянчук у інтерв'ю Центру прав людини ZMINA повідомила, що протягом останніх трьох років бере участь у громадських обговореннях і надає висновки щодо стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля проєкту ВЕС на полонині Рівна¹⁶⁹. Вона вважає, що будівництво триває без належного екологічного висновку, що є прямим порушенням законодавства. Активістка також зазначила, що у статтях про неї містяться вигадані твердження, які дискредитують її як громадянку та експертку.

159 Журналістка Олена Мудра заявила про інформаційну атаку через розслідування щодо вітряків у Карпатах / Детектор Медіа, 9 червня 2025 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/241633/2025-06-09-zhurnalistka-olena-mudra-zayavyla-pro-informatsiyu-ataku-cherez-rozsliduvannya-shchodo-vitryakiv-u-karpatakh/>

160 Інтерв'ю з Оленою Мудрою, проведене Центром прав людини ZMINA 11 червня 2025 року.

161 Синдикат чорних «екологів». Наталія Майстренко (Гнесь) через суди блокує розвиток вітроелектростанцій на Закарпатті / Інформатор, 6 серпня 2025 року. URL: <https://surl.li/jtzmg5>

162 На Закарпатті журналістка Олена Мудра та юристка Наталія Майстренко закликали до протестів проти об'єктів критичної інфраструктури / Facenews, 19 липня 2025 року. URL: <https://www.facenews.ua/news/2025/528179/>

163 Росія намагається розхитувати ситуацію на Закарпатті руками псевдоекологів | Захід Медіа / YouTube-канал «Новини України», 20 липня 2025 року. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PDtiFx1Tz38>

164 Олена Мудра, ШІ-відео / Вебсайт ГО «Жінки в медіа», 20 липня 2025 року. URL: <https://wim.org.ua/online-attacks/olena-mudra-8-2/>

165 Ухвала від 30 квітня 2025 року у справі № 299/2575/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126991837>

166 Закарпаття екологічне. Фейсбук-сторінка, 17 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=978438807605349&set=pb.100063177161339.-2207520000>

167 Ухвала від 20 травня 2025 року у справі № 299/2575/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127487353>

168 Свалявські лісівники продовжують масову вирубку лісу під незаконну автодорогу для вітряків на полонині Рівна і горі Гостра (ФОТО) / Закарпаття. Онлайн, 3 лютого 2025 року. URL: <https://surl.li/pjvobt>

169 Інтерв'ю з Оксаною Станкевич-Волосянчук, проведене Центром прав людини ZMINA 10 червня 2025 року.

Наталія Вишневська, екоактивістка та голова ГО «Зберегти Пікуй», яка також стала об'єктом згаданої дискредитаційної кампанії, наголошує, що її організація зосереджує зусилля на збереженні високогір'я Карпат, зокрема в районах гір Остра, Пікуй та Верховинського вододільного хребта. Як активістка повідомила Центру прав людини ZMINA, **22 червня 2025 року** в під'їзді будинку в Києві, де вона зареєстрована, але на сьогодні не проживає, невідомі особи залишили написи «Вишневська з квартири 171 — агент Кремля», «Зрадниця» та підкинули зіпсовану рибу з нутрощами¹⁷⁰. Активістка надала відео з камер спостереження, які зафіксували ймовірних виконавців, однак заяву до поліції поки не подавала, оскільки мешканці будинку, які можуть бути свідками, не готові давати офіційні свідчення.



■ Наклепницькі написи у під'їзді активістки.
Фото надане активісткою



■ Нападники на помешкання активістки.
Скриншот з відео

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Наталія Майстренко розповіла, що активна дискредитаційна кампанія проти неї тривала близько чотирьох місяців. Цю кампанію Майстренко пов'язує з діяльністю компанії УК «Вітряні парки України», інтереси якої зачіпалися в судових справах за участі правозахисниці¹⁷¹. За словами Майстренко, поширення дискредитаційних матеріалів у медіа проти групи активісток збіглося в часі з розглядом у судах справ, які стосувалися, зокрема, незаконної зміни цільового призначення земельних ділянок та інших рішень у сфері містобудування й землекористування на Закарпатті¹⁷². Вона пов'язує інформаційний тиск із цими судовими процесами. Крім того, під час судових засідань у справах, де Наталія Майстренко представляла інтереси громадськості, за її свідченнями, у залах суду з'являлися сторонні особи з плакатами, що містили негативні або маніпулятивні твердження щодо неї. Крім того, під час перебування в судах вона регулярно отримувала словесні образи та погрози.

Наталія Майстренко повідомила, що внаслідок тривалого тиску вона не може повноцінно здійснювати професійну діяльність. Із міркувань безпеки правозахисниця змушена ховати матеріали справ і виносити техніку з офісу, оскільки остерігається несанкціонованого доступу сторонніх осіб. У темний час доби Майстренко побоюється виходити з дому, адже відчуває ризик фізичного нападу.

Окрім групи закарпатських активісток, об'єктом згаданої дискредитаційної кампанії став блогер та екоактивіст Марк Мельниченко, діяльність якого пов'язана із захистом високогірних територій Українських Карпат.

170 Інтерв'ю з Наталією Вишневською, проведене Центром прав людини ZMINA 25 червня 2025 року.

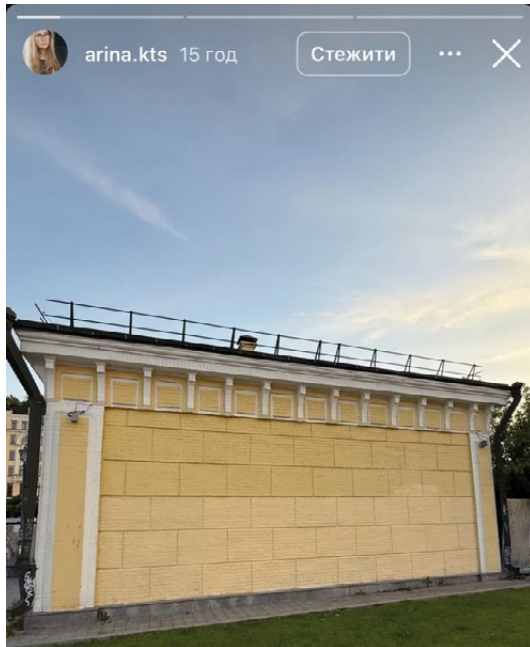
171 Інтерв'ю з Наталією Майстренко, проведене Центром прав людини ZMINA 1 грудня 2025 року.

172 Постанова суду від 25 квітня 2025 року у справі № 260/8523/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126885097>; Постанова суду від 5 червня 2025 року у справі № 260/9623/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127947722>; Ухвала від 4 червня 2025 року у справі № 308/17484/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128422141>.

#пошкодження_майна

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

Громадська ініціатива «Хто замовив Катю Гандзюк?»



■ Знищений та відновлений мурал.
Фото з соцмереж

16 червня 2025 року у Києві на Поштової площі невідомі зафарбували мурал із цитатою загиблої херсонської активістки Катерини Гандзюк. Про це повідомило медіа «Грунт»¹⁷³. Зникнення муралу підтвердили в спільноті **«Хто замовив Катю Гандзюк?»**¹⁷⁴.

Графіті з цитатою Катерини Гандзюк з'явилося на Поштової площі в 2019 році. Його створили активісти ініціативи «Хто замовив Катерину Гандзюк?»¹⁷⁵. Відтоді це місце стало неформальним меморіалом, де проводилися акції пам'яті.

Знищення муралу напередодні 40-річного ювілею Катерини прокоментував народний депутат, Голова парламентського комітету з питань свободи слова Ярослав Юрчишин¹⁷⁶. Він назвав ці дії проявом «особливого цинізму», а також закликав Київську міську адміністрацію відновити мурал і надати йому охоронного статусу. Проте вже 17 червня ініціатива «Хто замовив Катю Гандзюк?» повідомила, що мурал на Поштової площі відновили¹⁷⁷.

Катерина Гандзюк — громадська активістка, співзасновниця Агенції громадської журналістики «МОСТ», яка розслідувала корупцію в Херсонській області. Учасниця Помаранчевої революції та Революції Гідності. В останні роки перед смертю Гандзюк працювала радницею мера Херсона та виконавчою обов'язків керуючого справами виконавчого комітету міської ради. 4 листопада 2018 року вона померла в лікарні внаслідок нападу, через який отримала опіки майже 40% тіла.

«Хто замовив Катю Гандзюк?» — громадська ініціатива, створена друзями активістки за кілька днів після нападу на неї — 3 серпня 2018 року. Учасники ініціативи відвідують судові засідання у справі про умисне вбивство Гандзюк і стежать за перебігом слідства, аби всі причетні до злочину були покарані.

173 Грунт. Сторінка в соцмережі X, 16 червня 2025 року. URL: <https://x.com/grntmedia/status/1934693011637850320?s=20>

174 Хто замовив Катю Гандзюк? Фейсбук-сторінка, 17 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/gandziukgate/posts/pfbid004q4PderRZVKfigFMPzu8C2n49PtDDP53y4ibruVd3KBFgmerLjnuqbsxD6QAGVsl?rclid=zuT5HcbQRGgE6W5L#>

175 У Києві невідомі замалювали мурал з цитатою Катерини Гандзюк (ФОТО) / Мост, 17 червня 2025 року. URL: <https://most.ks.ua/news/url/u-kijevi-nevidomi-zamaljuvali-mural-z-tsitatou-katerini-gandziuk-foto/>

176 Ярослав Юрчишин. Фейсбук-сторінка, 17 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/yaroslav.yurchyshyn/posts/pfbid0nCQTrGNyqoVRtCtToQv8sJmt381TxAYC6ZBDWNvn37uQjP6af8yZSnqjuWuLNEhl?rclid=QMTS43k8TTg2lYNv#>

177 Хто замовив Катю Гандзюк? Фейсбук-сторінка, 17 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/gandziukgate/posts/pfbid00wkvUemKRkq5JUab2vwiEbRKLQb5rJjg9r6nRFa35X9nbbNwYT5kXao5ga5XKDyhl>

#дискредитація

Софія Челяк



■ Журналістка Софія Челяк.
Фото: Facebook

Починаючи з **27 червня 2025 року**, журналістка, авторка «Української правди» **Софія Челяк**, яка мешкає у **Львові**, зазнала серії онлайн-атак. Цього дня вона звернулася із критикою до народного депутата, члена фракції «Європейська Солідарність» Олексія Гончаренка на своїй Фейсбук-сторінці¹⁷⁸. Передумовою став пост Гончаренка, в якому він розкритикував Катерину Михалко — виконавчу директорку об'єднання підприємств оборонно-промислового комплексу «Технологічні сили України» через її призначення на керівну посаду у 22 роки¹⁷⁹.

Допис Софії Челяк набув значного резонансу. Під ним писали численні коментарі, частина з яких містила ознаки сексизму, мізогінії, гендерно зумовленого тролінгу та гендерної дезінформації¹⁸⁰. Крім того, окремі користувачі натякали на особисте життя журналістки та згадували про стосунки, які вона не робила публічними.

29 червня оригінальний пост Софії Челяк опублікувало видання ZAXID.NET у форматі колонки¹⁸¹, а також поширило на сторінці медіа у соцмережі X. Під публікацією з'явилося понад двісті коментарів, частина з яких також містила ознаки сексизму, мізогінії, гендерної дезінформації та дифамації. Аналогічні коментарі з ознаками онлайн-атак почали з'являтися і на особистій Інстаграм-сторінці журналістки.

Софія Челяк — культурна менеджерка, журналістка, перекладачка, членкиня Українського ПЕН. Працювала програмною директоркою ГО «Форум видавців» (2016—2025) року. З 2024 р. — позаштатна радниця Львівського міського голови з питань книгодрукування. Як журналістка, співпрацює з виданнями «Українська правда», Frontliner.

#дискредитація

Марк Мельниченко

23 червня 2025 року блогер та екоактивіст **Марк Мельниченко з Невицького Закарпатської області** став об'єктом дискредитаційної кампанії. Його ім'я було згадане у статті на онлайн-ресурсі зі сумнівною репутацією from-UA, а сам він був зображений разом із іншими екоактивістами у російській військовій формі зі зброєю в руках¹⁸². Крім того, у матеріалі Мельниченка безпідставно звинуватили у роботі на російських агентів впливу, а також у нібито ухиленні від мобілізації під прикриттям екоактивізму. Сам блогер публічно заперечив ці твердження, зазначивши, що вони не відповідають дійсності: за його словами, він не отримує жодного фінансування з російських джерел, перебуває на військовому обліку в ТЦК та очікує висновку регіональної військово-лікарської комісії.

178 Sofia Cheliak. Особиста фейсбук-сторінка, 27 червня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/sofiachelyak/posts/pfbid02znNhVkuQnL_KJ75gZQY7RqJJyAMz8adsQ3txuoT6bRwDn358jHghv6apU1GGX67pjl

179 Олексій Гончаренко. Фейсбук-сторінка, 26 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/alexeygoncharenko/posts/pfbid02AiBWT5gUr6XCJ73DWroqHCUF9KFAY2RZS4Tke76UAFsaSGbEhmiq8uJ5J4X4hmGil>

180 Онлайн-атака на журналістку Софію Челяк: хвиля сексистських і образливих коментарів після критики нардепа / Вебсайт ГО «Жінки в медіа», 5 липня 2025 року. URL: <https://wim.org.ua/materials/sofia-cheliak/>

181 Поки ви скакали біля Януковича, ми дорослішали на Майдані / ZAXID.NET, 29 червня 2025 року. URL: https://zaxid.net/blogi_tag50977/

182 Як «незалежна» журналістка Олена Мудра потрапила у залежність Кремля / from-UA, 23 червня 2025 року. URL: <https://from-ua.org/uk/articles/676520-kak-nezavisimaia-zurnalistka-elena-mudraia-popala-v-zavisimost-kremliia.html>



■ Екоактивіст, волонтер, блогер
Марк Мельниченко.
Фото: my_ukrainian_dream / Instagram

Мельниченко також зазначив, після того, як він опублікував відео¹⁸³ щодо забудови вітровими електростанціями високогір'я Карпат без належного висновку з оцінки впливу на довкілля (зокрема, полонини Руна), з ним контактували представники місцевої влади з проханням утриматися від подальших публікацій на цю тему. За словами блогера, він відмовився виконувати ці вимоги й продовжив публічне висвітлення проблеми.

Марк Мельниченко — блогер, екоактивіст, військовий волонтер. З 2019 року веде блог «Моя українська мрія», за допомогою якого залучає кошти для придбання автомобілів на потреби військових спільно з волонтерською командою письменника Андрія Любки. Мельниченко також ініціював проєкт із підтримки військовослужбовців, які проходять реабілітацію після поранень або перебувають у відпустці¹⁸⁴. Військовим надають проживання в екохатині на Закарпатті з можливістю відпочинку й відновлення в безпечному середовищі.

#юридичне_переслідування

Михайло Берчук

11 липня 2025 року у Світловодську Кіровоградської області до Світловодського місьрайонного суду направили позов проти громадського активіста **Михайла Берчука** щодо захисту ділової репутації, зобов'язання спростувати нібито недостовірну інформацію й відшкодування моральної шкоди розміром 5 мільйонів гривень¹⁸⁵.

Позивачами є Приватне підприємство «Віктор і К», що виготовляє соуси торгової марки «Королівський смак», і фізична особа Ірина Король, засновниця й кінцева бенефіціарка ТОВ «Гідросенд», що виготовляє продукцію під торговою маркою «Кухар Рішельє». Приводом для позову став допис на Фейсбук-сторінці Берчука¹⁸⁶, в якому він повідомив, що у відповідь на свій запит до Державної екологічної інспекції Придніпровського округу щодо діяльності ТОВ «Гідросенд» і ПП «Віктор і К», отримав відповідь, що на ТОВ «Гідросенд» наклали штраф розміром 1 гривня 13 копійок через порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. На думку Берчука, такі санкції є неспівмірними з імовірною шкодою довкіллю, оскільки, за його даними, зазначені підприємства понад 10 років забруднюють прибережну захисну зону річки Дніпро.

Позов проти Берчука має ознаки SLAPP — стратегічного судового тиску на громадського активіста та зумовлений його природоохоронною діяльністю¹⁸⁷.

У 2024 році Михайло Берчук виявив, що ПП «Віктор і К» та пов'язане з ним ТОВ «Гідросенд» зливають відходи у річку Дніпро. Активіст звернувся зі скаргою до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів і подав заяву до поліції з вимогою розслідувати можливу співучасть посадовців Світловодської міської ради та старости смт Власівка у забрудненні довкілля. Державна екологічна

183 Моя Українська Мрія. YouTube-канал Марка Мельниченка, 8 червня 2025 року. URL: https://youtu.be/rxRDSy_kiLw?si=vz45mlcJ1amW-LFT; my_ukrainian_dream. Особиста Інстаграм-сторінка Марка Мельниченка, 14 червня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/reel/DK5FXo7Ibaw/>

184 Закарпатець Марк Мельниченко запрошує військових на відпочинок в екохатинці / Varosh, 19 лютого 2025 року. URL: <https://varosh.com.ua/noviny/zakarpatecz-mark-melnychenko-zaproshuye-vijskovykh-na-vidpochynok-v-ekohatynycki/>

185 Ухвала від 31 липня 2025 року у справі № 401/2231/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129260551>

186 Mykhailo Berchuk. Особиста фейсбук-сторінка, 13 березня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/michaelberchuk/posts/9720619584667154>

187 Суд задовольнив клопотання обох сторін у справі екоактивіста Михайла Берчука, який бореться проти забруднення Дніпра / ZMINA, 2 грудня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/sud-zadovolnyv-klopotannya-obooh-storin-u-spravii-ekoaktyvista-myhajla-berchuka-yakij-boresya-proti-zabrudnennya-dnipro/>

інспекція провела обстеження місця можливих скидів. При цьому вона виявила дві труби, які, ймовірно, використовували для скидів — вони пролягали від території ТОВ «Гідросенд» у бік затоки річки Дніпро. На момент перевірки сам факт витікання промислових скидів не зафіксували, проте на місці були свіжі сліди вологи.

Михайло Берчук — екоактивіст, заступник голови ГО «Клуб українських патріотів». Фігурант «списку Гандзюк», до якого входять 55 активістів, які пережили фізичні атаки щодо себе протягом 2017 — 2018 років¹⁸⁸. Два напади на Берчука, які сталися у 2016 та 2017 році, досі не розкрито. Восени 2016 року двоє невідомих побили його руками та ногами, а також застосували проти активіста сльозогінний газ. Навесні 2017 року Берчука побили дерев'яними битами й спричинили тяжку черепно-мозкову травму. Крім того, у серпні 2024-го на Берчука здійснив напад генеральний директор ПП «Віктор і К» Віктор Король¹⁸⁹. Він вдарив активіста ногою у тулуб та кулаком у скроню. Це сталося під час засідання екологічної комісії у селищі Власівка.

#юридичне_переслідування

#порушення_приватності

Віталій Шабунін

13 липня 2025 року у Києві Державне бюро розслідувань повідомило про вручення підозри голові громадської організації **«Центр протидії корупції» Віталію Шабуніну**. Йому інкримінували нібито систематичне «ухилення від несення військової служби» та «шахрайство»¹⁹⁰. За версією ДБР, Шабунін ухилявся від служби з вересня 2022 по лютий 2023 року. У цей період він був відряджений до НАЗК, та начебто не виконував службових завдань, перебував поза військовою частиною й використовував час «на власний розсуд». Слідство вважає, що внаслідок цього Шабунін незаконно отримував зарплатню військового й завдав збитків державі.



■ Голова ЦПК Віталій Шабунін в Печерському районному суді Києва. Фото: ZMINA/Людмила Тягнирядно

За свідченнями ЦПК, відрядження відбувалось відповідно до наказу, який Шабунін як солдат не міг не виконати. У НАЗК він займався просуванням антикорупційних реформ, зокрема й в оборонному секторі, — відновленням електронного декларування й розробкою рішень для зменшення зловживань в оборонних закупівлях¹⁹¹. В офіційному пресрелізі ДБР також була маніпулятивна згадка про користування волонтерським авто. Проте, за даними ЦПК, це твердження не увійшло до підозри, адже така практика є законною та поширеною в Силах оборони. Крім того, приватні донори пояснювали, що автомобіль був придбаний коштом CEO Club й переданий конкретно для потреб військовослужбовця Шабуніна¹⁹².

188 «Мовчання влади нас убиває». 55 нерозкритих злочинів проти активістів / Українська правда. URL: https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2018/09/movchannja_vlady_nas_ubyvaje/

189 На екоактивіста Михайла Берчука, який бореться проти забруднення довкілля, вчинив напад очільник місцевого підприємства / ZMINA, 8 серпня 2024 року. URL: <https://zmina.info/news/na-ekoaktivista-myhajla-berchuka-yakij-boretsya-proti-zabrudnennja-dovkillya-vchynyv-napad-ochilnyk-miscevogo-pidpryemstva/>

190 ДБР повідомило про підозру одному із громадських активістів за ухилення від військової служби та шахрайство (відео) / вебсайт ДБР, 11 липня 2025 року. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-povidomilo-pro-pidozru-odnomu-iz-gromadskih-aktivistiv-za-uhilennja-vid-vijskovoї-sluzhbi-ta-shahrajstvo>

191 Підозра та обшуки у Віталія Шабуніна є свавіллям та політичною розправою / Українська правда, 12 липня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/07/12/7521411/>

192 CEO Club Ukraine. Фейсбук-сторінка, 20 червень 2024 року. URL: <https://www.facebook.com/100069127895699/posts/778741814440075/>

15 липня Печерський районний суд міста Києва обрав Віталію Шабуніну запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання строком до 20 серпня. На нього поклали обов'язок з'являтися за викликом слідчого, судді чи прокурора, не відлучатися з місця проходження служби, не відвідувати будівлю НАЗК та здати паспорт для виїзду за кордон. Ці обмеження впливали не лише на особисті права, а й на можливість здійснювати антикорупційну діяльність. Того ж дня ZMINA опублікувала заяву із засудженням кримінального переслідування, яку підписали понад 100 українських громадських організацій¹⁹³. Автори закликали припинити використання системи правосуддя як інструменту політичних репресій.

Раніше, 11 липня, стало відомо про обшуки за місцем його служби в Чугуївському районі Харківської області, а також у помешканні в Києві. Ці слідчі дії відбулись без ухвали суду та участі адвокатів¹⁹⁴. Під час них у активіста вилучили мобільний телефон. Того ж дня у Харкові у межах розслідування справи Шабуніна ДБР провело обшуки в квартирі матері загиблого пілота Андрія «Джуса» Пільщикова Лілії Авер'янової¹⁹⁵. Шабунін товаришував із Пільщиковим й допомагав його матері після трагедії.

14 серпня ДБР повідомило про завершення розслідування щодо Шабуніна. У відомстві заявили, що йому повернули електронні пристрої, вилучені під час обшуку. Проте Віталій зазначив, що йдеться лише про техніку, вилучену в його близьких, а особисті телефон і ноутбук активіста залишились у ДБР¹⁹⁶.

17 жовтня у Печерському суді Києва відбулося засідання щодо продовження запобіжного заходу Шабуніну¹⁹⁷. Суддя Світлана Шапутько лишила його під особистим зобов'язанням до 2 листопада¹⁹⁸.

На тлі судових обмежень справа Віталія Шабуніна набула міжнародного розголосу. 2 листопада Всесвітня організація проти катувань (ОМСТ) та Міжнародна федерація за права людини (FIDH) оприлюднили спільну заяву, в якій закликали українську владу негайно припинити будь-яке переслідування активіста¹⁹⁹. Правозахисники наголосили, що кримінальна справа має ознаки судового переслідування з політичною мотивацією.

У листопаді засідання у справі Шабуніна продовжились в Печерському суді під головуванням судді Крістіни Константінової. Сторона захисту заявила відвід судді, посилаючись на обґрунтовані сумніви щодо її неупередженості, зокрема з огляду на попередні резонансні рішення й публічну критику її діяльності з боку громадського сектору. Це клопотання задовольнили, а справу передали іншому судді²⁰⁰.

22 грудня Шабунін повідомив, що командування направляє його до району Куп'янська-Вузлового для виконання завдання з розвішування антидронових сіток у зоні підвищеної небезпеки²⁰¹. За його словами, до виконання наказу залучили військовослужбовців із серйозними обмеженнями за станом здоров'я, що ставить під сумнів як законність, так і безпечність такого рішення. Активіст розцінив такі рішення як імовірну спробу усунути його фізично або, щонайменше, позбавити можливості брати участь у судових засіданнях. Шабунін заявив про тиск з боку правоохоронних органів на командування його частини й наголосив, що ці дії відбуваються на тлі його публічної критики ДБР і Офісу Генерального прокурора та спроб домогтися притягнення винних до відповідальності.

193 Припинити використовувати систему правосуддя для політичних розправ: заява громадських організацій щодо справи Віталія Шабуніна / ZMINA, 15 Липня 2025 року. URL: <https://zmina.ua/statements/prypynyty-vykorystovuvaty-systemu-pravosuddya-dlya-politychnykh-rozprav-zayava-gromadskyyh-organizaczij-shhodo-spravy-vitaliya-shabunina/>

194 Daria Kaleniuk. Особиста фейсбук-сторінка, 16 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/dkaleniuk/posts/10163499394599188>

195 Центр Протидії Корупції. Фейсбук-сторінка, 16 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/antac.ua/posts/pfbid02fv3NkrXgMLV6DHFjd31BRdepBmxuYMghxwXkmxtg45zqLzHvbbX86TFA6XbKgUaI>

196 Шабунін звинуватив ДБР у брехні про те, що після розслідування йому повернули гаджети / NV, 15 серпня 2025 року. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/sprava-shabunina-dbr-zavershilo-rozsliduvannya-i-ne-povernulo-gadzheti-50537400.html>

197 Центр протидії корупції. Телеграм-канал, 17 жовтня 2025 року. URL: <https://t.me/fuckcorruption/4509>

198 Суд продовжив Шабуніну запобіжний захід до 2 листопада / Суспільне, 17 жовтня 2025 року. URL: <https://susplne.media/1141406-sud-prodovziv-sabuninu-zapobiznij-zahid-do-2-listopada/>

199 Ukraine: Judicial harassment of anti-corruption activist Mr Vitaliy Shabunin / OMCT, 2 листопада 2025 року. URL: <https://www.omct.org/en/resources/urgent-interventions/ukraine-judicial-harassment-of-anti-corruption-activist-mr-vitaliy-shabunin>

200 Печерський суд задовольнив відвід судді Константінової у справі активіста Віталія Шабуніна / ZMINA, 14 листопада 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/pecherskyj-sud-zadovolnyv-vidvid-suddi-konstantinovoyi-u-spravi-aktyvista-vitaliya-shabunina/>

201 Шабунін. Телеграм-канал, 22 грудня 2025 року. URL: <https://t.me/VitaliyShabunin/1974>

Окремо слід виділити інцидент із поширенням приватних фото Віталія Шабуніна. **16 грудня 2025 року** Віталій Шабунін у соцмережах повідомив, що Державне бюро розслідувань і Офіс Генерального прокурора поширили в телеграм-каналах його інтимні фото з особистого телефона, вилученого під час обшуку²⁰². Активіст пов'язує цей витік із публікацією про ключових осіб, яких у ЦПК вважають причетними до знищення НАБУ і САП — представників Офісу Генпрокурора, ДБР, СБУ, а також суддів, які ухвалювали рішення щодо проведення обшуків та ув'язнення детективів НАБУ²⁰³.

Приватні фото Шабуніна були поширені телеграм-каналом «Записки пасквілянта», що належить Володимиру Бойку — блогеру, якого пов'язують із публікаціями й іншими витокami інформації з правоохоронних органів²⁰⁴. Зокрема, у 2019 році Бойко поширив інформацію, що нібито Микола Злочевський, власник компанії Burisma, підкупив майбутнього президента Джо Байдена через його сина. У своїх дописах він часто згадував і «Центр протидії корупції». Саме Бойко ініціював справу проти Віталія Шабуніна. Він та його адвокат Ростислав Кравець (відомий, зокрема, як фігурант «плівок Вовка», колишнього голови Окружного адміністративного суду Києва) подавали заяви до ДБР. У своїй колонці 27 жовтня 2024 року Бойко зазначив, що вони з адвокатом змогли зареєструвати кримінальне провадження у судовому порядку²⁰⁵.

17 грудня у ДБР повідомили, що перевіряють працівників, які мали доступ до такого типу даних, і пообіцяли притягнути винних до відповідальності «у разі встановлення фактів причетності до інциденту працівників Бюро»²⁰⁶.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець заявив про неприпустимість розповсюдження персональних даних під час слідчих дій, наголосивши, що такі дії порушують Конституцію України, Кримінальний процесуальний кодекс та законодавство у сфері захисту персональних даних²⁰⁷. Омбудсмен оголосив про намір реагувати на такі випадки у межах його своїх повноважень та вимагати їхньої належної правової оцінки. Своєю чергою, Голова комітету Верховної Ради з питань антикорупційної політики Анастасія Радіна висловила думку, що за витокom фото Шабуніна стоїть ДБР²⁰⁸.

18 грудня правозахисниця Тетяна Печончик в ефірі «Суспільного» зазначила, що, окрім внутрішнього розслідування, оголошеного ДБР, у цьому випадку має бути відкрито кримінальне провадження, а причетні — притягнуті до відповідальності. Вона також повідомила, що адвокати Шабуніна планують подати заяву про злочин до Офісу Генерального прокурора за фактом розголошення даних досудового розслідування²⁰⁹, а також порушення недоторканності приватного життя²¹⁰, після чого розслідування має бути розпочате протягом 24 годин.

Віталій Шабунін — співзасновник громадської організації «Центр протидії корупції», яка займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема, щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

202 Vitaliy Shabunin. Фейсбук-сторінка, 16 грудня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=10162394152939537&id=678864536

203 Чіими руками нищать НАБУ і САП? / Вебсайт ЦПК. URL: <https://nabudestroyers.antac.org.ua/>

204 ДБР підозрює голову правління ЦПК Віталія Шабуніна в ухиленні від служби. Справу ініціював та «штотхав» блогер Володимир Бойко. Що про неї відомо? / Бабель, 14 липня 2025 року. URL: <https://babel.ua/texts/119669-dbr-pidozryuye-golovu-pravlinnya-cpk-vitaliya-shabunina-v-uhilenni-vid-sluzhbi-spravu-iniciyuvav-ta-shtovhav-blogger-volodimir-boyko-shcho-pro-neji-vidomo>

205 Протокол допиту Володимира Бойка в «справі Шабуніна» / Хроніки Українських Йолопів, 27 жовтня 2024 року. URL: <https://volodymyrboyko.wordpress.com/2024/10/27/protokol-dopytu-v-spravi-shabunina/>

206 Державне бюро розслідувань ретельно перевірить інформацію, поширену у медіа, щодо оприлюднення приватних фотографій одного з фігурантів кримінального провадження / Вебсайт ДБР, 17 грудня 2025 року. URL: <https://surl.li/bodddcu>

207 Дмитро Лубінець. Фейсбук-сторінка, 17 грудня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=3755430981431334&id=100008934065016

208 Anastasia Radina. Фейсбук-сторінка, 17 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/anastasia.krasnosilska/posts/pfbid0w3ufC8ASCYmeiB1kUufm9poS2j8qCCPCgm1Av9GzoSoXhz932vNUKzCmWim5cCXel>

209 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ст. 387 — розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

210 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ст. 182 — порушення недоторканності приватного життя. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Переслідування Шабуніна тривають уже близько десяти років і включають як фізичні напади, так і посягання на його майно та безпеку родини²¹¹. У липні 2018 року група невідомих облила активіста зеленою під будівлею САП, у результаті чого він отримав хімічні опіки очей. До атаки були причетні активісти «Братства» Дмитра Корчинського, а серед замовників називали тодішнього міністра внутрішніх справ Арсена Авакова²¹².

У липні 2020 року невідомі підпалили будинок Шабуніна, який унаслідок пожежі став непридатним для проживання²¹³. Наприкінці того ж року саморобні вибухові пристрої були виявлені біля квартири матері активіста в Рівному та біля помешкання батьків його дружини в Києві²¹⁴. Винуватців усіх цих злочинів так і не знайшли.

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

Профспілка «Пряма дія»

21 липня 2025 року у Львові під час проведення освітнього заходу в межах проєкту «Вільна школа» у міському палаці культури імені Гната Хоткевича група невідомих осіб вимагала скасувати подію, звинувачуючи організаторів у «лівих поглядах» та дискредитуючи їхню діяльність. Захід був організований спільно з активістами незалежної студентської профспілки «Пряма дія». Під час одного із занять до приміщення зайшли троє осіб й публічно закликали припинити подію, називаючи учасників «ліваками, які псують країну».

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA член «Прямої дії» Максим Маринич повідомив²¹⁵, що того ж дня разом із іншими активістами організації вийшов на протест проти правок до законопроекту №12414, які обмежували незалежність НАБУ і САП²¹⁶. Там вони зустріли одного з юнаків, які намагалися зірвати захід «Вільної школи». Це був школяр разом із трьома друзями приблизно такого ж віку. Невідомі молодики почали виривати плакат із рук одного з активістів «Прямої дії», з іншим намагались влаштувати бійку (але їй вдалось запобігти). Після цього почалась суперечка через коментарі про ультраправі погляди невідомих (на сумках вони мали шеврони з видозміненим чорним сонцем, на хлопцеві, якого раніше помітили у палаці Хоткевича, була футболка «Ідея нації»).

Максим Шумаков повідомив Центру прав людини ZMINA²¹⁷, що наступного дня після інциденту адміністрація палацу культури отримала електронного листа зі звинуваченнями в наданні майданчика «лівій організації». Посилаючись на неможливість гарантувати безпеку учасників, адміністрація ухвалила рішення скасувати проведення заходів «Вільної школи» у приміщенні палацу. «Вільна школа — 2025» мала проходити з 14 по 25 липня. Проте студенти разом із представниками палацу Хоткевича знайшли компроміс — внесли поправку до договору й зменшили кількість днів оренди. В адміністрації також повідомили студентам, що зробили власне дослідження щодо діяльності «Прямої дії» і мають до неї застереження. Також вони посилалися на статтю з часопису «Спільне»²¹⁸, в якій зазначалось, що серед членів профспілки є «марксистки, анархісти та представники більш екзотичних течій». Проте представники чинного четвертого покоління «Прямої дії» стверджують, що жодного стосунку до цих дописів не мають. Водночас до змісту й тем занять «Вільної школи» у представників палацу Хоткевича запитань не було.

211 Атаки на ЦПК. Кримінальне переслідування, спалення будинку, інформаційний та інший тиск на громадську антикорупційну організацію: чому він відбувається і хто за ним стоїть / вебсайт ЦПК. URL: <https://antac.org.ua/special-projects/attacks-on-antac/>

212 «Любі друзі» Холодницького: хто став на захист антикорупційного прокурора / Українська правда, 20 липня 2018 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/07/20/7186906/>

213 Місія: випалити корупцію. Кому заважає Центр протидії корупції та Шабунін / Українська правда, 24 липня 2020 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/07/24/7260613/>

214 Національна поліція України. Фейсбук-сторінка, 31 грудня 2020 року. URL: <https://www.facebook.com/UA.National.Police/posts/2763755353879261>

215 Інтерв'ю з Максимом Мариничем, проведене Центром прав людини ZMINA 25 липня 2025 року.

216 Проєкт Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану від 16.01.2025, № 12414. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55640>

217 Інтерв'ю з Максимом Шумаковим, проведене Центром прав людини ZMINA 24 липня 2025 року.

218 За майбутнє української освіти треба боротися. Інтерв'ю зі студентською профспілкою «Пряма дія» / Спільне Commons, 1 вересня 2023 року. URL: <https://commons.com.ua/uk/pryama-diya-intervyyu/>

«Вільна школа» — проєкт, ініційований студентами Національного університету «Львівська Політехніка», Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівської Національної Академії Мистецтв, з метою створення простору, де ідейні студенти та студентки можуть вільно ділитися власними думками, брати участь у живих дискусіях, поширювати знання серед учасників школи. Проєкт покликаний запропонувати альтернативу традиційному університетському підходу до навчання, в якому, за оцінкою ініціаторів, домінує бюрократичний формат освітнього процесу.

«Пряма дія» — незалежна студентська профспілка, яка займається правозахистом студентів, розвитком студентського самоврядування, протидією дискримінації, зокрема й щодо ЛГБТІК+-студентів.

#юридичне переслідування

#дискредитація

Олена Щербан



■ Правозахисниця Олена Щербан. Фото: ZMINA

15 серпня 2025 року стало відомо про ініціювання кількох дисциплінарних скарг проти заступниці виконавчого директора ЦПК, адвокатки голови ЦПК Віталія Шабуніна та детектива НАБУ Руслана Магамедрасулова **Олени Щербан**, яка проживає у **Києві**. Скарги були подані саме в період активної участі Щербан у резонансних антикорупційних процесах і могли призвести до обмеження професійної діяльності чи позбавлення адвокатського статусу. Привід для них був формальним — у зв'язку з нібито непроходженням обов'язкового фахового навчання адвокатів, хоча така вимога є загальною й системно не виконується значною кількістю адвокатів.

Паралельно в телеграм-каналах та медіа відбувалась інформаційна кампанія з дискредитації адвокатки та її брата, колишнього детектива НАБУ **Тараса Лікунова**²¹⁹.

25 вересня 2025 року співробітники Служби безпеки України провели обшук у Тараса Лікунова, який на той момент був співробітником департаменту корпоративної внутрішньої безпеки «Укрзалізниці»²²⁰. Обшук відбувся у його помешканні у Києві в межах кримінального провадження, яке формально не мало прямого зв'язку з діяльністю Лікунова, а його підставою стала виключно оперативна інформація без належного фактичного підтвердження²²¹. Під час слідчих дій було вилучено два особистих смартфони та флешнакопичувач, на якому зберігались матеріали з попередньої роботи в НАБУ.

Лікунов та його адвокат заявили про процесуальні порушення та сумніви у пропорційності таких дій, вказавши, що обшук може бути пов'язаний з його колишньою антикорупційною діяльністю та

219 Sergii Ivanov. Телеграм-канал, 7 серпня 2025 року. URL: <https://t.me/ivanoise/12123>; INSIDER UA. Телеграм-канал, 7 серпня 2025 року. URL: <https://t.me/insiderUKR/103973>; INSIDER UA. Телеграм-канал, 14 серпня 2025 року. URL: <https://t.me/insiderUKR/104422>; INSIDER UA. Телеграм-канал, 25 вересня 2025 року. URL: <https://t.me/insiderUKR/107457>

220 Служба безпеки України. Телеграм-канал, 25 вересня 2025 року. URL: <https://t.me/SBUkr/15904>

221 СБУ обшукало рідного брата члена правління ЦПК та адвокатки Магамедрасулова Олени Щербан. Саме він вів справу Артема Шила / ЦПК, 25 вересня 2025 року. URL: <https://antac.org.ua/news/sbu-obshukalo-ridnoho-brata-chlena-pravlinnia-tspk-ta-advokatky-mahamedrasulova-oleny-shcherban-same-vin-viv-spravu-artema-shyla/>

справами щодо посадовців СБУ²²². В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Тарас Лікунов висловив думку, що суд не перевірів належним чином підстави для обшуку, який здійснювали в його помешканні співробітники Департаменту захисту національної державності СБУ²²³. Водночас Олена Щербан назвала дії СБУ тиском на неї та її родину й спробою залякати та примусити відмовитись від адвокатської діяльності у справі Шабуніна та Магамедрасулова²²⁴.

#фізичний_напад

Віктор Пилипенко



■ Правозахисник, активіст Віктор Пилипенко.
Фото: Facebook

18 серпня 2025 року в Києві під час поховання загиблого на фронті громадського активіста й художника Давида Чичкана стався фізичний напад на громадського активіста, правозахисника та ветерана **Віктора Пилипенка**²²⁵. За свідченнями активістки Діани Берг, військові Російського добровольчого корпусу йшли повз похорон Чичкана, але, побачивши стяг ЛГБТ, спровокували конфлікт.

У інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Віктор Пилипенко розповів²²⁶, що бійка трапилася через ЛГБТ-прапор, який він тримав, а командир «Російського добровольчого корпусу» (РДК) Денис Нікітін намагався вирвати з його рук²²⁷.

Віктор Пилипенко — ветеран російсько-української війни, учасник Помаранчевої революції, Революції Гідності, мовного Майдану, засновник спільноти українських ЛГБТІК+-військових та ветеранів, до 2025 року очолював громадську організацію «Українські ЛГБТ+-військові та ветерани за рівні права»²²⁸.

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

ГО «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ»

28 серпня 2025 року у Львові під час презентації книги Аліни Сарнацької «Хто любов та мужність поєднав» про досвід ЛГБТІК+-людей на війні, організованої громадською організацією **«АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ»** у партнерстві з видавництвом «Видавництво», група осіб здійснила спробу зірвати захід²²⁹.

222 94,8 млн грн на трансформаторах під час війни: викирито організовану групу на УЗ (ФОТО) / НАБУ, 3 квітня 2024 року. URL: <https://nabu.gov.ua/news/94-7-mln-grn-na-transformatorakh-pid-chas-viiny-vykryto-organizovanu-grupu-na-uz/>; Заволодіння 100 млн на трансформаторах для УЗ: посадовець СБУ Шило та ще 6 фігурантів отримали підозри / Економічна правда, 3 квітня 2024 року. URL: <https://epravda.com.ua/news/2024/04/03/711984/>; Ексменеджером «Укрзалізниці» оголосили вирок за схему з пальним на 98 мільйонів / Економічна правда, 30 квітня 2025 року: <https://epravda.com.ua/finances/eksmenedzheram-ukrzaliznici-ogolosili-virok-za-shemu-z-palnim-806059/>

223 Інтерв'ю з Тарасом Лікуновим, проведене Центром прав людини ZMINA 7 жовтня 2025 року.

224 Інтерв'ю з Оленою Щербан, проведене Центром прав людини ZMINA 7 жовтня 2025 року.

225 Ветеран ЗСУ Пилипенко заявив про сутичку з командиром РДК через ЛГБТ-прапор на похороні художника Чичкана / Суспільне новини, 18 серпня 2025 року. URL: <https://surl.li/bextqo>

226 Інтерв'ю з Віктором Пилипенком, проведене Центром прав людини ZMINA 26 червня 2025 року.

227 Sergiienko Oleksandr. Особиста фейсбук-сторінка, 19 серпня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/sergiienko.oleksandr/videos/1953712318775945>

228 Вебсайт об'єднання «Українські ЛГБТ+ військові та ветерани за рівні права». URL: <https://www.lgbtmilitary.org.ua/>

229 ГО «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ». Фейсбук-сторінка, 29 серпня 2025 року. URL: <https://surl.li/addfuc>

Близько 16:00 до простору увійшла група невідомих, яких правоохоронці пізніше ідентифікували як представників молодіжної праворадикальної організації «Центурія». Вони не були зареєстровані на подію, поводитися агресивно й намагались перешкодити проведенню заходу. Організатори викликали поліцію, яка оперативно прибула на місце. До завершення події правоохоронці гарантували безпеку учасників, а виїзд організували через інший вихід, щоб уникнути переслідувань.

У інтерв'ю Центру прав людини ZMINA юристка Параюридичного хабу Марта Змисла повідомила, що спільно з ГО «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ» подала заяву до правоохоронних органів щодо інциденту²³⁰.

ГО «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ» працює у сфері захисту прав людини, розвитку й підтримки ЛГБТІК+-спільноти, надає послуги з профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу, вірусних гепатитів та ІПСШ, а також здійснює діяльність, спрямовану на протидію дискримінації та гомо-, і трансфобії.

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

Видавництво «Човен», ГО «Центр міської історії»

18 вересня 2025 року у Львові видавництво «Човен» повідомило про скасування презентації книжки Оксани Брюховецької «Голоси BLM», яка мала відбутися в **Центрі міської історії**. Причиною рішення стали численні расистські та ненависницькі коментарі й погрози, що надходили на адресу видавництва й авторки напередодні заходу.

За інформацією команди видавництва, упродовж кількох днів у соціальних мережах поширювалися агресивні повідомлення, частина з яких, за їхніми словами, могла бути згенерована ботами, однак були й коментарі від реальних користувачів²³¹. Після хвилі онлайн-агресії до видавництва почали надходити телефонні дзвінки з погрозами. Також погрози отримували особисто головний редактор видавництва Ігор Балинський²³², авторка Оксана Брюховецька та американський журналіст Террелл Старр, який є одним із героїв книжки та мав брати участь у презентації.

Оксана Брюховецька зазначила, що вони були готові провести подію за умови посиленних заходів безпеки, та висловила сподівання, що презентація відбудеться згодом. За її словами, Террелл Старр протягом тривалого часу працює в Україні, висвітлює російську агресію у медіа США, однак під час підготовки заходу зіткнувся з проявами расистської ворожості²³³.

ТОВ «Видавництво Львівського медіафоруму» (ТМ «Човен») — видавництво репортажної та документальної літератури.

Громадська організація «Центр міської історії» Центрально-східної Європи — незалежна науково-дослідницька установа, заснована у 2004 році австрійським дослідником, доктором Гаральдом Біндером у Львові. Інституція зосереджена на дослідженнях Центрально-Східної Європи, її історії, спадщини та документуванні. Підтримує місцевих дослідників.

#пошкодження_майна

#залякування_погрози

ХарківПрайд

23 вересня 2025 року у Харкові пошкодили приміщення ресурсного центру «ПрайдХаб», яке належить **ХарківПрайд**. Зловмисники нанесли на фасад зображення червоних хрестів і націоналістичні символи, а також пошкодили вікна та двері. Про це в соцмережах повідомили

230 Інтерв'ю з Мартою Змислою, проведене Центром прав людини ZMINA 18 вересня 2025 року.

231 Видавництво «Човен». Фейсбук-сторінка, 18 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/ChovenUA/posts/1225530306258529>

232 Інтерв'ю з Ігорем Балинським, проведене Центром прав людини ZMINA 19 вересня 2025 року.

233 «Ситуація показала, що книжка важлива»: авторка «Голоси Black Lives Matter» відреагувала на скасування презентації / Суспільне культура, 18 вересня 2025 року. URL: <https://surl.li/bnqlzx>

громадська ініціатива ХарківПрайд та харківське жіноче об'єднання «Сфера»²³⁴. Активісти зазначили, що нанесена символіка може мати ознаки мови ворожнечі, спрямованої проти окремих соціальних груп за ознаками раси, етнічності, релігії, статі чи сексуальної орієнтації. На їхню думку, ці графіті можуть сприяти нормалізації агресії та насильства у суспільстві.



■ Невідомі обмалювали приміщення ХарківПрайд.
Фото: Анна Шаригіна

За свідченнями співголови ХарківПрайду Анни Шаригіної, за тиждень до цього — 14–15 вересня невідомі намагалися проникнути в будівлю «ПрайдХабу» під час комендантської години²³⁵. Це зафіксували камери спостереження, і представники організації звернулися до поліції. Справу зареєстрували в Єдиному обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення.

Обидва інциденти Шаригіна пов'язує з попередніми невдалими спробами нападів на фестиваль KharkivPride 2025, який стартував 30 серпня. За день до цього організаторки акції отримали погрози від ультраправих організацій з Києва, які планували приїхати до Харкова, щоб перешкодити проведенню заходу. У день відкриття до будівлі «ПрайдХабу» прибули представники ультраправих і християнських організацій — «Права молодь», «Гетьманський гарнізон» і «Братство» Дмитра Корчинського²³⁶. Однак поліція не впустила їх до приміщення.

KharkivPride — ЛГБТІК-подія у місті Харків, яка проводиться з 2019 року й включає лекції, публічні дискусії та Марш ХарківПрайд — мирну ходу на захист рівних прав та можливостей для людей незалежно від їхньої сексуальної орієнтації й гендерної ідентичності. Організатором першого Маршу ХарківПрайд була громадська організація «Харківське жіноче об'єднання «Сфера»» за підтримки харківської ЛГБТІК-спільноти.

#залакування_погрози_чи_інша_форма_тиску

Книгарня «Сенс»

Увечері **28 вересня 2025 року в Києві** невідомі чоловіки у масках обклеїли вікна **книгарні «Сенс»** біля метро «Арсенальна» листівками гомофобного змісту. На відео з камер спостереження²³⁷, оприлюдненому книгарнею, зафіксовано, як четверо осіб підійшли до приміщення та почали розклеювати матеріали. Працівниця книгарні намагалася їх зупинити, після чого нападники залишили місце події. Того ж дня адміністрація звернулася до поліції²³⁸.

234 KharkivPride. Фейсбук-сторінка, 23 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/kharkivprideukraine/posts/1091107279896867>

235 «Очевидно, що найвигідніше це — для росіян»: невідомі намагалися зламати офіс KharkivPride та обмалювали його хрестами / Суспільне Харків, 23 вересня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/kharkiv/1122078-ocevidno-so-najvigidnise-ce-dla-rosian-nevidomi-namagalisa-zlamati-ofis-kharkivpride-ta-obmaluvali-jogo-hrestami/>

236 У Харкові стартував ХарківПрайд 2025 — фото / Г'вара Медіа, 30 серпня 2025 року. URL: <https://gwaramedia.com/harkovi-startuvav-harkivprajd-2025-foto/>

237 Книжковий Сенс. Телеграм-канал, 28 вересня 2025 року. URL: https://t.me/sens_kyiv/1000

238 «Сенс» на Арсенальній обклеїли гомофобними листівками: книгарня подала заяву до поліції / Суспільне культура, 29 вересня 2025 року. URL: <https://surl.li/izfmfc>



■ Книгарня «Сенс». Фото: Facebook

1 жовтня 2025 року група чоловіків у масках повторно здійснила напад на книгарню. За повідомленням «Сенсу», цього разу нападників було більше: вони заблокували вхідні двері, знову розклеїли листівки та фіксували свої вчинки на відео. Ці дії налякали працівниць і відвідувачів, які перебували всередині приміщення. Тому після інциденту заклад повторно подав заяву до поліції. Правоохоронці оперативно прибули на місце події, опитали відвідувачів як потерпілих та задокументували всі обставини інциденту.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA менеджерка з комунікацій книгарні Анжеліка Бабій висловила думку, що організатори провокації діяли з метою «власного піару»²³⁹. Журналісти «Wonderzine Україна» встановили ймовірну причетність до нападів представників організації «Щит традиції», яка позиціонує себе як рух із популяризації «традиційних цінностей»²⁴⁰. У своєму телеграм-каналі «Щит традиції» опублікував відео з обклеюванням книгарні листівками та демонстрацією символіки організації²⁴¹.

Книгарня «Сенс» — це культурний простір, де, окрім продажу літератури, відбуваються презентації книжок. Книгарня має свій книжковий клуб, де обговорюють тексти українських авторів: класику, новинки та бестселери. З перших днів повномасштабної війни у «Сенсі» організували волонтерський штаб, який допомагав військовим і цивільним. Згодом він перетворився на волонтерську спільноту «Печерські котики».

#фізичний_напад

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Юлія Рянічева

23 вересня 2025 року під час сесії міської ради у **Липовці Вінницькій області** на громадську активістку **Юлію Рянічеву** напав керівник відділу культури міської ради Геннадій Терлецький. Інцидент стався під час розгляду земельних питань, коли Рянічева здійснювала відеофіксацію відкритого засідання.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Рянічева розповіла, що перебувала на сесії разом із групою з п'яти місцевих активісток, які зареєструвалися для участі в засіданні з метою громадського контролю²⁴². Під час зйомки до Рянічевої підійшов Терлецький та нецензурно вилаявся. Коли Рянічева вимагала пояснити підстави заборони відеозйомки, Терлецький, за її свідченнями, застосував до неї фізичну силу, штовхнув у бік виходу із зали та вирвав із рук мобільний телефон, за допомогою якого вона проводила зйомку²⁴³. Два представники поліції, присутні на засіданні, на ці події не відреагували, зазначивши, що поліція «забезпечує порядок лише під час сесії»²⁴⁴.

Після цього Рянічева викликала патрульну поліцію та подала письмову заяву про напад. За її словами, лише після наполегливої вимоги правоохоронці погодились опитати Геннадія Терлецького. Дізнавач повідомив заявниці, що в діях посадовця можуть вбачатися ознаки хуліганства, але внесення відомостей до ЄРДР було відкладено «до погодження з керівництвом».

239 Інтерв'ю з Анжелікою Бабій, проведене Центром прав людини ZMINA 3 жовтня 2025 року.

240 Чоловіки в масках знову напали на «Сенс» на Арсенальній. Імовірно, це члени ГО «Щит традиції» / «Wonderzine Україна», 2 жовтня 2025 року. URL: <https://www.wonderzine.me/wonderzine/life/news/23501-choloviki-v-maskah-znovu-napali-na-sens-na-arsenalniy-ymovimo-tse-chleni-go-schit-traditsiyi>

241 ЩИТ ТРАДИЦІЇ. Телеграм-канал, 2 жовтня 2025 року. URL: <https://t.me/shieldoftradition/304>

242 Інтерв'ю з Юлією Рянічевою, проведене Центром прав людини ZMINA 2 жовтня 2025 року.

243 Юлія Юрченко. Особиста фейсбук-сторінка Юлії Рянічевої, 23 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/reel/1492158568397561>

244 Юлія Юрченко. Особиста фейсбук-сторінка Юлії Рянічевої, 25 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/v/17q1mYN7vM/>

Проте відомості до ЄРДР так і не були внесені²⁴⁵. У зв'язку з бездіяльністю поліції активістка направила письмові звернення до Офісу Генерального прокурора та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. За словами Рянічевої, інцидент міг бути пов'язаний із її громадською діяльністю та відеофіксацією сесії міської ради, на якій розглядалися питання, що перебувають у фокусі її моніторингу. Вона вважає, що у такий спосіб посадовець хотів перешкодити запису можливих порушень.

Юлія Рянічева — громадська активістка, яка з 2022 року разом із групою мешканок міста Липовець системно відвідує сесії міської ради та здійснює громадський контроль за використанням земель громади. Вона публічно висвітлювала факти несанкціонованого розорювання берегової лінії річки Соб, можливе незаконне користування земельними ділянками з боку посадовців, ігнорування звернень ветеранів щодо надання землі, а також ймовірні зловживання у сфері культури (нецільове використання коштів, виділених на ремонт клубу юнацької творчості та місцевої бібліотеки).

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Дар'я Каленюк

27 вересня 2025 року в Києві чоловіка виконавчої директорки ГО «Центр протидії корупції» **Дар'ї Каленюк Ореста Рудого** було оголошено в розшук у додатку «Резерв+». Це сталося попри те, що він мав законне право на відстрочку від мобілізації у зв'язку з вихованням дитини з інвалідністю та подав усіх необхідні документи до ТЦК.²⁴⁶

Ще за місяць до цього в анонімних телеграм- та ютуб-каналах почали поширювати інформацію про нібито ухилення Рудого від мобілізації. Зокрема, такі дописи з'явилися у телеграм-каналі «Карточний Офіс»²⁴⁷.



■ Правозахисниця Дар'я Каленюк.
Фото: Детектор медіа

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Дар'я Каленюк зазначила, що ці публікації виглядають як заздалегідь підготовлена атака проти неї та її чоловіка²⁴⁸. На її думку, дискредитаційна кампанія пов'язана з її антикорупційною діяльністю та позицією ЦПК щодо незалежності НАБУ і САП.

Після розголосу та проходження Орестом Рудим ВЛК, ТЦК зняв його з розшуку й надав відстрочку від мобілізації.

Дар'я Каленюк — громадська активістка, співзасновниця та виконавча директорка ГО «Центр протидії корупції». Координує напрям повернення активів і розробку проєктів із використанням міжнародно-правових інструментів у сфері боротьби з політичною корупцією. Її чоловік Орест Рудий також був серед співзасновників ЦПК.

Центр протидії корупції з 2012 року викриває топкорупцію в Україні, просуває важливі антикорупційні закони, захищає антикорупційні інституції.

245 Юлія Юрченко. Особиста фейсбук-сторінка Юлії Рянічевої, 25 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/v/1ABkK5Lsgf/>

246 Daria Kaleniuk. Особиста фейсбук-сторінка, 1 жовтня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1Pa8tTtcYQ/?mibextid=wwXlfr>

247 Карточний Офіс / Телеграм-канал, 26 серпня 2025 року. URL: https://t.me/office_ua/7227; Карточний Офіс / Телеграм-канал, 27 серпня 2025 року. URL: https://t.me/office_ua/7235; Вони крадуть / YouTube-канал, 27 серпня 2025 року. URL: <https://www.youtube.com/shorts/GFS6CCTsjMU>; Карточний Офіс / телеграм-канал, 22 вересня 2025 року. URL: https://t.me/office_ua/7465

248 Інтерв'ю з Дар'єю Каленюк, проведене Центром прав людини ZMINA 2 жовтня 2025 року.

#порушення_приватності

#переслідування

#злякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Дарина Шевченко



■ Медійниця Дарина Шевченко. Фото: Facebook

29 вересня 2025 року в Києві до будинку виконавчої директорки видання The Kyiv Independent **Дарини Шевченко** прийшов невідомий чоловік, який намагався зібрати інформацію про неї. Він опитував сусідів, демонстрував їм фото Шевченко, фотографував вхід до під'їзду та двері на поверсі, де мешкає журналістка. Про цей інцидент повідомила²⁴⁹ головна редакторка The Kyiv Independent **Ольга Руденко**. Вона також оприлюднила кадри з камер спостереження, встановлених у будинку Дарини Шевченко, на яких було видно обличчя чоловіка. Після розголосу журналісти проєкту «Схеми» Радіо Свобода ідентифікували чоловіка за допомогою інструментів розпізнавання обличчя²⁵⁰. Ним виявився співробітник СБУ Олександр Г., 2000 року народження.

У відповідь на запит журналістів, у Службі безпеки України підтвердили належність чоловіка до СБУ, однак заявили, що його перебування за вказаною адресою було пов'язане з іншою справою і не стосувалося Дарини Шевченко. 1 жовтня 2025 року СБУ запросила представників The Kyiv Independent на зустріч і повторила цю версію.

Водночас за словами Ольги Руденко й Дарини Шевченко, ключовою розбіжністю залишаються свідчення сусідів, які стверджували, що чоловік показував їм саме фото Дарини Шевченко²⁵¹. У СБУ це заперечують.

У редакції The Kyiv Independent припустили, що інцидент може бути пов'язаний із професійною діяльністю Шевченко та журналістськими розслідуваннями видання. Дарина Шевченко повідомила в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA, що ці події викликали в неї занепокоєння з огляду на попередні епізоди тиску на редакцію з боку силовиків²⁵². 30 вересня 2025 року Дарина Шевченко подала заяву про переслідування до поліції. Того ж дня у відповідь на запит видання «Детектор Медіа», речниця Національної поліції України Юлія Гірділіс повідомила, що правоохоронці зареєстрували цей випадок і проводять перевірку²⁵³.

Дарина Шевченко — журналістка та медіаменеджерка. З 2021 року — виконавча директорка The Kyiv Independent. Раніше очолювала Media Development Foundation, керувала відділом розслідувань телеканалу ZIK, працювала виконавчою продюсеркою агенції «Слідство.Інфо».

У серпні 2025 року The Kyiv Independent опублікувало розслідування щодо компанії Fire Point — виробника дронів і ракет «Flamingo». У матеріалі йшлося про можливі зловживання на

249 Olga Rudenko. Особиста фейсбук-сторінка, 30 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/olga.rudenko/posts/24805402805765522>

250 «Схеми»: до помешкання виконавчої директорки The Kyiv Independent приходив працівник СБУ, у службі кажуть — у непов'язаній справі / Радіо Свобода, 1 жовтня 2025 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-kyiv-independent-pratsivnyk-sbu/33546035.html>

251 Olga Rudenko. Особиста фейсбук-сторінка, 1 жовтня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/olga.rudenko/posts/24813715484934254>

252 Інтерв'ю з Дариною Шевченко, проведене Центром прав людини ZMINA 3 жовтня 2025 року.

253 Невідомий чоловік збирав інформацію про виконавчу директорку The Kyiv Independent біля її будинку. ОНОВЛЕНО / Детектор Медіа, 30 вересня 2025 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/244544/2025-09-30-nevidomyy-cholovik-zbyrav-informatsiyu-pro-vykonavchu-dyrektorku-the-kyiv-independent-bilya-ii-budynku-onovleno/>

держзакупівлях²⁵⁴. Також зазначалось, що НАБУ розслідує діяльність Fire Point та перевіряє її ймовірні зв'язки з бізнесменом Тимуром Міндічем. Після публікації редакція отримувала листи від представників компанії, які погрожували судовими позовами та зверненнями до СБУ²⁵⁵.

#перешкоджання_професійній_діяльності

#дискредитація

Тетяна Супрунова



■ Тетяна Супрунова. Колаж: 33 канал

1 жовтня 2025 року у Вінниці адміністрація **Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова (ВНМУ)** видала наказ про повторне звільнення доцентки кафедри акушерства і гінекології, голови ГО «Агрономічне без корупції. Громадський контроль» **Тетяни Супрунової**.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Супрунова повідомила, що дізналася про своє звільнення випадково 2 жовтня 2025 року — у день виборів до Вченої ради університету, до якої вона балотувалася як самовисуванка²⁵⁶. Формальною підставою звільнення адміністрація ВНМУ зазначила «прогул», який Супрунова заперечує²⁵⁷. На її думку, у такий спосіб адміністрація прагнула не допустити активістку до

участі у виборах і помститися за системну публічну критику керівництва університету. Зокрема, щодо можливих корупційних зловживань та ймовірного плагіату в наукових роботах.

На початку листопада 2025 року Тетяна Супрунова подала позовну заяву до Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова про визнання незаконним і скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу. Станом на грудень 2025 року розгляд справи у Вінницькому районному суді Вінницької області триває²⁵⁸.

Раніше, у 2024 році, Супрунова вже була звільнена з посади у ВНМУ. Проте 4 липня 2025 року Вінницький районний суд поновив її на роботі, визнавши претензії адміністрації університету безпідставними. Після поновлення та виходу на роботу 2 вересня 2025 року, за словами активістки, адміністрація університету системно перешкоджала виконанню нею професійних обов'язків. Зокрема, її не допустили до проведення занять зі студентами, не включили до розкладу, не надали можливості пройти обов'язковий медичний огляд та обмежили доступ до пацієнтів.

За словами Супрунової, упродовж 2024–2025 років вона зазнає системного тиску, пов'язаного з її антикорупційною діяльністю. Наприклад, у 2025 році вона ініціювала перевірку можливих зловживань під час проведення операцій з ендопротезування суглобів у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова. За цим фактом Вінницька окружна прокуратура відкрила кримінальне провадження²⁵⁹ за ознаками зловживання владою²⁶⁰. Як голова ГО «Агрономічне без корупції. Громадський контроль», Супрунова зверталася до керівництва ВНМУ з вимогою припинити подання до НСЗУ звітів, які, на її думку, не відповідали умовам договору.

254 Exclusive: Maker of Ukraine's new Flamingo cruise missile facing corruption probe / The Kyiv Independent, 29 серпня 2025 року. URL: <https://kyivindependent.com/exclusive-maker-of-ukraines-prized-flamingo-cruise-missile-facing-corruption-probe/>

255 Olga Rudenko. Особиста фейсбук-сторінка, 2 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/olga.rudenko/posts/pfbid0kQ3Xhjoo4BMBb8tCir19bLcgsdy8QRiNQD5nrtXqERJpW6gE4yiSNcMpTyG8HhI>

256 Інтерв'ю з Тетяною Супруною, проведене Центром прав людини ZMINA 20 жовтня 2025 року.

257 Тетяна Супрунова. Особиста фейсбук-сторінка, 2 жовтня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1Dg8ZShkDK/>

258 Ухвала від 10 жовтня 2025 року у справі № 128/4430/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131688499>

259 Відомості, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань під № 42025022110000398 від 21 жовтня 2025 року.

260 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ст. 364 — зловживання владою або службовим становищем. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Проте 27 серпня 2025 року вона публічно повідомила, що університет продовжував включати до звітності випадки ендопротезування суглобів, які не підлягають оплаті за чинним законодавством²⁶¹. У відповіді НСЗУ на офіційний запит Супрунової зазначено, що з 27 червня 2025 року виключено можливість оплати медичних послуг за ендопротезування суглобів для державних закладів охорони здоров'я, які відсутні у затвердженому переліку установ, що надають такі послуги безоплатно. ВНМУ в цьому списку немає²⁶². Тобто, університет може здійснювати такі операції винятково як офіційні платні послуги. Однак, за словами Супрунової, пацієнти були змушені самостійно купувати протези, що фактично створювало нелегальну «тіньову» платну послугу під прикриттям керівництва університету. Крім того, Супрунова публічно повідомляла про можливу приватну адвокатську практику двох юрисконсультів ВНМУ в робочий час, що стало підставою для відкриття кримінального провадження²⁶³ за фактом можливої розтрата бюджетних коштів посадовими особами ВНМУ²⁶⁴.

Тетяна Супрунова — доцентка кафедри акушерства і гінекології Вінницького національного медичного університету ім. Пирогова, голова ГО «Агрономічне без корупції. Громадський контроль». Має статус викривачки корупції²⁶⁵, наданий їй у зв'язку із заявою про можливе недостовірне декларування ректорки Вінницького національного медичного університету ім. Пирогова Вікторії Петрушенко²⁶⁶. Діяльність Супрунової спрямована на виявлення порушень у сфері охорони здоров'я, зокрема у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова (ВНМУ) та інших установах.

Раніше керівництво університету вдалось до тиску на іншого члена ГО «Агрономічне без корупції. Громадський контроль», чоловіка Тетяни Супрунової, старшого викладача Костянтина Супрунова.

#перешкоджання_професійній_діяльності

Костянтин Супрунов

25 квітня 2025 року у Вінниці керівництво Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова звільнило старшого викладача кафедри нормальної фізіології, члена ГО «Агрономічне без корупції. Громадський контроль» Костянтина Супрунова²⁶⁷. Причиною для звільнення стали його повідомлення про ймовірні корупційні правопорушення в університеті. До цього чоловік працював у навчальному закладі протягом 30 років.

23 грудня 2024 року Супрунов подав звернення про можливі корупційні зловживання з боку адміністрації ВНМУ через Єдиний портал повідомлень викривачів корупції²⁶⁸. У зверненні йшлося про системні практики хабарництва, тиск на працівників і порушення процедур управління університетом. У зв'язку з цими повідомленнями Супрунов отримав статус викривача корупції.

261 Тетяна Супрунова. Особиста фейсбук-сторінка, 27 серпня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17MwZYgMf9/>

262 Електронну копію відповіді Національної служби здоров'я України Тетяна Супрунова опублікувала на особистій Фейсбук-сторінці 27 серпня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17MwZYgMf9/>

263 Відомості, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань під № 42025022110000341 від 13 серпня 2025 року, Вінницьке районне управління поліції Головного управління Національної поліції у Вінницькій області.

264 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 4 ст. 191 — привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (дії, вчинені у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

265 Тетяна Супрунова має статус викривачки корупції, підтверджений листом НАЗК від 2 жовтня 2025 року, № 223-01/81022-25.

266 Відомості, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань під № 42025022110000312 від 4 липня 2024 року за заявою викривачки Тетяни Супрунової, Вінницька окружна прокуратура.

267 Наказ Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова № 267/н/тр від 25 квітня 2025 року.

268 Костянтин Супрунов, Повідомлення про корупцію № 410/2024 від 23 грудня 2024 року.



За словами активіста²⁶⁹, після того, як керівництву ВНЗ стало відомо про його звернення, стосовно нього почали застосовувати дисциплінарний та адміністративний тиск. Згодом адміністрація ініціювала конкурс на заміщення посад старших викладачів на кафедрі, відкривши лише одну посаду з трьох наявних. Попри подання Супруновим усіх необхідних документів, умови конкурсу були змінені, що, за його словами, унеможливило його переобрання та стало підставою для подальшого звільнення.

#залежування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Активістка «Прямої дії» (збережена анонімність)

На початку жовтня 2025 року до навчального закладу активістки «Прямої дії» (ім'я не розголошується) у Києві навідалися особи, які представились співробітниками СБУ та розпитували про неї. Про це стало відомо 14 жовтня, коли до Центру прав людини ZMINA звернулись соратники дівчини з Незалежної студентської профспілки «Пряма дія».

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA активістка повідомила, що дізналася про інцидент лише за тиждень зі слів викладачки коледжу, де навчається (ім'я та назва навчального закладу не розголошуються)²⁷⁰. Візит осіб, які представились співробітниками СБУ, імовірно відбувся в період з 6 по 10 жовтня. За словами викладачки, силовики цікавилися персональними даними дівчини, зокрема місцем проживання, інформацією про батьків, банківською історією, успішністю в навчанні та її громадянською позицією. Водночас вони не залишали повісток чи офіційних викликів для самої студентки, чи пред'являли посвідчення — також невідомо.

Потерпіла — членкиня незалежної студентської профспілки «Пряма дія», яка займається захистом прав студентів, розвитком студентського самоврядування та протидією дискримінації²⁷¹.

За словами дівчини, вона не була активно залучена до діяльності профспілки та брала участь лише у кількох студентських акціях протесту в липні 2025 року, зокрема, в мітингах на підтримку незалежності НАБУ і САП та проти ймовірного призначення міністром освіти та науки народного депутата Андрія Вітренка. Потерпіла вважає, що інтерес із боку силових органів міг бути пов'язаний саме з цими подіями та спробою вийти на організаторів протестів.

269 Інтерв'ю з Костянтином Супруновим, проведене Центром прав людини ZMINA 23 січня 2026 року.

270 Інтерв'ю з потерпілою № 16.10.25 (ім'я не розголошується), проведене Центром прав людини ZMINA 14 жовтня 2025 року.

271 Вебсайт незалежної студентської профспілки «Пряма дія». URL: <https://www.priama-diiia.org/>

#фізичний_напад

#злякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Віра Чернигіна

11 жовтня 2025 року в Харкові невідомий чоловік скоїв напад на ЛГБТІК+-активістку **Віру Чернигіну**. Інцидент стався близько 21:35 на станції метро «Левада», коли активістка поверталася додому²⁷².



■ Активістка Віра Чернигіна. Фото: Facebook

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Чернигіна розповіла, що нападник звернув увагу на веселкову ЛГБТІК+-символіку на її речах, після чого почав переслідувати її²⁷³. Він запитав, чи належить вона до ЛГБТІК+-спільноти, повідомив, що є «правим», а згодом почав погрожувати зґвалтуванням і застосуванням вогнепальної зброї. За словами потерпілої, чоловік перекривав їй шлях, силоміць зупинив, тримаючи за плече, та підніс до її обличчя пристрій, схожий на пістолет, повторюючи погрози «вистрелити». Коли Чернигіна почала кликати на допомогу, нападник утік. Того ж вечора Чернигіна звернулася до поліції метрополітену, і, за її словами, правоохоронці розпочали пошуки нападника поблизу станції метро. Через наближення комендантської години письмову заяву вона

подала наступного дня — 12 жовтня 2025 року — до відділу поліції в метрополітені ГУНП у Харківській області. За словами потерпілої, під час прийняття заяви правоохоронці мали намір кваліфікувати інцидент як «конфлікт», тоді як вона наполягала на кваліфікації його як нападу. Команди ХарківПрайду та КиївПрайду, де працює Чернигіна, наполягали на кваліфікації події за статтею 161 ККУ — як злочину, вчиненого на ґрунті нетерпимості²⁷⁴.

За словами Чернигіної, надалі правоохоронці наполягали на її повторному особистому прибутті до відділку для надання показів, що вона сприйняла як спробу тиску або перекваліфікації злочину. Потерпіла висловила готовність співпрацювати зі слідством дистанційно та зазначила, що, на її думку, розслідування затягується, зокрема, через неналежне використання записів камер відеоспостереження на станції метро.

Віра Чернигіна — ЛГБТІК+-активістка, співорганізаторка ініціатив ХарківПайд і КиївПайд, учасниця президії харківського жіночого об'єднання «Сфера»²⁷⁵, яке займається захистом прав людини, просуванням гендерної рівності та інклюзивності.

#фізичний_напад

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

Профспілка «Пряма дія»

24 жовтня 2025 року у Львові під час публічного обговорення в Львівському національному університеті імені Івана Франка відбувся напад на членів незалежної студентської профспілки **«Пряма дія»**. Інцидент стався у аудиторії №216 головного корпусу університету під час заходу, присвяченого обговоренню створення відкритого студентського простору²⁷⁶.

272 KharkivPride. Інстаграм-сторінка, 13 жовтня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DPv6VNtDDa1/>

273 Онлайн-інтерв'ю з Вірою Чернигіною, проведене Центром прав людини ZMINA 14 жовтня 2025 року.

274 «Ментально злякалася». У Харкові невідомий напад на ЛГБТ+ активістку Віру Чернигіну / НВ, 13 жовтня 2025 року. URL: <https://nv.ua/ukr/socium/napad-na-viru-chemiginu-v-metro-levada-policiya-vidkrila-provazhennya-50552247.htm>

275 Вебсайт харківського жіночого об'єднання «Сфера». URL: <https://www.sphere.org.ua/>

276 Пряма Дія. Фейсбук-сторінка, 24 жовтня 2025 року. URL: <https://surl.li/vvuygl>



■ Фото нападників. Фото надане студентською профспілкою

Як розповів у інтерв'ю Центру прав людини ZMINA учасник «Прямої дії» Максим Шумаков, у заході взяли участь близько 25 осіб — члени «Прямої дії» та інші студенти. За пів години після початку, близько 15:30, до аудиторії зайшла група невідомих юнаків, частина з яких мала символіку, схожу на праворадикальну²⁷⁷. Згодом вони перекрили вихід із аудиторії й не давали учасникам залишити приміщення. Один із нападників вийшов на сцену, представився Маркіяном і почав виголошувати заяви про те, що незалежної студентської профспілки «Пряма дія» «не має бути» у Львові²⁷⁸. Під час інциденту нападники використовували нацистське вітання, вступили в сутички з охороною університету та студентами. Кілька осіб зазнали тілесних ушкоджень²⁷⁹. За словами Шумакова, в одного з нападників був газовий балончик, а також ніж, яким він погрожував присутнім.

Учасники зборів викликали поліцію. Після прибуття правоохоронців частину нападників затримали, проте одному з імовірних організаторів вдалося втекти. Згодом до університету прибув чоловік, який представився головою Львівського обласного штабу «Правого сектору». Він, за словами свідків, захищав нападників і надавав їм вказівки. Того ж дня правоохоронці доставили частину нападників і представників профспілки «Пряма дія» до Львівського районного управління поліції №1 ГУНП у Львівській області. Один із представників профспілки, який отримав тілесні ушкодження (ім'я не розголошується), подав заяву, після чого було відкрито кримінальне провадження за ч. 2 ст. 296 ККУ («Хуліганство») та внесено відомості до ЄРДР. Наступного дня було подано заяву за ст. 170 КК України («Перешкоджання законній діяльності громадських організацій»).

Незалежна студентська профспілка «Пряма дія» займається захистом прав студентів, розвитком студентського самоврядування, протидією дискримінації. Представники організації вважають, що причиною нападу могла бути їхня діяльність на підтримку ЛГБТІК+-студентів і просування гендерної рівності.

#перешкоджання_діяльності_громадських_організацій

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

ГО «Інсайт»

19 листопада 2025 року група чоловіків зірвала просвітницький захід, організований регіональним осередком ГО «Інсайт» у Запоріжжі²⁸⁰. Лекція на тему подолання упереджень щодо ЛГБТІК+-спільноти мала пройти в Запорізькому національному університеті, а спікеркою виступала координаторка осередку **Олеся Мейке**.

277 Інтерв'ю з Максимом Шумаковим, проведене Центром прав людини ZMINA -27 жовтня 2025 року.

278 На учасників профспілки «Пряма дія» під час публічної дискусії в університеті Франка напали невідомі / ZMINA, 26 Жовтня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/na-uchasnykiv-profspilky-pryama-diya-pid-chas-publichnoyi-dyskusiyi-v-universyteti-franka-napaly-nevidomi/>

279 Пряма Дія. Телеграм-сторінка, 25 жовтня 2025 року. URL: https://t.me/priama_diia_lnu/242

280 Insight LGBTQ NGO. Фейсбук-сторінка, 20 листопада 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1ACmSft2KF/?mibextid=wwXlfr>

З міркувань безпеки інформацію про точну локацію тримали в таємниці до початку події, однак анонс було поширено телеграм-каналах факультетів університету. Імовірно, внаслідок цього інформація стала відома стороннім особам.

Близько 16:00, одночасно з початком лекції, до онлайн-трансляції приєднався невідомий чоловік, який у агресивній формі вимагав «почекати ще когось». Його поведінка була надмірно емоційною та наполегливою, що спричинило занепокоєння організаторів. Приблизно о 16:20 біля входу до аудиторії виникла тиснява. За свідченнями очевидців, кілька чоловіків навмисно перекривали двері та не пускали слухачів усередину²⁸¹. Згодом двоє з них увірвалися до аудиторії, заблокували вихід і фактично утримували присутніх, вимагаючи пояснень щодо «суспільної користі» заходу та «цінностей», які, на їхню думку, просувають організатори. Нападники вели відеозйомку учасників заходу та передавали записані матеріали третім особам онлайн. Один із них поведився так, ніби перебував під дією наркотичних речовин. Водночас чоловік, який долучився до онлайн-трансляції, висловлював погрози на адресу учасників лекції й казав, що «за таке він би вбивав». Коли охоронець університету намагався потрапити до аудиторії, нападники чинили фізичний опір. Після прибуття поліції чоловіки заявили, що освітній захід нібито «порушує їхні права» та «нав'язує чужі думки». Правоохоронці не стали їх затримувати.

Внаслідок інциденту лекція не відбулась. Троє учасників, зокрема координаторка ГО «Інсайт» Олеся Мейке, звернулися до поліції із заявою про злочин. Під час прийняття заяви правоохоронець висловив сумніви щодо необхідності фіксації інциденту та не погоджувався з його кваліфікацією як злочину на ґрунті нетерпимості. Після додаткових пояснень щодо мотивів нападників, їхніх висловлювань і наявних відеодоказів заяву було прийнято, однак відомості до ЄРДР внесені не були.

«Інсайт» — громадська організація, яка відстоює принципи рівноправ'я, свободи, інклюзивності й різноманіття для всіх соціальних груп. Надає ресурсну підтримку представникам ЛГБТІК-спільноти, захищає їхні права, популяризує ідеї фемінізму та гендерної рівності. З 2008 року ГО «Інсайт» працює у Києві, а з 2015 — розвиває регіональні ЛГБТІК-ініціативи.

#юридичне_переслідування

Світлана Кураксіна

21 листопада 2025 року ТОВ «Кар'єр-Основа» подало заяву до Слобідської окружної прокуратури **Харкова** з вимогою відкрити кримінальне провадження за ч. 2 ст. 206 Кримінального кодексу України («Протидія законній господарській діяльності»)²⁸² стосовно громадської активістки **Світлани Кураксіної**, стверджуючи, що її дії нібито перешкоджають законній господарській діяльності підприємства. 8 грудня 2025 року Слобідський районний суд зобов'язав прокуратуру внести відповідні відомості за заявою ТОВ «Кар'єр-Основа» до Єдиного реєстру досудових розслідувань²⁸³. Ці юридичні дії мають ознаки стратегічного позову проти участі громадськості (SLAPP).



■ Активістка Світлана Кураксіна.
Фото надане активісткою

У інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Кураксіна зазначила, що пов'язує це провадження зі своєю природоохоронною діяльністю. Зокрема, з публічним викриттям можливих порушень у сфері користування надрами та активною участю у захисті рекреаційних лісових територій міста Харкова.

22 серпня 2024 року у виданні «Главком» було опубліковано авторський матеріал Світлани Кураксіної

281 Інтерв'ю з Олесею Мейке, проведене Центром прав людини ZMINA 26 листопада 2025 року.

282 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 2 ст. 206 — протидія законній господарській діяльності.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

283 Ухвала від 8 грудня 2025 року у справі № 641/9160/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132421314>

під назвою «У Харкові йде війна... за ліс»²⁸⁴, у якому вона публічно виклала факти вирубки лісу в межах Харкова, що, за її твердженням, належить до територій Смарагдової мережі, та пов'язала ці дії з діяльністю ТОВ «Кар'єр-Основа», яке намагалося розширити піщаний кар'єр за рахунок рекреаційної лісової зони.

Упродовж 2024—2025 років Кураксіна системно зверталася до органів державної влади, зокрема Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Харківської обласної військової адміністрації, народних депутатів, НАЗК і ДБР, повідомляючи про можливі порушення екологічного та земельного законодавства. Вона також брала участь у громадських слуханнях, надавала зауваження до звітів з оцінки впливу на довкілля та публічно коментувала ситуацію у медіа.

9 травня та 19 травня 2025 року Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України видало накази про відмову у видачі висновків з оцінки впливу на довкілля ТОВ «Кар'єр-Основа» та пов'язаному з ним ТОВ «Рейсіс Україна», що фактично унеможливило розширення їхньої видобувної діяльності в рекреаційній зоні Харкова²⁸⁵.

Після цього, за словами Світлани Кураксіної, протягом літа й осені 2025 року вона зазнавала психологічного тиску, а надалі проти неї були вжиті юридичні заходи.

Світлана Кураксіна — екоактивістка, голова громадської організації «Хранителі», членкиня громадської ініціативи «Голка». Виступає проти незаконної вирубки лісів у Харкові, зокрема територій Смарагдової мережі — частини загальноєвропейської системи особливо цінних природоохоронних територій.

#порушення приватності

Андрій Куликов, Юрій Ніколов, Володимир Федорін, Ольга Чайка, Юрій Бутусов, Марина Ансіфорова, Станіслав Речинський

15 грудня 2025 року Голова парламентського комітету з питань свободи слова Ярослав Юрчишин оприлюднив перелік журналістів, на яких фігуранти корупційної справи у сфері енергетики «Мідас» збирали досьє²⁸⁶. Список він отримав від Національного антикорупційного бюро України у відповідь на депутатський запит.

За даними НАБУ, серед тих, за ким незаконно стежили, були: **Марина Ансіфорова** (Cosa Intelligence Solutions, «Ліга Закон»); **Юрій Бутусов** (військовий та головний редактор Цензор.net); **Станіслав Речинський** (головний редактор «ОРД»); **Володимир Федорін** (головний редактор «Forbes Ukraine»); **Ольга Чайка** (редакторка «Forbes Ukraine»); **Юрій Ніколов** (співзасновник проєкту «Наші гроші»); **Андрій Куликов** (голова Комісії з журналістської етики, ведучий «Громадського радіо»). Крім того, слідчі знайшли досьє на двох покійних журналістів: засновника «Дзеркала тижня» **Володимира Мостового** та журналіста-розслідувача **Олексу Шалайського**.

За словами Юрчишина, існування таких досьє — це ймовірне втручання в приватне життя, що може бути підставою для відкриття кримінальної справи за статтею 182 ККУ («Порушення недоторканності приватного життя»)²⁸⁷. Однак, у інтерв'ю Центру прав людини ZMINA він

284 У Харкові йде війна... за ліс / ГЛАВКОМ, 22 серпня 2024 року. URL: <https://glavcom.ua/publications/u-kharkovi-jde-vijna-za-lis-1016663.html>

285 Міндовкілля відмовило у видачі висновку з ОВД ТОВ «Кар'єр Основа»: громада і правозахисники зупинили розширення піщаного кар'єру у рекреаційній зоні Харкова / вебсайт Міжнародної благодійної організації «Екологія. Право. Людина», 15 травня 2025. URL: <https://epl.org.ua/announces/mindovkillya-vidmovylo-u-vydachi-vysnovku-z-ovd-tov-kar-yer-osnova-gromada-i-pravozahysnyky-zupynyly-rozshyrennya-pishhanogo-kar-yeru-u-rekreatsijnij-zoni-harkova/>; Міндовкілля зупинило другий проєкт видобутку піску у межах озера Основ'янське на Харківщині: ТОВ «Рейсіс Україна» отримало відмову у висновку з ОВД / вебсайт Міжнародної благодійної організації «Екологія. Право. Людина», 27 травня 2025. URL: <https://epl.org.ua/announces/mindovkillya-zupynylo-drugyj-proyekt-vydobutku-pisku-u-mezhah-ozera-osnov-yanske-na-harkivshhyni-tov-rejsis-ukrayina-otrymalo-vidmovu-u-vysnovku-z-ovd/>

286 Ярослав Юрчишин. Особиста фейсбук-сторінка, 15 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/yaroslav.yurchyshyn/posts/pfbid0KqTTdUIMSEVW2qU6et1X5YjiSinnsoyVEQ2tUdMmFtKkKQhRC5X6rtZLZvcStjbGl>

287 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ст. 182 — порушення недоторканності приватного життя. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

зауважив²⁸⁸, що провадження можуть відкрити лише у разі, якщо його ініціюють самі потерпілі. Народний депутат додав, що журналісти можуть особисто звернутись до НАБУ, щоб дізнатись, які саме дані про них збирали.

Головна редакторка «Громадського радіо» Вікторія Єрмолаєва зазначила, що медіа звернулося до Національної поліції України та Офісу генерального прокурора з вимогою розслідувати стеження за журналістами²⁸⁹. Комісія з журналістської етики (КЖЕ) також засудила збір інформації про приватне життя медійників і закликала до належного розслідування²⁹⁰.

На допис Юрчишина відреагувала редакторка «Forbes Ukraine» Катерина Шаповал²⁹¹. Вона згадала, що в грудні 2024 року, після публікації виданням серії матеріалів про корупцію в енергетиці²⁹², спочатку Ольга Чайка, а згодом й інші журналісти зазнали кібератак. Йшлося про злам банківських акаунтів, масові SMS-розсилки та анонімні електронні листи з погрозами. У ході внутрішнього розслідування редакція з'ясувала, що незадовго до цього на форумах у даркнеті продавали персональні дані журналістів «Forbes Ukraine». Причетних до атак не встановили, однак виявили сліди серверів, пов'язаних із Росією. Серед двох головних версій редакція розглядала ймовірний зв'язок атак із судовим процесом між «Forbes Ukraine» та підприємством «Енергоатом», який тривав на той момент. Своєю чергою, редактор-засновник «Forbes Ukraine» Володимир Федорін зазначив, що увага до роботи видання людей, які «де факто приватизували українську енергетику», свідчить про те, що «Forbes Ukraine» є загрозою для осіб, пов'язаних із корупційними схемами. Він додав, що планує звернутись до НАБУ, аби ознайомитись з матеріалами, та консультується з юристами щодо подальших кроків²⁹³.

Своє бачення щодо тиску на журналістів виклав журналіст LIGA.net Володимир Фомічов²⁹⁴. Він зазначив, що Ольга Чайка — редакторка розділу «Енергетика», тому інтерес до неї виглядає цілком логічним. Натомість досьє на його колегу Марину Ансіфорову могли збирати у той період, коли вона проводила тренінги з OSINT для журналістів в Cosa Intelligence Solutions. Сама Ансіфорова погодилась з цією гіпотезою²⁹⁵. В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA журналіст Юрій Ніколов зазначив, що протягом багатьох років стикається з тиском через свої розслідування у сферах оборони й енергетики²⁹⁶. Він додав, що не планує звертатися до правоохоронних органів, пояснивши це відсутністю довіри, адже з початку 2024 року не завершено розслідування нападу на його квартиру²⁹⁷. Ніколов додав, що досьє, знайдені на журналістів, які вже померли, свідчать про брак компетентності тих, хто збирав інформацію.

За словами голови Комісії з журналістської етики Андрія Куликова, тиск і стеження за журналістами відбуваються в Україні системно, за будь-якої влади²⁹⁸. Він повідомив, що планує звернутися до НАБУ, аби дізнатися, які дані про нього збирали. У разі, якщо йшлося про незаконне спостереження, журналіст подасть заяву до правоохоронних органів. Головний редактор «ОРД» Станіслав

288 Інтерв'ю з Ярославом Юрчишином, проведене Центром прав людини ZMINA 16 грудня 2025 року.

289 Вікторія Єрмолаєва. Особиста фейсбук-сторінка, 15 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/victoriya.yermolayeva/posts/pfbid0STmWb8uU3irH8amN5QkTY9bcsw7yJZWMtmWxsPugdXJvb99ZCEXfPtNqfZj7tXYzI>

290 Заява КЖЕ щодо незаконного стеження за головою Комісії з журналістської етики Андрієм Куликовим й іншими журналістами / КЖЕ, 16 грудня 2025 року. URL: <https://cje.org.ua/statements/zaiava-kzhe-shchodo-nezakonnoho-stezhennia-za-holovoju-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-andriem-kulykovym-y-inshymy-zhumalistamy/>

291 Katerina Shapoval. Особиста фейсбук-сторінка, 15 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/katerina.shapoval/posts/pfbid0MEJdyKqEEf8HBtCvrc98HXZ4YHakartovDVsuZuJHk89HjBtXLTGXQPEw1yBnB4MI>

292 «Енергоатом» публічно звинуватив Forbes Ukraine у брехні та навів аргументи, які мали б це підтвердити. Ми перевірили їх на достовірність. Хто збрехав? / «Forbes Ukraine», 12 серпня 2024 року. URL: <https://forbes.ua/company/energoatom-publichno-zvinuvativ-forbes-ukraine-u-brekhni-ta-naviv-argumenti-yaki-mali-b-tse-pidtvrditi-mi-perevirili-ikh-na-dostovirnist-khto-zbrekhav-12082024-22958>

293 Інтерв'ю з Володимиром Федоріном, проведене Центром прав людини ZMINA 18 грудня 2025 року.

294 Володимир Фомічов. Особиста фейсбук-сторінка, 16 грудня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/volodymyr.fomichov.2025/posts/pfbid0WVqXa6H3Wh9henjYqQXvLo7FSjr7N2XkUuPyehMgSsuAiy4piLHdfpU5tKABNmC5I>

295 Інтерв'ю з Мариною Ансіфоровою, проведене Центром прав людини ZMINA 17 грудня 2025 року.

296 Інтерв'ю з Юрієм Ніколовим, проведене Центром прав людини ZMINA 16 грудня 2025 року.

297 Поліція встановила п'ятьох чоловіків, які ломились у квартиру Ніколова (фото) / Інститут масової інформації, 21 січня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/politsiya-vstanovyla-p-yatoh-cholovikiv-yaki-lomylysya-u-kvartyr-nikolova-i58630>; Ніколов повідомив, що поліція відпустила п'ятьох учасників, які ломились у його квартиру / Інститут масової інформації, 26 січня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/nikolov-povidomyv-shho-politsiya-vidpustyla-p-yatoh-uchasnykiv-yaki-lomylys-u-yogo-kvartyr-i58799>

298 Інтерв'ю з Андрієм Куликовим, проведене Центром прав людини ZMINA 16 грудня 2025 року.

Речинський висловив скепсис щодо перспектив розслідування у цій справі²⁹⁹. На його думку, в Україні досі не сформовані ефективні механізми притягнення до відповідальності за незаконне стеження за журналістами, водночас влада та силові структури можуть застосовувати санкції до медійників. Окрім цього, Речинський згадав випадки блокування медіаресурсів без судового рішення, зокрема повідомив про блокування сайту «ОРД» у березні 2025 року на вимогу СБУ.

На початку 2026 року Ярослав Юрчишин повідомив, що Солом'янське управління поліції Києва відкрило кримінальне провадження щодо можливого стеження фігурантів справи «Мідас» за вищезгаданими журналістами³⁰⁰. Злочин попередньо кваліфікують³⁰¹ за ч. 1 ст. 182 Кримінального кодексу («Порушення недоторканності приватного життя»)³⁰². Фігуранти могли незаконно стежити за медійниками, збирати інформацію про їхнє місцезнаходження, пересування, особисті контакти тощо³⁰³.

Раніше, 25 листопада 2025 року, детектив НАБУ Олександр Абакумов заявив, що у «бек-офісі» українського бізнесмена Тимура Міндіча, якого підозрюють в організації масштабної корупційної схеми у сфері енергетики й отриманні неправомірної вигоди від контрагентів АТ «НАЕК «Енергоатом», виявили масив із 527 довідок із закритими персональними даними про детективів НАБУ, депутатів, чиновників, журналістів і силовиків³⁰⁴.

За словами Абакумова, досьє містили адреси проживання, паспортні дані та іншу закриту інформацію. Також він припустив, що ці документи формувалися із залученням правоохоронних органів. Частина довідок зробили за п'ять днів до атаки на НАБУ і САП 17 липня 2025 року.

ВИПАДКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ

#вбивства_цивільних

Павло Матвієць



■ Волонтер Павло Матвієць.
Фото: Роман Мрочко/Telegram

1 січня 2025 року в Херсоні внаслідок російського обстрілу загинув волонтер **Павло Матвієць**, учасник команди громадської організації «Сильні бо вільні». За даними Херсонської окружної прокуратури³⁰⁵, за фактом загибелі Павла Матвійця розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за ознаками воєнного злочину³⁰⁶.

Заступник голови Херсонської районної військової адміністрації, волонтер Юліан Лучко повідомив, що востаннє бачив Павла наприкінці 2024 року під час волонтерських робіт — зокрема, коли команда закладала вікна однієї з бібліотек міста мішками з піском із метою підвищення безпеки простору для проведення дитячих заходів³⁰⁷.

299 Інтерв'ю зі Станіславом Речинським, проведене Центром прав людини ZMINA 21 грудня 2025 року.

300 Ярослав Юрчишин. Телеграм-канал, 8 січня 2026 року. URL: https://t.me/yar_yurchyshyn/5349

301 Відомості, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань під № 12026105090000009.

302 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 1 ст. 182 — порушення недоторканності приватного життя; незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

303 Ярослав Юрчишин. Особиста фейсбук-сторінка, 11 лютого 2026 року. URL: <https://surl.li/edsjdy>

304 У фігурантів справи «Мідас» знайшли 527 досьє на детективів, посадовців і журналістів — Абакумов / ZMINA, 25 листопада 2025 року. URL: <https://surl.li/iodkxi>; Залізний нардеп. YouTube-канал народного депутата Ярослава Юрчишина, 25 листопада 2025 року. URL: <https://www.youtube.com/live/HhN1T-4wdBs>

305 Херсонська обласна прокуратура. Телеграм-канал, 1 січня 2025 року. URL: <https://t.me/phogovua/5780?single>

306 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 1, 2 ст. 438 — порушення законів та звичаїв війни. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

307 Юліан Лучко. Особиста фейсбук-сторінка, 1 січня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1Kirte1Qtk/>

Павло Матвієць допомагав мешканцям Херсона, які постраждали через російські атаки. Він доставляв побутову техніку, продукти харчування та гігієнічні набори, а також долучався до розбору завалів і прибирання будівельного сміття після обстрілів у співпраці з працівниками Херсонської міської військової адміністрації³⁰⁸. Допомагав ліквідовувати наслідки російських обстрілів і наслідки підризу Каховської ГЕС, співпрацював із місцевими органами влади та гуманітарними ініціативами. На момент загибелі Павлу було 23 роки.

#вбивства_цивільних

Ірина Байраченко



■ Ірина Байраченко тримає у руках подяку за волонтерську діяльність від керівника МВА. Фото: Роман Мрочко/Telegram

13 січня 2025 року в результаті російського артилерійського обстрілу **Херсонської області** зазнала поранень волонтерка **Ірина Байраченко**, мешканка селища **Кіндійка** — передмістя Херсона³⁰⁹. Вона отримала уламкові поранення ноги та була госпіталізована у тяжкому стані до реанімаційного відділення. Попри надану медичну допомогу, у ніч на 14 січня 2025 року Ірина Байраченко померла в лікарні³¹⁰.

Ірина Байраченко займалася волонтерською діяльністю, надавала допомогу українським військовослужбовцям і цивільному населенню. Зокрема, готувала їжу для військових, прала їхні речі, пекла хліб і доставляла його маломобільним літнім людям, а також опікувалася безпритульними тваринами.

За місяць до загибелі Байраченко, чинний на той момент керівник Херсонської міської військової адміністрації Роман Мрочко вручив подяку «за її позицію, патріотизм та щире серце»³¹¹.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Товариство Червоного Хреста України

22 січня 2025 року у Слов'янську Донецької області внаслідок чергового російського обстрілу було втретє пошкоджено базу загонів швидкого реагування гуманітарної організації **«Товариство Червоного Хреста України»**, які працюють у межах гуманітарної місії «Схід»³¹². Орендовану офісну будівлю організації атакував ворожий БПЛА³¹³. На момент інциденту на базі перебувала команда ротації волонтерів місії «Схід» у складі 11 осіб. Самі волонтери не постраждали, однак будівля та прибудинкова територія зазнали значних пошкоджень.

308 У Херсоні через російський обстріл загинув волонтер Павло Матвієць / ZMINA, 3 січня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/u-hersoni-cherez-rosijskij-obstril-zagynuv-volonter-pavlo-matviyecz/>

309 Роман Мрочко. Телеграм-канал, 15 січня 2025 року. URL: https://t.me/roman_mrochko/14055; Херсонська МВА (Херсонська міська рада). Телеграм-канал, 15 січня 2025 року. URL: https://t.me/kherson_miskrada/44529

310 Волонтерка з передмістя Херсона Кіндійки Ірина Байраченко загинула через атаку російських військових. 42-річна жінка померла в лікарні / Суспільне Херсон, 15 січня 2025 року. URL: <https://susplne.media/kherson/925761-dopomagala-zsu-litnim-ludam-ta-tvarinam-cerez-ataku-rf-zaginula-volonterka-z-peredmista-hersona-irina-bajracenko/>

311 На Херсонщині померла волонтерка, поранена внаслідок обстрілу 13 січня / Укрінформ, 15 січня 2025 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3948865-na-hersonsini-pomerla-volonterka-poranena-vnaslidok-obstrilu-13-sicna.html>

312 Червоний Хрест України. Фейсбук-сторінка, 31 січня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17wYASUyHV/>

313 Сили РФ вдарили по базі Червоного Хреста у Слов'янську, є пошкодження / Радіо Свобода, 31 січня 2025 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-chervony-khrest-viyana-rosiya-ahresiya-obstril/33298638.html>; База Українського Червоного Хреста у Слов'янську втретє зазнала обстрілу / Цензор.НЕТ, 31 січня 2025 року. URL: <https://censor.net/ua/n3533319>



■ Пошкоджена база «Товариства Червоного Хреста України». Фото Facebook

В організації наголосили, що обстріл об'єкта гуманітарної місії є грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного права, яке забороняє напади на цивільні об'єкти та гуманітарні організації. Український Червоний Хрест засудив ці дії та заявив, що продовжить гуманітарну діяльність, попри безпекові ризики.

«Товариство Червоного Хреста України» — організація, яка працює виключно на підконтрольній уряду України території, дотримуючись українського законодавства і в координації з органами державної та місцевої влади. Український Червоний Хрест є частиною Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, найбільшої гуманітарної організації у світі.

Загони швидкого реагування «Товариства Червоного Хреста України» беруть участь у гуманітарних операціях із надання населенню першої допомоги, медико-соціальної та психосоціальної підтримки, для проведення евакуації населення, яке постраждало внаслідок надзвичайної ситуації, організації таборів для тимчасового розміщення постраждалих унаслідок надзвичайних ситуацій і пунктів харчування для них тощо.

#поранення_цивільних

Едвард Скотт



■ Пошкоджене авто волонтерів. Фото Facebook

30 січня 2025 року в Покровську Донецької області російський FPV-дрон із кумулятивним зарядом уразив броньований автомобіль «Фіат Дукато» волонтерської організації **Base UA** під час здійснення евакуаційної місії³¹⁴. Унаслідок атаки важкі поранення отримав **волонтер із Великої Британії Едвард Скотт**, який керував транспортним засобом³¹⁵.

Інцидент стався близько 12:50 під час евакуації цивільних осіб. Удар БПЛА спричинив тяжкі травми лівої руки та лівої ноги водія, через що він утратив можливість керувати автомобілем. Координатор виїзду команди Пилип Рождественський зазнав незначних уламкових поранень, однак зміг

оперативно оцінити ситуацію та надати домедичну допомогу постраждалому. Зокрема, накласти турнікети. Двоє евакуйованих людей отримали некритичні осколкові поранення.

Для подальшої евакуації члени екіпажу зупинили військовий пікап, обладнаний засобами радіоелектронної боротьби. За згодою військовослужбовця, пораненого волонтера перемістили до вантажного відсіку цього автомобіля й доправили до села Гришине Донецької області, де конвой зупинився для координації з пунктом медичної евакуації. Приблизно за 20 хвилин після атаки Едварда Скотта передали медикам і транспортували до стабілізаційного пункту.

314 base_ua_ngo. Інстаграм-сторінка, 2 лютого 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/reel/DFjDhPisK3N/>

315 Британському волонтеру, який потрапив під російський обстріл у Покровську разом з ГО «База UA», ампутували ліву ногу і руку / ZMINA, 3 лютого 2025 року. URL: <https://surl.li/vwfrfc>

Початковий медичний пункт не зміг прийняти Скотта, і його довелося везти безпосередньо до лікарні, виконуючи додаткові заходи стабілізації в дорозі. Волонтера доправили туди о 14:40. Медичний персонал доклав максимум зусиль, аби зберегти кінцівки Едварда, та у зв'язку із тяжкістю травм лікарі були змушені провести ампутацію: лівої ноги — вище коліна та лівої руки — з високою ампутацією. Після операції його перевезли до реанімаційного автомобіля «MOAS» (Migrant Offshore Aid Station)³¹⁶ й транспортували до лікарні в місті Дніпро.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA засновник волонтерської організації Base UA Антон Яремчук розповів, що протягом кількох тижнів напередодні інциденту Base UA у співпраці з оператором мобільного зв'язку Vodafone та організацією «Схід SOS» забезпечували роботу генераторів для двох базових станцій мобільного зв'язку в Покровську, що давало змогу мешканцям користуватися гарячою лінією евакуації³¹⁷. Вранці 30 січня евакуаційна команда Base UA вирушила з Краматорська до Покровська на броньованому авто, яке було чітко позначене як цивільний евакуаційний транспорт, усі члени команди мали білі світловідбивні жилетки. Екіпаж дотримувався стандартних операційних протоколів, а транспортний засіб був оснащений засобами індивідуального захисту, індивідуальними аптечками, засобами зв'язку та аналізаторами частот.

Едвард Скотт — волонтер із Великої Британії, який прибув до України у 2022 році та понад три роки займався гуманітарною діяльністю, зокрема евакуацією цивільного населення з прифронтових територій.

#знищення_чи_пошкодження_майна

ГО «ЛГБТ-асоціація «ЛІГА»



■ Фото пошкодженої будівлі, де знаходився офіс організації

1 лютого 2025 року в Одесі у результаті російської ракетної атаки було пошкоджено приміщення офісу одеського відділу ГО «ЛГБТ-асоціація «ЛІГА»³¹⁸. Внаслідок удару в офісі було розбито вікна та вибито віконні рами. Усередині приміщення зафіксували пошкодження офісних меблів, роletів і частини обладнання³¹⁹. Члени команди під час атаки не постраждали³²⁰.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA представник організації Олег Альохін повідомив, що організації довелося самостійно оплатити демонтаж пошкоджених вікон, а також покрити суттєві витрати на опалення, оскільки в зимовий період приміщення тривалий час залишалося без шибок і було тимчасово зашите поліетиленовою плівкою³²¹. Наслідки обстрілу допомагали ліквідовувати волонтери.

Крім того, через пошкодження офісу «ЛІГА» була змушена перевезти архів документів до Києва. Раніше, після початку повномасштабного російського вторгнення, архів був евакуйований до Одеси з Миколаєва.

316 MOAS — міжнародна гуманітарна організація, яка з 2022 року працює в Україні. Забезпечує медичну евакуацію, стабілізацію поранених і транспортування пацієнтів із прифронтових регіонів до лікарень. URL: <https://moas-ukraine.com/about-the-company/>

317 Інтерв'ю з Антоном Яремчуком, проведене Центром прав людини ZMINA в онлайн форматі, м. Київ, 3 лютого 2025 року.

318 LGBT Association LIGA. Фейсбук-сторінка, 2 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1A16JZNao7/>

319 Віталій Царюк. Особиста фейсбук-сторінка, 1 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17XwhP7Co1/>

320 Офіс ЛГБТ-асоціації «Ліга» постраждав унаслідок російської атаки по Одесі / ZMINA, 3 лютого 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/ofis-lgbt-asocziaciyi-liga-postrazhdav-vnaslidok-rosijskoyi-ataky-po-odesi/>

321 Інтерв'ю з Олегом Альохіним, проведене Центром прав людини ZMINA 17 липня 2025 року.

28 серпня 2025 року внаслідок масованого російського обстрілу **Києва** було пошкоджено приміщення офісу **ГО «ЛГБТ-асоціація «ЛІГА»** у столиці³²². Уламки боєприпасу впали приблизно за 200 метрів від будівлі. Вибухова хвиля пошкодила стелю, вікна та двері, у зв'язку з чим робота організації тимчасово була ускладнена.

ГО «ЛГБТ-асоціація «ЛІГА» — громадська організація, що працює у сфері захисту прав людини, протидії дискримінації та гомофобії. Надає послуги представникам ЛГБТІК+-спільноти, зокрема тестування на ВІЛ та вірусні гепатити, психологічне консультування, соціальний супровід, доступ до громадського простору, а також гуманітарну допомогу для ЛГБТІК+-людей, які опинилися у складних життєвих обставинах через війну, зокрема у співпраці з World Food Programme.

#вбивства_цивільних

Анастасія Кольвах



■ Волонтерка Анастасія Кольвах.
Фото: інтернет-видання «Полтавщина»

1 лютого 2025 року в Полтаві внаслідок російського ракетного удару по житловому будинку загинула акторка та волонтерка **Анастасія Кольвах**. Анастасія перебувала в будинку, який зазнав прямого ураження — один із під'їздів було зруйновано, виникла пожежа. Волонтерка загинула на місці внаслідок отриманих травм³²³.

Анастасія Кольвах працювала в Театрі сучасного діалогу, була співавторкою перформансів і вистав, а також лекторкою полтавського кіноклубу «Кінодвіж». Брала участь у письменницькому клубі «Пишу зараз», була волонтеркою артпростору «Культура»³²⁴. Окрім діяльності у сфері культури, дівчина опікувалася тваринами, брала участь у зоозахисних ініціативах, висаджувала дерева у співпраці з громадською організацією UAnimals. На момент загибелі їй було 30 років.

#вбивства_цивільних

Євген Миргородський



■ Громадський активіст Євген Миргородський. Фото: Facebook

9 лютого 2025 року внаслідок удару російських військ авіабомбою по місту **Краматорськ** загинув учитель фізичної культури та громадський активіст **Євген Миргородський**³²⁵.

Євген Миргородський працював учителем фізичної культури в загальноосвітній школі № 11 міста Краматорськ. У 2023 році він отримав звання «Учитель року»³²⁶. Окрім професійної діяльності, Миргородський був активним популяризатором бігового руху в Краматорську. Він заснував Клуб любителів бігу та започаткував ініціативу Run Day — регулярні щотижневі пробіжки в міських

322 Lenny Emson. Особиста фейсбук-сторінка, 29 серпня 2025 року. URL: <https://surl.li/ezwvaq>

323 grntmedia. Інстаграм-сторінка, 2 лютого 2025 року. URL: https://www.instagram.com/p/DFi_ihNtxGM/; Була яскрава та гучна: через удар по Полтаві загинула акторка та волонтерка Настя Кольвах. URL: <https://surl.li/olcryg>

324 Удар РФ по Полтаві: загинула акторка та волонтерка Анастасія Кольвах / Цензор.НЕТ, 2 лютого 2025 року. URL: <https://censor.net/ua/p3533552>

325 Краматорська міська рада. Фейсбук-сторінка, 10 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17s4ZMJ37A/>

326 Унаслідок авіаудару по Краматорську загинув «учитель року», засновник ініціативи Run Day Євген Миргородський / ZMINA, 11 Лютого 2025 року. URL: <https://surl.li/ugdxyf>; «Був, як другий батько». У Краматорську поховали вчителя Євгена Миргородського, який загинув внаслідок обстрілу 9 лютого / Суспільне Донбас, 13 Лютого 2025 року. URL: <https://surl.li/uqljyr>

парках, до яких долучалися як досвідчені спортсмени, так і початківці. Його діяльність була спрямована на розвиток масового спорту, залучення громади до фізичної активності й формування здорового способу життя.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Благодійний фонд Happy Paw

12 лютого 2025 року в Київській області (точне місце не розголошується) у результаті російського удару було знищено партнерський склад, на якому благодійний фонд **Happy Paw** зберігав гуманітарний корм для тварин із притулків³²⁷. За інформацією фонду, внаслідок атаки було повністю втрачено весь запас корму, а також знищено інші харчові товари, що зберігалися на складі³²⁸. Люди не постраждали, оскільки обстріл відбувся вночі, коли працівників на території складу не було. У Happy Paw зазначили, що знищення складу суттєво вплинуло на їхню діяльність: тисячі тварин у притулках опинилися під загрозою залишитися без їжі. Для фонду та його партнерів це створило додатковий логістичний виклик, подолання якого потребувало значних фінансових і людських ресурсів. Після інциденту представники фонду звернулися до громадськості з проханням про фінансову підтримку для відновлення запасів гуманітарного корму та продовження допомоги тваринам.

Благодійний фонд Happy Paw надає допомогу безпритульним тваринам і тваринам, які перебувають у притулках, забезпечує їх харчуванням, ветеринарною допомогою та підтримує роботу притулків у різних регіонах України.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Благодійна організація UAnimals



■ Пошкоджене авто UAnimals.
Фото Facebook

13 лютого 2025 року російський FPV-дрон влучив у автомобіль благодійної організації **UAnimals** під час здійснення евакуаційного рейсу з прифронтових територій. Це сталося поблизу **Покровська Донецької області**. Волонтери не постраждали, оскільки команда в цей момент вийшла з машини, щоб забрати тварин.

За інформацією організації, дрон уразив новий евакуаційний мікроавтобус, який здійснював перший рейс³²⁹. Унаслідок вибуху було пошкоджено його передню частину: кабінку, лобове скло та колесо. Крім того, було пошкоджено ще один автомобіль фонду: вибито кілька вікон і деформувало двері. Обидва транспортні засоби мали чіткі маркування з усіх боків, включно з дахом, із зазначенням, що вони використовуються для евакуації тварин. Попри те, що команда UAnimals й раніше працювала в умовах підвищеної небезпеки, прицільну атаку вона пережила вперше. Влучання сталося під час

завершального етапу евакуаційної місії — коли волонтери забирали тварин за останньою із запланованих адрес. Представники UAnimals помітили FPV-дрон, що летів у бік автомобіля, та встигли сховатися під найближчим парканом. Після цього волонтери перевантажили більшість

327 «Тисячі тварин залишаться без їжі». Внаслідок атаки РФ по Київщині знищено склад з гуманітарним кормом для притулків / NV, 12 лютого 2025 року. URL: <https://nv.ua/ukr/socium/ataka-na-kijiv-12-lyutogo-znishcheno-sklad-z-kormom-dlya-bezpritulnih-tvarin-50489470.html>

328 Happy Paw. Фейсбук-сторінка, 12 лютого 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1CEDpmKv1E/>

329 Олександр Тодорчук. Фейсбук-сторінка, 13 лютого 2025 року. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=9659967117355100&id=100000257229167

тварин у придатний до руху транспортний засіб і залишили місце влучання. За кілька годин команда повернулася на місце у супроводі військових та евакуювала тварин, які залишалися на подвір'ї. Усі тварини були успішно вивезені в безпечніші регіони.

Благодійна організація «Благодійний фонд UAnimals» розпочала діяльність у 2016 році з ініціативи Олександра Тодорчука «Цирк без тварин». Надалі UAnimals розширила напрямки роботи, зосередившись на протидії жорстокому поводженню з тваринами й законодавчих ініціативах у сфері захисту тварин. Організація забезпечує гуманітарну підтримку притулків, реалізує програми стерилізації та здійснює евакуацію домашніх, диких і свійських тварин із прифронтових і небезпечних територій. З початку повномасштабного вторгнення команда евакуювала з прифронтових територій понад п'ять тисяч тварин.

#вбивства_цивільних

Тетяна Кулик



■ Журналістка Тетяна Кулик.
Фото «Укрінформ»

У ніч на **26 лютого 2025 року** внаслідок російської атаки загинула журналістка **Тетяни Кулик** та її чоловік, хірург Павло Іванчов. Ворожий безпілотник влучив у приватний будинок у **селі Крюківщина Київської області**, де мешкало подружжя³³⁰. Цю інформацію в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA підтвердили колишні колеги медійниці, які разом з нею працювали на Суспільному, Максим Кошелев³³¹ та Анна Іваницька³³².

За інформацією Державної служби з надзвичайних ситуацій, удар БпЛА спричинив пожежу, яку вдалось ліквідувати о 01:54. У цей час на місці виявили тіло загиблої людини. За результатами пошукових робіт, які тривали до 10:35 ранку, представники ДСНС знайшли друге тіло³³³.

Тетяна Кулик була журналісткою інформаційного агентства «Укрінформ», авторкою і ведучою проєкту «Нація непереможних», а також виконувала обов'язки головної редакторки Головної редакції мультимедійного контенту. Раніше вона обіймала посаду головної редакторки редакції суспільно-публіцистичних програм і ведучої «Центрального каналу» (КДТРК), працювала у Всесвітній службі радіомовлення України та була телеведучою Суспільного мовлення. Була членкинею Національної спілки журналістів України.

#знищення_чи_пошкодження_майна

ГО «Фельдман ЕкоПарк»

У ніч на **3 березня 2025 року** поблизу села **Лісне Харківської області** внаслідок атаки російських ударних БпЛА типу «Шахед» постраждала громадська організація **«Фельдман ЕкоПарк»**. У результаті влучання було зруйновано частину вольєрів, загинули тварини.

Співробітниця ГО «Фельдман ЕкоПарк» Інга Талалай розповіла в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA, що тієї ночі зафіксували три влучання безпілотників. Один із дронів упав за межами території екопарку, другий — у нежитлову будівлю й не здетонував. Третє влучання спричинило руйнування

330 Через російську атаку дронів на Київщині загинула наша колега, журналістка Укрінформу Тетяна Кулик / Укрінформ, 26 лютого 2025 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3964633-cherz-rosijsku-ataku-droniv-na-kiivsini-zaginula-nasa-kolega-zurnalistka-ukrinformu-tetana-kulik.html>

331 Інтерв'ю з Максимом Кошелевим, проведене Центром прав людини ZMINA 6 травня 2025 року.

332 Інтерв'ю з Анною Іваницькою, проведене Центром прав людини ZMINA 6 травня 2025 року.

333 ДСНС Київщини. Телеграм-канал, 26 лютого 2025 року. URL: https://t.me/dsns_kyiv_region/12594

контактного дворику, де утримувалися кози. Внаслідок цього загинули дві тварини. Зруйнований дворик використовувався для екскурсій — під час відвідувань діти могли погодувати тварин. На момент нічної атаки на території екопарку перебували тільки охоронці, які під час обстрілу знаходились в укритті. Вони не постраждали. Пошкоджені вольєри відновлено коштом власника екопарку. За процесуального керівництва Дергачівської окружної прокуратури Харківської області було розпочато досудове розслідування за фактом вчинення воєнного злочину.



ГО «Фельдман ЕкоПарк» заснована у 2011 році як соціально-гуманітарний мультикомплекс, що реалізовував благодійні проєкти у сферах екологічного та зоозахисту. На території ландшафтного парку в Дергачівському районі Харківської області функціонували зоопарк, гурток юних натуралістів та Центр реабілітації рукокрилих (кажанів).

■
Загиблі тварини в Екопарку у Харкові.
Фото: Фельдман Екопарк

#поранення_цивільних

Микола Обельчак

Ввечері **7 березня 2025 року** під час ракетного обстрілу **Добропілля Донецької області** був важко поранений співробітник гуманітарної місії **«Проліска» Микола Обельчак**. Про це повідомив голова місії Євген Каплін.

На момент першого ракетного удару Обельчак перебував у знайомого. Після обстрілу він вийшов допомагати постраждалим сусідам. Приблизно за 10 хвилин російські війська завдали повторного удару по тому ж місцю, застосувавши касетні боеприпаси з вражаючими осколковими елементами, спрямовані по людях, які надавали допомогу пораненим. Унаслідок другого удару Микола Обельчак отримав тяжкі поранення. Його госпіталізували до Дніпропетровської обласної клінічної лікарні імені Мечникова у вкрай тяжкому стані. Постраждалий переніс три операції, втратив близько чотирьох літрів крові, лікарі були змушені видалити одну нирку. Легені зазнали численних ушкоджень, а під час останньої операції з хребта було вилучено уламок. Загалом унаслідок удару по Добропіллю загинули щонайменше 11 людей.

Гуманітарна місія «Проліска» була заснована в 2014 році для надання комплексної допомоги мирному населенню, яке постраждало від збройного конфлікту в Україні. До початку повномасштабного вторгнення організація працювала переважно в Донецькій та Луганській областях, надаючи гуманітарну, психологічну й соціальну допомогу, а також транспортну підтримку мешканцям прифронтових та «ізольованих» населених пунктів з обмеженим доступом до адміністративних послуг та соціальних сервісів. Після 24 лютого 2022 року «Проліска» розширила діяльність — через мережу регіональних офісів організація надає допомогу постраждалим, внутрішньо переміщеним особам і репатріантам у низці областей України.

#вбивства_громадських_активістів_через_їхню_діяльність

Дем'ян Ганула



■ Активіст Дем'ян Ганула. Фото: Facebook

14 березня 2025 року в центрі **Одеси** вбили громадського активіста **Дем'яна Ганула**. У чоловіка двічі вистрілили з вогнепальної зброї, внаслідок отриманих поранень він загинув³³⁴. Того ж дня у мережі поширили відео з камер спостереження, на якому зафіксовано момент нападу: чоловік наближається до пораненого чоловіка на тротуарі, здійснює постріли та залишає місце події³³⁵.

За словами друга Дем'яна Ганула, громадського активіста Владислава Балінського, 8 березня, напередодні вбивства, Дем'ян повідомляв, що запідозрив стеження за собою. Балінський також пов'язував це з попередніми погрозами на адресу Ганула³³⁶.

Ввечері 14 березня голова МВС Ігор Клименко повідомив³³⁷ про затримання підозрюваного — 46-річного військовослужбовця Сергія Шалаєва, який менш ніж місяць тому самовільно залишив частину й перебував у розшуку³³⁸. Правоохоронці припустили, що підозрюваний міг бути виконавцем, а у справі були замовники. 16 березня 2025 року Київський районний суд Одеси обрав підозрюваному запобіжний захід — тримання під вартою без права внесення застави³³⁹. Йому інкримінували умисне вбивство, вчинене на замовлення, та незаконне поводження зі зброєю³⁴⁰, що має санкцією довічне позбавлення волі з конфіскацією майна.

12 вересня слідство було завершено, обвинувальний акт відносно фігуранта скеровано до суду. 1 жовтня відбулось перше засідання у справі в Приморському районному суді Одеси³⁴¹. 16 березня 2026 року Сергію Шалаєву було вчергове продовжено запобіжний захід — тримання під вартою на 60 днів³⁴². Станом на квітень 2026 року судовий розгляд триває.

У жовтні 2025 року СБУ викрила й затримала британського інструктора Росса Девіда Катмора, який відвідував Україну з метою надання допомоги в навчанні військовослужбовців Збройних Сил України³⁴³. У самій Службі безпеки імені затриманого не розголошували. Проте його повідомили видання «Українська правда»³⁴⁴ та «РБК-Україна»³⁴⁵ з посиланням на власні джерела у СБУ. За

334 У центрі Одеси вбили активіста Дем'яна Ганула: що відомо / Суспільне Одеса, 14 березня 2025 року. URL: <https://suspiilne.media/odesa/970387-v-odesi-vbili-gromadskogo-diana-demana-ganula-policia-pracue-na-misci-strilaniini/>

335 Думская. Одесса. Война в Украине. Телеграм-канал, 14 березня 2025 року. URL: <https://t.me/OdessaDumskayaNet/92408>

336 «Є особи, зацікавлені, щоб замовників ніколи не знайшли». Що відомо про вбивство активіста з Одеси Дем'яна Ганула / Суспільне Новини, 17 березня 2025 року. URL: <https://suspiilne.media/972527-e-osobi-zacikavleni-sob-zamovnikiv-nikoli-ne-znajsl-so-vidomo-pro-vbivstvo-aktivista-z-odesi-demana-ganula/>

337 Ігор Клименко | МВС. Телеграм-канал, 14 березня 2025 року. URL: https://t.me/Klymenko_MVS/1335

338 Поліцейські затримали підозрюваного у вбивстві Дем'яна Ганула в Одесі. Поліція Одещини, YouTube-канал, 14 березня 2025 року. URL: https://youtu.be/gZuKgd3bspo?si=dl7Qa6rqRJsZO_CO

339 «Є особи, зацікавлені, щоб замовників ніколи не знайшли». Що відомо про вбивство активіста з Одеси Дем'яна Ганула / Суспільне новини, 17 березня 2025 року: <https://suspiilne.media/972527-e-osobi-zacikavleni-sob-zamovnikiv-nikoli-ne-znajsl-so-vidomo-pro-vbivstvo-aktivista-z-odesi-demana-ganula/>

340 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 1 ст. 263 — незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

341 Вбивство одеського активіста Дем'яна Ганула: засідання будуть закритими / Медійна ініціатива за права людини, 2 жовтня 2025 року. URL: <https://mipl.org.ua/vbivstvo-odeskogo-aktivista-demyana-ganula-zasidannya-budut-zakrytymy/>

342 Ухвала від 16 березня 2026 року у справі № 522/20666/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134928671>

343 Служба безпеки України. Телеграм-канал, 29 жовтня 2025 року. URL: <https://t.me/SBUkr/16167>

344 Приїхав як інструктор для ЗСУ — СБУ викрила британця, якого завербували росіяни / Українська правда, 2 грудня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/12/02/8009914/>

345 СБУ викрила британського інструктора, який шпигував в Україні на замовлення РФ, — джерела / РБК-Україна, 2 грудня 2025 року. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/sbu-vikrila-britanskogo-instruktora-kiy-shpiguvav-1764665898.html>

даними слідства, Катмор вів розвідувально-диверсійну діяльність в Україні на замовлення Росії. Іноземний інструктор передав убивці вогнепальну зброю та боєприпаси, які він отримав від росіян.

Раніше Дем'ян Ганул неодноразово заявляв про тиск, погрози і напади. Зокрема, влітку 2024 року на російських інформаційних ресурсах розповсюдили персональні дані Ганула та його близьких, а також оголосили винагороду за напад на нього. Тоді активіст скерував заяви на ім'я начальника СБУ й начальника ГУ поліції в Одеській області з проханням про захист³⁴⁶. У серпні він написав³⁴⁷, що кіберполіція проводить розслідування за фактом погрози вбивством³⁴⁸. У жовтні того ж року правоохоронці затримали організатора замовного вбивства громадянина України. Під час спільної спецоперації СБУ та Нацполіція встановили, що Дем'ян Ганул також був ціллю серії замовних вбивств. За словами очільника Нацполіції Івана Виговського, ці злочини могли готуватися на замовлення спецслужб РФ. Після затримання організатора, охорону з Ганула зняли, і, за свідченням поліції, він більше не звертався задля її поновлення³⁴⁹.

Також на Ганула вчинялися напади і раніше. Зокрема, у 2020 році після акції протесту, спрямованої проти знесення забудови на пляжі в місті Південне Одеської області, автомобіль Дем'яна Ганула обстріляли з пневматичної зброї³⁵⁰. Того ж року невідомі двічі здійснювали підпали його автомобілів³⁵¹.

Дем'ян Ганул був учасником Революції Гідності та подій 2 травня 2014 року в Одесі. У 2014—2016 роках він керував силовим блоком Правого сектору в Одесі. Публічно виступав за дотримання законодавства про мову та декомунізацію, брав участь у демонтажі пам'ятників комуністичного режиму. Активіст також виступав проти забудови одеських пляжів та історичного центру міста, яку пов'язував із корупційними схемами. Під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації займався волонтерською діяльністю на підтримку українського війська та ветеранів. Активіст публічно критикував міського голову Одеси Геннадія Труханова, зокрема за висловлювання щодо окупації Криму. Дем'ян Ганул був заочно засуджений за кількома статтями Кримінального кодексу Російської Федерації Басманним судом міста Москви³⁵².

#вбивства_цивільних

Олександр Івахненко



■ Волонтер Олександр Івахненко. Фото: МОСТ

19 березня 2025 року під час здійснення волонтерських робіт у результаті артилерійського обстрілу Херсона з боку Російської Федерації загинув волонтер Олександр Івахненко³⁵³.

У день загибелі Івахненко разом з іншими добровольцями усував наслідки попередніх російських атак. Зокрема, допомагав лагодити дах місцевої бібліотеки. Над районом перебував розвідувальний БпЛА, що, за словами волонтерів, зазвичай свідчить про високий

346 GANUL. Телеграм-канал, 23 червня 2024 року. URL: <https://t.me/Ganul2024/12169>

347 GANUL. Телеграм-канал, 9 серпня 2024 року. URL: <https://t.me/Ganul2024/12339>

348 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 1, ст. 129 — погроза вбивством.

349 Правоохоронці не виключають причетність російських спецслужб до вбивства одеського активіста Дем'яна Ганула / Слідство.Інфо, 14 березня 2025 року. URL: <https://www.slidstvo.info/news/publicna-strata-mayzhe-na-kamery-shcho-vidomo-pro-vbyvstvo-aktivista-dem-iana-hanula-v-odesi/>

350 Полиция ввела план «Перехват» после стрельбы в одесского активиста (обновлено, фото, видео) / Думська, 28 липня 2020 року. URL: <https://dumskaya.net/news/policiya-vvela-plan-perehvat-posle-strelby-v-od-121306/>

351 Ночью неизвестные подожгли машину одесского активиста Демьяна Ганула / Думська, 3 квітня 2020 року.

URL: <https://dumskaya.net/news/nochyu-neizvestnye-podozhgli-mashinu-odesskomu-a-112069/>

Розбитий битами автомобіль активіста Ганула спалили в Одесі: що відомо / 24 канал, 21 листопада 2020 року. URL: <https://surl.li/riiqqx>

352 Суд в Москве заочно арестовал одесского националиста Ганула / РБК, 9 квітня 2024 року. URL: <https://www.rbc.ru/rbcfreeews/661542d09a7947e3bf6d2696>

353 Внаслідок російського обстрілу Херсона загинув волонтер Олександр Івахненко / Суспільне Херсон, 19 березня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/kherson/974539-vnaslidok-rosijskogo-obstrilu-hersona-zagynuv-volonter-oleksandr-ivahnenko/>

ризик подальшого обстрілу. Перший артилерійський снаряд влучив у ріг будівлі, коли Олександр перебував на даху. Після цього він перестав виходити на зв'язок. За свідченнями очевидців, уламок безпілотної перебив артерію на шиї, що призвело до загибелі волонтера.

Як повідомила керівниця благодійного фонду «Відродження Херсонщини» Анастасія Уколова в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA, Івахненко тривалий час займався ліквідацією наслідків російських артилерійських обстрілів у складі волонтерських команд, зокрема розгрібав завали та зашивав вибиті вікна³⁵⁴. Також брав участь в евакуації тварин із небезпечних районів, зокрема поблизу селища Антонівка, де фіксувалися регулярні атаки дронами. У червні 2023 року Олександр Івахненко допомагав ліквідувати наслідки підриву Каховської ГЕС.

На початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації Івахненко виїхав із Херсона після того, як російські військові затримали та побили його під час розвезення гуманітарної допомоги. Після звільнення міста він повернувся й продовжив волонтерську діяльність³⁵⁵. Херсонська міська військова адміністрація спільно з Православною церквою України посмертно нагородили Олександра Івахненка медаллю «За жертвність і любов до України».

#знищення_чи_пошкодження_майна

ГО «Порятунок тварин Харків»



■ Після атаки. Фото надане ГО «Порятунок тварин Харків»

25 березня 2025 року в Новому Коротичі Харківської області внаслідок атаки російських ударних БПЛА було пошкоджено притулок для евакуйованих свійських тварин, який перебуває під опікою громадської організації «Порятунок тварин Харків»³⁵⁶. По території притулку вдарили два безпілотної типу «Герань-2»³⁵⁷. За процесуального керівництва Харківської окружної прокуратури Харківської області було розпочато досудове розслідування за фактом вчинення воєнного злочину³⁵⁸.

Як розповіла представниця ГО «Порятунок тварин Харків» Ярина Вінтонюк у інтерв'ю Центру прав людини ZMINA, внаслідок атаки люди й тварини не постраждали³⁵⁹. Однак зафіксовано значні пошкодження інфраструктури: вибиті та деформовані вікна, частково зруйнований дах кількох будівель притулку.

Громадська організація «Порятунок тварин Харків» була заснована у 2016 році з метою порятунку тварин із небезпечних ситуацій. Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році організація

354 Інтерв'ю з Анастасією Уколовою, проведене Центром прав людини ZMINA 16 липня 2025 року.

355 Роман Мрочко, керівник Херсонської міської військової адміністрації (2023 — 2025). Особистий телеграм-канал, 19 березня 2025 року. URL: https://t.me/roman_mrcho/15806

356 Порятунк тварин Харків / Animal rescue Kharkiv, Ukraine. Фейсбук-сторінка, 26 березня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/spt.kh/posts/pfbid02uNfRjRYgLL4J21PYUUpYmf5Lg4QE94rvhr5hczhzCdXzKbh1x5kvd1235riNrk94PL>; Олег Синегубов, начальник Харківської ОДА. Телеграм-канал, 27 березня 2025 року. URL: <https://t.me/synegubov/13562>

357 У Харківському районі уламок російського дрона влучив у притулок для свійських тварин, вивезених із зони бойових дій / Суспільне Харків, 26 березня 2025 року. URL: <https://susplne.media/kharkiv/979867-u-harkivskomu-raioni-ulamok-rosijskogo-drona-vluciv-u-pritulok-dla-svijskih-tvarin-vivezenih-iz-zoni-bojovih-dij/>

358 Харківська обласна прокуратура. Телеграм-канал, 26 березня 2025 року. URL: https://t.me/prokuratura_kharkiv/22063

359 Інтерв'ю з Яриною Вінтонюк, проведене Центром прав людини ZMINA 10 квітня 2025 року.

зосередила діяльність на евакуації тварин із зони бойових дій та їхньому прилаштуванню в родини. На сьогодні організація має власну ветеринарну клініку й притулок у Харківській області.

#поранення_цивільних

#знищення_чи_пошкодження_майна

Андрій Петухов



■ Волонтер Андрій Петухов. Фото Facebook

4 квітня 2025 року в Херсоні під час евакуаційної поїздки був поранений місцевий волонтер Андрій Петухов (позивний «Боксер»). У результаті влучання безпілотною волонтер отримав контузію, а його автомобіль повністю вигорів³⁶⁰. Інцидент стався у момент, коли Петухов разом із іншими волонтерами евакуювали чоловіка й собаку з будинку, який згорів у результаті обстрілу в районі Східний у Херсоні. Ворожий БпЛА поцілив у мотор евакуаційного автомобіля, внаслідок чого він не міг продовжувати рух. У зв'язку з цим людям із твариною довелося спочатку ховатися за деревами, а потім у відчиненому будинку, оскільки поряд з'явився другий дрон. Не знайшовши людей, він скинув вибухівку на авто. Учасників евакуації врятував інший волонтер — на ім'я Олександр (прізвище не розголошується). Він оперативно прибув на місце події та вивіз усіх у безпечніше місце.

19 липня 2025 року Андрій Петухов під час евакуації тіла цивільного, вбитого російськими військовими, зазнав поранення (контузії) внаслідок наїзду на міну³⁶¹. Це сталося в селі Велетенське Херсонської області³⁶².

Андрій Петухов — херсонський боксер, який став волонтером із перших днів повномасштабного вторгнення. Після підриву російськими військовими Каховської ГЕС у червні 2023 року він брав активну участь в евакуації людей із найбільш затоплених районів³⁶³. У 2025 році Андрій продовжував волонтерську діяльність у регіоні, займався евакуацією цивільних осіб і тварин із небезпечних районів, надавав підтримку силам оборони України.

#вбивства_цивільних

Олег Сальник

12 квітня 2025 року у Дніпровському районі **Херсона** російські війська вдарили дроном по автомобілю волонтерської команди благодійного фонду «Справжні», в результаті чого загинув **Олег Сальник**. Удар стався близько 16:00³⁶⁴.

360 «Не можу залишити людей». Інтерв'ю з волонтером Андрієм Петуховим про евакуацію під обстрілами на Херсонщині / Суспільне Херсон, 22 червня 2025 року. URL: <https://suspilne.media/kherson/1038853-ne-mozu-zalisiti-ludej-intervu-z-volonterom-andriem-petuhovim-pro-evakuaciju-pid-obstrilami-na-hersonsini/>

361 andry_boxer. Особиста інстаграм-сторінка, 19 липня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/reel/DMSzO8VoMBH/>

362 Вивозили тіло загиблого через атаку БпЛА. У Велетенському на Херсонщині волонтери підірвалися на російській міні / Суспільне Херсон, 19 липня 2025 року. URL: <https://suspilne.media/kherson/1070421-vivozili-tilo-zagiblogo-cerez-ataku-bpla-u-veletenskomu-na-hersonsini-volonteri-pidirvalis-na-rosijskij-mini/>

363 Вчинок року: як херсонський боксер врятував із затопленого району 93-річного дідуся та вивіз людей з окупованих Олешок / Суспільне Херсон, 31 грудня 2023 року. URL: <https://suspilne.media/kherson/643390-vcinok-roku-ak-hersonskij-bokser-vratuvav-iz-zatoplenogo-rajonu-93-ricnogo-didusa-ta-viviz-ludej-z-okupovanih-olesok/>

364 Херсонський волонтер опублікував відео з місця удару російського дрона по їхній автівці. ВІДЕО / Вгору, 13 квітня 2025 року. URL: <https://vgoru.org/novini/xersonskii-volonter-opublikuvav-video-z-miscia-udaru-rosiiskogo-drone-po-yixnij-avtivci-video>



■ Волонтер із БО БФ «Справжні»
Олег Сальник. Фото: Аліна Шемедюк/
Instagram

Голова фонду «Справжні» Аліна Шемедюк у коментарі виданню «Вгору» зазначила, що російські окупаційні ресурси намагались виправдати атаку тим, що волонтери нібито «займались мародерством». Цю тезу вони пояснили тим, що обстріляний автомобіль був «постійно завантажений речами». Шемедюк підкреслила, що фонд «Справжні» з першого дня повномасштабного вторгнення допомагає цивільним. Команда організації рятує людей, евакуює поранених, консервує зруйновані обстрілами будівлі та доставляє допомогу до віддалених районів. Фонд працює в тісній координації з міжнародними гуманітарними партнерами й завжди діє прозоро³⁶⁵.

Олег Сальник був волонтером фонду «Справжні»³⁶⁶, допомагав евакуювати людей із прифронтових територій, доставляв гуманітарну допомогу, ліквідовував наслідки російських обстрілів у місті. Раніше, у 2024 році він долучився Школи майстрів та майстринь волонтерської організації «БУР — Будуємо Україну разом»³⁶⁷. Разом з іншими волонтерами відновлював амбулаторію в Баштанській громаді.

#поранення_цивільних

Олег Дегусаров, Сергій Бойчук



■ Голова БФ «Справжні» Олег Дегусаров.
Фото: Instagram

12 квітня 2025 року внаслідок удару російських військ по автомобілю благодійного фонду «Справжні» у Дніпровському районі **Херсона** були поранені ще двоє членів екіпажу — голова фонду **Олег Дегусаров**³⁶⁸ й волонтер **Сергій Бойчук**³⁶⁹.

Олег Дегусаров разом з Аліною Шемедюк заснували Благодійну організацію «Благодійний фонд «Справжні»» у червні 2023 року. З початку повномасштабного вторгнення Олег займався розвезенням гуманітарної допомоги для маломобільних людей чи сімей із маленькими дітьми. Організовував гуманітарні місії до селищ деокупованої Херсонщини та евакуацію людей.

#знищення_чи_пошкодження_майна

ГО «Харківська правозахисна група» (ХПГ)

Унаслідок російського ракетного удару **по Сумах** вранці **13 квітня 2025 року** був зруйнований офіс Уповноваженої з прав людини в Сумській області Тетяни Мироненко в Конгрес-центрі Сумського

365 Російські військові спробували виправдати атаку по автівці у Херсоні, назвавши волонтерів мародерами / Вгору, 13 квітня 2025 року. URL: <https://surl.li/nhagjk>

366 Благодійна організація «Благодійний фонд «Справжні». Фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61560469615511#>

367 burburbuur. Інстаграм-сторінка волонтерської організації «БУР — Будуємо Україну разом», 13 квітня 2025 року. URL: https://www.instagram.com/p/DIZS9pyta_O/

368 У Херсоні 12 квітня внаслідок атаки російського дрона загинув волонтер фонду «Справжні» Олег Сальник. Про це повідомила очільниця фонду Аліна Шемедюк / Кавун Сіті, 13 квітня 2025 року. URL: <https://surl.li/hfgbbv>

369 Унаслідок російської дронавої атаки загинув волонтер БФ «Справжні» Олег Сальник (ОНОВЛЕНО) / МОСТ, 12 квітня 2025 року. URL: <https://most.ks.ua/news/url/unaslidok-rosijskoji-dronovoji-ataki-zaginuv-volonter-bf-spravzhni-oleg-salnik/>

державного університету, в якому **ГО «Харківська правозахисна група» (ХПГ)** облаштувала свій виїзний пункт консультування громадян³⁷⁰. Будівля розташована за адресою: вул. Покровська, буд. 9/1³⁷¹. Перший вибух пролунав о 10:15. Другий — двома хвилинами пізніше. Увечері 14 квітня стало відомо, що кількість загиблих зросла до 35 осіб. Було поранено 40 людей³⁷².



■ Офіс Уповноваженої з прав людини в Сумській області, зруйнований російським ракетним ударом. Фото: сайт ХПГ

В офісі, де працювала Харківська правозахисна група», були розбиті вікна, зруйновано дах, знищена вся техніка. У травні 2025 року ХПГ вдалося відновити роботу в новому приміщенні на вулиці Ковпака.

Харківська правозахисна група — правозахисна організація, що бере витoki з дисидентського руху 1970–80-х років. ХПГ відома з 1988-го року як правозахисна група харківського «Меморіалу»³⁷³. Організація працює на всій території України та захищає права людини й основні свободи. Її діяльність зосереджена на представництві постраждалих у національних судах і Європейському суді з прав людини, наданні правової допомоги, правозахисній журналістиці, аналітиці та просуванні системних змін у законодавстві.

#вбивства_цивільних

Геннадій Омельченко



■ Волонтер Геннадій Омельченко. Фото: Меморіал: вбиті росією

17 квітня 2025 року внаслідок артилерійського обстрілу **Нікополя Дніпропетровської області** отримав важкі поранення місцевий волонтер **Геннадій Омельченко**. Упродовж 10 днів лікарі боролися за його життя, але 27 квітня чоловік помер у лікарні від мінно-вибухової травми, уламкових поранень грудної клітки, перелому ребер, лопатки й плеча³⁷⁴.

Людмила Омельченко, дружина загиблого волонтера, розповіла в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA³⁷⁵, що на момент обстрілу Геннадій перебував у власному автомобілі та прямував додому, однак не доїхав одну зупинку.

Геннадій Омельченко став волонтером із перших днів повномасштабної війни. Чоловік долучився до гуманітарних місій, організованих Християнською церквою «Спасіння». Він розвозив допомогу для малорухомих та літніх людей у прифронтовому Нікополі Дніпропетровської області, а також — корм для тварин. Також співпрацював із місцевими волонтерами, зокрема Максимом Юхном³⁷⁶, допомагав забезпечувати потреби сил оборони України.

370 sumdu_ua. Інстаграм-сторінка, 13 квітня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/reel/DMXVJjrC3sT/>

371 Абсолютне зло / Вебсайт ГО «Харківська правозахисна група», 14 квітня 2025 року. URL: <https://khpq.org/1608814579>

372 У сумському центрі, який пошкодили росіяни, мала відбутися дитяча вистава. Ось який вигляд він має зараз (ФОТО) / Громадське, 14 квітня 2025 року. URL: <https://sur.li/iwkkud>; Удар по Сумах поранив працівників університету та завдав збитків на сотні мільйонів / 24 канал, 15 квітня 2025 року. URL: <https://24tv.ua/udar-po-sumah-13-kvitnya-2025-porani-pratsivniki-universitetu-n2800125>

373 Вебсайт ГО «Харківська правозахисна група». URL: <https://khpq.org/>

374 Їх убила росія. Фейсбук-сторінка, 7 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17s6cceQfN/>

375 Інтерв'ю з Людмилою Омельченко, проведене Центром прав людини ZMINA 11 серпня 2025 року.

376 max_uhno. Інстаграм-сторінка. URL: https://www.instagram.com/max_uhno/

#поранення_цивільних

#знищення_чи_пошкодження_майна

Євген Ткачов



■ Авто волонтера гуманітарної місії «Проліска» Євгена Ткачова. Фото Facebook

20 квітня 2025 року під час евакуації цивільних мешканців села Зоря поблизу Костянтинівки **Донецької області** в результаті прицільної атаки російських FPV-дронів був пошкоджений автомобіль волонтера гуманітарної місії «Проліска» **Євгена Ткачова**. Цивільна жінка, яка знаходилась в авто, отримала поранення, ще один чоловік був доставлений до лікарні у стані гострої стресової реакції³⁷⁷. Інцидент стався, попри оголошене Російською Федерацією так зване «великоднє перемир'я», яке мало діяти з вечора 19 квітня до опівночі 21 квітня 2025 року та передбачало припинення бойових дій.

Волонтер вивозив із прифронтового села літніх людей, а за його автомобілем рухалися ще дві цивільні автівки з сім'ями. При цьому усі автомобілі були позначені білими стрічками як цивільний транспорт. За 50 метрів до виїзду на Донецьку трасу Ткачов побачив ворожий БПЛА, увімкнув аварійну сигналізацію, вийшов із машини та жестами намагався показати, що він цивільний. Попри це, FPV-дрон вдарив поблизу автомобіля. Після цього волонтер подав сигнал двом автівкам позаду, щоб вони проїжджали вперед, оскільки його авто вже не заводилось. Сам Ткачов разом із двома евакуйованими цивільними, які знаходились в його авто, переховувались у кущах. Невдовзі російські військові завдали другого удару FPV-дроном, що вибухнув за кілька метрів від людей. Згодом третій БПЛА знищив машину волонтера.

Ткачов телефонував до поліції по допомогу, але ніхто не приїхав. Постраждалих врятував капелан Олександр Решетник, із яким Євген Ткачов перебував у російському полоні у Слов'янську у 2014 році.

Гуманітарна місія «Проліска» була заснована в 2014 році для надання комплексної допомоги мирному населенню, яке постраждало від збройного конфлікту в Україні. До початку повномасштабного вторгнення організація працювала переважно в Донецькій та Луганській областях, надаючи гуманітарну, психологічну й соціальну допомогу, а також транспортну підтримку мешканцям прифронтових та «ізолюваних» населених пунктів з обмеженим доступом до адміністративних послуг та соціальних сервісів. Після 24 лютого 2022 року «Проліска» розширила діяльність — через мережу регіональних офісів організація надає допомогу постраждалим, внутрішньо переміщеним особам і репатріантам у низці областей України.

Євген Ткачов — керівник офісу гуманітарної місії «Проліска». З початку збройної агресії Російської Федерації у 2014 році займається гуманітарною допомогою та евакуацією цивільного населення з прифронтових територій. Ще у 2014—2015 роках Ткачов неодноразово здійснював поїздки до зони активних бойових дій, зокрема до Слов'янська та Дебальцевого, доставляв гуманітарну допомогу та займався евакуацією маломобільних осіб. Під час цих поїздок його двічі затримували представники окупаційних сил.

Також Ткачов був засновником хоспісу в Часовому Яру, де до початку повномасштабного вторгнення перебували літні люди, які потребували постійного догляду. У 2022 році волонтер організував евакуацію підопічних закладу до безпечніших регіонів України.

377 «Великоднє перемир'я»: росіяни вдарили трьома дронами по волонтеру на Донеччині / Українська Правда, 20 квітня 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/04/20/7508372/>

#вбивства_цивільних

Софія Козлова



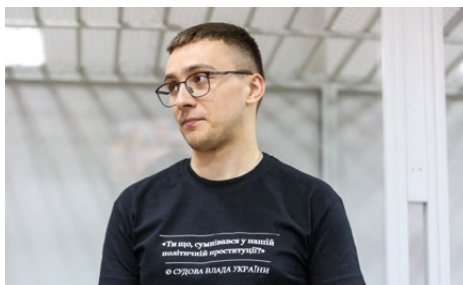
■ Волонтерка Софія Козлова.
Фото: Меморіал: вбиті росією

24 квітня 2025 року під час масованого російського обстрілу **Києва** загинула волонтерка **Софія Козлова**³⁷⁸. Разом із нею загинув її старший брат Нікіта. За даними Повітряних сил, у ніч на 24 квітня Росія здійснила масовану атаку по території України із застосуванням ракет різних типів, зокрема балістичних, а також ударних безпілотної. У результаті загинули щонайменше 12 осіб, ще близько 90 людей отримали поранення.

Софія Козлова займалася волонтерською діяльністю та допомагала Силам оборони України. Після її смерті слова подяки та шани дівчині висловили військовослужбовці 73-го Морського центру спеціальних операцій імені кошового отамана Антіна Головатого та Служби зовнішньої розвідки України. На момент загибелі Софії було 19 років.

#поранення_громадських_активістів_через_їхню_діяльність

Сергій Стерненко



■ Волонтер Сергій Стерненко.
Фото: Радіо Свобода



■ Замах на Сергія Стерненка 1 травня 2025 року. Фото: «Українська правда» / джерела видання в правоохоронних органах

1 травня 2025 року в Києві було здійснено замах на громадського діяча й волонтера **Сергія Стерненка**. Внаслідок нападу він отримав вогнепальне поранення — куля пройшла навиліт. Потерпілого прооперували, загрози його життю не було.

Особу нападниці встановили. Нею виявилась Людмила Чемерська, яка народилась в Одеській області, але була зареєстрована й проживала в Києві. Їй інкримінували державну зраду, вчинену в умовах воєнного стану та закінчений замах на вбивство з корисливих мотивів, вчинений на замовлення, за попередньою змовою групою осіб³⁷⁹. Серед ймовірних мотивів³⁸⁰ голова СБУ Василь Малюк³⁸¹ назвав громадську діяльність активіста, його участь у подіях 2 травня 2014 року в Одесі й системну допомогу Збройним силам України. За словами Малюка, це вже четверта спроба замаху на Стерненка. Після замаху в травні 2025 року СБУ посилила заходи особистої безпеки активіста й надала фахову охорону.

Як повідомила Служба безпеки України, наприкінці 2024 року підозрювану у скоєнні замаху на Стерненка дистанційно завербували представники російських спецслужб, коли вона шукала «швидкий заробіток» в

378 Їх убила росія. Фейсбук-сторінка, 25 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1EtX8LyQMB/>

379 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 2 ст. 111 — державна зрада, вчинена в умовах воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>; Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 2 ст. 15 — закінчений замах на кримінальне правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>; Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, ч. 3 ст. 27 та ч. 2 ст. 115 — злочин, скоєний організованою групою та замах на умисне вбивство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

380 Голова СБУ пояснив, чому росіяни вчинили замах саме на Стерненка / Укрінформ, 23 червня 2025 року. URL: <https://surl.li/fignej>; Російські спецслужби готували замах на волонтера Сергія Стерненка, тому СБУ посилила охорону — Малюк / ZMINA, 23 червня 2025 року. URL: <https://surl.li/rdkens>

381 Василь Малюк, голова Голова Служби безпеки України (2023—2026).



■ Сергій Стерненко у лікарні після замаху.
Фото: Facebook

інтернеті. За даними слідства, спочатку жінка виконувала завдання зі спостереження за визначеними автівками, фотографувала їх і передавала інформацію куратору. Згодом вона отримала нові інструкції, зокрема щодо виготовлення саморобного вибухового пристрою.

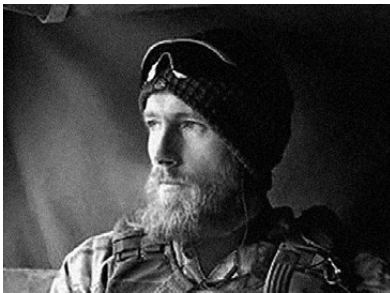
Із середини квітня 2025 року фігурантка почала стежити за Сергієм Стерненком, оселившись в житловому комплексі, де він мешкав. Пізніше вона отримала координати сховища, де зберігалась вогнепальна зброя — пістолет моделі ПМ та набої до нього. За інформацією слідства, вранці 1 травня 2025 року куратор дав їй пряму вказівку здійснити вбивство активіста поблизу його помешкання.

3 квітня 2026 року СБУ повідомила про завершення досудового розслідування³⁸². Обвинувальний акт щодо ймовірної нападниці був переданий до суду. Їй загрожує до 15 років позбавлення волі.

Сергій Стерненко — громадський діяч, блогер, волонтер. Засновник благодійного фонду «Спільнота Стерненка», який спеціалізується на забезпеченні Сил оборони України FPV-дронами та обладнанням для протидії ворожим безпілотникам. Засновник і активний учасник «Народної люстрації», колишній член Проводу й очільник одеського обласного осередку «Правого Сектору» (2014—2017). Автор та ведучий ютуб-каналу STERNENKO³⁸³.

#вбивства_цивільних

Кріс Гарретт, Ніколас Парсонс



■ Британський волонтер Кріс Гарретт.
Фото Facebook



■ Австралійський волонтер Ніколас Парсонс. Фото Facebook

6 травня 2025 року поблизу Ізюма Харківської області під час робіт із розмінування житлового будинку загинули британський волонтер **Кріс Гарретт** (позивний Swampy)³⁸⁴ та волонтер із Австралії **Ніколас Парсонс**, ще один член команди зазнав тяжких поранень.

Кріс Гарретт був фахівцем із розмінування та співзасновником громадської організації Prevail Together («Переборемо разом»), яка спеціалізується на гуманітарному розмінуванні та наданні медичної допомоги. На початку кар'єри служив у британській армії. З 2014 року він неодноразово працював в Україні як волонтер, а після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році брав участь у розмінуванні деокупованих територій, зокрема Бучі, Ірпеня та аеропорту «Гостомель». Ніколас Парсонс служив в австралійській армії, мав позивний «Desmond». Згодом приєднався до міжнародної команди Prevail Together й також працював над розмінуванням деокупованих територій в Україні.

382 Служба безпеки України. Телеграм-канал, 3 квітня 2026 року. URL: <https://t.me/SBUkr/17249>

383 STERNENKO. YouTube-канал. URL: <https://www.youtube.com/@STERNENKO>

384 Через підрип під Ізюмом помер британський волонтер і ветеран Кріс Гаррет / Суспільне, 9 травня 2025 року. URL: <https://suspiilne.media/kharkiv/1014459-cerez-pidriv-pid-izumom-pomer-britanskij-volonter-i-veteran-kris-garret/>

#вбивства_цивільних

Тетяна Кобрина, Павло Кобрин



■ Зооволонтерка Тетяна Кобрина. Фото Facebook

7 травня 2025 року внаслідок атаки російських БПЛА на **Київ** у власному помешканні загинула родина зооволонтерів — **Тетяна Кобрина** та її син **Павло Кобрин**³⁸⁵.

Тетяна Кобрина багато років працювала провідною інженеркою на авіабудівному заводі «Антонов», водночас займалася зооволонтерською діяльністю³⁸⁶. Вона власним коштом лікувала та годувала безпритульних тварин, зокрема котів. Під її постійною опікою перебували щонайменше десять тварин, які мешкали разом із нею. Її син Павло, який із дитинства мав ваду серця та інвалідність руки, працював дистанційно й допомагав матері у догляді за врятованими тваринами. Загибель родини стала наслідком чергової атаки Російської Федерації на цивільне населення.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Олена Вошун



■ Знищений будинок зооволонтерки Олени Вошун. Фото: Instagram

12 травня 2025 року в **Нікополі Дніпропетровської області** внаслідок російської атаки згорів житловий будинок зооволонтерки **Олени Вошун**³⁸⁷. Олена Вошун — засновниця та керівниця притулку для тварин «Шанс на життя» в Нікополі³⁸⁸, де під її опікою перебувають близько 350 собак і кілька десятків котів³⁸⁹.

Волонтерка займається лікуванням тварин, зокрема поранених через російські обстріли, організовує безкоштовну стерилізацію та прилаштовує тварин у родини. Ця діяльність здійснюється в умовах постійних обстрілів міста. У 2025 році Олена Вошун отримала всеукраїнську зоозахисну премію від організації UAnimals.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Притулок для тварин «Кіт Бегемот»

14 травня 2025 року внаслідок російського обстрілу зазнав пошкоджень притулок для тварин **«Кіт Бегемот» у Херсоні**³⁹⁰. Частина тварин загинула, ще частина — поранені, велика кількість — розбіглася, оскільки в приміщенні зруйновані стіни³⁹¹.

385 Їх УБИЛА росія. Фейсбук-сторінка, 7 травня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/russiakills.in.ua/posts/688970403882165>

386 Наталія Бабяк. Особиста фейсбук-сторінка, 11 травня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1440309410672394&id=100040800473681

387 nikopolnews. Інстаграм-сторінка, 13 травня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DJITuy8KJb4/>

388 Ludmilla Kapatoura. Особиста фейсбук-сторінка, 13 травня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/ludmilla.kapatoura/posts/1037820765111777>

389 «Щастя — бачити собак вдома, а не під обстрілами»: зооволонтерка у Нікополі опікується 300 собаками. СУСПІЛЬНЕ | ЛЮДИ / Суспільне, 4 січня 2025 року. URL: <https://surl.li/qeyvwq>

390 Кот Бегемот, група допомоги бездомним кошкам. Фейсбук-сторінка, 15 травня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/v/14Tgjx48fJa/>

391 Російські війська обстріляли притулок «Кіт Бегемот» у Херсоні, є загиблі та поранені тварини / ZMINA, 15 травня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/rosijski-vijska-obstrilyali-prytulok-kit-begemot-u-hersoni-ye-zagybli-ta-poraneni-tvaryny/>



■ Притулок для тварин «Кіт Бегемот» у Херсоні після російського обстрілу. Фото організації

На той момент у Херсоні не було ветеринарних клінік, спроможних надати допомогу тваринам із такими пораненнями, тому травмованих тварин довелося евакуювати на лікування до Одеси, де вони перебували під опікою громадської організації «Енімал СОС Одеса».

Уповноважена представниця громадської організації «Кіт Бегемот» (ім'я не розголошується), повідомила Центру прав людини ZMINA, що пошкоджене приміщення застосовували для «перетримки», на момент атаки там перебували близько 40 тварин.

У тому ж будинку, в який сталося пряме влучання, також проживає волонтерка організації (ім'я не розголошується)³⁹², яка доглядає за тваринами. Під час обстрілу вона перебувала вдома та врятувалася, сховавшись у ванній кімнаті. Загалом у будинку були пошкоджені батареї та електропроводка, що призвело до відключення опалення і світла. За словами представників

організації, приміщення було «дуже умовно придатне для використання». Проте там залишились жити волонтерка і два десятки тварин, серед них — чотири великих собаки. Звідти забрали травмованих і маленьких тварин, але решту не було куди подіти.

28 травня будинок знов постраждав від російської атаки, під час обстрілу був остаточно зруйнований дах. Будівля розташована в так званій «червоній зоні» в центральній частині Херсона, де регулярно відбуваються ворожі обстріли. У зв'язку з такою безпековою ситуацією, ремонт приміщення в 2025 році не був можливим.

Притулок для котів «Кіт Бегемот» працює з 2015 року. Організація опікується бездомними тваринами, займається лікуванням і стерилізацією коштом благодійних внесків, а також шукає тваринам нові родини. Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації кількість підопічних притулку зросла, оскільки мешканці Херсона часто залишали домашніх тварин під час евакуації. У 2025 році під опікою притулку перебувало близько 300 котів³⁹³.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Святослав Шеремет



У ніч на **17 травня 2025 року** внаслідок комбінованої російської атаки на **Київ** вибуховою хвилею було пошкоджено житло правозахисника **Святослава Шеремета**³⁹⁴.

У квартирі активіста пошкоджено всі віконні конструкції в чотирьох приміщеннях — спальні, вітальні та еркері, а також двох балконах. Частину віконних рам вибуховою хвилею вирвало разом із кріпленнями, вікна залишилися висіти на фурнітурі. За словами Шеремета, вибух стався безпосередньо поблизу будинку; серед мешканців були поранені. Також зафіксовано пошкодження будинкових комунікацій. Сам Святослав Шеремет, його партнер та собака фізично не постраждали, однак отримали сильний психологічний шок.

■ Пошкоджене житло правозахисника. Фото надане власником

392 Інтерв'ю з представницею ГО «Кіт Бегемот» (ім'я не розголошується, № 14.05.25), проведене Центром прав людини ZMINA 16 липня 2025 року.

393 Під опікою 300 котів. У херсонському притулку рятують тварин, яких покинули господарі / Суспільне Херсон, 13 лютого 2025 року. URL: <https://suspihne.media/kherson/947803-pid-opikou-300-kotiv-u-hersonskomu-pritulku-ratuut-tvarin-akh-pokinuli-gospodari/>

394 Святослав Шеремет. Особиста фейсбук-сторінка, 17 червень 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/185DjSXFk-J/>

Святослав Шеремет — координатор з політики та законодавства Національного ЛГБТІК-консорціуму #LGBTI_PRO, голова правозахисної організації «Гей-форум України», консультант громадської організації «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ». Раніше обіймав посади члена керівної ради Eurasian Coalition on Male Health (ECOM), консультанта UNDP Ukraine (ПРООН в Україні) й секретаря Коаліції з протидії дискримінації в Україні.

#вбивства_цивільних

Максим Старостін



■ Волонтер Максим Старостін.
Фото: Білогірська селищна рада

3 червня 2025 року внаслідок російського обстрілу **Краматорська Донецької області** під час виконання завдання на користь ЗСУ загинув волонтер і студент **Максим Старостін**. У цей день він виїхав на лінію фронту з ремонтною місією, щоб полагодити електронне обладнання на передовій.

Максим Старостін був учасником Добровольчого Українського Корпусу. Навчався у Київському політехнічному інституті імені Ігоря Сікорського. Допомігав Збройним силам України, зокрема долучався до виробництва, ремонту та випробування БПЛА та іншої техніки.

Окрім допомоги ЗСУ, Старостін займався волонтерською діяльністю й в інших сферах. Зокрема, був тренером підлітково-спортивного клубу «Кузня» при костелі в Білогір'ї Хмельницької області.

#вбивства_цивільних

Владислав Горай



■ Волонтер Владислав Горай.
Фото: Одеська Національна Опера

8 червня 2025 року під час волонтерської місії на північно-східному кордоні України в **Сумській області** загинув соліст Одеського національного академічного театру опери і балету, заслужений артист України **Владислав Горай**³⁹⁵.

Владислав Горай із 1993 року працював в оперній трупі Одеського національного академічного театру опери і балету. У 2000—2003 роках виступав у Державному театрі опери і балету в Констанці (Румунія), у 2003—2004 роках — на оперних сценах Іспанії, зокрема в мадридському Театрі Монументаль. Гастролював у США, Канаді, Італії та Макао в межах проєкту «Три тенори зі Святої Землі», виступав у Альберт-голі у Великій Британії. У 2013 році Владиславу Горай було присвоєно звання заслуженого артиста України. Після початку повномасштабного вторгнення він долучився до волонтерської діяльності. Зокрема, їздив на фронт передавати авто для потреб українських військових.

395 Одеська Національна Опера / Odesa National Opera. Фейсбук-сторінка, 9 червня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1674327679923987>; Олександр Ситайло. Фейсбук-сторінка, 9 червня 2025 року: <https://www.facebook.com/oleksandr.sitajlo.13107/posts/pfbid02PmNzgJvgM3ypAGfG5GvLH6dct9ZEDzMA78koFQfckwvynGDK7rWswEzsFptmRLvQLI>

#знищення_чи_пошкодження_майна

ГО «BELUGA UA»



■ Знищений гуманітарний хаб ГО «BELUGA UA». Фото: Instagram

14 червня 2025 року внаслідок російської атаки по **Запоріжжю** був знищений гуманітарний хаб громадської організації **BELUGA UA**, яка з перших днів повномасштабного вторгнення надає допомогу цивільному населенню³⁹⁶. В результаті удару ворожих військ у приміщенні виникла пожежа. За словами голови організації Олександра Белуги, вогнем було знищено й пошкоджено техніку, зокрема автомобілі, три електрокари, дизельні навантажувачі й генератори, придбані організацією в кредит. Унаслідок інциденту більш ніж сто осіб втратили роботу³⁹⁷.

Громадська організація «BELUGA UA» заснована у 2022 році та здійснює комплексну гуманітарну й соціальну підтримку населення. Організація забезпечує внутрішньо переміщених осіб і людей з інвалідністю гарячими обідами, продуктовими наборами й засобами гігієни, а також надає психологічну допомогу дітям. Окрім цього, волонтери «BELUGA UA» виїжджають безпосередньо на місця обстрілів для надання екстреної допомоги постраждалим.

#вбивства_цивільних

Фред Гранді



■ Волонтер зі США Фред Гранді. Фото Facebook

У ніч на **17 червня 2025 року** внаслідок масованого російського удару по **Києву** загинув волонтер зі США **Фред Гранді**, який перебував в Україні з гуманітарною метою. Як повідомляє видання New York Times³⁹⁸ із посиланням на представників української влади, Фред Гранді загинув через осколкові поранення, отримані під час обстрілу.

Гранді прибув до Києва наприкінці травня 2025 року, щоб допомагати розбирати завали після російських обстрілів. Він не погоджувався з поточною політикою США щодо України та прагнув особисто долучитися до допомоги постраждалому цивільному населенню.

396 uabeluga. Інстаграм-сторінка, 14 червня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DK4zZfztngY/>

397 У Запоріжжі через ворожу атаку знищений гуманітарний хаб громадської організації / Укрінформ, 14 червня 2025 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/4004229-u-zaporizhzi-cerez-vorozu-ataku-znisenij-gumanitarnij-hab-gromadskoi-organizacii.html>; У Запоріжжі внаслідок ворожої атаки знищений гуманітарний хаб громадської організації «BELUGA UA», 14 червня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/u-zaporizhzh-i-vnaslidok-vorozhoyi-ataky-znyshheniy-gumanitarniy-hab-gromadskoyi-organizaciyi-beluga-ua/>

398 This Oregon Native Went to Kyiv as a Volunteer. He Died in a Russian Attack / New York Times, 19 червня 2025 року. URL: <https://www.nytimes.com/2025/06/19/world/europe/ukraine-russia-war-american-fred-grandy.html>; Внаслідок масованого удару росіян по Києві загинув американський волонтер Фред Гранді, — NT / Новинарня, 20 червня 2025 року. URL: <https://novynamia.com/2025/06/20/vnaslidok-masovanogo-udaru-rosiyan-po-kyjevu-zagynuv-amerykanskyj-volonter-fred-grandi-nt/>

#знищення_чи_пошкодження_майна

Благодійний фонд «12 Вартових»



■ Стабілізаційний пункт благодійного фонду «12 Вартових». Фото Facebook

18 червня 2025 року під час російської атаки на **Краматорськ Донецької області** дві ракети влучили у стабілізаційний пункт благодійного фонду «12 Вартових»³⁹⁹, розташований на базі Державної ветеринарної лікарні міста⁴⁰⁰.

Внаслідок удару в приміщенні ветеринарної лікарні було знищено майно фонду, зокрема клітки, бокси для тварин, медичні препарати й вакцини. На момент обстрілу у стабілізаційному пункті перебувало 23 тварини, з яких шість знаходилися у боксах і клітках після хірургічних втручань. Усі тварини вижили, однак чотири з них зазнали контузії. Людей у приміщенні не було, тому співробітники й волонтери не постраждали.

Благодійний фонд «12 Вартових» опікується безпритульними тваринами, проводить стерилізацію, прилаштовує вуличних котів і собак у родини. Після початку повномасштабного вторгнення фонд також займається евакуацією тварин із зони бойових дій, їхнім лікуванням і подальшим прилаштуванням у родини.

#знищення_чи_пошкодження_майна

БО «Адопт донт стоп»

У ніч проти **23 червня 2025 року** внаслідок комбінованої російської атаки було пошкоджено приміщення притулку для тварин благодійної організації «Адопт донт стоп» у **Києві**. Вибуховою хвилею у приміщенні вибило вікна⁴⁰¹. Проте підопічні тварини фізично не постраждали.

Як повідомила Центру прав людини ZMINA керівниця організації Альона Микитенко, завдяки благодійникам команді притулку вдалося оперативно зібрати кошти на відновлення⁴⁰².

Волонтерська ініціатива Adopt Don't Stop існувала з 2016 року. З часом організація розширила свою діяльність. Навесні 2019 року був зареєстрований благодійний фонд й започаткована програма стерилізації вуличних тварин із центром у Києві. У 2021 році з'явився Центр допомоги безхатнім тваринам. У перші місяці повномасштабної війни БО «Адопт донт стоп» налагодила комунікацію з міжнародними партнерами й організувала допомогу тваринам із різних регіонів України.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Володимир Балух

У ніч проти **4 липня 2025 року** під час масованої російської атаки на **Київ** було пошкоджено помешкання громадського активіста, колишнього політичного в'язня Кремля **Володимира Балуха**. Вибуховою хвилею в квартирі вибило вікна⁴⁰³.

399 uanimals.official. Інстаграм-сторінка, 18 червня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DLCXCN2oop5/>

400 «Тварини вижили, приїхали із зони бойових дій». Російські військові зруйнували ветеринарну лікарню у Краматорську / Суспільне Донбас, 18 червня 2025 року. URL: <https://surl.li/hxpony>

401 adopt_dont_stop. Інстаграм-сторінка, 23 червня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/p/DLPGfnAN-QV/>

402 Інтерв'ю з Альоною Микитенко, проведене Центром прав людини ZMINA 24 червня 2025 року.

403 Балух Володимир. Особиста фейсбук-сторінка, 4 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/baluh.volodimir/posts/1527997115272814>



■ Пошкоджене помешкання громадського активіста. Фото Facebook

На момент удару Володимира Балуха вдома не було. За його словами, він вийшов за кілька хвилин до атаки, щоб зафіксувати роботу комунальних служб під час обстрілу та поцікавитися, чи потребують допомоги мешканці сусіднього будинку, який незадовго до цього постраждав унаслідок падіння ворожого БПЛА⁴⁰⁴.

Володимир Балух — громадський активіст, уродженець Автономної Республіки Крим. Двічі балотувався до Верховної Ради Криму від Конгресу українських націоналістів. Після окупації півострова Російською Федерацією у 2014 році він відмовився отримувати паспорт РФ, брав участь у проукраїнських акціях, а на своєму будинку вивісив прапор України, через що до нього нерідко приходили представники окупаційного режиму⁴⁰⁵. У 2015 році його ув'язнили за це на 10 днів. У 2016 році під час обшуку в будинку активіста, представники окупаційних силових структур начебто знайшли набої, тому звинуватили його у незаконному зберіганні зброї та взяли під варту. У серпні 2017 року Роздольненський районний суд Криму засудив

Балуха до трьох років і семи місяців колонії загального режиму. У вересні 2019 року його звільнили в межах обміну між Україною та росією. Після цього Балух оселився у Києві. Після початку повномасштабного вторгнення Балух вступив до сил територіальної оборони ЗСУ, воював під позивним «Царський скіф». Проте був змушений піти з армії у зв'язку зі станом здоров'я. Зараз Балух займається волонтерською діяльністю на користь Сил оборони України.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Наталія Тарасова

8 липня 2025 року в Одесі підпалили евакуаційне авто волонтерки і медиків, яка надає допомогу в прифронтових умовах, **Наталії Тарасової**⁴⁰⁶. Це сталося у дворі багатоповерхового житлового будинку, де жінка тимчасово мешкала. Внаслідок підпалу автомобіль був повністю знищений⁴⁰⁷. У салоні знаходилося обладнання, необхідне для евакуації та надання медичної допомоги пораненим. Крім того, авто використовували як мобільний навчальний простір для підготовки бойових медиків — у ньому містились тренувальні засоби з тактичної медицини. Як повідомила Наталія Тарасова Центру прав людини ZMINA⁴⁰⁸, автомобіль був укомплектований завдяки внескам численних організацій і волонтерів, які збирали кошти й передавали спорядження для порятунку людей на лінії фронту.

За даними слідства, до підпалу причетні жінка 58 років та її 13-річна донька, дії яких координували російські спецслужби⁴⁰⁹. Неповнолітню завербували через месенджер, і на замовлення куратора вона мала підпалювати авто військових ЗСУ й ТЦК. Дії фігуранток кваліфікували як замах та диверсію, вчинені в умовах воєнного стану та перешкоджання законній діяльності ЗСУ в особливий період.

404 Балух Володимир. Особиста фейсбук-сторінка, 4 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/baluh.volodimir/posts/1528061708599688>

405 Активіст з Криму. Де зараз Володимир Балух, якого окупанти судили за український прапор / РБК-Україна, 19 лютого 2025 року. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/aktivist-krimu-de-zaraz-volodimir-baluh-kogo-1739893978.html>

406 Katherine Nozhevnikova. Особиста фейсбук-сторінка, 7 липня 2025 року. URL: <https://surl.lu/cmfwf1>; В Одесі згорів евакуаційний автомобіль бойової медицини й волонтерки Наталії Тарасової / ZMINA, 8 липня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/v-odesi-zgoriv-evakuacijnyj-avtomobil-bojovoyi-medykini-i-volonterky-nataliyi-tarasovoyi/>

407 «Ця автівка врятувала багато життів»: в Одесі підпалили евакуаційний автомобіль бойової медицини / Суспільне, 10 липня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/odesa/1063775-ca-avtivka-vratuvava-bagato-zittiv-v-odesi-pidpalili-evakuacijnyj-avtomobil-bojovoyi-medikini/>

408 Інтерв'ю, проведене з Наталією Тарасовою Центром прав людини ZMINA, 31 липня 2025 року.

409 В Одесі поліція та СБУ викрили матір з донькою, які працювали на ворога / Вебсайт Головного управління Національної поліції в Одеській області, 10 липня 2025 року. URL: <https://od.npu.gov.ua/news/v-odesi-politsiia-ta-sbu-vykryly-matir-z-donkoiu-iaki-pratsiuvaly-na-voroha>



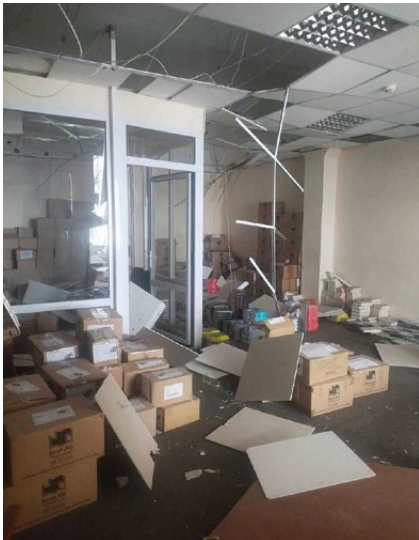
■ Волонтерка Наталія Тарасова.
Фото: Facebook

Станом на квітень 2026 року судовий розгляд справи триває⁴¹⁰. За словами Тарасової, суд перебуває на стадії дослідження доказів, зокрема матеріалів, поданих нею як потерпілою⁴¹¹. Після завершення досудового розслідування, 58-річній підозрюваній продовжили термін тримання під вартою. Її донька перебуває в інтернатному закладі.

Наталія Тарасова — волонтерка, співзасновниця й директорка благодійного фонду «Лелекера», що займається збором ресурсоцінної сировини для фінансування медичних потреб поранених військових і цивільних⁴¹².

#знищення_чи_пошкодження_майна

Український осередок Міжнародного ПЕН-клубу



■ Внаслідок російського удару пошкоджено склад PEN Ukraine.
Фото: PEN Ukraine

У ніч з **3 на 4 липня 2025 року** внаслідок комбінованого російського обстрілу **Києва** було пошкоджено склад громадської організації **«Український осередок Міжнародного ПЕН-клубу»**, де зберігалися книжки для проєкту «Незламні бібліотеки». У цьому приміщенні команда PEN Ukraine й десятки волонтерів із різних країн щомісяця збирали пакунки для українських книгозбірень, що постраждали від російської війни⁴¹³.

У приміщенні складу, який використовували для зберігання англomовних та білінгвальних книжок (виданих українською та англійською мовами), у результаті удару обвалилася стеля, були пошкоджені вікна. У приміщенні знаходилося близько 200 ящиків із книжками — орієнтовно 11 000 примірників. На момент атаки людей у приміщенні не було.

Виконавчий директор Українського ПЕН Максим Ситніков повідомив Центру прав людини ZMINA, що команда разом із волонтерами вже провела прибирання приміщення⁴¹⁴. За його словами, розпаковані книжки були вкриті пилом і уламками скла, однак попередньо виглядали такими,

що підлягають відновленню. Водночас питання ремонту залишалося відкритим, оскільки склад не перебуває у власності організації, а термін користування ним спливав восени 2025 року.

Український ПЕН-клуб засновано у 1989 році, а з 1990 року він став частиною Міжнародного ПЕН — однієї з перших міжнародних правозахисних організацій і першого міжнародного об'єднання письменників. Організація виступає проти будь-яких форм дискримінації та обмеження свободи слова, сприяє порозумінню між народами й захисту культурної спадщини.

Пошкоджений склад Український ПЕН використовував із листопада 2023 року. Саме тоді організація отримала перший, а за рік і другий транш допомоги з Великої Британії — книжки від Book Aid International за підтримки PEN International, English PEN, видавництва Pineapple Lane. З цього складу у партнерстві з Гуманітарною Новою Поштою ПЕН відправили більш ніж 45 000 видань англійською та білінгвальних книжок у понад 250 бібліотек із 17 областей України.

410 Ухвала суду від 23 лютого 2026 року у справі № 523/224/26. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134277070>

411 Інтерв'ю, проведене з Наталією Тарасовою Центром прав людини ZMINA 11 квітня 2026 року.

412 Благодійний фонд Лелекера — Lelecare. Фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/lelecare.org/>

413 Унаслідок російської атаки постраждав книжковий склад Українського ПЕН / PEN Ukraine, 6 липня 2025 року. URL: <https://pen.org.ua/unaslidok-rosijskoyi-ataky-postrazhdav-knyzhkoviy-sklad-ukrayinskoho-pen>

414 Інтерв'ю з Максимом Ситніковим, проведене Центром прав людини ZMINA 11 липня 2025 року.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Костянтин Чернявський



■ Пошкоджене помешкання волонтера. Фото Facebook

10 липня 2025 року внаслідок влучання російського БпЛА у квартиру волонтера, голови Національної спілки художників України (НСХУ) **Костянтина Чернявського**, що знаходиться в **Києві**, він отримав поранення⁴¹⁵. Чернявський був доставлений до лікарні, обставини інциденту свідчать про ураження цивільного об'єкта⁴¹⁶.

Костянтин Чернявський — заслужений художник України, мистецтвознавець, академік Міжнародної академії освіти і науки, доцент кафедри графічного дизайну Національної академії образотворчого

мистецтва і архітектури та волонтер. Із 2021 року очолює Національну спілку художників України⁴¹⁷. Після початку повномасштабного вторгнення Чернявський разом із благодійним фондом НСХУ здійснює системну допомогу військовим підрозділам, зокрема закупівлю техніки й амуніції. Проводить заходи з арттерапії для військових, реалізує гуманітарні й соціальні проєкти на підтримку ВПО, зокрема й для дітей.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Лесь Якимчук



■ Пошкоджений автомобіль волонтера. Фото Facebook

10 липня 2025 року внаслідок російської масованої атаки на Київ був пошкоджений автомобіль волонтера й засновника благодійної організації **UA First Aid Леся Якимчука**⁴¹⁸.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Лесь Якимчук розповів, що шматок асфальту, який після вибуху потрапив у його автівку, пролетів близько кілометра⁴¹⁹. Тому волонтер застеріг усіх від перебування на вулиці під час повітряних тривог. Сума збитків від пошкодження авто становила 19 тисяч гривень.

Лесь Якимчук — співзасновник благодійної ініціативи UA First Aid. Організація спеціалізується на тактичній медицині та забезпеченні військовослужбовців високотехнологічним спорядженням: тепловізорами, засобами зв'язку, медичним обладнанням⁴²⁰.

415 Volodymyr Zhuravel. Особиста фейсбук-сторінка, 10 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/volodymyr.zhuravel/posts/10162015764954093>

416 Внаслідок масованої ворожої атаки постраждав голова НСХУ Костянтин Чернявський / вебсайт Національної спілки художників України, 10 липня 2025 року. URL: <https://nuau.org.ua/2025/07/10/внаслідок-масованої-ворожої-атаки-по/>; Під час російської атаки на Київ поранення отримав голова Спілки художників України і волонтер Костянтин Чернявський / ZMINA, 10 липня 2025 року. URL: <https://surl.li/pfykhc>

417 У Києві «Шахед» влучив у квартиру голови Національної спілки художників України, Українська Правда. Життя, 10 липня 2025 року. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/vnaslidok-rosijskoji-ataki-postrazhdav-golova-nszhu-309131/>

418 Lesyk Yakymchuk. Особиста фейсбук-сторінка, 10 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/photo?fbid=24047861451570155&set=a.293505767432390>

419 Інтерв'ю з Лесем Якимчуком, проведене Центром прав людини ZMINA 29 липня 2025 року.

420 Повернутися до України, щоб волонтерити / Ukrainer, 12 лютого 2024 року. URL: <https://www.ukrainer.net/povernutysia-volonteryty/>

#вбивства_цивільних

Ілона Капельницька



■ Волонтерка та ветеранка Ілона Капельницька. Фото: Facebook

12 липня 2025 року в результаті російської атаки «шахедами» на житловий будинок у **Чернівцях** була поранена ветеранка й волонтерка **Ілона Капельницька**. Протягом майже двох тижнів вона перебувала у комі, а 25 липня — померла⁴²¹.

У 2015 році Ілона Капельницька пішла доброволицею на фронт, хоча не мала військового досвіду. Вона отримала позивний «Джейн». Після демобілізації активно займалася волонтерством для потреб сил оборони⁴²².

#знищення_чи_пошкодження_майна

Рух Veteranka



■ Пошкоджений штаб руху Veteranka. Фото: veteranka_ / Instagram

У ніч на **31 липня 2025 року** внаслідок ракетного обстрілу **Києва** зазнав руйнувань штаб руху **Veteranka**⁴²³. Зокрема, від вибухової хвилі впала стеля, вирвало труби, вибило шибки, сталося загоряння електропроводки. Найбільших пошкоджень отримали офісні приміщення, склад, а також цех, у якому шують жіночу військову форму та безоплатно передають її на фронт для військовослужбовиць. Цех змушений був тимчасово призупинити роботу через завдані збитки. Команда організації приступила до відновлення штабу й попросила волонтерів долучитися до толоки.

ГО «Жіночий ветеранський рух» (Veteranka) — перша і єдина спільнота, що об'єднує жінок із реальним військовим досвідом. Veteranka захищає права жінок у війську, допомагає ветеранкам повернутися до цивільного життя. Місія організації — підвищити питому вагу жінок у суспільстві через сектор безпеки і оборони, забезпечити жіноче лідерство та вплив на сили безпеки й оборони та залучити жінок до прийняття рішень на всіх рівнях.

#знищення_чи_пошкодження_майна

ГО Blue/Yellow

У ніч проти **31 липня 2025 року** російський безпілотної типу «Шахед» знищив склад литовської благодійної організації **Blue/Yellow** у **Києві**⁴²⁴. Це приміщення було одним із кількох, які організація

421 Чернівецька міська рада. Фейсбук-сторінка, 25 липня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1CRFgXuUcX>

422 У лікарні Чернівців померла ветеранка, яка постраждала внаслідок російської атаки 12 липня / Суспільне Чернівці, 25 липня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/chemivtsi/1075321-u-likarni-chemivciv-pomerla-veteranka-aka-postrazdala-vnaslidok-rosijskoi-ataki-12-lipna/>; У лікарні померла доброволиця й волонтерка Ілона Капельницька, яка постраждала внаслідок російської атаки на Чернівці 12 липня / Новинарня, 25 липня 2025 року. URL: <https://surl.li/djdhu>

423 Унаслідок ракетного обстрілу Києва зазнав руйнувань штаб руху Veteranka / Wonderzine, 31 липня 2025 року. URL: <https://www.wonderzine.me/wonderzine/life/news/23053-unaslidok-raketnogo-obstrilu-kieva-zaznav-ruynuvan-shtab-ruhu-veteranka>

424 Київський склад «Blue/Yellow» унічтожен в результаті атаки російського беспілотної / LRT, 2 серпня 2025 року. URL: <https://www.lrt.lt/ru/novosti/172630442/kiyvskii-sklad-blue-yellow-unichtozhen-v-rezul-tate-ataki-rossiiskogo-bespilotnika>

використовувала для тимчасового зберігання гуманітарної допомоги з Литви напередодні відправлення на фронт. На момент удару приміщення було практично порожнє — там зберігалися лише засоби індивідуального захисту (каски, жилети) для працівників та медиків⁴²⁵. Серйозних втрат організація не зазнала і продовжила роботу⁴²⁶.



■ Склад ГО Blue/Yellow знищено внаслідок російського удару. Фото: ГО Blue/Yellow

Громадська організація Blue/Yellow була заснована 2014 року в Литві (ГО «БЛУ/ЄЛОУ Україна» зареєстрована в Україні у 2019 році) для забезпечення українських військових і добровольців необхідним спорядженням, що допомагає їм боротися з російським агресором⁴²⁷. Усі зібрані кошти організація спрямовує на бронезилети та каски, автомобілі, оптику, прилади нічного бачення, засоби для розмінування, дрони, одяг, тактичну медицину, генератори, комп'ютери та засоби зв'язку, радары, системи боротьби з дронами. З початку повномасштабного вторгнення Blue/Yellow закупила для України понад 5000 БпЛА різних типів. З початку заснування організації жителі Литви вже пожертвували Україні 100 мільйонів євро.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Марина Велитченко



■ Волонтерка Марина Велитченко. Колаж ZMINA

9 серпня 2025 року під час гуманітарної поїздки до **села Ходине Сумської області** (розташованого приблизно за 2 км від державного кордону з Російською Федерацією), автомобіль волонтерки **Марини Велитченко**, засновниці благодійної організації «Кіт-пес Глухів», потрапив під атаку російських FPV-дронів⁴²⁸.

За словами Марини Велитченко, на момент інциденту село зазнавало інтенсивних обстрілів з боку російських військових⁴²⁹. Під час перебування волонтерської групи в населеному пункті, російські війська здійснили кілька атак дронами. Один із FPV-дронів вибухнув поблизу автомобіля, внаслідок чого транспортний засіб отримав суттєві ушкодження: було вибито скло, пошкоджено колеса та паливні шланги, через що автомобіль тимчасово втратив можливість руху. У зв'язку з загрозою повторних атак Марина Велитченко разом із екіпажем були змушені переховуватися протягом кількох годин, очікуючи зниження активності ворожих БпЛА. Лише після погіршення погодних умов, сильного вітру та дощу, волонтерській групі вдалося відновити рух автомобіля й залишити небезпечну територію.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Марини Велитченко розповіла, що напередодні інциденту їй надходили попередження, зокрема від українських військових, про підвищені ризики для її безпеки

425 Російський «шахед» знищив у Києві склад литовської волонтерської організації / Новинарня, 3 серпня 2025 року.

URL: <https://novynamia.com/2025/08/03/rosijskyj-shahed-znyshhyv-u-kyjevi-sklad-lytovskoyi-volonterskoyi-organizacziyi/>

426 Jonas Ohman. Особиста фейбсук-сторінка одного зі співзасновників Blue/Yellow, 1 серпня 2025 року. URL: https://www.facebook.com/jonasohman/posts/10160966380856207?ref=embed_post

427 Blue/Yellow, вебсайт. URL: <https://blue-yellow.lt/uk/about-us/>

428 «На жаль, мало хто каже, якою є насправді ситуація на Сумщині»: зооволонтери з Глухова про роботу під FPV-дронами / ZMINA, 30 вересня 2025 року. URL: <https://surl.li/dhtlfe>

429 kit.pes.hlukhiv. Інстаграм-сторінка, 13 серпня 2025 року. URL: <https://www.instagram.com/reel/DNSsNSmMymj/>

у зв'язку з волонтерською діяльністю в прифронтових населених пунктах⁴³⁰. У російських телеграм-каналах з'явилися фото її автівки та повідомлення про нібито «полювання» на Велитченко у зв'язку з її волонтерською діяльністю.

Марина Велитченко — волонтерка та громадська активістка з міста Глухів Сумської області. Понад п'ять років вона займається зоозахисною діяльністю, а після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну надає допомогу тваринам, цивільному населенню й військовим у прифронтових населених пунктах Сумської області. Починаючи з 2023 року Велитченко здійснювала регулярні гуманітарні й евакуаційні місії до населених пунктів поблизу державного кордону з РФ, зокрема до сіл Ходине, Шалигине, Есмань та інших громад, які систематично зазнавали обстрілів. З квітня 2025 року, після мобілізації чоловіка до лав Збройних сил України, вона продовжила волонтерську діяльність самостійно та в супроводі інших волонтерок, навіть попри те, що безпекова ситуація в регіоні суттєво погіршилась через активне застосування ворожих БпЛА.

#вбивства_цивільних

Енні Льюїс Мерфі



■ Британська волонтерка Енні Льюїс Мерфі. Фото Facebook

10 серпня 2025 року перестала виходити на зв'язок британська волонтерка **Енні Льюїс Мерфі**, яка на той момент знаходилась в **Донецькій області**. Згодом стало відомо про її загибель⁴³¹.

Енні Льюїс Мерфі прибула до України в межах гуманітарної місії, організованої благодійною ініціативою **Aid Ukraine**. Їй доручили передати автомобіль командам Aid Ukraine UK у Львові, але вона цього не зробила, наполягаючи, що сама продовжить шлях до Краматорська, куди мали доставити автомобіль. Протягом наступних п'яти днів, за словами організаторів, вони не мали зв'язку з Мерфі, оскільки вона не розкрила свого точного місця перебування. Востаннє вона контактувала з благодійною організацією 10 серпня, а зі своєю родиною — 8 серпня

2025 року. У Aid Ukraine заявили, що докази, переглянуті командою, підтверджують смерть Льюїс Мерфі, та її розслідують як воєнний злочин.

#вбивства_цивільних

Наталія Осадча



■ Волонтерка Наталія Осадча. Фото: Facebook

19 серпня 2025 року внаслідок російського масованого обстрілу в **Нікополі Дніпропетровської області** загинула зооволонтерка **Наталія Осадча**. У той вечір вона йшла доглянути тварин, яким допомагала щодня⁴³².

Осадча опікувалася безпритульними котями та собаками, частину тварин утримувала у власному помешканні. За словами міського голови Олександра Саюка⁴³³, волонтерка системно допомагала тваринам, навіть попри постійні обстріли міста.

430 Інтерв'ю з Мариною Велитченко, проведене Центром прав людини ZMINA 13 грудня 2025 року.

431 На Донеччині загинула 69-річна британська волонтерка: її тіло не можуть евакуювати через бойові дії / Громадське, 23 серпня 2025 року. URL: <https://surl.li/pslsup>

432 У Нікополі від обстрілу РФ загинула зооволонтерка Наталія Осадча / Місто і річка, 20 серпня 2025 року. URL: <https://mistorichka.media/novyny/u-nikopoli-vid-obstrilu-rf-zahynula-zoovolonterka-natalia-osadcha/>

433 Олександр Саюк. Офіційна фейсбук-сторінка, 20 серпня 2025 року. URL: <https://surl.li/hmmapy>

#вбивства_цивільних

Вікторія Гребенюк



■ Громадська активістка Вікторія Гребенюк. Фото: Національний університет «Києво-Могилянська академія»

У ніч проти 7 вересня 2025 року внаслідок масованої ракетно-дронові атаки на **Київ** загинула громадська активістка **Вікторія Гребенюк**⁴³⁴. Будівля, в якій проживала Вікторія, була зруйнована з шостого по дев'ятий поверх. Удар противника влучив безпосередньо в дитячу кімнату, де Вікторія спала зі своїм двомісячним сином Романом⁴³⁵.

Вікторія Гребенюк працювала в благодійній організації «100 відсотків життя. Київський регіон», де пройшла шлях від менеджерки проєктів до начальниці програмного відділу. Її діяльність була спрямована на підтримку людей, які живуть із ВІЛ, адвокацію їхніх прав та розвиток програм допомоги⁴³⁶.

#знищення_чи_пошкодження_майна

Марк Сергєєв



■ Будинок капелана-волонтера Марка Сергєєва зруйновано внаслідок атаки РФ. Фото: marksergeev/Instagram

У ніч на **28 вересня 2025 року** в результаті російської атаки на **Київ** був зруйнований будинок пастора Мелітопольської християнської церкви, капелана-волонтера **Марка Сергєєва**. Унаслідок влучання ракети у будинку виникла пожежа і стався вибух. Проте Марк, його дружина і трое дітей не постраждали. Для родини Сергєєвих це вже друге втрачене житло. У 2024 році вони переїхали до Києва, адже їхній будинок в Мелітополі забрали окупанти⁴³⁷.

Марк Сергєєв — молодіжний пастор Мелітопольської християнської церкви та лідер християнського гурту 4UBAND. Із початку повномасштабної війни він залишався в окупованому Мелітополі, щоб підтримувати громаду, організовував гуманітарну допомогу й молитви навіть

під тиском окупаційної влади. Сергєєв також свідчив про переслідування християн у Мелітополі на слуханнях Гельсінської комісії Конгресу США⁴³⁸.

#вбивства_цивільних

#поранення_цивільних

Антоні Лаллікан, Георгій Іванченко

3 жовтня 2025 року поблизу селища **Комишуваха Донецької області** внаслідок удару російського FPV-дрона загинув французький фотокореспондент **Антоні Лаллікан** і був

434 100% LIFE. Фейсбук-сторінка, 7 вересня 2025 року. URL: <https://surl.li/qryxyp>

435 У Києві від масованої ракетно-дронові атаки загинуло двоє людей. Це Вікторія Гребенюк та її двомісячний син Роман / Суспільне, 7 вересня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/1109302-mama-ta-sin-zaginuli-u-kiyev-so-pro-nih-vidomo/>

436 Їх УБИЛА росія. Фейсбук-сторінка, 7 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/russiaskills.in.ua/posts/783943421051529>

437 obozrevatel.ua. Інстаграм-сторінка, 28 вересня 2025 року: <https://www.instagram.com/reel/DPJWGgrjEVN/>

438 Російська ракета зруйнувала будинок капелана Марка Сергєєва / LB.ua, 28 вересня 2025 року: <https://surl.li/kadmvf>

поранений український фотожурналіст, член Української асоціації професійних фотографів **Георгій Іванченко**⁴³⁹. В результаті отриманих травм Іванченко втратив ногу.



■ Французький фотожурналіст
Антоні Лаллікан. Фото:
«Репортери без кордонів»



■ Фотожурналіст, член
Української асоціації
професійних фотографів
Георгій Іванченко. Фото:
Ivanchenko George / Facebook

У Міжнародній організації «Репортери без кордонів» (RSF) заявили про цілеспрямований характер російської атаки та оприлюднили деталі⁴⁴⁰. Вранці 3 жовтня Лаллікан та Іванченко прибули на місце події разом із військовими 4 окремої важкої механізованої бригади для підготовки репортажу про будівництво фортифікаційних споруд у регіоні. Попри те, що ця територія не належить до лінії фронту й розташована за 20 кілометрів від неї, російські безпілотники дедалі частіше її атакують. Під час роботи фотокореспондентів групу неодноразово попереджали про атаки БПЛА, і їм доводилося ховатися. Однак через гучну роботу будівельної техніки журналісти не одразу помітили наближення одного з безпілотників. Близько 9:30 російський FPV-дрон пролетів над групою та завдав удару. За даними RSF, під час атаки обоє фоторепортерів були одягнуті в шоломи та жилети з написом «PRESS». Вони перебували на відкритій місцевості, а їхній автомобіль був припаркований за кількасот метрів.

Унаслідок нападу Антоні Лаллікан загинув миттєво. Георгія Іванченка спершу доставили до лікарні у Краматорську, а пізніше евакуювали до лікарні в Дніпрі, де йому ампутували ногу. Про це в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA розповіла директорка ГО «Українська асоціація професійних фотографів» Ольга Ковальова, яка супроводжувала Іванченка у лікарні в перші дні поранення⁴⁴¹. Вона також підтвердила обставини злочину, повідомлені RSF.

У RSF зазначили, що 5 жовтня 2025 року Національна антитерористична прокуратура Франції (PNAT) розпочала розслідування за фактом воєнного злочину. Французька прокуратура доручила розслідування Центральному управлінню з боротьби зі злочинами проти людяності та злочинами на ґрунті ненависті⁴⁴².

В Україні провадження за фактом воєнного злочину було відкрито 3 жовтня за процесуального керівництва Краматорської окружної прокуратури. Зазначалось, що, окрім журналістів, поранення дістали троє цивільних⁴⁴³.

Після поранення та ампутації ноги Георгій Іванченко проходить тривалий процес реабілітації, який станом на березень 2026 року триває. Через ускладнення він потребує повторної операції⁴⁴⁴.

Георгій Іванченко — фотограф, воєнний фотокореспондент, член ГО «Українська асоціація професійних фотографів». З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну документує події війни, зокрема для агентств Associated Press та European Pressphoto Agency. Співпрацює з українськими виданнями The Kyiv Independent, «Бабель». Працював у Київській, Миколаївській, Харківській, Херсонській і Донецькій областях, зокрема у Бахмуті під час активних бойових дій. У квітні 2023 року в Часовому Яру його автомобіль було знищено внаслідок артилерійського обстрілу.

439 4 окрема важка механізована бригада. Фейсбук-сторінка. 3 жовтня 2025 року: https://www.facebook.com/4ovmbr/posts/pfbid01AhwJ6NAwTwLXzm5QKeBbXChTgsgv9pnbHVW6PqpJDF2aEtE2Jnr5WaE3n9YdvI?locale=uk_UA

440 Ukraine: RSF publishes initial findings on targeted Russian strike that killed French photojournalist Antoni Lallican / RSF, 9 жовтня 2025 року: <https://rsf.org/en/ukraine-rsf-publishes-initial-findings-targeted-russian-strike-killed-french-photojournalist-antoni>

441 Інтерв'ю з Ольгою Ковальовою, проведене Центром прав людини ZMINA 8 жовтня 2025 року.

442 Mort du photojournaliste français Antoni Lallican en Ukraine : RSF salue l'ouverture d'enquêtes préliminaires par la France et l'Ukraine / RSF: <https://rsf.org/fr/mort-du-photojournaliste-fran%C3%A7ais-antoni-lallican-en-ukraine-rsf-salue-l-ouverture-d-enqu%C3%A4tes>

443 На Донеччині зс РФ вбили іноземного журналіста, ще 4 цивільних поранено — розпочато розслідування / Вебсайт Донецької обласної прокуратури, 3 жовтня 2025 року: https://don.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=401375

444 Інтерв'ю з Георгієм Іванченком, проведене Центром прав людини ZMINA 31 березня 2026 року.

Антоні Лаллікан — фотожурналіст, який висвітлював широкомасштабне вторгнення Росії в Україну з 2022 року для фотоагентства Hans Lucas та французьких і міжнародних медіа, зокрема Le Monde, Le Figaro, Mediapart, La Croix, Libération, Paris Match, а також для німецьких видань Der Spiegel, Die Welt та швейцарського Le Temps.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Кримськотатарський ресурсний центр

28 жовтня 2025 року хакери з російської групи KillNet зламали акаунти у соціальних мережах менеджерки громадської організації **«Кримськотатарський ресурсний центр» (КРЦ) Зареми Барієвої**, яка знаходиться у Києві. Близько 18:30 невідомі особи отримали доступ до її сторінок у Facebook та Instagram, після чого — до месенджерів, якими Барієва користувалась для адміністрування сторінок КРЦ у соцмережах.

Напередодні зламу Барієва опублікувала пост про незаконне засудження до 29 років позбавлення волі військовослужбовця ЗСУ, представника кримськотатарського народу Ескендера Кудусова⁴⁴⁵. Касаційний розгляд справи Кудусова відбувався в Москві без його особистої участі. У дописі Барієва засудила дії російської влади та назвала переслідування кримських татар «проявом страху окупаційного режиму».

Того ж дня менеджерка КРЦ почала отримувати погрози з різних невідомих акаунтів, імовірно, пов'язаних із РФ. Зловмисники обіцяли підробити листування Барієвої та розповсюдити фейкові скриншоти в соцмережах⁴⁴⁶. У інтерв'ю Центру прав людини ZMINA Зарема Барієва зазначила, що співробітники КРЦ не вели листування з мешканцями тимчасово окупованих територій у месенджері⁴⁴⁷. Відтак, за її словами, зловмисники не могли отримати доступ до чутливої інформації. Барієва вважає, що атака на КРЦ та на неї особисто є спробою дискредитувати організацію й залякати мешканців Криму, аби вони не комунікували з правозахисниками й не повідомляли про злочини окупантів проти цивільних.

29 жовтня 2025 року центральні російські ЗМІ, зокрема «РИА Новости», заявили про нібито отримання доступу російською стороною до даних Кримськотатарського ресурсного центру та особистої сторінки менеджерки організації Зареми Барієвої, які знаходяться у Києві. У публікації стверджувалося, що кібератаку здійснила російська хакерська група KillNet, відома DoS-атаками на державні установи країн НАТО після 2022 року. При цьому ЗМІ поширювали звинувачення, що Центр начебто «збирає інформацію про жителів Криму», «вербує людей» із різних регіонів Росії для «дестабілізаційної діяльності». Подібні твердження були поширені низкою російських пропагандистських і окупаційних медіа.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA голова правління КРЦ Ескендер Барієв зазначив, що повідомлення про нібито злам ресурсів КРЦ є складовою скоординованої інформаційної кампанії з метою залякування мешканців Криму та посилення репресій⁴⁴⁸. На його думку, ці заяви можуть бути використані для проведення обшуків, затримань і переслідувань представників кримськотатарського народу. Барієв також припустив, що насправді кіберзлочинці діяли на замовлення російських спецслужб, і їм вдалось отримати доступ лише до особистих листувань Зареми Барієвої.

Після завершення внутрішньої перевірки обставин імовірної хакерської атаки, у КРЦ заявили, що зловмисникам не вдалось отримати конфіденційні дані організації, а повідомлення, поширені російськими ЗМІ, є дезінформацією. У Центрі підкреслили, що після спроби дискредитації кількість звернень до них навіть зросла, зокрема з території Російської Федерації. Водночас фахівці КРЦ продовжують аналізувати обставини інциденту та відстежувати подальші дії російської сторони з метою оцінки можливих ризиків для організації та осіб, які з нею контактують.

445 Zarema Bariieva. Особиста фейсбук-сторінка, 28 жовтня 2025 року: <https://www.facebook.com/share/p/1Dfc8WrrfA/>

446 Zarema Bariieva. Особиста фейсбук-сторінка, 28 жовтня 2025 року: <https://www.facebook.com/share/p/1JtdEchttN/>

447 Інтерв'ю із Заремою Барієвою, проведене Центром прав людини ZMINA 3 листопада 2025 року.

448 Інтерв'ю з Ескендером Барієвим, проведене Центром прав людини ZMINA 31 жовтня 2025 року.

Кримськотатарський Ресурсний Центр — громадська організація, створена у 2015 році з метою захисту колективних прав кримськотатарського народу як корінного народу України та індивідуальних прав усіх жителів Криму. Центр документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності, зокрема і на територіях, окупованих після повномасштабного російського вторгнення, де компактно проживають кримські татари, кримські караїми та кримчаки⁴⁴⁹.

Зарема Барієва — менеджерка Кримськотатарського Ресурсного Центру. Вона документує порушення прав людини, готує звіти для міжнародних правозахисних механізмів і передає відповідну інформацію державним органам України, а також Моніторинговій місії ООН з прав людини в Україні та Спеціальній моніторинговій місії ОБСЄ в Україні. Окрім того, Барієва адмініструє сторінки КРЦ у соцмережах та регулярно висвітлює інформацію про незаконні арешти, обшуки, тиск на кримських татар і політично вмотивовані рішення російських судів.

#вбивства_цивільних

Олена Полиніна



■ Зооволонтерка Олена Полиніна.
Фото: Facebook

30 жовтня 2025 року в місті **Слов'янськ Донецької області** внаслідок обстрілу з боку збройних сил Російської Федерації загинула волонтерка та зоозахисниця **Олена Полиніна**. Про її смерть повідомила Служба порятунку тварин громадська організація U-Hearts (ГО «Ю-Хартс Україна»)⁴⁵⁰.

За інформацією U-Hearts, у день загибелі Олена Полиніна перебувала на вулиці Олімпійській у Лісному мікрорайоні міста Слов'янськ, де годувала безпритульних тварин, якими опікувалася на постійній основі. Під час перебування волонтерки в цьому районі російські війська

здійснили обстріл міста з реактивної системи залпового вогню. Унаслідок атаки Олена Полиніна загинула разом із ще двома цивільними особами. В організації зазначили, що з початку повномасштабного вторгнення РФ Олена Полиніна координувала гуманітарну місію організації у Донецькій області. Після вимушеного виїзду з регіону вона продовжувала організовувати доставлення кормів і гуманітарної допомоги до Слов'янська, а згодом ухвалила рішення повернутися до міста, щоб особисто допомагати тваринам у прифронтових районах.

Команда U-Hearts дізналася про загибель Олени Полиніної 2 листопада 2025 року. Після ознайомлення з фотографіями знищеного автомобіля волонтерки, в якому перебували ветеринарні засоби та гуманітарна допомога, надані ГО «Ю-Хартс Україна», колеги дійшли висновку, що Полиніна загинула саме під час виконання волонтерської діяльності. За словами представників організації, Олена Полиніна систематично їздила до прифронтових населених пунктів Донеччини, зокрема до Слов'янська та навколишніх громад, де годувала безпритульних тварин і надавала допомогу людям у складних життєвих обставинах, зокрема дітям, пенсіонерам та внутрішньо переміщеним особам⁴⁵¹. Волонтерську діяльність Олени підтримували її чоловік та дві доньки.

449 Вебсайт Кримськотатарського ресурсного центру: <https://ctrcenter.org/uk/>

450 U-Hearts. Фейсбук-сторінка, 3 листопада 2025 року: <https://www.facebook.com/share/p/14VGEPfKaHM/>

451 Інтерв'ю № 28.11.25 зі співробітницею ГО «Ю-Хартс Україна» (ім'я не розголошується), проведене Центром прав людини ZMINA 28 листопада 2025 року.

#поранення

#знищення_чи_пошкодження_майна

Девон Массер, Сергій Горбатенко



■ Волонтер гуманітарної організації «Plain Compassion Crisis Response» Девон Массер. Фото: RadioFreeEurope



■ Кореспондент «Донбас Реалії» Сергій Горбатенко. Фото: Facebook



■ Знищене евакуаційне авто. Фото: Донбас Реалії

20 листопада 2025 року в Лимані Донецької області російський FPV-дрон завдав удару по евакуаційному авто. В автомобілі перебували співробітник гуманітарної організації **«Plain Compassion Crisis Response»**, громадянин США **Девон Массер** та кореспондент проекту «Донбас Реалії» служби «Радіо Свобода» **Сергій Горбатенко**. З ними було двоє правоохоронців із підрозділу «Білий янгол», який здійснює гуманітарні та евакуаційні місії поблизу лінії фронту.

Як повідомив телеграм-канал «Донбас Реалії», американський волонтер, який на той момент перебував за кермом, отримав осколкові поранення обличчя. Девон Массер, за його словами, не очікував удару, оскільки прибув на місце події з метою евакуації цивільного населення⁴⁵². Сергій Горбатенко отримав контузію. Евакуаційне авто було повністю знищене⁴⁵³. Попри те, що на автівці була велика та помітна наліпка з написом «Евакуація», російські військові поцілили в екіпаж. Також повідомляється, що напередодні моменту удару БпЛА на оптоволоконні перебував у засідці. Донецька обласна прокуратура розпочала досудове розслідування за фактом воєнного злочину⁴⁵⁴.

В інтерв'ю Центру прав людини ZMINA журналіст Сергій Горбатенко розповів, що виконував редакційне завдання «Радіо Свобода», яке передбачало висвітлення евакуації цивільного населення з міста Лиман⁴⁵⁵. За його словами, ця тема є суспільно важливою, оскільки ситуація в місті є небезпечною для цивільних. Кореспондент прагнув показати ризики для місцевих жителів, а також наслідки російських воєнних злочинів.

Сергій Горбатенко з 2015 року працює позаштатним кореспондентом «Радіо Свобода». У червні 2022 року отримав орден «За заслуги» III ступеня — за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної журналістики, мужність і самовідданість, виявлені під час висвітлення подій повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

«Plain Compassion Crisis Response» (PCCR) — американська організація, заснована у 2014 році у відповідь на гуманітарну кризу в регіоні Курдистан (північ Іраку)⁴⁵⁶. Вона надає допомогу постраждалим від збройних конфліктів і надзвичайних ситуацій у прифронтових регіонах, займається евакуацією цивільних.

452 Донбас Реалії. Телеграм-канал, 20 листопада 2025 року: <https://t.me/donbassrealii/27554>

453 Радіо Свобода. YouTube-канал, 23 листопада 2025 року: <https://youtu.be/LSwWcl00YfQ?si=255rvSGgvih30l2c>

454 Окупанти вдарили по евакуаційній автівці на в'їзді в Лиман, поранений волонтер із США, травмований журналіст / Суспільне Донбас, 20 листопада 2025 року: <https://susplne.media/donbas/1169578-okupanti-vdarili-po-evakuacijnij-avtivci-pid-limanom-poraneno-amerikanskogo-volontera/>

455 Інтерв'ю з Сергієм Горбатенко, проведене Центром прав людини ZMINA 26 листопада 2025 року.

456 Вебсайт «Plain Compassion Crisis Response»: <https://plaincompassion.org/>

#вбивства_цивільних

Кирило Рябов



■ Активіст і волонтер Кирило Рябов. Фото: Facebook

Увечері **20 листопада 2025 року** в **Запоріжжі** внаслідок російського удару авіабомбою ФАБ-500 загинув громадський активіст і волонтер **Кирило Рябов**, співробітник БФ «Стабілізейшен Суппорт Сервісез», експівробітник Благодійної організації «Благодійний Фонд «Схід SOS».

Це сталося в Шевченківському районі міста, поблизу зупинки громадського транспорту «Заводська». Кирило Рябов разом зі своєю партнеркою вийшов із дому, щоб придбати каву, адже у них в будинку не було світла. На момент удару Кирило та його дівчина перебували поблизу мобільної кав'ярні. Про це в інтерв'ю Центру прав людини ZMINA розповів ексколега волонтера з БФ «Схід SOS» (ім'я не розголошується)⁴⁵⁷.

21 листопада 2025 року про загибель Кирила Рябова публічно повідомила благодійна організація «Схід SOS»⁴⁵⁸. Згодом інформацію підтвердив благодійний фонд «Стабілізейшен Суппорт Сервісез», де Рябов працював у проєкті з підтримки спроможності системи соціального захисту⁴⁵⁹. У фонді зазначили, що він обіймав посаду спеціаліста з моніторингу соціальних інституцій, а згодом — регіонального соціального спеціаліста у Запорізькій області, консультував фахівців соціальної сфери, проводив просвітницькі заходи та інформував постраждалих від війни про їхні права.

За інформацією поліції Запорізької області, окрім Кирила Рябова, під час авіаудару загинули ще четверо цивільних осіб⁴⁶⁰. На місце події прибули співробітники Державної служби надзвичайних ситуацій. 21 листопада 2025 року Управління Служби безпеки України в Запорізькій області за участю ексколеги волонтера провело процесуальні дії з ідентифікації загиблого. Особу Кирила Рябова було офіційно підтверджено.

#вбивства_цивільних

В'ячеслав Ільченко



■ Волонтер В'ячеслав Ільченко. Фото: Facebook

25 грудня 2025 року у Костянтинівці Донецької області під час удару російського FPV-дрона по евакуаційному автомобілю громадської організації «**Краматорське об'єднання волонтерів**» загинув волонтер **В'ячеслав Ільченко**. Про це повідомили в благодійному фонді «Схід SOS»⁴⁶¹. Представники фонду заявили, що Росія «цілеспрямовано б'є по евакуаційних екіпажах, які рятують цивільних».

Атака сталася близько 07:40 ранку, коли екіпаж прямував за заявкою для вивезення цивільних осіб із небезпечного району. Внаслідок удару Ільченко зазнав поранень, несумісних із життям. Ще двоє членів його команди отримали осколкові поранення середнього ступеня тяжкості та були госпіталізовані. Тіло загиблого вдалося евакуювати з місця обстрілу.

В'ячеслав Ільченко — волонтер, засновник благодійного фонду «Незламна». З 2022 року здійснював евакуацію цивільного населення з прифронтових територій Харківської та Донецької областей, зокрема з Куп'янського та Вовчанського напрямків.

457 Інтерв'ю № 10.12.25 зі співробітником Благодійної організації «Благодійний Фонд «Схід SOS» (ім'я не розголошується), проведене Центром прав людини ZMINA 8 грудня 2025 року.

458 East.sos.ua. Інстаграм-сторінка, 21 листопада 2025 року: https://www.instagram.com/p/DRUwWh_CHAc/

459 Благодійний фонд «Стабілізейшен Суппорт Сервісез». Фейсбук-сторінка, 22 листопада 2025 року: <https://surl.li/sorscd>

460 Запорізький волонтер Кирило Рябов став жертвою авіаудару рф / ZPRZ.CITY, 22 листопада 2025 року: <https://surl.li/haoayi>

461 Схід SOS. Фейсбук-сторінка, 25 грудня 2025 року: <https://www.facebook.com/share/p/16o2dPnHC2/>

РОЗДІЛ 3.

ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА, ЗАГРОЗЛИВОГО ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА



Аналіз законодавчих ініціатив і ухвалених законів свідчить про наявність ризиків для діяльності громадянського суспільства. Йдеться, зокрема, про непропорційні обмеження доступу до суспільно важливої інформації, необґрунтоване посилення дискреції органів влади, а також проблеми з дотриманням принципу правової визначеності через використання оціночних понять і нечітких формулювань. Це звужує простір для діяльності незалежних медіа й ОГС, ускладнює громадський контроль та формує «охолоджувальний ефект» для участі громадськості у публічній дискусії.

Цей розділ містить огляд законів, прийнятих у 2025 році, а також законопроектів, зареєстрованих у 2025 році або раніше, якщо протягом цього року вони продовжували створювати ризики для діяльності громадянського суспільства. Розглядається вплив таких рішень на реалізацію прав щодо доступу до інформації, свободи вираження поглядів, свободи слова, мирних зібрань, а також на обмеження громадського контролю. До огляду не включались законопроекти, які були відкликані або не були підтримані чи не просунулися у процедурі ухвалення у межах зазначеного періоду.

Далі у розділі послідовно проаналізовано: (1) закон щодо обмеження електронного доступу до даних із публічних реєстрів; (2) закон, який запровадив нові правила верифікації гуманітарних організацій та використання ввезених як гуманітарна допомога транспортних засобів; (3) ухвалений Верховною Радою України закон щодо адміністративної відповідальності за «ототожнення адвоката і клієнта»; (4) проєкт закону щодо рекодифікації особистих прав у Цивільному кодексі України і як він може посилити тиск на медіа й ОГС; (5) проєкт закону щодо обмеження доступу до окремих судових рішень і вилучення окремих відомостей із текстів судових рішень; (6) законопроект щодо оновлення правових засад діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, у частині розширення його контрольних повноважень на суб'єкти приватного права.

Закон України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей надання відомостей публічних електронних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, та деяких інших публічних електронних реєстрів» № 4576-IX від 21.08.2025⁴⁶²

Законодавчі зміни: Закон передбачає, що під час дії воєнного стану і протягом одного року після його припинення або скасування для окремих юридичних осіб, пов'язаних із забезпеченням оборони держави, місцезнаходженням може вважатися адреса, за якою з ними забезпечується зв'язок, зокрема для отримання документів від органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тобто в таких випадках у реєстрі може не зазначатися інформація про фактичне місце діяльності.

Крім того, закон встановлює тимчасові обмеження доступу до окремих відомостей у Єдиному державному реєстрі, окремих реєстрах у сфері інтелектуальної власності та Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Ці обмеження стосуються відомостей, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони. Зокрема, під час дії воєнного стану і протягом одного року після його припинення або скасування електронна інформація про права на нерухоме майно та їх обтяження щодо об'єктів, зареєстрованих за юридичними особами, надається у скороченому обсязі: вона містить лише дані про державу, Автономну Республіку Крим та область і не містить кадастрового номера земельної ділянки. Винятком є інформація, що надається банкам на підставі договору про сервісну послугу.

Мета: Підвищити безпеку діяльності оборонних підприємств шляхом обмеження відкритого доступу до відомостей у державних реєстрах, зокрема, про їхні види діяльності, місцезнаходження, окремі об'єкти нерухомого майна, та відомостей щодо об'єктів інтелектуальної власності, пов'язаних зі сферами національної безпеки і оборони.

⁴⁶² Закон України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей надання відомостей публічних електронних реєстрів» від 21.08.2025 № 4576-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4576-IX#Text>

 Оцінка та прогнозовані наслідки:

Попри заявлену мету підвищення безпеки в умовах воєнного стану, цей закон створює непропорційні ризики для діяльності ОГС як суб'єктів громадського контролю. Внаслідок змін протягом дії воєнного стану та одного року після його припинення або скасування електронна інформація про зареєстровані права на нерухоме майно та їх обтяження щодо об'єктів, що належать юридичним особам, не міститиме деталізації місцезнаходження нижче рівня області та не відображатиме кадастрові номери земельних ділянок. На практиці це істотно ускладнює ідентифікацію конкретного об'єкта нерухомості та його перевірку за допомогою інших відкритих даних, що використовуються у журналістських розслідуваннях і антикорупційному моніторингу.

Втрата кадастрового номера як унікального ідентифікатора земельної ділянки та відсутність точної адресної прив'язки знижує якість доказової бази, ускладнює виявлення конфліктів інтересів, встановлення фактичного контролю над активами, а також перевірку майнових зв'язків кандидатів під час моніторингу конкурсів на публічні посади⁴⁶³. Крім того, оскільки обмеження поширюються на всі юридичні особи, а не лише на суб'єкти, пов'язані із забезпеченням оборони, закон може створити додаткові можливості для приховування майна. У результаті обмеження не лише технічно скорочують обсяг відкритих даних, а й фактично звужують інструменти реалізації громадського контролю.

Таким чином, ризик цього Закону полягає не лише у звуженні доступу до відкритих реєстрових відомостей, а й у комплексному послабленні громадського контролю та зниження ефективності антикорупційного моніторингу.

 Реакція громадянського суспільства:

Після ухвалення законопроекту у другому читанні низка ОГС та медіа закликала Президента України його ветоувати. Відповідна спільна заява, підписана понад вісьмома організаціями, була оприлюднена, зокрема, на сайтах «Центру економічної стратегії»⁴⁶⁴, «Руху ЧЕСНО»,⁴⁶⁵ RISE Ukraine,⁴⁶⁶ та «Фундації DEJURE»⁴⁶⁷. У заяві наголошувалося, що прийняті зміни непропорційно обмежують доступ до відкритих реєстрових даних щодо всіх юридичних осіб, ускладнюють громадський контроль та роботу нотаріусів, арбітражних керуючих та інших фахівців, які користуються реєстрами. Більше того, громадські організації зазначили, що ухвалені парламентом зміни не покращують безпекову ситуацію, бо вони лише позбавляють електронного доступу до відомостей у добросовісних користувачів, залишаючи можливість отримати паперові витяги.

Однак заклики ветоувати Закон не були враховані: 17 вересня 2025 року Володимир Зеленський його підписав.

 Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про гуманітарну допомогу» щодо врегулювання діяльності гуманітарних організацій» № 4608-IX від 18.09.2025⁴⁶⁸

Законодавчі зміни: У Законі запроваджується статус верифікованої гуманітарної організації, визначаються основні вимоги для його отримання та передбачається створення переліку організацій, які його отримали. Також він уточнює, що таке гуманітарне реагування, і розширює

463 Тінювий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році. — Центр прав людини ZMINA. — Київ, 2025, с. 909. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/10/shadow-report-2025-ua-2.pdf>

464 Заява до Президента з метою вето президента №11533 / Центр економічної стратегії, 27.08.2025. URL: <https://ces.org.ua/veto-11533/>

465 Заява: Громадські організації закликають ветоувати законопроект № 11533 / Громадський рух ЧЕСНО, 27.08.2025. URL: <https://www.chesno.org/post/6558/>

466 Громадські організації закликають ветоувати закон № 11533 / RISE Ukraine, 27.08.2025. URL: <https://www.rise.org.ua/statements-and-appeals-uas/gromadski-organizaciyi-zaklikayut-vetuvati-zakon-no-11533>

467 Закликаємо Президента ветоувати закон про обмеження доступу до реєстру нерухомості / DEJURE Foundation, 29.08.2025. URL: <https://dejure.foundation/zaklykayemo-prezydenta-vetuvaty-zakon-pro-obmezhennya-dostupu-do-reyestru-neruhomosti/>

468 Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про гуманітарну допомогу» щодо врегулювання діяльності гуманітарних організацій» від 18.09.2025 № 4608-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4608-20#Tex>

коло отримувачів гуманітарної допомоги, зокрема включаючи до них органи та установи Державної кримінально-виконавчої служби України. Окремий блок змін стосується транспортних засобів, увезених як гуманітарна допомога: Закон встановлює спеціальні правила використання, передачі та відчуження транспортних засобів, увезених як гуманітарна допомога, у тому числі у випадках їх нецільового використання.

Мета: Гарантувати у період дії воєнного стану правові підстави для додаткового забезпечення транспортними засобами, які ввозяться для здійснення статутної діяльності, пов'язаної з наданням гуманітарної допомоги, гуманітарною і медичною евакуацією, забезпеченням життєдіяльності об'єктів критичної інфраструктури, а також реалізації інших заходів, пов'язаних із захистом держави та підвищенням її обороноздатності.

Оцінка та прогнозовані наслідки:

Ухвалений закон загалом має впорядкувати використання транспортних засобів, увезених як гуманітарна допомога, та створити більш передбачувані правові підстави для їх використання у сфері гуманітарного реагування, медичної евакуації й забезпечення діяльності критичної інфраструктури. Зокрема, закон запроваджує статус верифікованих гуманітарних організацій і встановлює спеціальний режим використання транспортних засобів, увезених як гуманітарна допомога. Водночас, попри ці позитивні зміни, запропонована модель регулювання звужує можливості для організацій громадянського суспільства брати участь у гуманітарному реагуванні, розширює дискрецію виконавчої влади та втрачає майна без достатньо чіткої процедури й гарантій, визначених у законі.

Одним із ключових елементів змін є запровадження спеціального статусу «верифікованої гуманітарної організації», з яким пов'язане право на використання транспортних засобів, увезених як гуманітарна допомога⁴⁶⁹. Закон визначає критерії набуття такого статусу, серед яких: наявність фінансування протягом попереднього календарного року, найманих працівників, а також внутрішніх стандартів діяльності, розроблених на засадах неупередженості, відкритості, прозорості та відповідно до принципів ділової та професійної етики, публічної вебсторінки та оприлюднених фінансових і публічних звітів за два роки⁴⁷⁰. Такі вимоги встановлюють підвищений поріг доступу до цього статусу та можуть поставити у гірше становище малі, новостворені або локальні організації, зокрема ті, що працюють у прифронтових районах. За таких умов виникає ризик непрямого обмеження участі частини ОГС у гуманітарному реагуванні, а отже, такі зміни потребують оцінки з погляду пропорційності.

Окремий ризик пов'язаний із наданням Кабінету Міністрів України широких повноважень щодо визначення порядку набуття та позбавлення статусу верифікованої гуманітарної організації, підтвердження відповідності встановленим вимогам, включення та виключення з відповідного переліку, а також встановлення мінімального обсягу необхідних фінансових ресурсів. У поєднанні з наявними у законі оціночними поняттями (зокрема, «внутрішні стандарти діяльності» та «достатність фінансових ресурсів») це створює ризик неоднакового, вибіркового або політизованого застосування відповідних критеріїв під час надання чи припинення статусу верифікованої гуманітарної організації. За цих умов виникає потенційна загроза невідповідності моделі регулювання вимогам правової визначеності як складової принципу верховенства права та стандартам якості закону, сформованим у практиці ЄСПЛ.

Окремої уваги потребує розширення кола отримувачів гуманітарної допомоги шляхом включення органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України⁴⁷¹. Саме собою надання цим органам статусу отримувача гуманітарної допомоги не є суперечливим. Водночас поєднання статусу отримувача гуманітарної допомоги з належністю цих органів до системи органів виконавчої влади створює ризики конфлікту інтересів і порушення принципу рівності при розподілі ресурсів для гуманітарного реагування. За відсутності нормативно визначених, прозорих і однаково застосовуваних критеріїв розподілу гуманітарних ресурсів може виникнути ситуація фактичного надання переваги державним органам порівняно з незалежними організаціями

469 *ibid*, пункт 1.

470 *ibid*, пункт 3.

471 *ibid*, пункт 4,6.



громадянського суспільства. Така модель потенційно впливає на баланс між державними та незалежними суб'єктами у сфері гуманітарного реагування та звужує автономію ОГС.

Закон передбачає, що організацію, яка втратить статус верифікованої гуманітарної організації, можуть зобов'язати безоплатно передати транспортний засіб, увезений як гуманітарна допомога. Тобто йдеться про рішення, яке має для організації прямі майнові наслідки⁴⁷². Проте Закон не передбачає процедуру поновлення такого статусу, тільки зазначається, що позбавлення статусу верифікованої гуманітарної організації визначається Кабінетом Міністрів України. Відсутність положень про поновлення статусу верифікованої гуманітарної організації створює правову невизначеність щодо реальної можливості як його поновлення, так і збереження майна. Таким чином, ризик полягає не стільки у самому запровадженні механізму відповідальності, скільки у відсутності чітко врегульованої процедури його застосування, що може створювати передумови для неоднакової практики застосування закону.

У цілому ухвалений закон має позитивний вплив на ведення гуманітарної діяльності. Водночас окремі його положення створюють ризики непрямої дискримінації організацій громадянського суспільства та порушують принцип правової визначеності закону.

Реакція громадянського суспільства:

У відкритих джерелах не простежується виразна публічна критика законопроекту з боку громадянського сектору. Зокрема, Український незалежний центр політичних досліджень повідомляв, що його експерти долучалися до підготовки законопроекту та його адвокації у співпраці з Міністерством соціальної політики, організаціями громадянського суспільства, митними та правоохоронними органами⁴⁷³. Водночас між реєстрацією і ухваленням зміст проєкту закону було істотно розширений: від змін до двох статей Закону «Про гуманітарну допомогу» щодо ввезення транспортних засобів — до запровадження статусу верифікованої гуманітарної організації, а також правил його набуття і втрати. Більш предметні зауваження з боку громадського сектору з'явилися вже на етапі підготовки підзаконних актів, зокрема щодо узгодженості вимог до внутрішніх політик організацій, підстав для скасування реєстрації, а також відсутності чіткої процедури оскарження і механізмів відновлення статусу після усунення порушень⁴⁷⁴.

Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» № 12320 від 16.12.2024⁴⁷⁵

Законодавча пропозиція: Пропонується доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення⁴⁷⁶ новою статтею 185¹⁶ «Порушення заборони ототожнення адвоката і клієнта». Передбачається, що протоколи про такі порушення зможуть складати голови ради адвокатів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя або уповноважені члени цих рад, а розглядатимуть відповідні справи районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди. Крім того, пропонується викласти в новій редакції статтю 397 КК України «Втручання в діяльність адвоката»⁴⁷⁷.

472 *ibid*, пункт 7.

473 Верховна Рада ухвалила законопроект №12010: нові можливості для ОГС / Український незалежний центр політичних досліджень, 18.09.2025. URL: <https://ucipr.org.ua/ua/novyny/verkhovna-rada-ukhvalila-zakonoproekt-12010-novi-mozhливosti-dlya-ogs>

474 Уряд оновлює підхід до верифікації гуманітарних організацій: експертний огляд проєкту Постанови / Український незалежний центр політичних досліджень, 13.01.2026. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/novyny/uryad-onovlyue-pidkhd-do-verifikatsiji-gumanitarnikh-organizatsij-ekspertnij-oglyad-proektu-postanovi>; Уряд готує цифрову верифікацію гуманітарних організацій / НМН. NEWS, 21.01.2026. URL: <https://hnh.news/22917/uryad-gotuye-cyfrovu-verifikacziyu-gumanitarnyh-organizaczi/>

475 Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» № 12320 від 16.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435>

476 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

477 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Мета законопроекту: Посилити захист прав адвокатів і гарантій їхньої професійної діяльності, а також забезпечити належну реалізацію права громадян на професійну правничу допомогу.

Статус законопроекту: 16 липня 2025 року Верховна Рада України прийняла його у другому читанні та в цілому, а 22 липня 2025 року закон було направлений на підпис Президенту України. Станом на кінець 2025 року Володимир Зеленський не підписав закон.

Оцінка та прогнозовані наслідки:

Попри цілком легітимну мету законопроекту — захист професійної незалежності адвокатів та їх репутації, запропонована стаття 185¹⁶ КУпАП містить нечіткі формулювання, що не відповідає принципам правової визначеності і може призвести до суттєвих порушень права на свободу вираження поглядів.

Так, стаття 185¹⁶ КУпАП пропонує запровадити адміністративну відповідальність за публічне ототожнення адвоката з клієнтом, у том

у числі *«через медіа, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки, цифрові платформи, соціальні мережі, інтернет-ресурси без мети перешкодити виконанню адвокатом передбачених законом повноважень зі здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту»*⁴⁷⁸. Тобто ця стаття охоплює будь-які форми публічного висловлювання, за які до відповідальності можна буде притягнути і журналістів, і медіа, і громадські об'єднання та професійні спілки.

На перший погляд, стаття 185¹⁶ КУпАП є механізмом захисту репутації адвоката від ототожнення з підзахисними. Проте вона містить суттєві загрози для медіа та організацій громадянського суспільства через велику кількість оціночних понять. Ключова проблема полягає в тому, що саме вважатиметься «ототожненням адвоката з клієнтом», адже запропоноване у законопроекті визначення фактично залишає простір для непропорційного обмеження свободи слова.

Відповідно до примітки, ототожнення адвоката з клієнтом це *«будь-яка ідентифікація (асоціація, пов'язування) адвоката з клієнтом, з діяльністю чи вчинками його клієнта, що створює упереджене ставлення до адвоката, вказує на особисту причетність адвоката до справи клієнта, впливає на незалежний статус адвоката та/або чинить негативний тиск під час здійснення адвокатської діяльності, та/або порушує гарантії адвокатської діяльності, та/або перешкоджає реалізації прав адвоката, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»*»⁴⁷⁹.

Для притягнення до адміністративної відповідальності має значення не просто згадка адвоката (ідентифікація, асоціація, пов'язування), а шкода, яку така згадка завдає його професійній діяльності. Щоправда, законопроект описує цю шкоду через розмиті оціночні поняття, з яких важко зрозуміти та передбачити, що буде вважатися ототожненням адвоката з клієнтом, а що ні. До оціночних понять у цій статті, зокрема, належать: «створює упереджене ставлення», «вказує на особисту причетність», «впливає на незалежний статус» та «чинить негативний тиск»⁴⁸⁰. Із цих формулювань громадським об'єднанням, журналістам чи медіа складно зрозуміти, яке саме висловлювання вважатиметься порушенням.

Відповідно притягнення до відповідальності залежатиме виключно від суб'єктивної оцінки особи, уповноваженої складати протоколи про вчинення адміністративних порушень (голови ради адвокатів або уповноваженого її члена), а також судді при розгляді такої справи. Варто погодитись із застереженням Головного науково-експертного управління, що представника адвокатури в таких справах навряд чи можна назвати неупередженою особою⁴⁸¹.

478 Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» № 12320 від 16.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435>

479 ibid.

480 Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» № 12320 від 16.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435>

481 Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» № 12320 від 16.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435>

Таким чином, прийнята редакція статті 185¹⁶ КУпАП через нечіткість формулювань створює можливість довільного тлумачення її змісту, що може призвести до зловживань і порушення права на свободу вираження поглядів. Тому ця стаття не відповідає вимогам щодо правової визначеності та ясності закону, що порушує зобов'язання України за ЄКПЛ. Відповідно до практики ЄСПЛ, норму не можна вважати законом, якщо вона не сформульована з «достатньою точністю, аби надати особі можливість регулювати свою поведінку: особа повинна бути спроможною — за потреби, з отриманням відповідної правової допомоги — передбачати, в розумній з огляду на обставини мірі, наслідки, до яких може призвести певне діяння»⁴⁸². Окрім цього, стаття 185¹⁶ КУпАП порушує конституційні принципи рівності та справедливості, адже містить широке тлумачення поняття «ототожнення адвоката з клієнтом», наслідком чого буде неоднomanітна практика її застосування.

Отже, незважаючи на легітимну мету захисту професійної діяльності адвоката, запропонована стаття 185¹⁶ КУпАП не відповідає принципу правової визначеності, створює ризики для зловживання, її дискримінаційного застосування та порушення права на свободу вираження поглядів. У зв'язку з цим проаналізований законопроект потребує значного доопрацювання.

Реакція громадянського суспільства:

Після прийняття законопроекту у другому читанні коаліція медіа та громадських організацій закликала народних депутатів скасувати відповідне рішення, наголошуючи, що встановлення адміністративної відповідальності за «ототожнення адвоката з клієнтом» прямо загрожує свободі слова, праву громадян на інформацію та об'єктивному висвітленню судових справ⁴⁸³. Заяву підтримали як медійні, так і громадські організації, зокрема Transparency International Ukraine, Інститут масової інформації, «Українська правда», Суспільне Мовлення, Bihus.Info, «Детектор медіа», АСРЕС та «Рух ЧЕСНО». Також представники громадського сектору закликали Президента України ветоувати ухвалений законопроект. Станом на 31 грудня 2025 року закон перебував на підписі у Президента України.

Проект Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої» № 14057 від 21.09.2025⁴⁸⁴

Законодавча пропозиція: Пропонується викласти книгу 2 «Особисті немайнові права фізичної особи» ЦК України⁴⁸⁵ у новій редакції під назвою «Особисті права». Проект уточнює поняття особистих прав, їх немайновий характер та пропонує нову класифікацію особистих прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. Пропонується поділити їх на чотири види: особисті права, що забезпечують індивідуалізацію фізичної особи; особисті права, що забезпечують інформованість фізичної особи (інформаційні права); особисті права, що забезпечують приватність фізичної особи; особисті права, що забезпечують свободу соціального буття фізичної особи. Проект також передбачає пряме закріплення особистих прав за юридичними особами та іншими суб'єктами приватних відносин.

Мета законопроекту: Оновити регулювання особистих немайнових прав, удосконалити систему захисту нематеріальних благ фізичних та юридичних осіб, а також гармонізувати цивільне законодавство України з європейськими стандартами у сфері прав людини.

Статус законопроекту: Прийнято за основу із доопрацюванням положень та із продовженням строку підготовки до другого читання (станом на 05.11.2025)

482 Amihalachioaie v. Moldova, application no. 60115/00, Judgment (ECHR), 20 April 2004, para. 25. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61716>

483 Закон про заборону ототожнення адвоката з клієнтом: громадськість закликає скасувати загрозливий для свободи слова зміни / Центр прав людини ZMINA, 21.07.2025. URL: <https://zmina.ua/statements/zakon-pro-zaboronu-ototozhnennya-advokata-z-kliientom-gromadskist-zaklykaye-skasuvaty-zagrozlyvi-dlya-svobody-slova-zminy/>

484 Проект Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої» № 14057 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57355>

485 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

 Оцінка та прогнозовані наслідки:

Хоча законопроект позиціонується як такий, що «гармонізований із принципами GDPR»⁴⁸⁶ і відповідає практиці ЄСПЛ щодо розуміння особистих немайнових прав, запропоновані зміни у статтях 277, 277-1 та 278 ЦК України створюють численні загрози для громадянського суспільства. У згаданих статтях викривлено враховуються норми GDPR та відсутній баланс між правами, передбаченими статтями 8 («Право на повагу до приватного і сімейного життя») та 10 («Свобода вираження поглядів») ЄКПЛ⁴⁸⁷.

Далі окремо проаналізовано статті 277, 277-1 та 278 ЦК України з погляду ризиків, які вони можуть створювати для громадянського суспільства:

1) Стаття 277 («Право на спростування»)

У чинній редакції ЦК України стаття 277 вже передбачає право на спростування недостовірної інформації та право на відповідь. Запропонованими змінами пропонується розширити зміст цих прав.

Зокрема, щодо **частини 2 статті 277 ЦК України** передбачено наступне:

«2. Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності та/або викладена неправдиво. Недостовірною вважається інформація, яка порушує презумпцію невинуватості, доки вину особи не доведено у визначеному законом порядку і не встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Оціночні судження не підлягають спростуванню та/або доведенню їх достовірності. Якщо оціночні судження висловлено у формі, що принижує гідність, честь, репутацію, на особу, яка їх поширила, може бути покладено обов'язок щодо компенсації моральної шкоди»⁴⁸⁸.

На перший погляд, це положення відтворює суть презумпції невинуватості, закріпленої статтею 62 Конституції України⁴⁸⁹, а також містить коректне розмежування між твердженнями, побудованими на фактах, і оціночними судженнями. Проте проєкт фактично прирівнює порушення презумпції невинуватості до поширення недостовірної інформації та не передбачає обов'язкової оцінки контексту поширення інформації, її суспільної значущості, добросовісності поширювача та характеру висловлювання.

Саме в цьому аспекті запропонований підхід не узгоджується з практикою ЄСПЛ. У справі «Axel Springer AG v. Germany» Суд наголосив на необхідності дотримуватися комплексного балансу між свободою вираження поглядів і захистом репутації та прав інших осіб, з урахуванням наступних критеріїв: внесок у дискусію, що становить суспільний інтерес; публічність особи, що є предметом судження; попередня поведінка такої особи; спосіб отримання інформації та її достовірність; зміст, форма та наслідки поширення інформації; суворість накладеного стягнення⁴⁹⁰. Наведене вище положення статті фактично створює передумови для масових позовів проти медіа та громадських організацій за публікації на теми суспільного інтересу чи ведення журналістських розслідувань. З одного боку, положення спрямоване на захист репутації та права на справедливий суд, проте з іншого — за відсутності чітких винятків і контекстуальних критеріїв може створювати механізми тиску на громадянське суспільство.

Варто зауважити, що ЄСПЛ допускає інформування про досудове розслідування або кримінальне провадження до ухвалення вироку, якщо таке інформування не перешкоджає

486 Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4 May 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>

487 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

488 Проект Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої» № 14057 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57355>

489 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

490 Case of Axel Springer AG v. Germany [GC], no. 39954/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), 7 February 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034>



реалізації права особи на справедливий суд⁴⁹¹. До того ж, Суд часто наголошує, що свобода журналістської діяльності містить можливість удаватись до певного ступеня провокацій чи перебільшення⁴⁹². Проте, у запропонованій редакції частини другої статті 277 ЦК України не передбачено жодних розмежувань чи винятків для публікацій на теми суспільного інтересу. Це може мати «охолоджувальний ефект» для журналістської діяльності та діяльності організацій громадянського суспільства через побоювання цивільно-правової відповідальності. Такі побоювання посилюються, бо в Україні досі відсутнє законодавство щодо протидії стратегічним позовам проти участі громадськості (SLAPP). За таких умов нова норма може використовуватися як додатковий важіль тиску, зокрема у справах, пов'язаних із корупцією або діяльністю публічних осіб. Для прикладу, фігуранти в корупційних схемах подаватимуть позови про так зване відшкодування моральної шкоди, щоб припинити діяльність медіа. У судовій практиці України вже простежуються подібні тенденції⁴⁹³.

Тому запровадження частини 2 статті 277 ЦК України без належного балансу між правом на свободу вираження поглядів, правом на справедливий суд і правом на повагу до приватного життя, а також відсутністю законодавства щодо протидії стратегічним позовам проти участі громадськості може негативно вплинути на діяльність незалежних медіа та громадських організацій, які ведуть журналістські розслідування у справах, пов'язаних із корупцією.

Окремі ризики для свободи вираження поглядів закладені також у запропонованій редакції **частини 6 статті 277 ЦК України**, яка визначає спосіб спростування недостовірної інформації. Загальна вимога здійснювати спростування в той самий спосіб, у який інформація була поширена, є логічною та спрямованою на ефективне відновлення порушеного права. Водночас норма передбачає, що у випадку неможливості або недоцільності такого способу спростування воно здійснюється у наблизений спосіб *«з урахуванням досягнення максимальної ефективності спростування, зокрема, охоплення максимальної кількості осіб»*⁴⁹⁴.

Використання розмитого критерію «максимальної ефективності» без встановлення чітких меж того, що є співмірним, може спричинити широке тлумачення цієї норми. На практиці це може покладати на поширювачів інформації непропорційно обтяжливі або витратні способи її спростування. Норма не містить чітких критеріїв, які дозволяли би збалансувати характер поширеної інформації та спосіб її спростування, а отже, створює ризик порушення принципу пропорційності. З огляду на це, частина 6 статті 277 ЦК України потребує доопрацювання.

Додаткові ризики для реалізації права на свободу вираження поглядів пов'язані з **частиною 7 статті 277 ЦК України**, яка визначає способи спростування недостовірної інформації, що міститься в документі. На відміну від чинної редакції, яка обмежується вимогою відкликати документ⁴⁹⁵, запропонована норма істотно розширює перелік можливих способів спростування, включно зі знищенням документа та виданням нового⁴⁹⁶. При цьому вона не розрізняє документи залежно від їх правової природи, функції чи значення для суспільного інтересу. Норма також не містить критеріїв оцінки необхідності та пропорційності застосування такого заходу, як знищення документа.

З огляду на практику ЄСПЛ, подібні заходи, як знищення документа, можуть вважатися надмірними, оскільки втручання у свободу вираження поглядів має бути необхідним у демократичному суспільстві та не виходити за межі того, що є достатнім для захисту відповідного права. Визначати знищення документа як один зі способів спростування без чітких меж його застосування означає виходити за межі простого виправлення недостовірної інформації та

491 Case of Bédat v. Switzerland [GC], no. 56925/08, Judgment (Merits), 29 March 2016, para. 55. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161898>

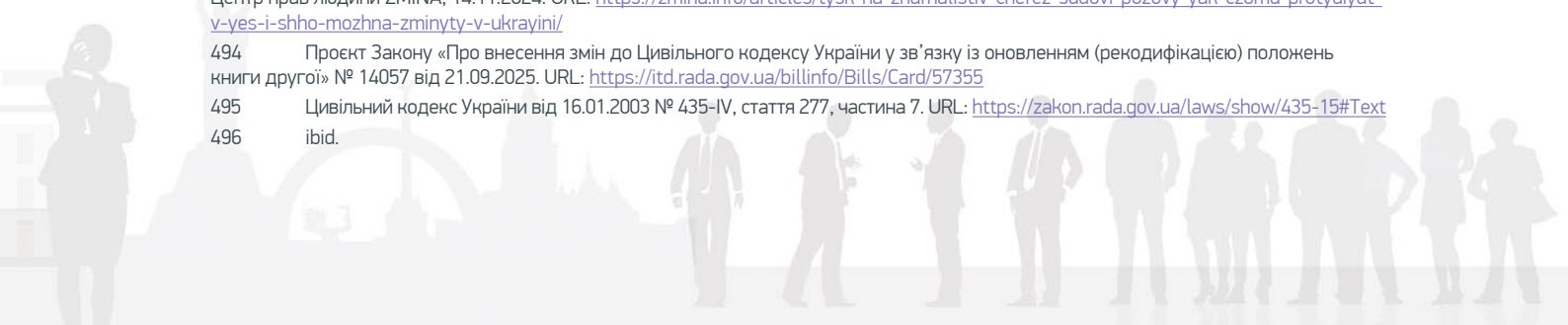
492 Case of Axel Springer AG v. Germany [GC], no. 39954/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), 7 February 2012, para. 81. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034>

493 Ukrainian journalists increasingly targeted with SLAPPs / IFEX, 14.04.2025. URL: <https://ifex.org/ukrainian-journalists-increasingly-targeted-with-slapps/>; Тиск на журналістів через судові позови: як цьому протидіють у ЄС і що можна змінити в Україні / Центр прав людини ЗМІНА, 14.11.2024. URL: <https://zmina.info/articles/tysk-na-zhurnalistiv-cherez-sudovi-pozovy-yak-czomu-protidyut-v-yes-i-shho-mozhna-zminyty-v-ukrayini/>

494 Проект Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої» № 14057 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57355>

495 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, стаття 277, частина 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

496 ibid.



створювати ризик непропорційного втручання, особливо якщо йдеться про документи, що становлять суспільний інтерес або використовуються у журналістських розслідуваннях.

Запропонована редакція **частини 10 статті 277 ЦК України**, яка регулює порядок спростування недостовірної інформації в мережі Інтернет, також створює ризики непропорційного втручання у свободу вираження поглядів. Зокрема, вона передбачає обов'язок публікувати спростування за тією самою URL-адресою навіть у разі видалення оригінального повідомлення, розміщувати його на головній сторінці вебресурсу якщо «технічно неможливо опублікувати спростування на тій самій вебсторінці», а також забезпечувати його доступність протягом строку не меншого, ніж строк доступності оригінального повідомлення⁴⁹⁷. Такий підхід виходить за межі простого виправлення або уточнення інформації, оскільки фактично зобов'язує знову і тривалий час поширювати інформацію, яку вже було вилучено з публічного обігу, що не завжди є необхідним для захисту репутації особи.

ЄСПЛ неодноразово вказував, що навіть заходи, які не мають карального характеру, можуть бути непропорційними, якщо вони створюють охолоджувальний ефект для медіа або покладають непропорційно обтяжливі та довготривалі зобов'язання⁴⁹⁸. Оскільки стаття 10 ЄКПЛ захищає не лише зміст, а й форму та спосіб поширення інформації, національні суди «не повинні підміняти власними поглядами на пресу уявлення щодо того, яку техніку висвітлення повинні використовувати журналісти»⁴⁹⁹.

Крім того, запропонована модель викликає сумніви щодо її відповідності стандартам GDPR, зокрема, принципам мінімізації обробки даних і обмеження строків їх зберігання. Обов'язкове повторне розміщення спростування за видаленою URL-адресою або на головній сторінці ресурсу може призводити до додаткової та тривалої обробки персональних даних, яка не завжди є необхідною для захисту прав особи. Норма також не дозволяє належно врахувати масштаб аудиторії, характер платформи чи суспільного інтересу до матеріалу. У поєднанні з відсутністю в Україні ефективних механізмів протидії стратегічним позовам проти участі громадськості (SLAPP) це створює ризик використання частини 10 статті 277 ЦК України як інструменту тиску на онлайн-медіа, журналістів і громадські організації.

2) **Стаття 277-1 («Право на відповідь»)**

У статті 277-1 ЦК України законодавець пропонує окремо врегулювати право на відповідь, виокремивши його зі статті 277 ЦК України. В цілому право на відповідь відповідає європейським стандартам, проте запропонована редакція передбачає автоматичний механізм його реалізації, що за певних умов може стати непропорційним втручанням у свободу вираження поглядів.

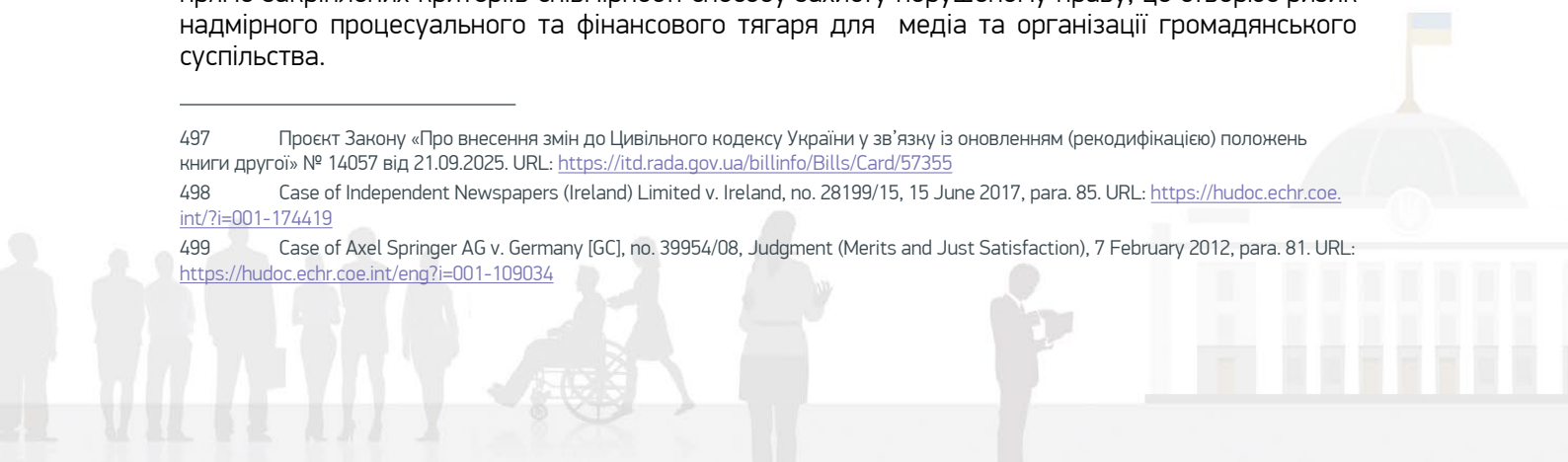
На перший погляд, припис частини 6 статті 277-1 ЦК України, за яким право на відповідь здійснюється незалежно від того, чи було застосоване спростування недостовірної інформації, є концептуально виправданим. Право на відповідь і спростування мають різну правову природу: спростування спрямоване на усунення недостовірної інформації, тоді як відповідь є способом реагування на порушення особистого немайнового права, яке може бути спричинене і поширенням правдивої інформації (зокрема, у разі втручання в приватне життя або через форму та контекст подачі матеріалу).

Водночас суттєві ризики виникають через те, що частина 3 статті 277-1 поширює на право на відповідь правила щодо способу спростування недостовірної інформації. У результаті право на відповідь може реалізовуватись за тією самою логікою «максимальної ефективності» та максимально можливого охоплення аудиторії, яка характерна для спростування. За відсутності прямо закріплених критеріїв співмірності способу захисту порушеному праву, це створює ризик надмірного процесуального та фінансового тягаря для медіа та організації громадянського суспільства.

497 Проект Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої» № 14057 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57355>

498 Case of Independent Newspapers (Ireland) Limited v. Ireland, no. 28199/15, 15 June 2017, para. 85. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-174419>

499 Case of Axel Springer AG v. Germany [GC], no. 39954/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), 7 February 2012, para. 81. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-109034>



У практичному вимірі це означає, що навіть у випадку правдивої публікації з питань суспільного інтересу (наприклад, за результатами журналістського розслідування щодо корупційних правопорушень) суд може зобов'язати редакцію оприлюднити відповідь у спосіб, який за охопленням буде співмірним або навіть ширшим за первинну публікацію. За відсутності чітких орієнтирів щодо пропорційності таке регулювання може виходити за межі того, що є необхідним для відновлення порушеного права та перетворювати право на відповідь в інструмент процесуального впливу. Це може мати охолоджувальний ефект для діяльності незалежних медіа та організацій громадянського суспільства.

3) **Стаття 278 («Право вимагати заборони поширення інформації, якою порушуються особисті права»)**

Чинна редакція статті 278 ЦК України⁵⁰⁰ вже передбачає можливість судової заборони поширювати матеріал, який готується до випуску, припинити розповсюдження вже оприлюдненого видання, а також вилучити наклад із метою його знищення, якщо усунути порушення іншим способом неможливо. У цьому аспекті запропонована редакція статті 278 ЦК України не запроваджує принципово нового механізму обмеження поширення інформації. Такий механізм загалом узгоджується із зобов'язаннями держави забезпечувати ефективний захист права на повагу до приватного життя та репутації відповідно до статті 8 ЄКПЛ⁵⁰¹.

Водночас новим є пряме поширення цього механізму на цифрове середовище (вебсайти, соціальні мережі, канали месенджерів, відеохостинги та інші онлайн-ресурси) та запровадження можливості блокування доступу до інформації. Саме ці положення створюють основні нові ризики.

По-перше, у цифровому контексті блокування доступу до інформації може мати масштабніший вплив на свободу вираження поглядів, ніж припинення розповсюдження окремого друкованого тиражу, оскільки воно здатне охоплювати невизначене коло користувачів і впливати на функціонування онлайн-ресурсу загалом. Відповідно до підходу ЄСПЛ, навіть за наявності потреби захисту прав, гарантованих статтею 8 ЄКПЛ, держава має обирати засоби, які є найменш обтяжливими для свободи вираження і достатніми для досягнення легітимної мети⁵⁰². За відсутності спеціально закріплених критеріїв пропорційності та вимоги застосування менш обтяжливих заходів (наприклад, обмеження доступу до конкретного матеріалу, а не ресурсу в цілому, часткове вилучення фрагментів або редакційне уточнення), виникає ризик надмірного втручання у свободу вираження поглядів.

По-друге, застосування заборони до матеріалів, які ще не були оприлюднені, є формою попереднього обмеження на поширення інформації (*prior restraint*). У практиці ЄСПЛ такі заходи не виключаються, однак підлягають особливо суворій перевірці на відповідність критерію «необхідності у демократичному суспільстві», оскільки вони позбавляють громадськість доступу до інформації ще до її розповсюдження⁵⁰³. Якщо йдеться про інформацію, що становить суспільний інтерес, зокрема про корупційні скандали чи діяльність публічних осіб, попередні обмеження можуть створювати охолоджувальний ефект для медіа та організацій громадянського суспільства. Він виникає тоді, коли такі заходи не супроводжуються чіткою оцінкою пропорційності, суспільної значущості інформації та можливості застосування менш обмежувальних способів захисту особистих немайнових прав.

Таким чином, хоча наявні способи захисту особистих немайнових прав, передбачені в статті 278 ЦК України, не є новими, саме розширення дії цієї норми на цифрове середовище та можливість блокування доступу до онлайн-інформації без додатково закріплених запобіжників пропорційності потенційно створюють суттєвий ризик для свободи вираження поглядів у справах, що мають суспільне значення.

500 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, стаття 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

501 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, стаття 8. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

502 Case of Axel Springer AG v. Germany [GC], no. 39954/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), 7 February 2012, para. 87. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034>

503 Association Ekin v. France, no. 39288/98, 17 July 2001, para. 56. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-59603>

Отже, незважаючи на необхідність гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами, запропоновані зміни до статей 277, 277-1 та 278 законопроекту № 14057 створюють суттєві ризики непропорційного втручання у свободу вираження поглядів. Враховуючи відсутність у національному законодавстві ефективних механізмів протидії стратегічним позовам проти участі громадськості, такі зміни можуть мати охолоджувальний ефект для діяльності незалежних медіа та організацій громадянського суспільства, насамперед у справах, що стосуються корупції та діяльності публічних осіб. У зв'язку з цим законопроект потребує значного доопрацювання для належного врахування практики ЄСПЛ і принципів захисту персональних даних.



Реакція громадянського суспільства:

Публічна критика законопроекту № 14057 з'явилася майже одразу після його реєстрації. Зокрема, редакція Bihus.Info заявляла, що законопроект «*посилює юридичну відповідальність за критичні для суспільства публікації та може поставити під ризик саме існування журналістських розслідувань*»⁵⁰⁴. Інститут масової інформації також застерігав, що проєкт несе ризик цензури, містить надмірно жорсткі вимоги до медіа і може посилити позиції тих, хто зловживає процедурами спростування та захисту честі й гідності для нейтралізації журналістської критики⁵⁰⁵. Експерти Центру демократії та верховенства права вказували, що окремі положення законопроекту, зокрема щодо спростування, права на відповідь і способів захисту в цифровому середовищі, можуть створити надмірні перешкоди для професійної діяльності журналістів і становити ризик обмеження свободи слова⁵⁰⁶. Аналітики «Фундації Dejure» наголошували, що за таких умов висвітлювати можливі зловживання та критикувати певні дії стане практично неможливо⁵⁰⁷. Попри цю критику, парламент прийняв законопроект за основу.



Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» № 7033-д від 13.01.2023⁵⁰⁸

Законодавча пропозиція: Пропонується внести зміни до Закону України «Про доступ до судових рішень»⁵⁰⁹, щоб на один рік відтермінувати загальний та повний доступ до окремих судових рішень і окремих думок суддів, унесених до Єдиного державного реєстру судових рішень (далі — Реєстр) після внесення їх до Реєстру, а також розширити перелік відомостей, що не підлягають оприлюдненню в текстах судових рішень.

Мета законопроекту: Запобігти розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень шляхом відтермінування загального та повного доступу до окремих судових рішень або ж обмеження оприлюднення окремої інформації в їх текстах.

Статус законопроекту: 23 травня 2024 року Верховна Рада України прийняла законопроект за основу. 21 березня 2025 року було надано порівняльну таблицю до другого читання.



Оцінка законопроекту та його ризики:

Відповідно до тексту законопроекту, підготовленого до другого читання, пропонується обмежити на один рік доступ у Реєстрі до ухвал у кримінальних провадженнях щодо проведення гласних та негласних слідчих розшукових дій. Окрім цього, зміни до статті 7 Закону України «Про доступ

504 «Законопроект 14057 — про свободу для владоможців і знищення інструментарію суспільства їх контролювати». Експерти — про зміни в Цивільному кодексі / Детектор медіа, 25.09.2025. URL: <https://surl.li/wktrwk>

505 ibid.

506 Рекодифікація Цивільного кодексу: зрада, перемога чи «не всьотакоднозначно»? / Центр демократії та верховенства права, 29.09.2025. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/rekodyfikatsiya-tsyvilnogo-kodeksu/>

507 Рада зробила крок до узгодження цивільного законодавства з правом ЄС: що ухвалили та які перестороги мають експерти? / ZMINA info, 05.11.2025. URL: <https://surl.li/qzcoqy>

508 Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень», № 7033-д від 13.01.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41159>

509 Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>

до судових рішень»⁵¹⁰ розширюють перелік відомостей, що не підлягатимуть розголошенню в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу.

Серед таких відомостей, зокрема, *«місцезнаходження, ідентифікаційний код та найменування органів військового управління, з'єднань та військових частин, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, Служби безпеки України, розвідувальних органів України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної прикордонної служби України..., казенних підприємств, щодо яких акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість» виконує функції уповноваженого суб'єкта господарювання з управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі..., об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави».*⁵¹¹

Позитивним аспектом є вилучення з цього переліку об'єктів критичної інфраструктури, до яких, зокрема, належать суди. Водночас викликає сумніви доцільність обмеження доступу до наведеної інформації не тільки у період дії воєнного стану, а й у мирний час. Саме тривалість такого обмеження потребує додаткового обґрунтування з погляду суспільного інтересу та принципу відкритості судових рішень.

Після доопрацювання законопроект пропонує на період дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення чи скасування з мотивів національної безпеки обмежити загальний доступ до судових рішень у кримінальних провадженнях стосовно осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень проти забезпечення мобілізації (статті 336-336-2 КК України). Також пропонується обмежити доступ до судових рішень в адміністративних справах за позовами територіального центру комплектування та соціальної підтримки щодо тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації⁵¹².

У первинній редакції законопроекту цей перелік був значно ширшим і включав судові рішення в кримінальних провадженнях щодо основ національної безпеки, у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів і проти встановленого порядку несення військової служби. Щоправда, незважаючи на часткове врахування позиції громадських організацій, запропоновані обмеження й надалі не повністю відповідають запиту ОГС⁵¹³.

По-перше, з огляду на суспільний інтерес до можливих порушень із боку службових осіб територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, збереження відкритого доступу до судових рішень у кримінальних провадженнях за статтями 336-336-2 КК України є критично важливим для моніторингу дотримання прав військовозобов'язаних та аналізу цих проваджень правозахисною спільнотою⁵¹⁴. Такі законодавчі зміни можуть призвести до *«приховування важливих проблем і неможливості публічної дискусії щодо їх вирішення під час війни, дії влади і правоохоронців стануть менш зрозумілими і непрогнозованими для суспільства, що своєю чергою, призведе до недовіри між суспільством і державою під час війни».*⁵¹⁵

510 Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV, стаття 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>

511 Порівняльна таблиця до Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» (друге читання), реєстр. № 7033-д від 13.01.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2818470>

512 Порівняльна таблиця до Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» (друге читання), реєстр. № 7033-д від 13.01.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2818470>

513 Аналіз Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» (реєстр. № 7033-д) та Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення проведення судового засідання у разі неможливості його повного фіксування технічними засобами в умовах воєнного чи надзвичайного стану» (реєстр. № 8359). — Центр прав людини ZMINA. — Київ, 2023. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/03/problems-7033d.pdf>

514 Від 18 до 6 127: кількість звернень до Офісу Омбудсмена щодо дій окремих представників ТЦК та СП зросла у 333 рази — чому система примусу більше не працює / Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, 21.03.2025. URL: <https://surl.li/spyto>

515 Аналіз Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» (реєстр. № 7033-д) та Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення проведення судового засідання у разі неможливості його повного фіксування технічними засобами в умовах воєнного чи надзвичайного стану» (реєстр. № 8359). — Центр прав людини ZMINA. — Київ, 2023. URL: <https://surl.li/gtdvqi>

По-друге, запропонованими змінами пропонується обмежити доступ до повного тексту судового рішення, що є непропорційним і викликає сумніви з погляду «необхідності у демократичному суспільстві». Для захисту національних інтересів було би достатнім визначити інформацію, розголошення якої може зашкодити національній безпеці, за принципом запропонованих вище змін до статті 7 Закону України «Про доступ до судових рішень», проте встановивши часові рамки на таке обмеження — під час воєнного стану та один рік після його припинення чи скасування. Натомість відсутність доступу до повного тексту рішення є надмірною, ті самі цілі можна досягти альтернативними заходами, які меншою мірою втручатимуться у право осіб на доступ до інформації.

Окрім цього, законопроект пропонує наділити суддів повноваженнями визначати, які саме відомості у судовому рішенні можуть зашкодити національній безпеці та вилучати їх при внесенні вироків до Реєстру у випадках, коли застосування статті 7 Закону України «Про доступ до судових рішень» не забезпечує нерозголошення такої інформації. Попри те, що законопроект передбачає певні індикатори для визначення інформації, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці, надання суддям настільки широких дискреційних повноважень може створювати корупційні ризики. Зокрема, це відкриває можливість судді на власний розсуд визначати, яка інформація не підлягатиме оприлюдненню в ЄДРСР. Це ускладнюватиме ідентифікацію органів та осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, корупційних діянь, зловживання владою та інших суспільно резонансних злочинів. За відсутності в законопроекті механізму оскарження таких інформаційних обмежень і належних запобіжників від зловживань, судова система фактично опиняється поза межами суспільного моніторингу та контролю⁵¹⁶.

Реакція громадянського суспільства:

Законопроект № 7033-д викликав критику з боку правозахисників. У травні 2024 року громадські організації публічно закликали Верховну Раду відхилити цей законопроект, наголошуючи, що запропоновані зміни обмежать доступ громадськості до інформації з Єдиного державного реєстру судових рішень, ускладнять моніторинг судових проваджень, зокрема тих, що мають суспільний резонанс, а також можуть негативно вплинути на прозорість судочинства⁵¹⁷. У публічних заявах і аналітичних матеріалах застерігалось, що законопроект необґрунтовано розширює перелік відомостей, які не підлягають оприлюдненню, і створює ризик приховування суспільно важливої інформації як під час війни, так і після її завершення⁵¹⁸. Попри цю критику, 23 травня 2024 року Верховна Рада України прийняла законопроект за основу⁵¹⁹. Водночас у процесі підготовки до другого читання окремі його положення були звужені, що свідчить про часткове врахування зауважень громадянського суспільства, хоча ризики для доступу до судових рішень збереглися.

Проект Закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» № 13181 від 17.04.2025⁵²⁰

Законодавчі зміни: Пропонується прийняття нового Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», а також внесення низки змін до Регламенту Верховної

⁵¹⁶ Аналіз Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» (реєстр. № 7033-д) та Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення проведення судового засідання у разі неможливості його повного фіксування технічними засобами в умовах воєнного чи надзвичайного стану» (реєстр. № 8359). — Центр прав людини ZMINA. — Київ, 2023. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/03/problemny-7033d.pdf>

⁵¹⁷ Закликаємо Верховну Раду не приймати законопроект № 7033-д, який обмежує доступ до судових рішень / Група впливу, 20.05.2024: <https://www.vplyv.org.ua/archives/9001>

⁵¹⁸ Аналіз Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень» (реєстр. № 7033-д) та Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення проведення судового засідання у разі неможливості його повного фіксування технічними засобами в умовах воєнного чи надзвичайного стану» (реєстр. № 8359). — Центр прав людини ZMINA. — Київ, 2023. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/03/problemny-7033d.pdf>

⁵¹⁹ Попри критику правозахисників ВР ухвалила за основу законопроект, який обмежує доступ до судових рішень / Радіо Свобода, 23.05.2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zakon-dostup-do-sudovykh-rishen/32961199.html>

⁵²⁰ Проект Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», Євроінтеграційний № 13181 від 17.04.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56212>

Ради України⁵²¹, законів України «Про державну таємницю»⁵²², «Про звернення громадян»⁵²³, «Про охорону дитинства»⁵²⁴, «Про міжнародні договори України»⁵²⁵, «Про Державний реєстр виборців»⁵²⁶, «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»⁵²⁷, «Про запобігання корупції»⁵²⁸, «Про державну службу»⁵²⁹. Законопроект, зокрема, уточнює порядок призначення і звільнення Уповноваженого, організацію роботи його Секретаріату, статус представників Уповноваженого, а також питання фінансування діяльності інституції. Крім того, пропонується розширити окремі контрольні та інформаційні повноваження Уповноваженого, зокрема, у сферах розгляду звернень, захисту прав дитини, доступу до інформації, отримання статистичних даних із Державного реєстру виборців, подання пропозицій щодо міжнародних договорів та ініціювання позапланових заходів державного нагляду у зв'язку з виявленими порушеннями прав людини.

Мета законопроекту: Удосконалити правові засади діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі — Уповноважений) та підвищити його інституційну спроможність у відповідності до міжнародних стандартів захисту прав людини задля підвищення рівня додержання прав і свобод людини в Україні.

Статус законопроекту: Надано висновок профільного комітету про розгляд (станом на 27.06.2025).

Оцінка законопроекту та його ризики:

Цей законопроект містить важливі ініціативи, покликані привести українське законодавство щодо діяльності омбудсмена у відповідність законодавству ЄС та міжнародним стандартам. Водночас окремі положення проекту формують ризики для організацій громадянського суспільства.

Законопроект передбачає істотне розширення кола суб'єктів, на яких поширюється контроль Уповноваженого. Відповідно до частини третьої статті 22, подання Уповноваженого як акт реагування щодо порушень Конституції України, законів України та міжнародних договорів можуть вноситися не лише до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а й до громадських об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, а також їх посадових і службових осіб⁵³⁰. Оновлена редакція статті 28 покладає на зазначених суб'єктів обов'язок співпрацювати з Уповноваженим, надавати інформацію, документи та пояснення, а також розглядати пропозиції Уповноваженого і надавати вмотивовану письмову відповідь у встановлений строк⁵³¹. Фактично це поширює парламентський контроль Уповноваженого на суб'єкти приватного права, включно з організаціями громадянського суспільства.

З огляду на конституційну природу інституту Уповноваженого як суб'єкта парламентського контролю, його мандат має бути спрямований передусім на контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Громадські об'єднання не здійснюють владних управлінських функцій та не є суб'єктами владних повноважень, а отже, на них не покладається обов'язок забезпечення прав і свобод людини. Тому поширення

521 Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

522 Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

523 Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

524 Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

525 Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

526 Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 № 698-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>

527 Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

528 Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

529 Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

530 Проект Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», Євроінтеграційний № 13181 від 17.04.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56212>

531 ibid.

на них контрольних повноважень Уповноваженого без прив'язки до виконання делегованих публічних функцій виходить за межі конституційної моделі парламентського контролю. За таких умов виникає ризик трансформації інституту Уповноваженого з механізму захисту прав людини у механізм нагляду за діяльністю громадянського суспільства.

Ще один ризик пов'язаний із встановленням обов'язку надавати запитувану інформацію у визначені строки з передбаченням юридичної відповідальності за її ненадання⁵³². Така конструкція фактично прирівнює суб'єктів приватного права до органів публічної влади в частині процесуальних обов'язків реагування на подання Уповноваженого. Відсутність чіткої диференціації між суб'єктами владних повноважень і суб'єктами приватного права, а також відсутність спеціальних гарантій пропорційності втручання в діяльність громадських об'єднань, створює ризик непропорційного обмеження їхньої автономії.

Таким чином, попри позитивну загальну спрямованість законопроекту, положення щодо розширення об'єкта контролю та встановлення обов'язків для суб'єктів приватного права потребують доопрацювання перед другим читанням із метою чіткого визначення меж мандата Уповноваженого та вдосконалення положень щодо здійснення ним парламентського контролю.



Реакція громадянського суспільства:

Законопроект № 13181 викликав критику з боку правозахисної спільноти та експертних організацій. ZMINA звертала увагу, що в зареєстрованій редакції не враховано частину ключових пропозицій громадськості та міжнародних експертів щодо прозорішої й інклюзивнішої процедури призначення Уповноваженого⁵³³. Подальша критика стосувалася також змісту законопроекту: правозахисники застерігали, що окремі положення не відповідають міжнародним стандартам діяльності національних інституцій з прав людини, а розширення контрольних повноважень Уповноваженого щодо громадських об'єднань виходить за межі його мандата і потребує доопрацювання⁵³⁴. Водночас представники інституції Омбудсмана загалом підтримували потребу оновлення закону, наголошуючи на необхідності його подальшого доопрацювання⁵³⁵.

532 *ibid.*

533 Законопроект про Омбудсмана суперечить дорожній карті для вступу до ЄС: аналіз ZMINA / ZMINA info, 12.08.2025. URL: <https://zmina.info/news/zakonoprojekt-pro-ombudsmana-superechyt-dorozhnij-karti-dlya-vstupu-do-yes-analiz-zmina/>

534 Незалежність інституції та відповідність міжнародним стандартам: у Києві відбулося експертне обговорення законопроекту про Омбудсмана / Центр прав людини ZMINA, 18.12.2025. URL: <https://zmina.ua/event/nezalezhnist-instytutczyyi-ta-vidpovidnist-mizhnarodnym-standartam-u-kyievi-vidbulosya-ekspertne-obgovorennya-zakonoprojektu-pro-ombudsmana/>

535 На розгляд Верховної Ради внесли проект нового закону про Омбудсмана: що зміниться та які норми критикують? / ZMINA info, 22.04.2025. URL: <https://zmina.info/news/na-rozglyad-verhovnoyi-rady-vnesly-projekt-novogo-zakonu-pro-ombudsmana-sho-zminytsya-ta-yaki-normy-krytykuyut/>



РОЗДІЛ 4.

ПОТОЧНИЙ СТАН ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ



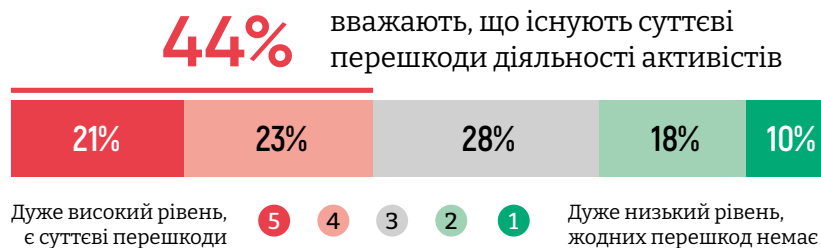
СИТУАЦІЯ НАВКОЛО ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ І ДЖЕРЕЛА ПЕРЕШКОДЖАНЬ ЇХНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Як свідчать результати соціологічного опитування, яке було проведене «Центром якісних досліджень» на замовлення Центру прав людини ZMINA у травні-серпні 2025 року і охопило 168 активістів та активісток, існує низка ризиків і перешкод, з якими стикаються актори громадянського суспільства. (Детально результати соціологічного дослідження наведені у Додатку 1).

Майже три чверті респондентів принаймні раз у своїй діяльності зіштовхувались із перешкодами, а кожен п'ятий зазнає тиску на регулярній основі.

Головним **джерелом загроз**, включаючи недержавних акторів, згідно з відповідями, є правоохоронні органи, на яких особливо часто скаржаться громадські активісти, які працюють у столиці. Правоохоронні органи найчастіше тиснуть на громадських активістів, які провадять антикорупційну діяльність. Водночас не лише ця група активістів відчуває утиски від них — інші активісти, окрім тих, які опікуються вразливими групами у малих громадах, також вказують на наявність тиску від представників правоохоронних органів. Головна заявлена проблема з поліцією — це відсутність діалогу та небажання проводити розслідування.

Оцінка рівня перешкод у діяльності



Також третина громадських активістів вказують на «проплачені медіа» і «жовту пресу» як джерело загроз. Активісти, які вказують на медіа, частіше від інших стикаються з погрозами та переслідуваннями в соціальних мережах, що свідчить про те, що ці медіа вдаються до псування репутації. Найчастіше через переслідування у медіа страждають активісти, які захищають права ЛГБТІК+-людей. Водночас інші групи активістів також потерпають від схожих загроз.

«М'які» та репутаційні форми тиску є найбільш поширеними, і саме такі загрози здатні підривати довіру до активістів. Йдеться насамперед про маніпуляцію громадською думкою, використання воєнного стану для обмежень, небажання розслідувати напади і погрози, а також дискредитацію та поширення неправдивої інформації. Водночас 26% активістів вказали на обмеження свободи слова, що ставить під сумнів можливості публічного висловлення та захисту власної позиції.

Вагому роль відіграють і **онлайн-атаки**: цифровий простір став одним із головних майданчиків тиску. Зокрема, 35% активістів стикалися з інтернет-цькуванням (у Facebook та інших соцмережах), а майже третина (29%) — із залякуваннями чи погрозами.

Адміністративні та інституційні бар'єри є менш поширеними, проте на них вказує майже третина опитаних. Йдеться про труднощі з отриманням дозволів, що свідчить про наявність загроз системного характеру, пов'язаних із бюрократичними чи політичними обмеженнями.

Фізичне насильство і прямі напади трапляються рідше, однак залишаються особливо небезпечними, оскільки формують атмосферу страху та відчуття високих ризиків для активістів.

Графік 1. Форми загроз



Найбільш ефективними **інструментами захисту** громадські активісти вважають неформальні канали впливу та надання суспільного розголосу проблемі, натомість офіційні інституційні процедури вважають менш ефективними.

В основі **стратегії захисту** активістів лежить солідарність, об'єднання і публічність. Активісти розуміють, що інституційні канали є слабкими, і тому роблять ставку на горизонтальні зв'язки та комунікацію.

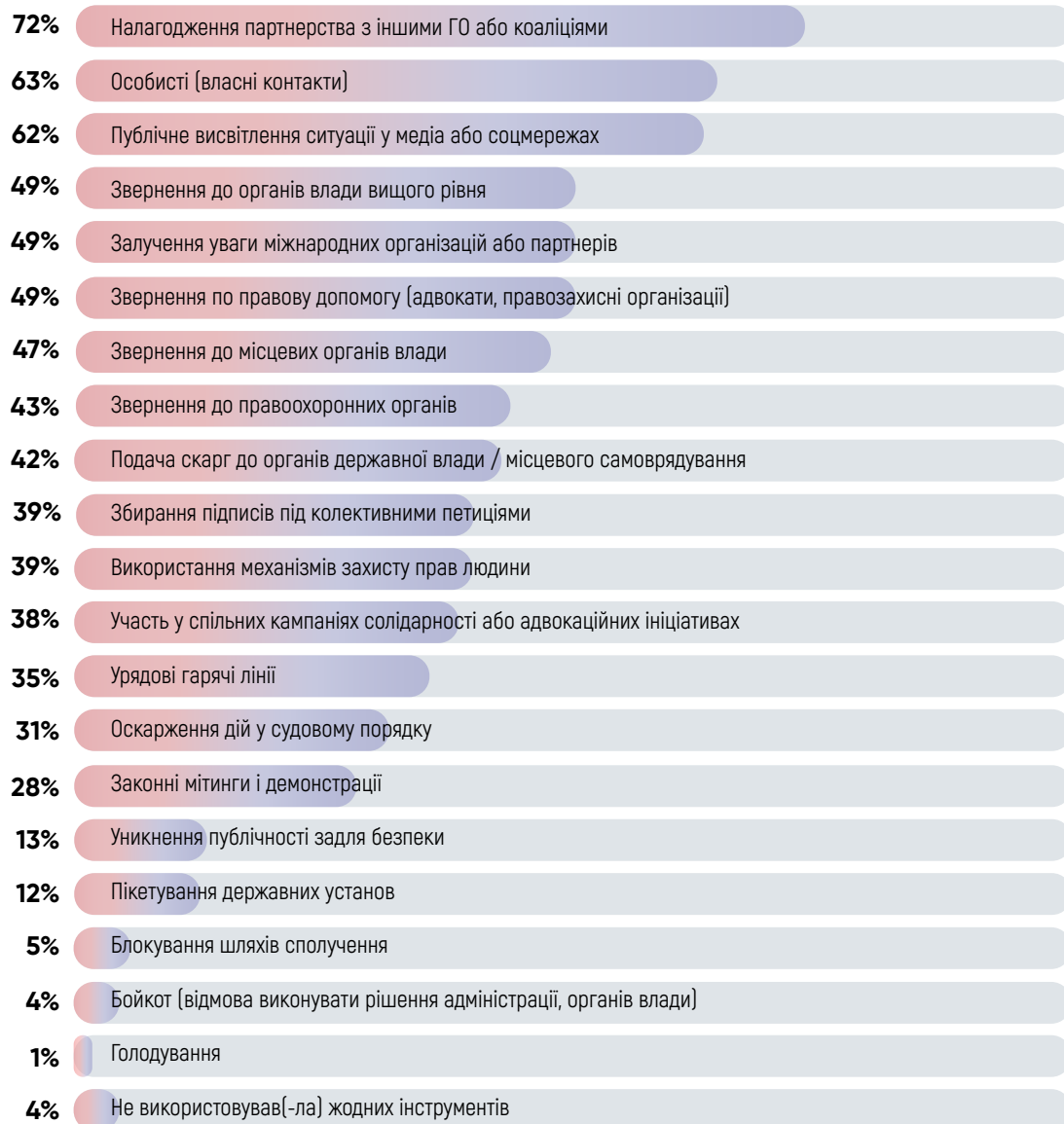
Найчастіше як інструмент боротьби з перешкоджаннями у громадській діяльності активісти використовують налагодження партнерства з іншими ГО або коаліціями (72% респондентів), особисті (власні) контакти (63% респондентів), публічне висвітлення ситуацій у медіа чи соцмережах (62% респондентів).

Близько половини активістів все ж звертаються по допомогу до формальних інституцій, але їхнє застосування менш поширене: активісти намагаються тиснути через систему, але водночас не покладаються на неї як на головний інструмент.

Радикальні чи символічні форми протесту, за словами активістів, застосовуються надзвичайно рідко. Нечасто вони вдаються і до уникнення публічності.

Як засвідчив узагальнений аналіз, для активістського середовища загалом характерні спільні виклики, пов'язані з тиском, перешкоджанням діяльності, пошуком дієвих механізмів захисту та взаємодією з владою. При цьому зміст, інтенсивність і засоби захисту відрізняються між окремими групами активістів.

Розгляд окремих груп активістів дозволяє виявити специфічні тенденції, характерні для кожної з них.

Графік 2. Використання механізмів та інструментів боротьби з перешкоджаннями

АНТИКОРУПЦІЙНІ АКТИВІСТИ

Антикорупційні активісти — це найбільш уразлива група. Її представники найчастіше повідомляють про тиск, і значна частина з них зазнає його регулярно. Абсолютна більшість цієї групи вважає, що ситуація погіршилася за останні роки. Чим вище «ціна питання», «чим більш великі гроші задіяні», — тим більше буде тиску: погрози, загроза репутації, судові позови про честь, рідше — пошкодження майна, житла, автомобілів, одинично — тілесні ушкодження.

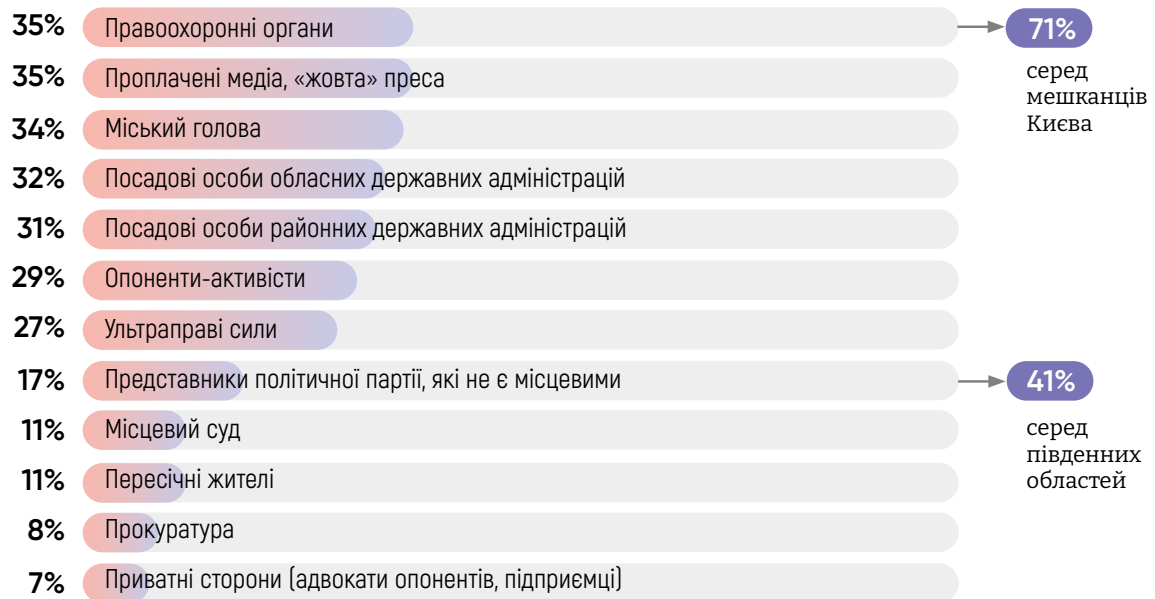
Джерела перешкоджань. Антикорупційні активісти найчастіше згадують про наявність тиску та перешкод у їхній діяльності, а 40% вказують на те, що регулярно стикаються з цим і абсолютна більшість (76%) вказують на погіршення ситуації за останні три роки.

Головним джерелом загроз називають правоохоронні органи та держслужбовців міського та обласного рівнів.

У сфері антикорупційної діяльності поширені всі форми загроз, та особливо часто ця група активістів зіштовхується із ситуаціями ненадання необхідної інформації (84%), маніпуляцією

громадською думкою (84%), небажанням правоохоронних органів розслідувати інциденти (84%), псування репутації (76%) та вибірковою співпрацею з активістами (60%).

Графік 3. Джерело перешкоджань



Найпоширенішими загрозами діяльності 84% антикорупційних активістів назвали використання воєнного стану як приводу для введення обмежень або ненадання необхідної інформації. 76% респондентів вказали на дискредитацію шляхом псування репутації, обстрікування (наприклад, деяких активістів називають «міськими божевільними» — їм нічого не роблять, але створюють імідж, що їх не варто слухати, бо вони «неадекватні»).

48% респондентів зазначили використання судових позовів як інструменту тиску, зокрема, через подання справ про захист честі та гідності. Найчастіше такі практики застосовуються щодо активістів із публічною позицією та значною аудиторією в соціальних мережах. Ще 44% опитаних повідомляють про випадки примусу до звільнення з місця роботи.

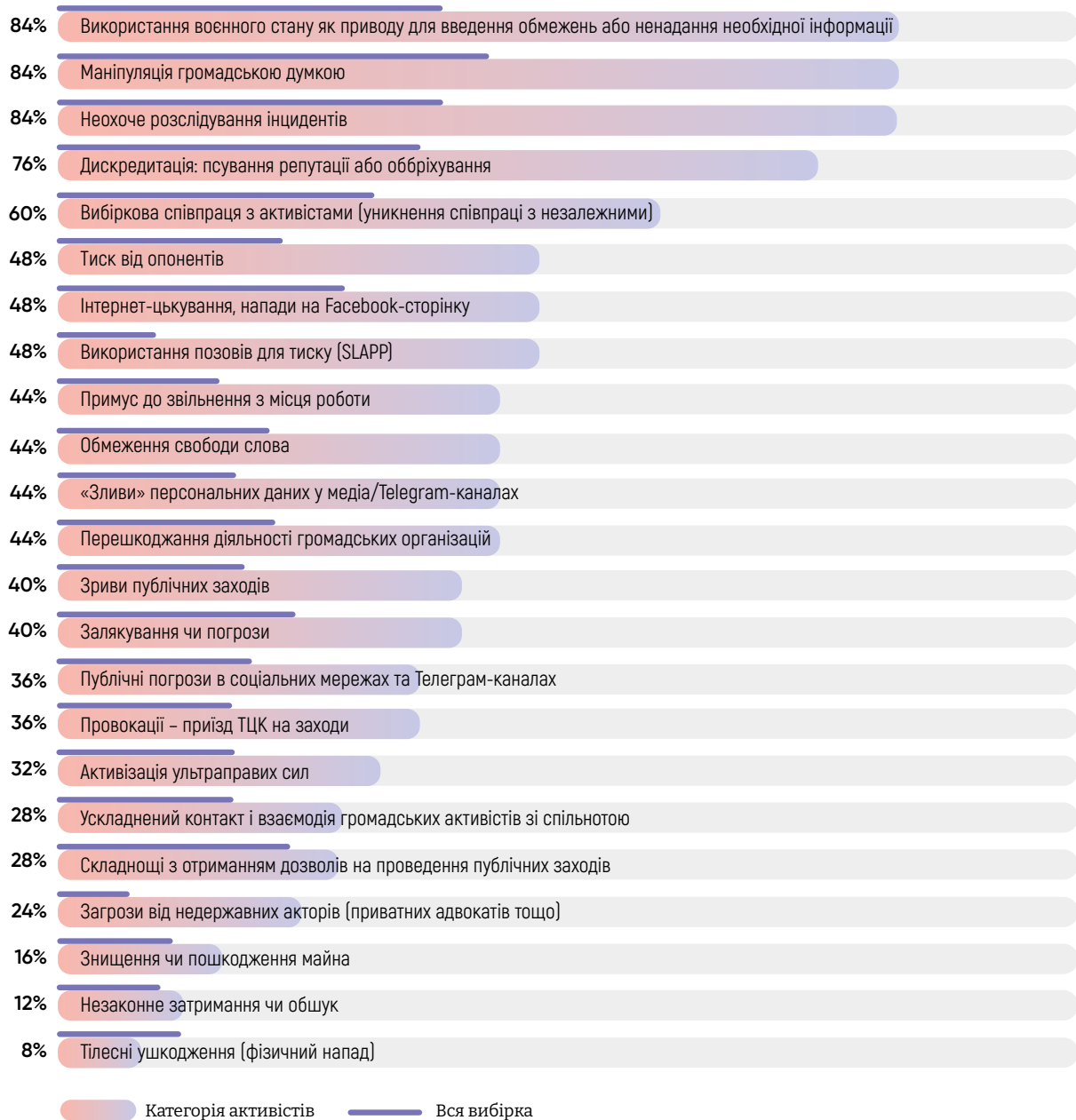
Крім того, 16% респондентів вказують на загрози, пов'язані зі знищенням або пошкодженням майна. Серед зафіксованих випадків — використання запалювальних сумішей для підпалів житла, а також пошкодження автомобілів (зокрема, навмисне послаблення кріплень). Самі активісти часто описують такі дії як «дрібні пакості», які водночас формують постійний психологічний тиск.

«Всіх вишвирунули, хто був за легітимного мера... Хто на нейтралі — залишилися. І то вони мовчать тихенько, щоб не втратити роботу.»

В контексті популярності та ефективності **інструментів захисту** антикорупційні активісти значно частіше використовують правові норми та звернення до влади (у тому числі до правоохоронних органів), але нижче оцінюють їхню ефективність (зокрема, оскарження у судовому порядку, звернення до місцевих органів влади та на урядову гарячу лінію). Це може свідчити про недовіру до представників влади.

Гірше активісти оцінюють і ефективність залучення уваги міжнародних організацій, хоча цей інструмент широко використовується.

Найбільш дієвими та водночас популярними, за оцінкою опитаних респондентів, є публічне висвітлення проблем у медіа й соцмережах, звернення за правовою допомогою та налагодження партнерства із громадськими організаціями чи коаліціями.

Графік 4. *Форми загроз*

Активісти зазначають, що ефективність інструментів захисту та можливостей громадських активістів антикорупційної діяльності впливати на владу, а також відповідь та реакція влади залежить від «ціни питання». Адже, наприклад, часто забудовники і чиновники — це «одні і ті ж обличчя», і саме вони ініціюють тиск.

«Якщо ти серйозний активіст і серйозно щось копаєш, то це дуже небезпечно, тому що це стосується великих грошей».

Говорячи про **комунікацію з представниками органів влади**, група антикорупційних активістів розказала про випадки, в яких органи влади, до яких вони направляють звернення, використовують воєнний стан як виправдання замість ґрунтовної відповіді та надання інформації. В перший рік повномасштабного вторгнення частина відповідей на запити містила відповідь «Ви питаєте чутливу інформацію, ми звернулися в СБУ, щоб вони провели перевірку». На багато запитів до Державної екологічної інспекції України надходила відповідь з аргументом «не маємо права проводити обслідування, тому що зараз воєнний час».

Активісти також зазначають, що з початку дії воєнного стану доступ до низки публічних реєстрів, зокрема Державного земельного кадастру, було обмежено. Це суттєво ускладнило можливості громадського контролю, зокрема відстеження інформації про право власності на земельні ділянки, на яких здійснюється, наприклад, вирубка лісу. (Див. також: Розділ 3. *Огляд законодавства, загрозливого для громадянського суспільства*).

Додаткові труднощі пов'язані з обмеженням доступом до актуальної інформації про діяльність органів місцевого самоврядування: замість прямих трансляцій засідань місцевих рад переважно оприлюднюються записи, що знижує рівень оперативності та прозорості прийняття рішень.

“ У Китайгородській селищній раді (Кам'янський район Дніпропетровської області) депутат написав, що сесія відбудеться завтра о 12, і спробував вести пряму трансляцію. Після цього на нього селищний голова написав заяву до поліції, тому що він наражає депутатів на ракетний прילіт.

Аналізуючи факти підтримки, активісти зазначають, що лише частина з них отримує реальне сприяння від державних інституцій. Зокрема, 44% респондентів, які працюють у сфері антикорупції, повідомили про випадки, коли державні органи надавали допомогу у фактичному розслідуванні інцидентів.

Антикорупційні активісти також детальніше оцінили **ефективність взаємодії з органами влади**. За їхніми спостереженнями, окремі громадські організації, очолювані представниками сектору з досвідом діяльності ще з 2000-х років, демонструють вищу спроможність впливати на ухвалення рішень. Це пояснюється поєднанням інституційної пам'яті, налагоджених мереж контактів і досвіду адвокаційної роботи.

Показовим прикладом є створення на Чернігівщині коаліції «Сіверщина», яка об'єднує галузеві асоціації роботодавців, платників податків, представників легального середнього бізнесу, профспілки та незалежні громадські організації. За оцінками опитаних, така коаліція поєднує фінансовий та електоральний ресурс підприємницького середовища, спроможність до мобілізації та досвід організації публічних заходів. Водночас вона має значний вплив на процеси прийняття рішень завдяки системному громадському тиску та наполегливій адвокаційній роботі щодо органів влади.

Серед **бар'єрів звернення до представників місцевих органів влади** антикорупційні активісти називають випадки затягування справ, а також виконання зобов'язань добросовісно тільки під тиском розголошення (за використання відеореєстрів).

Загалом серед антикорупційних активістів **довіра до інституцій**, таких як правоохоронні органи, прокуратура та суди — низька (зазначали, що «не чекаємо багато»). Водночас, попри наявність формальної взаємодії з правоохоронними органами, прокуратурою та ДБР, рівень фактичної допомоги з їхнього боку оцінюється як низький. Зокрема, навіть у випадках реагування на інциденти присутність правоохоронців не завжди супроводжується ефективними діями чи належним захистом.

“ Викликаю поліцію, коли мене не пускають в міську раду. Приїжджають, слава Богу, не штрафують за те, що я їх викликала, але справа далі не рухається ніколи.

“ Коли генеральний план писали, в міській раді тітушня була людей — [ми] писали заяву, але їх ні разу не викликали, вона «канула в лету», нічого з цього не вийшло.

Водночас розгляд таких справ часто затягується і може тривати від 1–1,5 року і більше.

“ Я є свідком, давала покази в одній справі, пройшло півтора роки — повільно просувається, думаю, там теж замішані великі гроші.

Водночас рівень довіри до судової системи активісти оцінюють як неоднорідний та значною мірою залежний від конкретних суддів. Респонденти зазначають, що поряд із суддями, які демонструють незалежність і доброчесність, існують також ті, чиї рішення, на їхню думку, можуть бути зумовлені небажанням вступати у конфлікт із владою. Активісти також підкреслюють, що присутність відеофіксації під час судових засідань може впливати на перебіг розгляду справ:

за їхніми спостереженнями, у таких умовах судді частіше демонструють більш неупереджений і процедурно коректний підхід.

Оцінюючи рівень обізнаності щодо законодавчих актів і політичних ініціатив, а також потребу у додаткових знаннях, активісти зазначають суттєві відмінності залежно від сфери діяльності. Зокрема, представники антикорупційного сектору демонструють вищий рівень обізнаності із законодавством у сфері запобігання корупції, включно із законом про захист викривачів, однак водночас оцінюють його як недостатньо ефективний на практиці.

Серед найбільш дієвих інструментів впливу активісти виокремлюють ініціативи watchdog-активізму, зокрема, кампанії з моніторингу рішень органів місцевої влади та прозорості бюджетів. Такі інструменти, як DOZORRO, Громадський контроль, ЧЕCHO та OPORA, дозволяють ефективно здійснювати громадський контроль, відстежувати ключові процеси та підтримувати системну антикорупційну діяльність.

АКТИВІСТИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ВЕТЕРАНАМИ ТА ЇХНІМИ РОДИНАМИ

Перешкоди для цієї групи носять радше **ситуативний характер** і не є регулярними. Основні проблеми походять від районних адміністрацій та пов'язані з бюрократією чи відмовою у доступі до інформації. Ветеранські організації використовують широкий спектр інструментів, але, на відміну від антикорупційних активістів, оцінюють їхню ефективність значно вище. Вони демонструють більшу довіру до звернень як до місцевої влади, так і до органів вищого рівня, і часто застосовують особисті контакти та партнерство з іншими ГО. Такі активісти також краще обізнані у законодавстві та правових ініціативах, що свідчить про їхній вищий рівень інституційної інтегрованості.

Розгляд цієї групи окремо дозволяє детальніше проаналізувати динаміку змін за останні три роки. За оцінками самих активістів, суттєвих змін у середовищі їхньої діяльності не відбулося. Така оцінка може бути зумовлена тим, що значна частина громадських організацій у цій сфері активізувала свою діяльність лише після початку повномасштабного вторгнення, що обмежує можливості для порівняльного аналізу у довшій перспективі.

Головним **джерелом перешкоджань** активісти називають посадових осіб районних державних адміністрацій.

Як і в цілому по вибірці, головні перешкоджання, на думку активістів, стосуються обмеження доступу до інформації, маніпуляцій громадською думкою, небажання розслідувати інциденти та вибіркової співпраці з активістами.

Серед окремих форм загроз, про які повідомляють громадські активісти, що працюють у сфері підтримки ветеранів та їхніх родин, найбільш поширеними є використання воєнного стану як підстави для запровадження обмежень або відмови у наданні необхідної інформації (37% випадків), а також маніпуляції громадською думкою (37%). Крім того, 30% респондентів вказують на практику вибіркової співпраці з активістами, яка сприймається як спосіб уникнення взаємодії з незалежними представниками громадянського суспільства.

За словами опитаних, ветеранські громадські об'єднання не завжди забезпечують належне висвітлення проблем, з якими стикаються ветерани. Зокрема, респонденти зазначають випадки обмеження доступу до публічних виступів і медіаплатформ, редагування або невключення окремих позицій до інтерв'ю, а також недостатню увагу до досвіду ветеранів, які набули цього статусу ще до початку повномасштабного вторгнення. Водночас, за оцінками активістів, у взаємодії з органами влади спостерігається тенденція до залучення обмеженого кола «лояльних» представників ветеранського середовища, чії позиції є більш узгодженими з офіційним порядком денним. Це сприймається як фактор, що звужує можливості для репрезентації ширшого спектра думок усередині ветеранської спільноти.

💬 *Якщо хтось із «ручних» ветеранів починає казати щось незручне, його просто виводять з цього пулу і вводять нову особу.*

Графік 5. Форми загроз



Окремо активісти зазначають, що в найближчій перспективі очікують повернення більшої кількості ветеранів, які будуть готові відстоювати свої права, і це стане критичною точкою.

Якщо в Хмельницькій області їх 63 тисячі, то вони навіть не уявляють кількість тих, хто повернеться і будуть задавати питання.

Активісти, які займаються підтримкою ветеранів та їхніх родин, також використовують більш широкий спектр **інструментів захисту та забезпечення своїх прав і свобод**, але, на відміну від антикорупційних активістів, відзначають їх ефективність. Зокрема, ця група активістів частіше звертається і до місцевих органів влади, і до органів влади вищого рівня (у тому числі на урядові гарячі лінії), і оцінюють їх ефективність більш позитивно.

Також ці активісти значно частіше користуються особистими контактами та намагаються налагодити партнерство з іншими ГО. Партнерство з іншими ГО або коаліціями популярне серед

89% активістів, при цьому ефективність інструменту оцінюють на рівні 74% (оцінки 4-5 за 5 бальною шкалою).

Яскравим прикладом ефективної колективної дії ветеранської спільноти, а не окремої організації, є згаданий респондентами випадок у Харкові наприкінці квітня 2025 року. Тоді ветерани, зокрема представники підрозділу «Азов», об'єдналися з іншими учасниками ветеранського середовища та публічно порушили питання щодо призначення кандидата, якого вони вважали невідповідним для роботи в Управлінні з питань ветеранської політики.

“*Ветерани Азову виступили з питанням, чому в Управління з питань ветеранської політики на посаду було призначено ветерана інших локальних війн, афганця. Зібралася команда з залученням Міністерства і Ради ветеранів. Одразу було прийняте рішення. Зняли одного ветерана. Громадськість запропонувала іншого, і в нього ж буде питати за його роботу. Це був дійсно вплив на владу, але не від інституту громадянського суспільства, а від ветеранської спільноти в цілому.*”

Такий інструмент, як публічне висвітлення ситуації у медіа або соцмережах виявився популярним серед 63% активістів, а ефективність цього інструменту (оцінки 4-5 за 5 бальною шкалою) самі ж активісти оцінюють на рівні 78%. Опитані зазначають, що чим ширший суспільний резонанс, тим більше шансів, що певні заходи буде вжито.

“*Громадськість як одиницю ніхто не буде навіть слухати — відписка, встановленням порядком місяць на розгляд, от ми вам відписалися, от є прийняття, от є посилання на норму закону — щастя, здоров'я, до побачення.*”

Активісти, які працюють у сфері підтримки ветеранів та їхніх родин, описують комунікацію з органами влади як обмежену та вибіркову. За їхніми оцінками, влада врахувала досвід 2015–2016 років, коли активні ветерани масово мобілізувалися та публічно впливали на порядок денний, зокрема через акції під державними установами. Натомість станом на сьогодні, за словами респондентів, взаємодія здебільшого відбувається з попередньо відібраними, лояльними та зручними представниками ветеранського середовища, які сприймаються як основні комунікатори позиції сектору. Водночас активісти, яких опитані вважають незалежними та критично налаштованими, фактично виключені зі системної комунікації, оскільки їх сприймають як «некомфортних». За оцінками респондентів, така практика свідчить про прагнення влади діяти на випередження, мінімізуючи потенційно критичні або конфліктні голоси у публічному просторі.

Оцінюючи ефективність звернень до органів влади, активісти, які працюють у сфері підтримки ветеранів та їхніх родин, зазначають, що звернення до центрального рівня часто не призводять до системного вирішення проблем, оскільки такі питання переадресовуються на рівень обласної влади. Водночас, за їхніми спостереженнями, у таких випадках реакція може бути більш оперативною через підвищену увагу з боку вищого керівництва.

Респонденти також наголошують, що реальні зміни найчастіше відбуваються за умови публічного висвітлення проблеми. Саме суспільний резонанс і медійна увага можуть стимулювати органи влади до реагування, хоча такі дії, за оцінками опитаних, зазвичай мають обмежений характер і не завжди призводять до системних рішень.

Аналізуючи **бар'єри у взаємодії** з представниками місцевих органів влади, активісти, які працюють у сфері підтримки ветеранів та їхніх родин, наголошують на важливості чіткого та передбачуваного правового поля. За їхніми оцінками, нинішній правовий простір є недостатньо визначеним, що ускладнює можливість спиратися на конкретні норми права та оскаржувати їх порушення у судовому порядку як на національному рівні, так і через звернення до ЄСПЛ. Респонденти також вказують на поширене сприйняття практик «ручного управління», коли окремі рішення ухвалюються поза чіткими процедурними рамками. На їхню думку, це обмежує можливості для правового реагування та підриває передбачуваність державної політики.

Серед додаткових бар'єрів респонденти також відзначають обмежений вплив ветеранської спільноти на поточні законодавчі процеси. За їхніми оцінками, участь ветеранів у формуванні політик залишається фрагментарною і не забезпечує системного врахування їхньої позиції.

Окремо активісти наголошують на недостатній прозорості механізмів розподілу державних грантів. Зокрема, за їхніми словами, критерії відбору отримувачів фінансування є незрозумілими, що створює відчуття непрогнозованості процесу. Респонденти висловлюють занепокоєння, що у практиці надання грантів перевагу можуть мати організації, які демонструють більшу лояльність до влади, що, на їхню думку, звужує можливості для підтримки незалежних ініціатив. Респонденти також зазначають, що у низці випадків державне фінансування отримують проєкти, які, на їхню думку, не забезпечують відчутної користі або прямих переваг для ветеранів.

💬 *Сподіватися на державні гранти — це як взяти дірявий човен та намагатися на ньому плисти, це неефективно.*

В активістів, які займаються підтримкою ветеранів та їхніх родин, відсутня довіра до державних інституцій (правоохоронних органів, прокуратури та судової системи). Адже їх призначення, на думку ветеранів, відбувається не на підставі об'єктивних критеріїв, а внаслідок дискреції окремих осіб, а отже, прийняття рішень відбувається на основі лояльності до влади.

Досить позитивною є ситуація з **рівнем знань про законодавчі акти і політичні ініціативи**. Активісти демонструють більшу залученість у політичний та правовий контекст: за їхніми словами вони непогано обізнані з більшістю законопроектів та ініціатив, а також досить позитивно оцінюють їх ефективність, у порівнянні з оцінками інших груп активістів.

АКТИВІСТИ, ЯКІ ЗАХИЩАЮТЬ ПРАВА ЛГБТІК+-СПІЛЬНОТИ

Загалом активісти цієї групи стикаються з дещо меншим рівнем інтенсивності тиску, ніж антикорупційні, проте форми загроз тут значно різноманітніші й нерідко зустрічається і фізичне насилля. Головним джерелом загроз для цієї групи є ультраправі сили та інші опоненти, проте поширеними є також атаки з боку медіа і небажання влади розглядати їхні звернення. ЛГБТІК+-активісти частіше зазнають репутаційних атак, цькування у соціальних мережах, залякувань і навіть фізичних нападів. Правоохоронні органи неохоче реагують на інциденти, що змушує активістів більше покладатися на публічність, соціальні мережі та міжнародну підтримку.

Аналіз ситуації у сфері захисту прав ЛГБТІК+-людей свідчить, що перешкоджання діяльності залишається поширеним явищем: 50% респондентів вказують на регулярне виникнення таких випадків у своїй роботі. Водночас оцінки динаміки за останні три роки свідчать про помірне покращення ситуації та зниження частоти подібних інцидентів.

Головним джерелом перешкоджань та тиску є ультраправі угруповання, на яких вказали всі опитані респонденти цієї групи. Також, за словами активістів, дуже поширені конфлікти з опонентами-активістами та ситуації псування репутації з боку медіа.

Попри те, що самооцінка інтенсивності погроз і тиску щодо цієї групи активістів є нижчою порівняно з антикорупційним сектором, спектр форм переслідування є більш різноманітним і охоплює ширший перелік практик. Респонденти вказують, що у їхній діяльності представлені практично всі основні типи тиску.

Найпоширенішими **формами тиску** є дискредитаційні кампанії, погрози в соціальних мережах, залякування, а також випадки фізичного насильства. Водночас активісти зазначають низьку ефективність реагування з боку правоохоронних органів, зокрема, неготовність до належного розслідування таких інцидентів.

Серед найбільш поширених загроз своїй діяльності активісти відзначають наступні: маніпуляція громадською думкою, Інтернет-цькування, напади на Facebook-сторінку, залякування чи погрози — по 91% кожна — та активізація ультраправих сил — 82% опитаних. Окрім цих загроз, також йшлося про інші форми, що пов'язані з неохочим розслідуванням інцидентів, тиском від опонентів, фізичними нападами, погрозами в соціальних мережах, складнощами з отриманням дозволів на проведення публічних заходів та їх зриви, перешкоджанням діяльності громадських організацій, провокаціями та пошкодженням майна.

Графік 6. Джерело перешкоджань

Активісти, що захищають права ЛГБТІК+-спільноти, рідше взаємодіють із представниками органів влади. Найчастіше вони намагаються встановити партнерство з іншими ГО або звертаються до правоохоронних органів, але це, на їхню думку, малоефективні інструменти захисту.

Більш ефективним вони вважають публічне звернення уваги громадськості та міжнародної спільноти, шляхом проведення мітингів, залучення уваги в соціальних мережах. Часто ЛГБТІК+-активісти використовують також особисті контакти та звертаються по правову допомогу.

Комунікацію з представниками органів влади активісти загалом оцінюють як таку, що відкриває можливості для співпраці. Зокрема, вони практикують проведення заходів у координації з органами влади, завчасно інформуючи поліцію та залучаючи її до забезпечення громадського порядку. Такий підхід дозволяє підвищити рівень безпеки під час подій і створює додаткові гарантії оперативного реагування у випадку можливих нападів чи провокацій. Ситуацію у Києві активісти загалом оцінюють як «відносно прийнятну» за умови налагодження ефективної комунікації з органами влади. Водночас підкреслюється нерівномірність якості взаємодії: рівень безпеки заходів і чутливість до потреб організаторів часто є непослідовними та залежать від ситуативних чинників. Частина заходів отримує належну охорону та підтримку, тоді як інші — ні.

Як позитивний приклад, наводиться Sunny Bunny Film Festival у Києві, що проходив у кінотеатрі «Жовтень»: попри присутність протестувальників, поліція оперативно припинила їхні протиправні дії та відновила безпеку події. Водночас активісти зазначають, що подібні приклади не є системними, і ефективність взаємодії з правоохоронними органами може залежати як від контексту конкретного заходу, так і від досвіду та підходів самих організаторів.

У місті **Житомирі** зафіксовано приклади проактивного реагування правоохоронних органів на потенційні загрози безпеці заходів. Зокрема, під час проведення заходу кіноклубу поліція самостійно здійснила моніторинг каналів праворадикальних груп, зокрема новостворених, про існування яких організатори події ще не були поінформовані. Завдяки цьому вдалося своєчасно виявити підготовку до можливих дій з боку праворадикальної молоді та вжити превентивних заходів.

»» Вони самостійно про все дізналися раніше, ніж ми.

Окремо активісти зазначають, що у **Львові** взаємодія з органами влади та Національною поліцією є більш складною та менш передбачуваною. Зокрема, спостерігається небажання з боку місцевої влади та правоохоронних органів до співпраці: повідомлення представників ЛГБТІК+-спільноти про потенційні загрози безпеці заходів нерідко залишаються без належного реагування.

☞ *Вас не вбили? Вб'ють — приходьте. От туну такого.*

Активісти також повідомляють про обмежену готовність до співпраці з боку органів влади та правоохоронних органів у **Чернівцях**. За їхніми оцінками, формально представники влади декларують відкритість до взаємодії, однак на практиці така співпраця є недостатньо ефективною. Зокрема, під час проведення одного з фестивалів, коли неподалік перебувала група осіб, що вигукувала погрози, правоохоронні органи не вжили належних заходів задля безпеки учасників події.

Щодо практичної **підтримки з боку державних структур**, активісти зазначають, що у 3/4 випадків отримували сприяння у вигляді забезпечення охорони під час проведення публічних заходів.

У контексті оцінки ефективних механізмів впливу на місцеву владу активісти зазначають, що в окремих випадках дієвим інструментом може бути апелювання до ризику втрати фінансування з боку європейських партнерів. Водночас підкреслюється, що така можливість є обмеженою та доступна не для всіх організацій, оскільки не всі мають прямий доступ до міжнародних партнерів або спроможність ініціювати подібний тиск на місцеву владу.

На національному рівні активісти відзначають окремі організації, зокрема «Точка опори», як приклад системної взаємодії з органами влади. Протягом кількох років організація співпрацює з парламентом, урядом та профільними міністерствами, долучаючись до розробки законодавчих ініціатив, спрямованих на захист прав ЛГБТІК+-людей. Попри відсутність ухвалених законів, така діяльність, за оцінками активістів, сприяла більш відкритій комунікації влади з громадянським суспільством і міжнародними партнерами, а також збільшенню кількості представників державних органів, готових до публічної взаємодії з ЛГБТІК+-спільнотою.

Активісти, які працюють у сфері захисту прав ЛГБТІК+-спільноти, повідомляють про низьку ефективність реагування правоохоронних органів на інциденти на ґрунті ненависті. За їхніми словами, розслідування таких випадків нерідко є формальним, а для відкриття кримінального провадження та належної кваліфікації правопорушення за мотивом ненависті часто необхідно докладати додаткових зусиль. У результаті такі інциденти можуть перекваліфіковуватися як хуліганство. Крім того, активісти звертають увагу на тривалі строки судового розгляду подібних справ, які можуть затягуватися на роки, зокрема у випадках, пов'язаних зі зливом публічних заходів у Чернівцях та Львові.

Довіра до державних інституцій (правоохоронних органів та органів прокуратури та судової системи) серед активістів, що захищають права ЛГБТІК+-спільноти невисока: активісти підкреслюють, що на кожному кроці потрібно докладати зусилля, хоча в ідеалі така взаємодія мала би працювати автоматично.

Активісти також демонструють вищий **рівень обізнаності по більшості законопроектів та ініціатив**. Особливо важливими та потенційно ефективними для них є законопроекти 5488 та 9103 (які не ухвалені на момент підготовки цього дослідження).

АКТИВІСТИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ВРАЗЛИВИМИ ГРУПАМИ У МАЛИХ ГРОМАДАХ

Найменш проблемними, за оцінками респондентів, є активісти, які працюють із підтримкою вразливих груп у малих громадах. Лише 28% із них повідомляють про випадки перешкоджання діяльності та тиску, і цей показник, за їхніми словами, залишається стабільним упродовж останніх трьох років. Водночас 46% представників цієї групи активістів хоча б раз за свою роботу опинялись із подібних ситуаціях.

Основним джерелом перешкоджання діяльності активісти називають посадових осіб районних державних адміністрацій. Серед найбільш поширених форм тиску половина опитаних відзначають маніпуляції громадською думкою, неефективне або неохоче розслідування інцидентів, а також вибіркову співпрацю з громадськими активістами.

Досить низький рівень перешкоджань діяльності та тиску на активістів, які підтримують вразливі групи у малих громадах, значною мірою пов'язані з реформою децентралізації. На думку респондентів, після проведення реформи місцевого самоврядування і децентралізації ситуація покращилася.

Графік 7. Джерело перешкоджань



Активісти зазначають, що частина ситуацій, які вони сприймають як тиск, пов'язані радше з непорозуміннями у взаємодії з органами влади та адміністрацією. Такі випадки потребують додаткових зусиль для обґрунтування своєї позиції, однак переважно не мають критичного характеру та оцінюються як ситуативні.

Також формою пресингу активісти вважають тиск від опонентів. Так учасники говорили про представників влади, які можуть конкурувати з громадськими активістами, мають до них упереджене негативне ставлення, й активісти стараються з ними не взаємодіяти.

Активісти, які працюють із вразливими групами у малих громадах, з-поміж **інструментів захисту** найбільше покладаються на особисті контакти. Також, як і більшість інших активістів, вони головним чином розраховують на налагодження співпраці з іншими ГО, намагаються надавати проблемній ситуації суспільного розголосу і залучати міжнародних партнерів. Крім того, активісти зазначають, що вони рідко звертаються до органів влади.

Активісти, які працюють із вразливими групами у малих громадах, зауважують, що після реформи місцевого самоврядування і децентралізації ситуація з **комунікацією з представниками органів влади** однозначно покращилася. Завдяки децентралізації значно збільшилася можливість впливати на ухвалення рішень, адже тепер рішення приймається на рівні місцевої влади. Додатково активісти розповідають, що місцева влада часто діє саме в інтересах громади, тому знають всіх членів громади особисто. У зв'язку з цим зменшилась кількість проблем і протистоянь, а громади отримали нові можливості.



Якщо брати стару систему, де існували райони і сільради, то була бідненька сільська рада. Зараз, особливо в довоєнний час, для громад відкрилося дуже багато перспектив для власного розвитку.

Активісти зазначають, що основним обмеженням на сьогодні є перерозподіл державних ресурсів на користь сектору оборони в умовах повномасштабної війни. Водночас така ситуація сприймається ними як об'єктивна та не викликає заперечень.

Активісти повідомляють, що на місцевому рівні взаємодія з владою часто є достатньо ефективною та ґрунтується на неформальних контактах і прямій комунікації. За їхніми оцінками, значну частину питань можна вирішувати через особисту взаємодію з представниками органів місцевого самоврядування, зокрема шляхом пошуку компромісних рішень, таких як залучення позабюджетних ресурсів або включення потреб до планів фінансування на наступні періоди.

Активісти наголошують, що на сьогодні відсутні законодавчі ініціативи, які б прямо перешкоджали їхній діяльності. Вони також оцінюють поточні умови як більш сприятливі порівняно з періодом до децентралізації, зокрема через більший вплив на місцеву владу. Водночас участь у впливі на законодавчі процеси на національному рівні залишається обмеженою, що пояснюється як браком інформації, так і пріоритетністю питань, пов'язаних із повномасштабною агресією Росії проти України.

Під час обговорення рівня обізнаності із законодавством виявлено, що ця група активістів добре орієнтується переважно в базових нормативно-правових актах (зокрема, Конституції України, законах «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», а також питаннях децентралізації та забезпечення мирних зібрань). Водночас інші законодавчі ініціативи та проекти законів залишаються для них маловідомими. Попри це, більшість респондентів оцінюють такі ініціативи як ефективні, що може бути зумовлено обмеженим рівнем обізнаності та відсутністю практичного досвіду взаємодії з ними.

ВИСНОВКИ

1. | РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ Є ГОЛОВНИМ ДЖЕРЕЛОМ ЗАГРОЗ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.

Понад 60% задокументованих випадків переслідувань безпосередньо пов'язані з агресією Російської Федерації, що підтверджує її роль як ключового фактору ризику для громадянського суспільства в Україні. Вплив війни проявляється не лише через масштабні бойові дії та невибіркові обстріли, від яких страждає цивільне населення, включно з активістами, журналістами та волонтерами, але й через цілеспрямовану політику тиску на громадський сектор. Зафіксовані випадки свідчать про комплексний характер цієї загрози, що поєднує фізичне насильство, знищення інфраструктури, замовні вбивства та замаху, кібератаки й інформаційні операції, спрямовані на залякування, дискредитацію та дестабілізацію.

Таким чином, війна залишається системним чинником ослаблення інституційної спроможності громадянського сектору — як через прямі людські втрати, так і через руйнування матеріальної бази, постійні безпекові ризики та психологічний тиск. Водночас воєнний контекст створює і внутрішні умови для концентрації повноважень, обмеження прозорості та зниження чутливості до процедурних гарантій. Воєнний стан об'єктивно потребує певних обмежень, однак 2025 рік продемонстрував, що за відсутності чітких запобіжників це може призводити до зловживань або непропорційних рішень. У таких умовах баланс між безпекою і свободою стає не лише правовим, а й політичним викликом, який безпосередньо впливає на стійкість і спроможність громадянського суспільства виконувати свої функції.

2. | 2025 РІК ЗАФІКСУВАВ НОВУ ФАЗУ ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ.

Події року засвідчили поступовий перехід від моделі партнерства воєнного часу до моделі напруженого співіснування. У 2022–2023 роках громадянське суспільство сприймалося насамперед як ресурс виживання держави — волонтерський, гуманітарний, експертний. Натомість у 2025 році активна критична позиція частини організацій дедалі частіше викликала спротив або контрреакцію з боку окремих представників влади, особливо прокуратури, МВС, ДБР. Це створює ризик подальшого тиску на громадський сектор під приводом воєнного стану та безпекових потреб. Така тенденція є небезпечною в довгостроковій перспективі, оскільки підриває саму природу демократичного контролю. На жаль, довіра до правоохоронних і судових механізмів захисту залишається низькою. І 2025 рік тільки підсилив цю ситуацію. Публічність, міжнародну увагу та солідарність активісти оцінюють як ефективніші інструменти захисту, ніж національні правові механізми. Це свідчить про кризу довіри до інституцій, відповідальних за розслідування випадків тиску та нападів. Без посилення спроможності та незалежності цих інституцій неможливо забезпечити системний захист громадянського простору.

3. | ВРАЗЛИВІ ГРУПИ АКТИВІСТІВ ЗАЛИШАЮТЬСЯ ПІД ПОСИЛЕНИМ ТИСКОМ.

Антикорупційні активісти, представники ЛГБТІК+-спільноти, журналістки та екоактивісти системно стикаються з формами переслідування, які мають як повторюваний, так і комбінований характер. Йдеться не лише про окремі інциденти, а про сталі практики впливу, що включають онлайн-цькування, скоординовані кампанії дискредитації, поширення маніпулятивної або неправдивої інформації, стеження, а також ініціювання судових позовів із ознаками SLAPP, спрямованих на виснаження ресурсів і обмеження публічної активності. Такий тиск часто має кумулятивний ефект: поєднання інформаційних атак із юридичним переслідуванням і персональним залякуванням створює атмосферу постійної небезпеки та невизначеності. Це, своєю чергою, впливає на спроможність активістів і організацій діяти відкрито, брати участь

у публічних процесах та здійснювати громадський контроль. У низці випадків фіксується і перенесення онлайн-агресії в офлайн-простір — через погрози фізичної розправи або спроби прямого втручання в діяльність. Особливо виразним є гендерний вимір переслідувань. Журналістки та активістки значно частіше стають мішенню сексуалізованих погроз, мови ненависті та кампаній, спрямованих на дискредитацію їхньої професійної репутації через гендерні стереотипи. Такі атаки мають на меті не лише особисте залякування, а й витіснення жінок із публічного простору, зниження їхньої видимості та впливу. Додатково це посилюється загальним рівнем толерантності до онлайн-насилюства та недостатньою ефективністю механізмів реагування.

4. | ФІНАНСОВА ТУРБУЛЕНТНІСТЬ ОГОЛИЛА СТРУКТУРНУ ВРАЗЛИВІСТЬ СЕКТОРУ.

Різке згортання або замороження фінансування з боку США на початку 2025 року стало серйозним ударом для багатьох організацій. Закриття програм, скорочення команд і припинення регіональних ініціатив показали, що значна частина громадянського сектору залежить від зовнішніх джерел підтримки. Це актуалізує потребу у диверсифікації фінансування, розвитку локальної філантропії та створенні більш довгострокових механізмів підтримки інституційної спроможності, а не лише проєктної діяльності.

5. | ПОПРИ ТИСК, ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЗАЛИШАЄТЬСЯ КЛЮЧОВИМ РЕСУРСОМ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ, ЗБЕРІГАЄ МОБІЛІЗАЦІЙНУ СПРОМОЖНІСТЬ І ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ.

«Картонкові» протести навколо незалежності НАБУ і САП стали переломним моментом року. Вперше з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну тисячі людей вийшли на вулиці з вимогою збереження антикорупційної інфраструктури. Це свідчить про наявність у суспільстві чітких «червоних ліній» — сфер, де згортання реформ не сприймається як допустиме навіть в умовах війни. Факт перегляду законодавчого рішення під тиском суспільства та міжнародних партнерів підтверджує, що громадянський сектор зберігає реальний вплив на політичні процеси. Саме громадські організації сьогодні документують воєнні злочини, підтримують вразливі групи, розробляють аналітику для реформ, адвокатують європейську інтеграцію та забезпечують громадський контроль за використанням ресурсів. Їхній потенціал у процесі повоєнної реконструкції — від антикорупційного моніторингу до участі громад у прийнятті рішень — є критично важливим. Ослаблення цього сектору означало б ослаблення демократичного фундаменту майбутньої України.

6. | СОЦІОЛОГІЯ ПІДТВЕРДЖУЄ ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ.

Результати соціологічного дослідження загалом підтверджують зафіксовані у звіті тенденції та свідчать про те, що громадянське суспільство в Україні у 2025 році функціонує в умовах системного тиску і підвищених ризиків. Для значної частини активістів перешкоди у діяльності є не поодинокими, а регулярними, що вказує на сталість і повторюваність таких практик. Домінуючими залишаються непрямі форми впливу — інформаційний тиск, репутаційні атаки, онлайн-цькування та адміністративні бар'єри, які формують обмежувальне середовище для громадської діяльності. Водночас навіть менш поширені випадки фізичного насильства суттєво впливають на загальне відчуття безпеки та сприйняття ризиків у секторі. Дослідження також демонструє нерівномірність розподілу загроз між різними групами активістів залежно від сфери їхньої діяльності, що відображає ширший контекст вразливостей, зафіксованих у звіті. При цьому спільною характеристикою залишається низький рівень довіри до інституційних механізмів захисту та орієнтація на неформальні інструменти протидії, зокрема публічність і солідарність.

Водночас, попри наявні виклики, результати дослідження вказують на збереження потенціалу до розвитку і адаптації громадянського суспільства, зокрема, через запит на посилення спроможності та більш системну взаємодію з державою і суспільством.

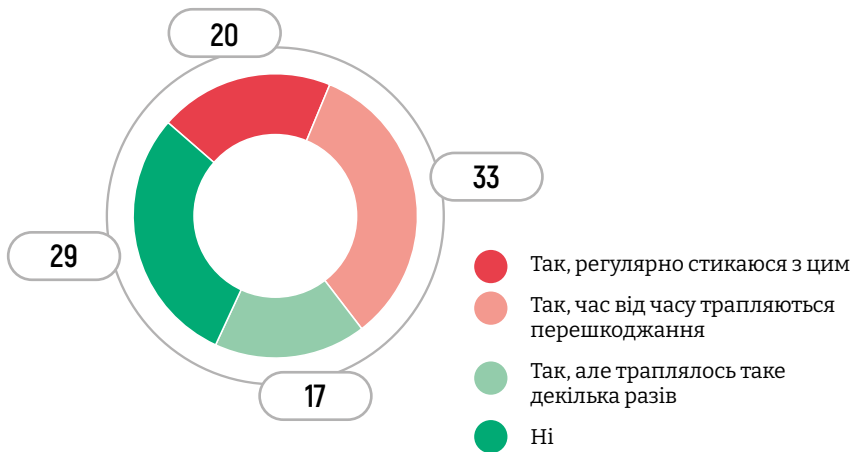
ПЕРЕШКОДИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

Майже половина опитаних активістів (44%) свідчить про високий рівень загроз і перешкоджань їхній діяльності. За словами активістів, ця ситуація або не змінилася за три роки, або погіршилась, і лише 17% свідчать про підвищення рівня свобод.

71% громадських активістів повідомляють, що бодай раз стикалися з перешкодами у своїй діяльності. 20% стикаються з цим регулярно.

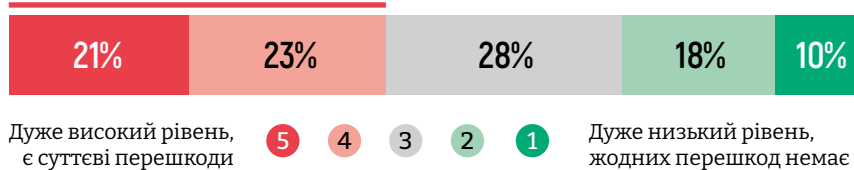
Найбільшою мірою утискам піддаються активісти, які займаються антикорупційною діяльністю. Найменше – ті, які займаються підтримкою вразливих груп у малих громадах.

% персонально стикалися з перешкодами своїй діяльності

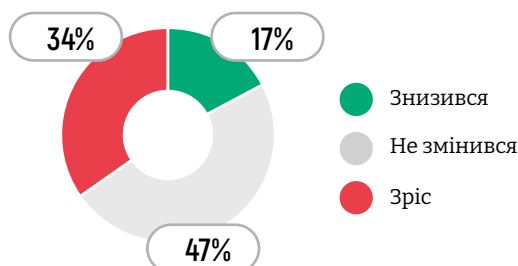


Оцінка рівня перешкод у діяльності

44% вважають, що існують суттєві перешкоди діяльності активістів



Зміна рівня тиску за останні три роки



Дослідження проведене Центром якісних досліджень у травні-серпні 2025 року методом експертних тріад та онлайн-анкетувань. Загалом у ньому взяли участь 156 активістів та активісток із різних сфер: ті, хто працюють з антикорупцією, спільнотою ЛГБТІК+, ветеранськими спільнотами, захищають вразливі групи у малих громадах, дбають про охорону довкілля, протидіють незаконним забудовам тощо. Респонденти(-ки) представляють усі регіони України, підконтрольні українському уряду. Замовник дослідження – Центр прав людини ZMINA.

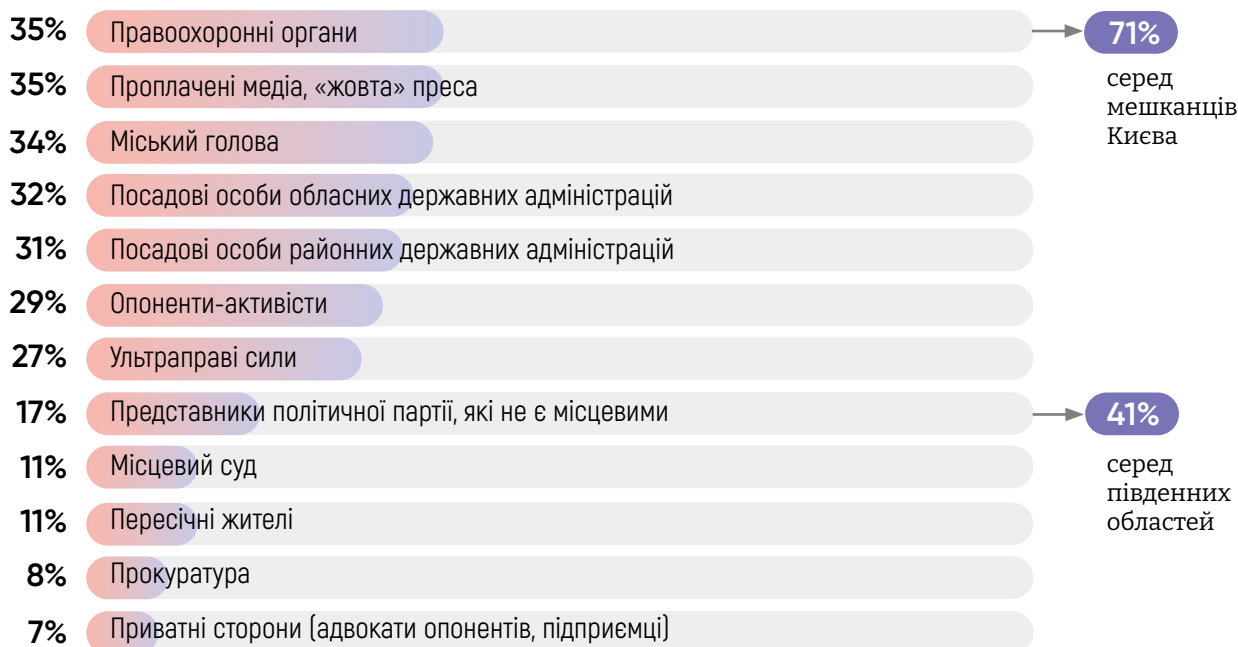
N=156

Як ви оцінюєте рівень перешкод у вашій сфері діяльності? Чи стикалися ви особисто з різними формами перешкоджання у вашій діяльності як громадянського активіста? Як, на вашу думку, змінився рівень перешкоджання та тиску на громадських діячів у вашій сфері діяльності за останні три роки?

ДЖЕРЕЛА ПЕРЕШКОДЖАНЬ

Головним джерелом загроз є правоохоронні органи, на які особливо часто скаржаться громадські активісти столиці. Правоохоронні органи найчастіше тиснуть на громадських активістів, які займаються антикорупційною діяльністю. Проте не лише ця група активістів відчуває утиски від них – інші активісти, окрім тих, які займаються підтримкою вразливих груп у малих громадах, також вказують на наявність утиску від представників цієї структури. Головна проблема з поліцією – це відсутність діалогу та небажання проводити розслідування.

Також третина громадських активістів вказує на проплачені медіа і «жовту» пресу як джерело загроз. Активісти, які вказують на медіа, частіше за інших стикаються з погрозами, хейтом та переслідуваннями в соціальних мережах, і це свідчить про те, що ці ЗМІ вдаються до псування репутації. Найчастіше через переслідування у ЗМІ страждають активісти, які захищають права ЛГБТІК+ людей. Інші групи активістів також стикаються з цим джерелом загроз.



Посадові особи різних рівнів, від міського голови до представників обласних державних адміністрацій, також є одним із головних джерел перешкоджань. Основна проблема з посадовцями – це відсутність діалогу з представниками ГО та небажання зрозуміти наявні проблеми і розглядати звернення.

Опоненти-активісти та ультрарправі сили є одними з головних джерел загроз для активістів, які захищають права ЛГБТІК+ людей: їм погрожують, хейтять та переслідують у соцмережах. При цьому активісти зазначають, що ці переслідування не завжди приймають до розгляду правоохоронні органи.

N=101,

респонденти, які стикалися з перешкоджаннями

Які організації або структури найбільше перешкоджають діяльності громадських активістів у сфері (підставити відповідь з с.4)?

ФОРМИ ЗАГРОЗ

«М'які» та репутаційні форми тиску нині найбільш поширені, і саме такі загрози здатні підривати довіру до активістів. Ідеться насамперед про маніпуляцію громадською думкою, використання воєнного стану для обмежень, небажання розслідувати інциденти, а також дискредитацію та поширення неправдивої інформації. 26% активістів вказали на обмеження свободи слова, що ставить під сумнів можливості публічного висловлення та захисту власної позиції.

Вагому роль відіграють і онлайн-атаки: цифровий простір став одним із головних майданчиків тиску. Зокрема, 35% активістів стикалися з інтернет-цькуванням (у Facebook та інших соцмережах), а майже третина (29%) — із залякуваннями чи погрозами.

Адміністративні та інституційні бар'єри менш поширені, проте на них вказує майже третина опитаних. Ідеться про труднощі з отриманням дозволів, що свідчить про наявність загроз системного характеру, пов'язаних із бюрократичними чи політичними обмеженнями.

Фізичне насильство і прямі напади трапляються рідше, однак залишаються особливо небезпечними, оскільки формують атмосферу страху та відчуття високих ризиків для активістів.



N=156,

респонденти, які стикалися з перешкоджаннями

Оцініть кожне з них, виходячи з того, наскільки вони поширені або непоширені у вашій галузі

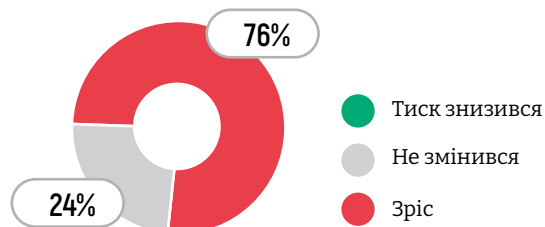
ПЕРЕШКОДИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

(АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ)

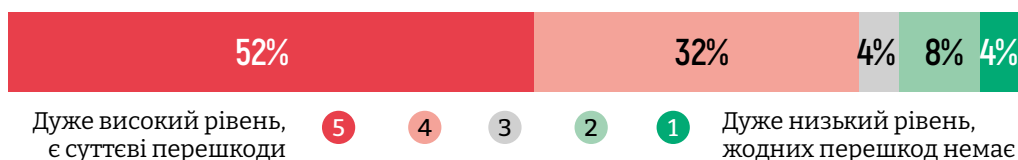
Антикорупційні активісти найчастіше свідчать про наявність тиску та перешкод у їхній діяльності: 40% вказують на те, що регулярно стикаються з цим, і абсолютна більшість (76%) вказує на погіршення ситуації за останні три роки.

Головним джерелом цих загроз є правоохоронні органи та держслужбовці міського та обласного рівнів.

Оцінка динаміки змін за 3 роки

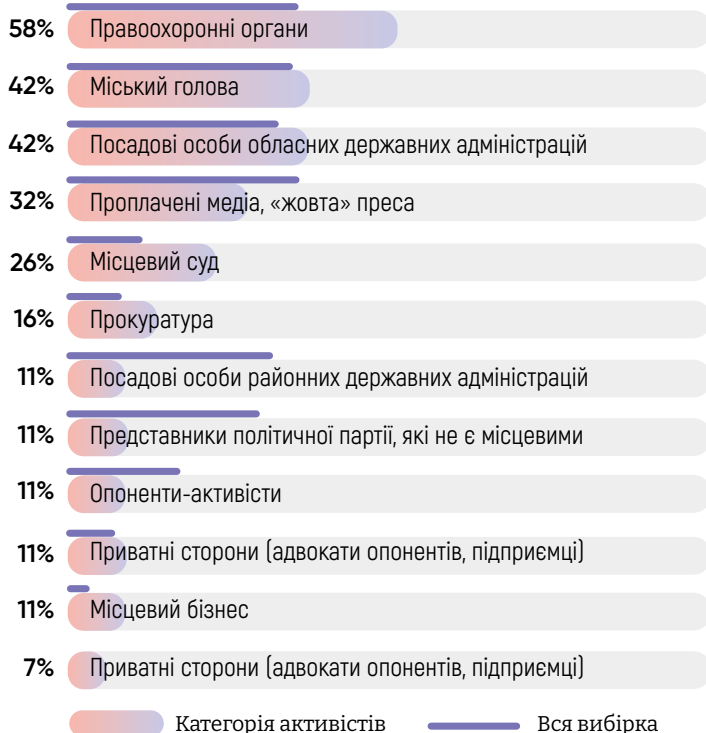


Поточна оцінка в галузі: 84%

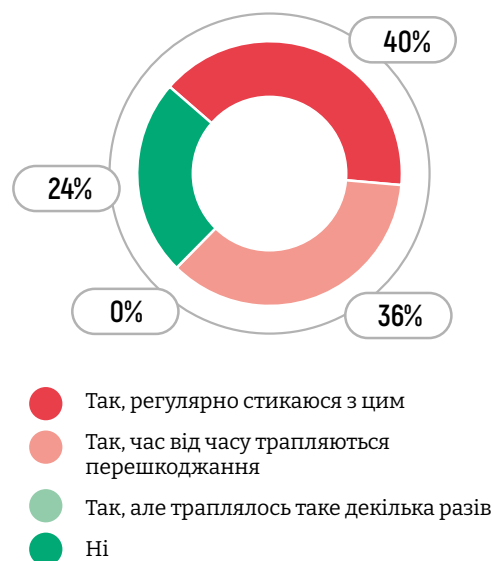


У цій галузі поширені всі форми загроз, та особливо часто ця група активістів стикається з ситуаціями ненадання необхідної інформації (84%), маніпуляцією громадською думкою (84%), небажанням правоохоронних органів розслідувати інциденти (84%), псуванням репутації (76%) та вибірковою співпрацею з активістами (60%).

Джерело перешкоджань



Особистий досвід

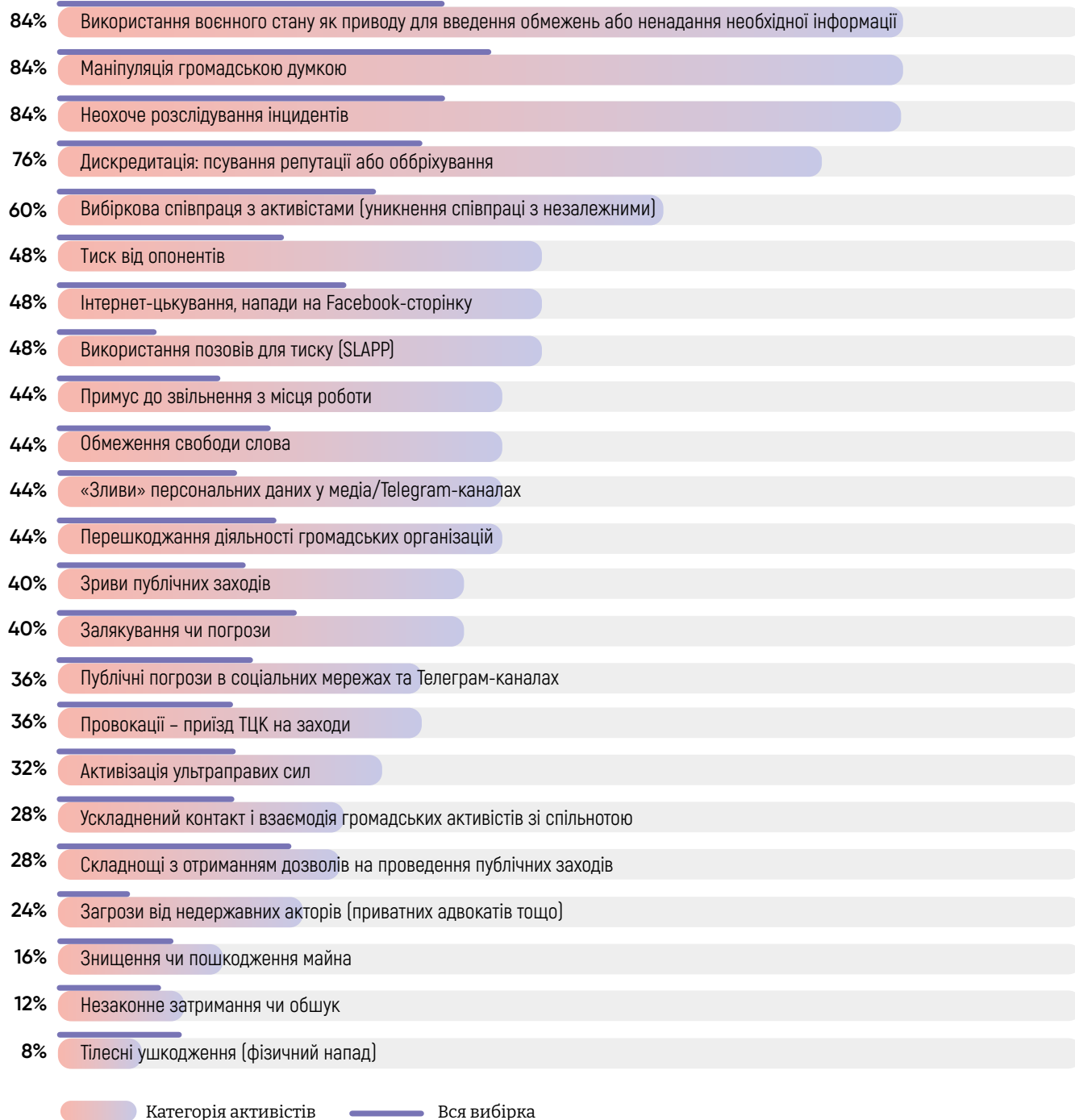


N=25,

Як ви оцінюєте рівень перешкод у вашій сфері діяльності? Чи стикалися ви особисто з різними формами перешкоджання у вашій діяльності як громадянського активіста? Якщо так, то якими?

ФОРМИ ЗАГРОЗ

(АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ)



N=25,

Оцініть кожне з них, виходячи з того, наскільки вони поширені або непоширені у вашій галузі.

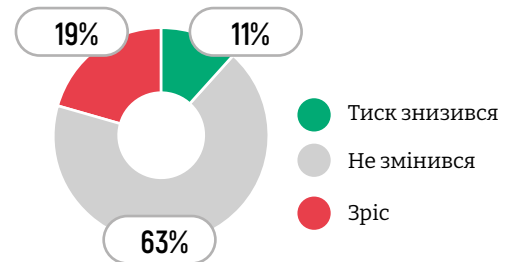
ПЕРЕШКОДИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

(ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ ТА ЇХНІХ РОДИН)

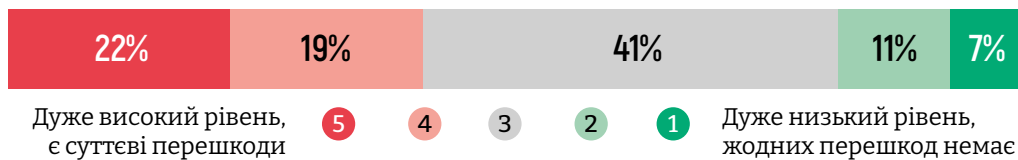
Громадські активісти, які працюють над підтримкою ветеранів та їхніх родин, стикаються з перешкоджаннями у своїй діяльності, але це носить ситуативний характер. Загалом 44% вказують, що перешкоджання в їхній галузі існують регулярно та час від часу, а ще 41% стикалися декілька разів.

Що ж до динаміки за останні три роки, то за словами самих активістів, нічого не змінилось. Це може бути зумовлено тим, що значна частина ГО в цій галузі лише почала більш активно працювати після повномасштабного вторгнення.

Оцінка динаміки змін за 3 роки



Поточна оцінка в галузі: 41%



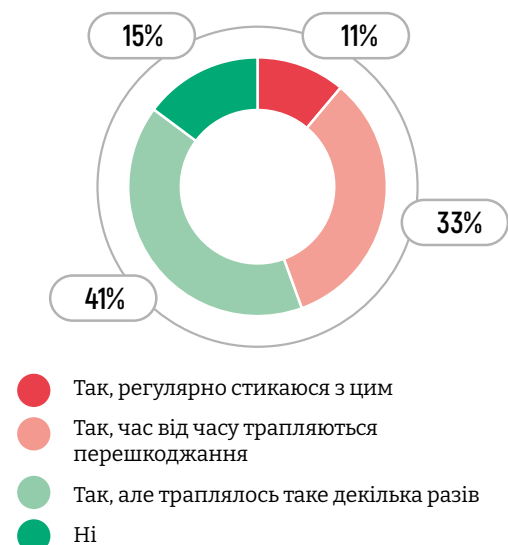
Головним джерелом перешкоджань активісти називають посадовців районних державних адміністрацій.

Як і в цілому у вибірці, головні перешкоджання стосуються обмеження доступу до інформації, маніпуляції громадською думкою, небажання розслідувати інциденти та вибіркової співпраці з активістами.

Джерело перешкоджань



Особистий досвід

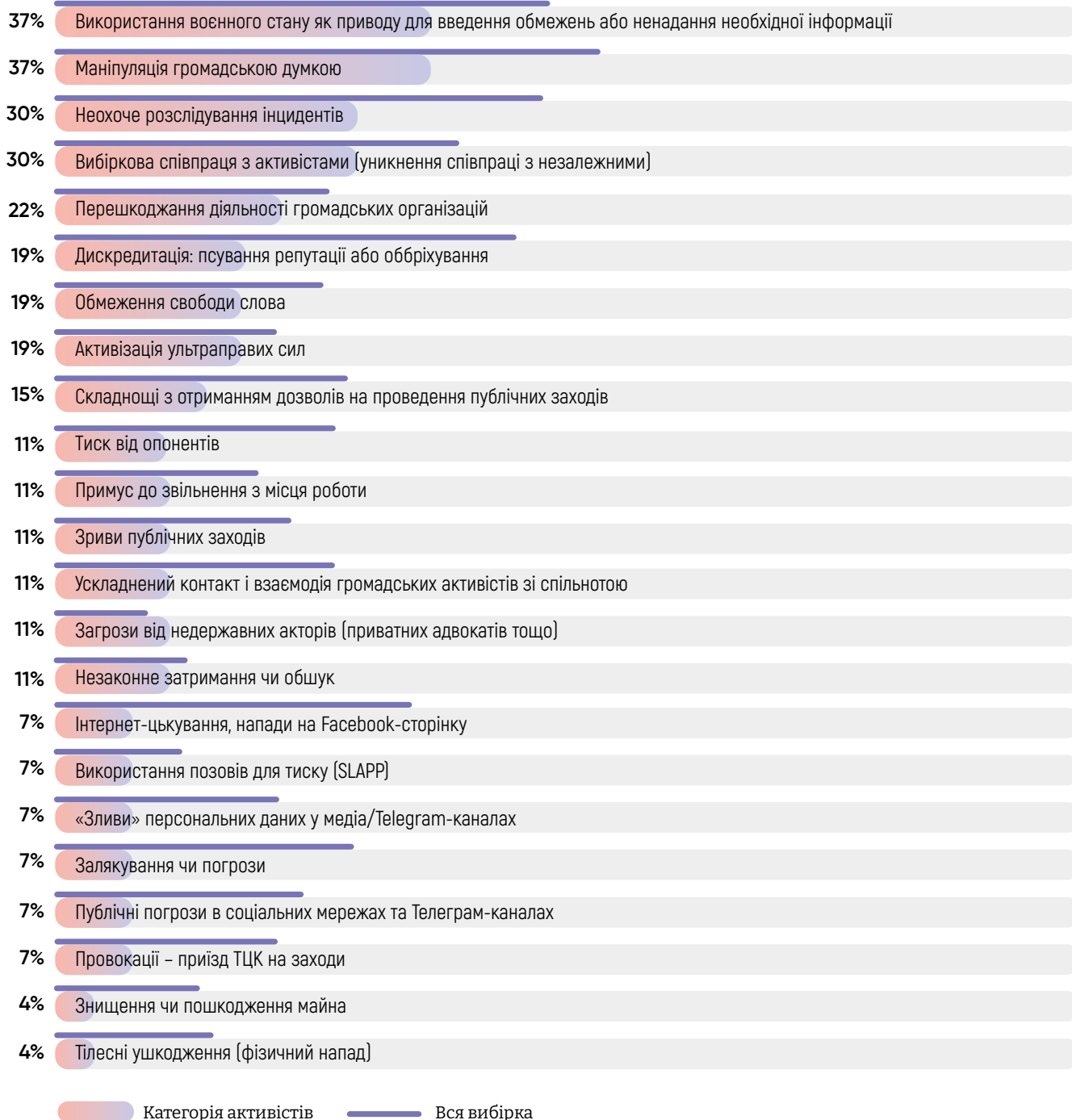


N=27,

Як ви оцінюєте рівень перешкод у вашій сфері діяльності? Чи стикалися ви особисто з різними формами перешкоджання у вашій діяльності як громадянського активіста? Якщо так, то якими?

ФОРМИ ЗАГРОЗ

(ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ ТА ЇХНІХ РОДИН)



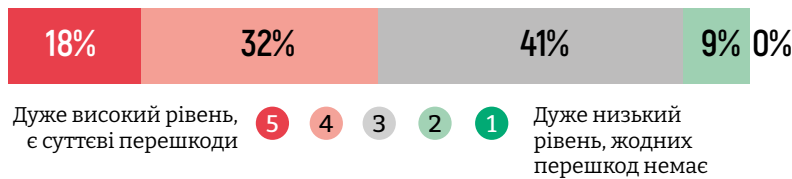
N=27,

Оцініть кожне з них, виходячи з того, наскільки вони поширені або непоширені у вашій галузі.

ПЕРЕШКОДИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ (ЗАХИСТ ПРАВ ЛГБТІК+ СПІЛЬНОТИ)

Громадські активісти сфери захисту ЛГБТІК+ людей також час від часу стикаються з перешкоджаннями та тиском, і 50% вказують на поширеність проблеми в їхній сфері діяльності. Утім, баланс оцінок динаміки змін в цій ситуації за останні 3 роки свідчить радше про покращення та зниження частоти подібних ситуацій.

Поточна оцінка в галузі: **50%**



Головним джерелом перешкоджань та тиску є ультраправі сили, на які вказали всі опитані респонденти цієї групи.

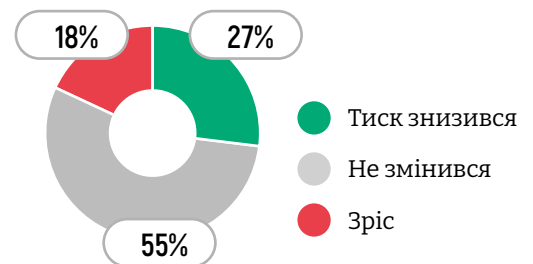
Також дуже поширені конфлікти з опонентами-активістами та ситуації псування репутації з боку медіа.

Існують проблеми і з міським головою, на якого вказують 50% активістів групи, які хоча б раз стикалися з перешкоджаннями у своїй діяльності.

Джерело перешкоджань

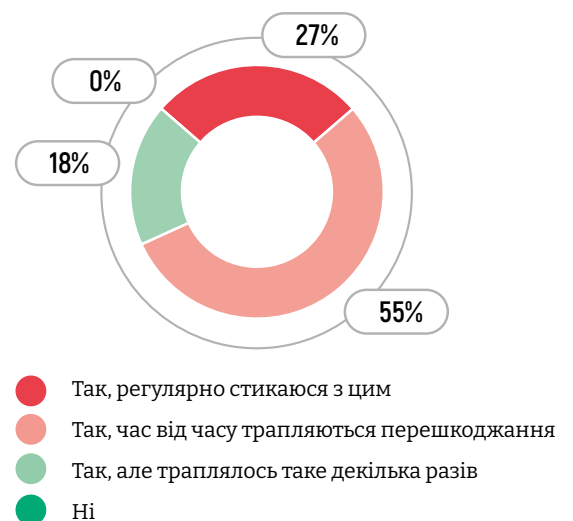


Оцінка динаміки змін за 3 роки



Хоча інтенсивність погроз та тиску на цю групу активістів нижча, ніж на антикорупційних, форми тиску в цій групі значно різноманітніші (всі форми тиску більш поширені). Переважно ці активісти стикаються з псуванням репутації, погрозами у соціальних мережах, залякуваннями та фізичними ушкодженнями. При цьому правоохоронні органи неохоче розслідують ці інциденти.

Особистий досвід



N=22,

Як ви оцінюєте рівень перешкод у вашій сфері діяльності? Чи стикалися ви особисто з різними формами перешкоджання у вашій діяльності як громадянського активіста? Якщо так, то якими?

ФОРМИ ЗАГРОЗ

(ЗАХИСТ ПРАВ ЛГБТІК+ СПІЛЬНОТИ)

Головним джерелом перешкоджань та тиску є ультраправі сили

Динаміка правих сил під час повномасштабного вторгнення

- На початку повномасштабного вторгнення активність ультраправих зійшла нанівець.
- Однак останній рік – поновилася: як в інформаційному просторі, так і фізичному. Починаючи з літнього ЛГБТІК+ Прайду 2024 – влада дозволила захід, всупереч обмеженням під час воєнного стану. Водночас була проведена і контракція в Києві на Хрещатику – марш за традиційну сім'ю. Через цю акцію в процесі був обмежений маршрут Прайду, і він був скорочений.

Ситуація станом на сьогодні: експерти констатують, що

- нині формуються нові праві осередки – «типу» боротьби за традиційні цінності і проти ЛГБТІК+;
- припускають, що надалі це буде більш централізована організація або праворадикальне крило, яке керуватиметься, наприклад, із центру або за окремими регіонами.

Хто організатор ультраправих?

Частина експертів поки взагалі НЕ розуміють, хто саме за цим стоїть в Україні: люди організовуються, та поки що ніхто не бере за це відповідальність. Пов'язують з тим, що в світі активно поширюються праві настрої з приходом Трампа. Одна з думок – що це робота Росії на розкол українського суспільства.

”

Щось дивне, але дзвіночок вже є

Частина експертів помічає причетність таких рухів як: «Права молодь» (поки також не до кінця зрозуміло, хто це, іменують себе як «Права молодь Львівщини», «Права молодь Житомирщини» тощо), рух «Всі Разом», «Традиція і порядок», «Російський добровольчий корпус» (РДК), «Братство Дмитра Корчинського».

Часто саме ці організації виявляються співавторами акцій протесту. При цьому поки також і не зрозуміла аудиторія їхніх прихильників, адже серед учасників акцій експерти бачили неповнолітніх, 15-16 років, «переляканих дітей».

”

Якась сила не може знайти спільників... Дали дітям по 100 грн. Вони там стояли, боялись... Вирвали з зошитів папір і написали – ми за традиційну сім'ю. Було більше схоже на збір кіноклубу

ПЕРЕШКОДИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

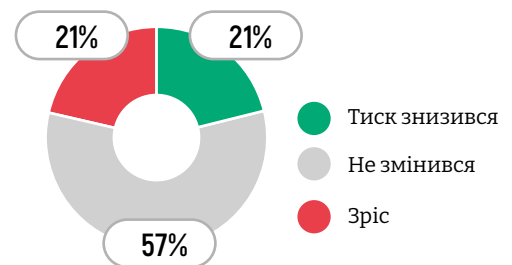
(ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ ГРУП У МАЛИХ ГРОМАДАХ)

Найрідше з перешкоджаннями діяльності та тиском стикаються активісти, які працюють для підтримки вразливих груп у малих громадах: лише 28% вказують на наявність перешкод, і такий рівень, за словами самих активістів, залишається незмінним протягом останніх трьох років.

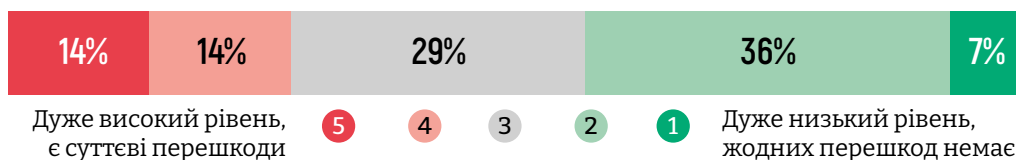
46% представників цієї групи активістів хоча б раз за свою роботу стикались з подібними ситуаціями.

Головне джерело перешкоджань – посадовці районних державних адміністрацій.

Оцінка динаміки змін за 3 роки



Поточна оцінка в галузі: 28%

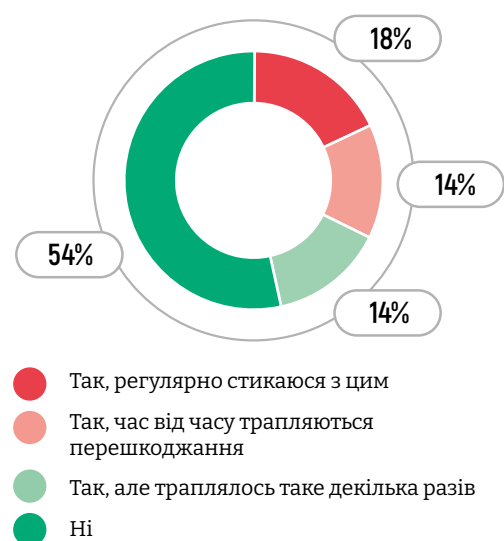


Найбільш поширені форми перешкоджань – це маніпуляція громадською думкою (50%), неохоче розслідування інцидентів (50%) та вибіркова співпраця з активістами (50%).

Джерело перешкоджань



Особистий досвід



N=28,

Як ви оцінюєте рівень перешкод у вашій сфері діяльності? Чи стикалися ви особисто з різними формами перешкоджання у вашій діяльності як громадянського активіста? Якщо так, то якими?

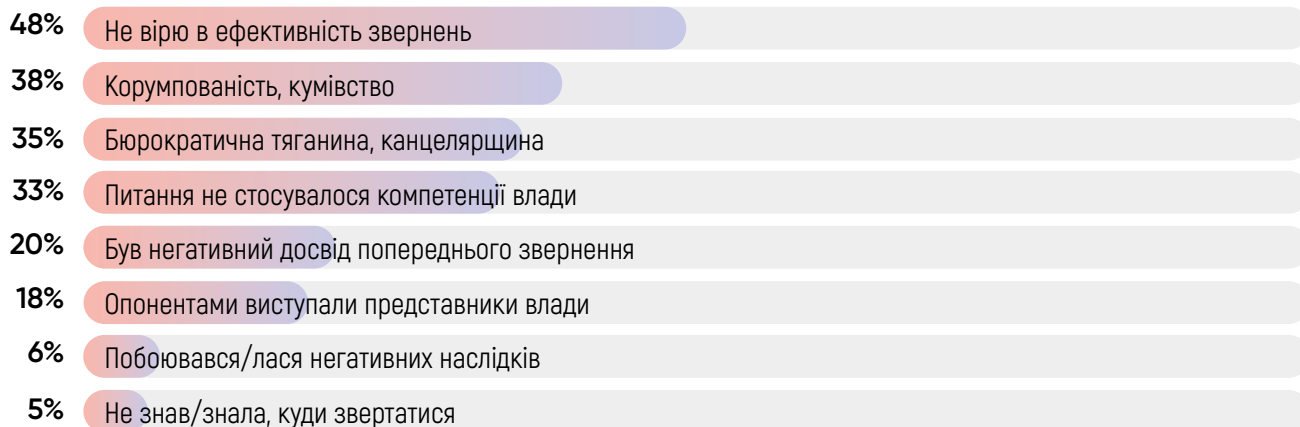
БАР'ЄРИ ЩОДО ЗВЕРНЕНЬ ПРЕДСТАВНИКІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Недовіра до ефективності звернень – головний бар'єр у взаємодії з місцевими органами влади, на неї вказують 48% тих активістів, які не звертались до них.

Також поширеними є системні проблеми – сприйняття місцевих органів влади як бюрократичних та корумпованих.

Ті, хто звертались до представників органів влади, найчастіше скаржаться на байдужість до проблем активістів, небажання йти на контакт, відсутність емпатії та штучне створення бюрократичних перепон і умисне затягування процедур.

Бар'єри звернення



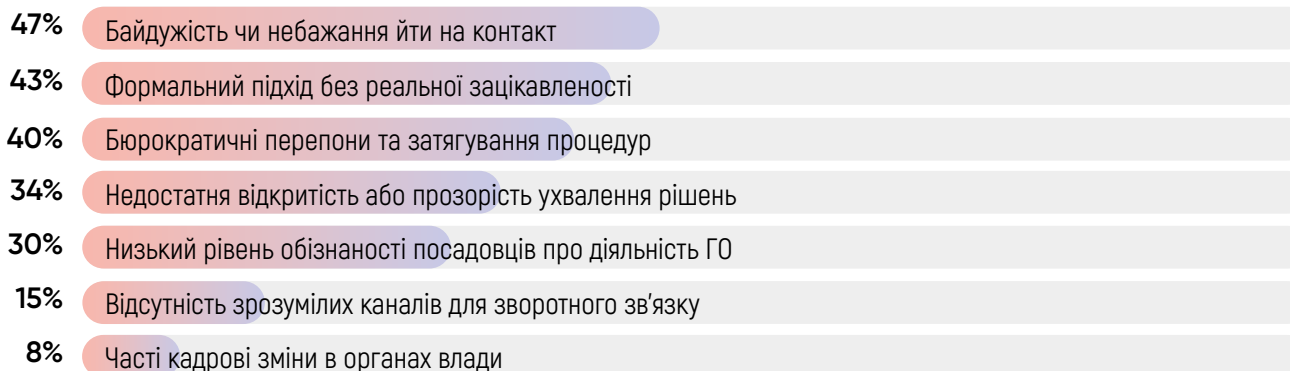
N=80,

респонденти, які не звертались до місцевих органів влади

Чому не звертались до місцевих органів влади?

З якими основними перешкодами ви стикаєтесь під час комунікації з органами влади?

Перешкоди, які виникають під час комунікації



N=92,

респонденти, які звертались до представників державних органів влади

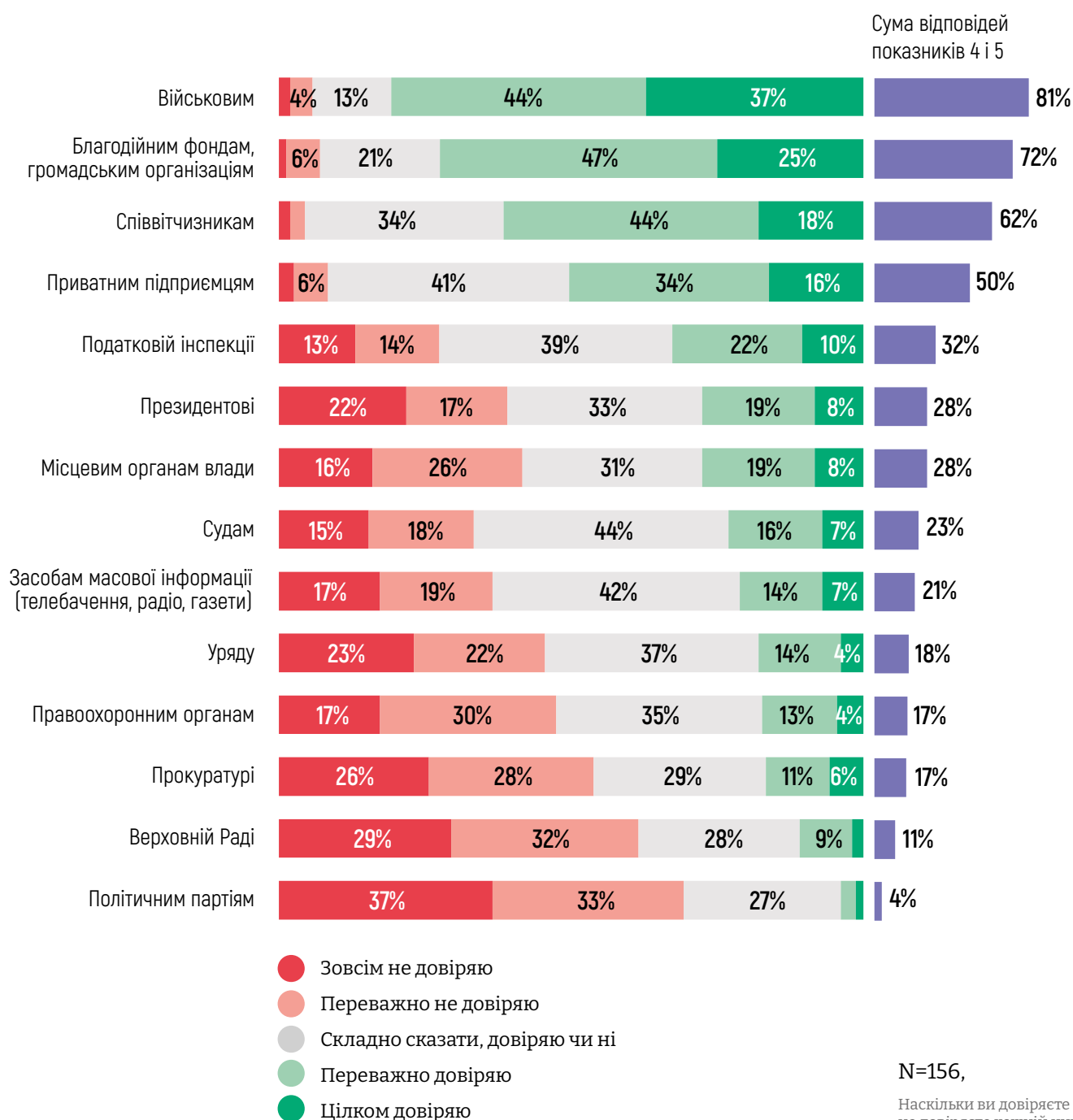
Чому не звертались до місцевих органів влади?

З якими основними перешкодами ви стикаєтесь під час комунікації з органами влади?

ДОВІРА ДО ІНСТИТУЦІЙ

Рівень довіри до інституцій в Україні нерівномірний і відображає специфіку воєнного часу. Абсолютним лідером виступають військові, яким довіряють понад 80% активістів. На другому місці за рівнем довіри – благодійні фонди та громадські організації (72%). Їхнє позитивне сприйняття демонструє значущість горизонтальних мереж солідарності. Високий рівень довіри зафіксовано і до співвітчизників (62%). Це показує, що соціальний капітал значною мірою ґрунтується на міжособистісних і локальних зв'язках.

Довіра до держаних органів влади та ЗМІ досить низька.

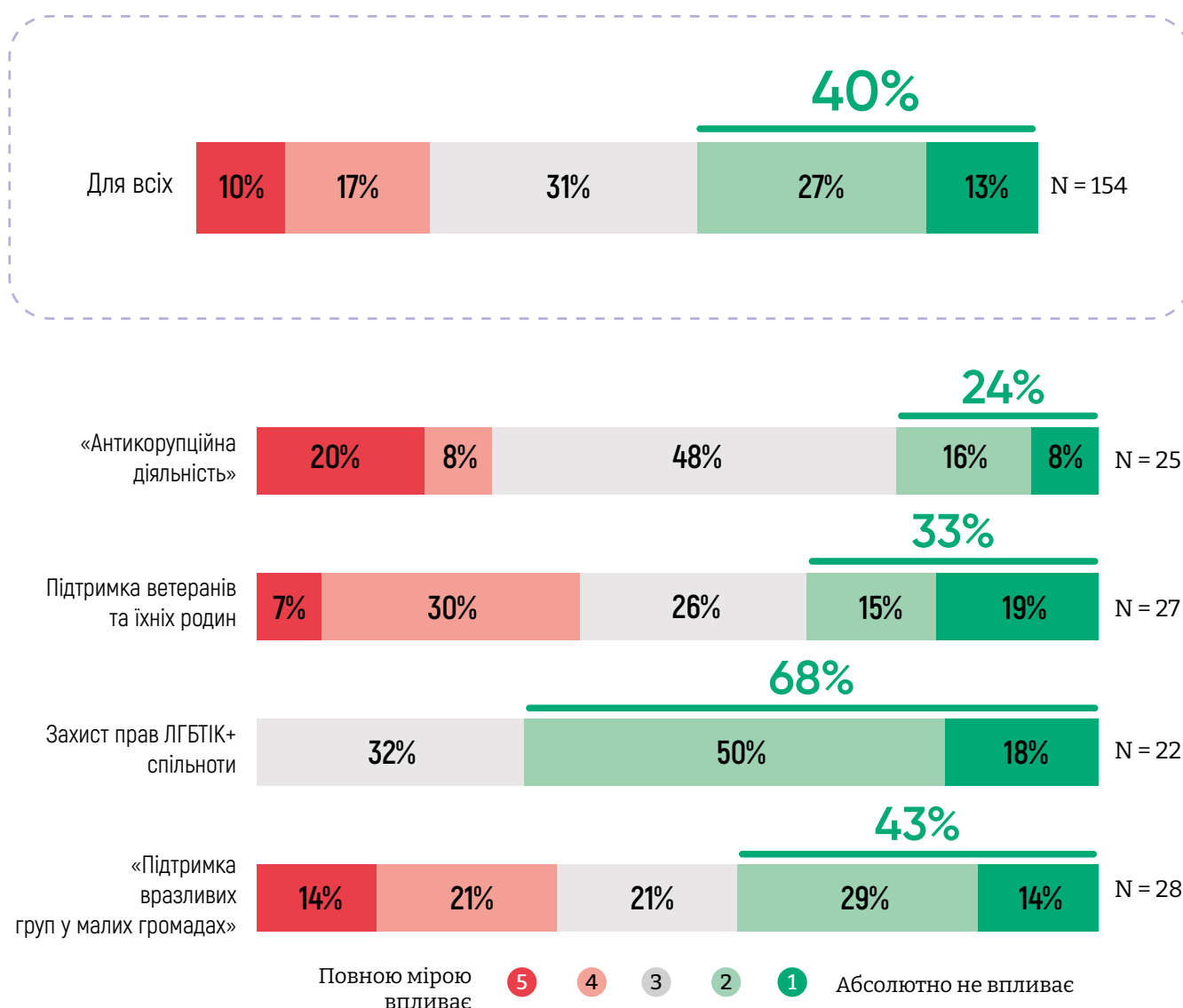


N=156,

Наскільки ви довіряєте або не довіряєте кожній цих структур та організацій?

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ФОРМУВАННЯ РІШЕНЬ ВЛАДИ

Загалом лише 40% громадських активістів вважають, що їхня діяльність має відчутний вплив на формування рішень влади. Найнижчі показники мають антикорупційні активісти: лише 24% відчують, що їхня діяльність реально впливає на владу. Найвищий рівень відчутного впливу зафіксовано серед активістів, які працюють у сфері захисту прав ЛГБТІК+ спільноти – 68%.



Наскільки, на вашу думку, громадянське суспільство в Україні може реально впливати на ухвалення законів і рішень влади?

СПЕЦИФІКА ВПЛИВУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ФОРМУВАННЯ РІШЕНЬ ВЛАДИ

АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Вплив залежить від «ціни питання». Оскільки часто активісти працюють з «дорогими» питаннями, вплинути на ситуацію не можуть.
- Наприклад, забудова на заплавних землях, яка «кришується» з Офісу Президента. В таких випадках скарги не працюють, зокрема й через депутатів, відповіді на запити і звернення – негативні, «це не заплава, ви не те говорите», «ну заплава, та й заплава».

ЛГБТІК+ АКТИВІСТИ

Тенденція до покращення:

- Інциденти на ґрунті ненависті розслідують неохоче, при цьому вже є справи, де мотив ненависті був врахований. Це одиничні випадки, але раніше навіть такого не було.
- Крім того, суспільна думка з року в рік покращується. Це можна спостерігати як за результатами опитування, так і загалом в інформаційному середовищі. Це також впливає на державну систему.
- Законопроекти про покарання за злочини на ґрунті ненависті та цивільні партнерства поки не ухвалені, проте влада більш відкрито комунікує як із активістами, так і загалом в суспільстві та з міжнародними партнерами щодо цієї тематики. Можливо, також і тому, що якщо влада буде протистояти правам ЛГБТІК+ людей, це може вплинути на репутацію на міжнародному рівні (вступ до ЄС).

З правоохоронцями можливо домовитися про охорону заходів активістів. Щодо цього виявлена регіональна специфіка: Київ, Житомир – краще, захід України – (Львів, Чернівці) – складніше домовитися з поліцією.

ПІДТРИМКА ВETERANІВ

- Для можливостей впливу потрібно мати зрозумілий юридичний простір. Нині юридичний простір незрозумілий, неможливо спиратися на певні юридичні акти, які у разі невиконання можна відстоювати і в українському, і в європейському суді. Наразі відбувається ручне керування державою, влада може робити все, що хоче, і немає юридичних норм, за якими можна на це реагувати.
- Будь-який законопроект у сфері – це завжди «гарне гасло», питання в тому, чи дійсно він буде відстоювати інтереси ветеранів.
- Непрозора ситуація з наданням державних грантів: незрозуміло, яка організація отримає, а яка – ні. Зазвичай у грантових програмах пріоритет надається «ручним ветеранам», тим організаціям, які «правильно поведуться». Часто гранти виграють проекти, в яких ветерани жодних переваг не отримують.

» Сподіватися на державні гранти – це як взяти дірявий човен та намагатися на ньому плисти, це неефективно

ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ ГРУП У МАЛИХ ГРОМАДАХ

- На місцевому рівні намагаються впливати через особисті контакти та взаємодію: запрошення голови сільради, особистий контакт з людиною, що наближена до голови сільради, громадські слухання, у більш великих громадах – петиції. З досвіду опитаних на тріаді експертів місцевий рівень наразі має значний вплив завдяки реформі децентралізації, а працювати через особистий контакт – достатньо просто.
- На національному рівні звертаються до гарячих ліній та петицій.

ГОЛОВНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ АКТИВІСТІВ

	Антикорупційна діяльність	Підтримка ветеранів та родин військовослужбовців	Захист прав ЛГБТІК+ спільноти	Підтримка вразливих груп у малих громадах
Обов'язкові зустрічі посадовців з представниками громадських організацій для звітування та обговорення звернень	40%	88%	73%	36%
Просвітницько-навчальна діяльність серед населення – навчати громадян громадянській активності, основам демократії, інформувати	64%	54%	27%	50%
Спільна платформа для обміну досвідом між ГО	32%	62%	32%	43%
Навчання з підготовки та подавання грантових заявок	36%	50%	18%	43%
Посилення тиску з боку міжнародних організацій	52%	54%	50%	21%
Інформування про існування людей, які потребують захисту, та їхніх проблем, інформування про актуальність проблеми тощо	40%	62%	9%	43%
Інформування активістів, як їм комунікувати з представниками поліції та як довести справу до кінця	24%	38%	27%	21%
Доступ до Державного реєстру судових рішень	32%	35%	18%	21%
Захист під час публічних заходів від провокацій	28%	35%	23%	7%

Оберіть не більше трьох інструментів, які ви вважаєте найголовнішими на сьогодні.

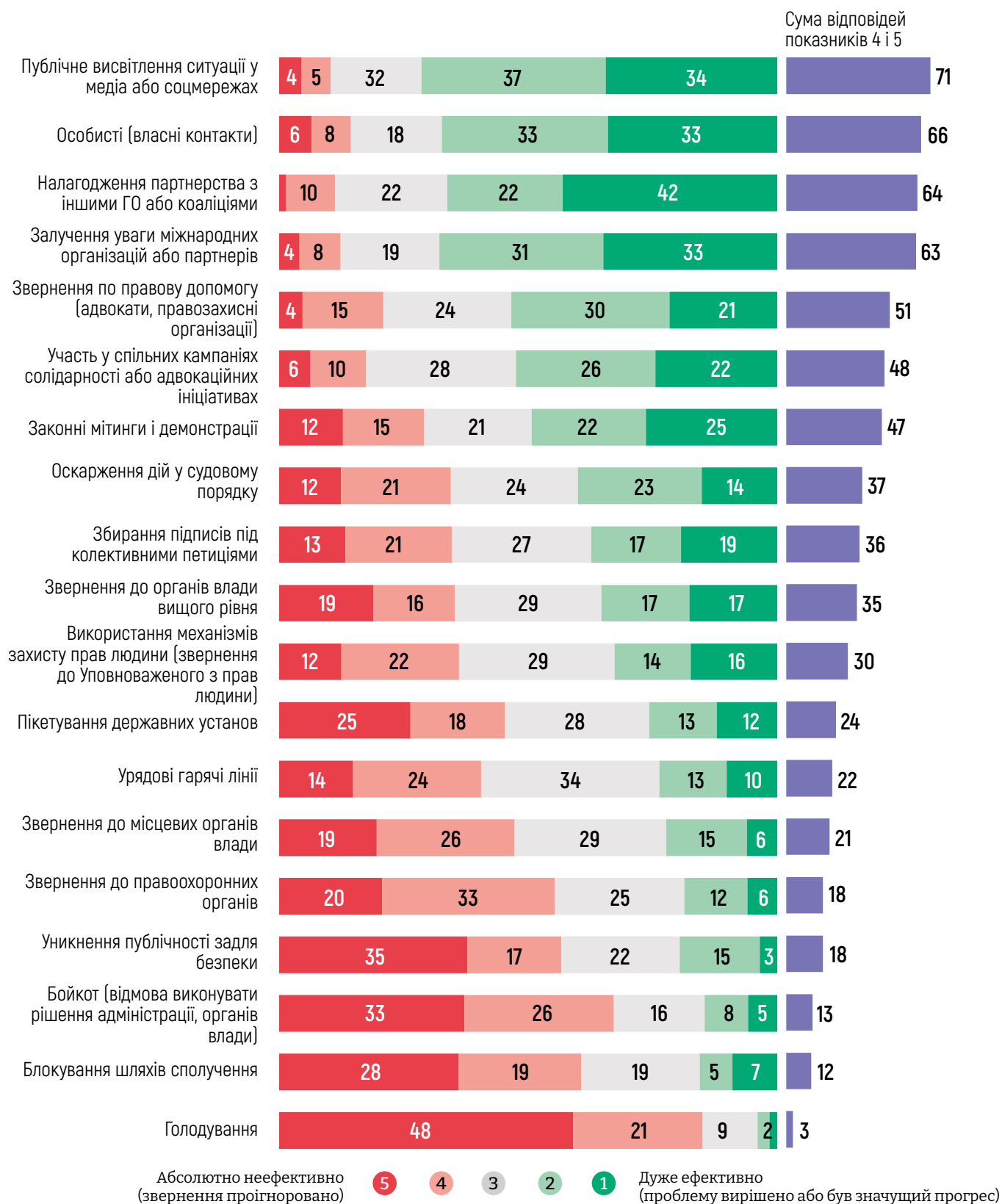


Фінансується
Європейським Союзом

Матеріал підготовлено Центром прав людини ZMINA за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю Центру прав людини ZMINA і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.



ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ БОРотьБИ З ПЕРешКОДЖАННЯМИ



N=156,

Як би ви оцінили ефективність цих механізмів або інструментів у боротьбі з перешкоджаннями громадянській діяльності?



Фінансується
Європейським Союзом

Матеріал підготовлено Центром прав людини ZMINA за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю Центру прав людини ZMINA і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.



ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Попри спільні риси, окремі групи активістів мають специфічний профіль загроз і захисних стратегій.

Найбільш уразливою є група антикорупційних активістів.

Вони найчастіше повідомляють про тиск, і значна частина з них зазнає його регулярно. Абсолютна більшість вважає, що ситуація погіршилася за останні роки. Що вища «ціна питання», «чим більш великі гроші задіяні», – то більше буде тиску: погрози, загроза репутації, судові позови про честь, рідше – пошкодження майна, житла, автомобілів, одиничні тілесні ушкодження.

Правоохоронні органи та місцева влада є головними джерелами загроз, ініціаторами тиску або «кришують» тих, хто є ініціатором. Вони часто вдаються до всіх форм тиску. Крім того, вони використовують воєнний стан як привід ввести обмеження або не надати необхідну інформацію. Антикорупційні активісти активно користуються правовими механізмами, але оцінюють їх як малоефективні, що відображає глибоку недовіру до інституцій.

Публічність, правова допомога та коаліції з іншими ГО залишаються для них ключовими, проте вони потребують значно більших зусиль для досягнення результату.

Інший профіль мають активісти, які працюють із ветеранами та їхніми родинami. Перешкоди у цій сфері носять радше ситуативний характер і не є регулярними. Основні проблеми походять від районних адміністрацій та пов'язані з бюрократією чи відмовою у доступі до інформації. Ветеранські організації використовують широкий спектр інструментів, але на відміну від антикорупційних активістів, оцінюють їхню ефективність значно вище. Вони демонструють більшу довіру до звернень як до місцевої влади, так і до органів вищого рівня, і часто застосовують особисті контакти та партнерство з іншими ГО. Такі активісти краще обізнані у законодавстві та правових ініціативах, що свідчить про вищий рівень інституційної інтегрованості.

При цьому варто зазначити, що з війни повернулася незначна кількість ветеранів, які зайняті власними проблемами (поранення, сімейні обставини тощо) та часто не виражають активної громадської позиції. А влада, врахувавши досвід взаємодії з активними ветеранами АТО, створила своїх «ручних ветеранів», які спеціально залучені, щоб виконувати те, що вигідно владі.

Тобто влада наразі значною мірою контролює цю сферу громадянського суспільства. Однак, за припущеннями експертів, критичним може стати момент, коли з війни повернеться більшість ветеранів (зокрема, з активною громадською позицією), і вони стануть відстоювати свої права.

Активісти, які займаються захистом прав ЛГБТІК+ спільноти, стикаються з дещо меншим рівнем інтенсивності тиску, ніж антикорупційні, проте форми загроз тут значно більш різноманітні й нерідко трапляється і фізичне насилля. Головним джерелом небезпек є ультраправі сили та опоненти-активісти, проте поширені також атаки з боку медіа і небажання влади розглядати їхні звернення. Такі активісти частіше зазнають репутаційних атак, цькування у соціальних мережах, залякувань і навіть фізичних нападів. Правоохоронні органи неохоче реагують на інциденти, що змушує ЛГБТІК+ активістів більше покладатися на публічність, соціальні мережі та міжнародну підтримку. У цій групі особливо важливою є потреба у фізичному захисті під час публічних акцій. Також актуальна тема – ухвалення законів 5488, 9103 та 11 поправки до міжнародної класифікації хвороб (про здоров'я трансгендерних людей).

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В цілому є позитивна динаміка щодо ЛГБТІК+ спільноти в Україні – зростає впізнаваність та суспільна прихильність, влада більш відкрито комунікує з активістами, ніж раніше. Основне завдання, а також очікування від міжнародних організацій – це далі працювати над інформуванням про існування ЛГБТІК+ та їхніх проблем: висвітлювати історії героїв у ЗМІ, фільмах, серіалах, серед іншого й про те, як представники ЛГБТІК+ спільноти можуть захищати Україну, що вони мають ті ж проблеми, що й інші люди.

Найменше перешкод зазнають активісти, які працюють із вразливими групами у малих громадах.

Лише чверть з них стикається з тиском, проте майже половина бодай раз відчувала на собі перешкоджання. Головними джерелами загроз вони називають місцевих посадовців, а основними проблемами — маніпуляції громадською думкою, вибіркову співпрацю та бюрократичні бар'єри.

Рівень обізнаності з законодавством у цієї групи нижчий, обмежений базовими актами, проте активісти оцінюють відомі їм інструменти як ефективні. У своїй діяльності вони, як і інші групи, покладаються на публічність, партнерство з ГО та міжнародну підтримку. Специфіка їхньої діяльності в тому, що після ухвалення закону про децентралізацію громадські активісти з питань захисту малих міст мають набагато більше можливостей, зокрема фінансових, ніж раніше, як порівняти з 2000-2010 роками, і мають реальну змогу вирішувати проблеми громад.

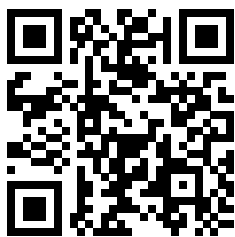
Наразі, під час воєнного стану, таких можливостей менше. Фінансування культури, освіти та інших питань життя громади дещо обмежене, але в активістів є однозначне розуміння причин.

Попри відмінності між групами, всіх активістів об'єднує недовіра до інституційних механізмів захисту. Більшість із них визнає, що офіційні звернення до влади часто ігноруються або не дають результату, а публічність, солідарність та міжнародна увага мають найбільший ефект.

Водночас активісти відчують значну потребу у додаткових знаннях та навичках: понад 80% прагнуть навчатися, особливо у сферах стратегічного планування, фандрейзингу, комунікацій та цифрової безпеки. Це свідчить про те, що громадський сектор прагне не лише ресурсної підтримки, а й розвитку сталих механізмів взаємодії з державою та суспільством.

Сьогодні необхідно посилювати інституційний захист активістів, створювати незалежні механізми моніторингу загроз і забезпечувати дієві розслідування інцидентів. Важливо розширювати доступ до фінансування та навчальних програм, зокрема у сферах адвокації та цифрової безпеки. Слід гарантувати фізичний захист під час публічних заходів, а також розвивати інструменти протидії онлайн-цькуванню.

Ключовим завданням залишається налагодження регулярного діалогу між органами влади та громадянським суспільством, що допоможе подолати відчуження і недовіру. Міжнародна підтримка має залишатися важливим елементом захисту. В основі ж стратегії захисту активістів і надалі мають лежати публічність, солідарність та колективна дія, які забезпечують найбільш відчутні результати у протидії загрозам.



Центр прав людини ZMINA — українська правозахисна організація, яка працює у сфері захисту свободи слова, протидії дискримінації, попередження катувань і жорстокого поводження, підтримки правозахисників і громадських активістів, а також документування міжнародних злочинів та захисту прав потерпілих внаслідок війни.